

Dragan Jovašević   Zoran Stevanović

KAZNE KAO OBLIK DRUŠTVENE REAKCIJE NA KRIMINAL

**Beograd
2012.**

Dragan Jovašević
Zoran Stevanović

**KAZNE KAO OBLIK
DRUŠTVENE REAKCIJE
NA KRIMINAL**

Beograd
2011

dr Dragan Jovašević
dr Zoran Stevanović

**KAZNE KAO OBLIK DRUŠTVENE
REAKCIJE NA KRIMINAL**

Izdavač

*Institut za kriminološka i sociološka istraživanja
Gračanička 18, Beograd*

E-mail

krinstitut@gmail.com

Za izdavača

dr Leposava Kron

Recenzenti

Prof. dr Dobrivoje Radovanović

Prof. dr Vladan Joldžić

Prof. dr Vojislav Đurđić

Kompjuterska obrada teksta

Slavica Miličić

Štampa

"Laser" Kraljevo

Tiraž

300

Objavljivanje ove knjige finansiralo je

**Ministarstvo prosvete i nauke
Republike Srbije**

SADRŽAJ

PREDGOVOR.....	9
KAZNE.....	11
1. POJAM I SVRHA KAZNE	11
2. ELEMENTI KAZNE.....	13
2.1. Opšti elementi kazne	13
2.2. Relativni elementi kazne.....	14
3. ISTORIJSKI RAZVOJ KAZNI	16
3.1. Eliminatorne kazne.....	17
3.1.1. Smrtna kazna	17
3.1.2. Progonstvo iz zajednice	19
3.1.3. Relegacija.....	19
3.2. Telesne kazne	20
3.2.1. Sakaćenje.....	20
3.2.2. Šibanje	21
3.3. Kazne teškog fizičkog rada	22
3.3.1. Rad veslača	23
3.3.2. Prinudni rad.....	23
3.4. Bezčasteće kazne	24
3.4.1. Žigisanje	24
3.4.2. Izlaganje na stub srama	25
3.5. Imovinske kazne.....	25

3.5.1. Novčana kazna.....	28
3.5.2. Konfiskacija imovine.....	28
KAZNA LIŠENJA SLOBODE.....	31
1. POJAM I OPRAVDANOST KAZNE ZATVORA.....	31
1.1. Pojam kazne zatvora	31
1.2. Opravdanost kazne zatvora	32
1.3. Problem unifikacije kazne zatvora.....	35
2. IZVRŠENJE KAZNE ZATVORA.....	36
2.1. Sistemi izvršenja kazne zatvora.....	36
2.1.1. Čelijski sistem	37
2.1.2. Auburnski sistem.....	37
2.1.3. Engleski sistem.....	38
2.1.4. Irski sistem	39
2.1.5. Makonokijev sistem.....	39
2.2. Principi izvršenja kazne zatvora.....	40
3. KAZNA DUGOTRAJNOG ZATVORA.....	43
4. KRATKA KAZNA ZATVORA.....	45
5. KAZNA MALOLETNIČKOG ZATVORA.....	48
5.1. Pojam i karakteristike kazne maloletničkog zatvora	48
5.2. Uslovi za izricanje kazne maloletničkog zatvora	52
KAZNA ZATVORA I NJENI SUPSTITUTI	55
1. PARAPENALNE MERE.....	55
1.1. Naknada štete.....	57
1.2. Ambulantni tretman.....	58
1.3. Upućivanje na obuku.....	58
1.4. Društveno koristan rad.....	59
1.5. Vikend zatvor	59
1.6. Kućni pritvor.....	60
2. PRAVNI OSNOV KAZNE	60
2.1. Idealističke teorije	61
2.2. Teorija društvenog ugovora	62

2.3. Pravne teorije	63
2.4. Sociološke teorije	63
3. CILJ KAZNE	64
3.1. Apsolutne teorije	64
3.2. Relativne teorije	64
3.3. Mešovite teorije.....	66
SISTEM KAZNI U REPUBLICI SRBIJI.....	69
1. VRSTE KAZNI	69
2. KARAKTERISTIKE SISTEMA KAZNI.....	71
3. KAZNA ZATVORA.....	75
3.1. Uslovni otpust.....	78
3.2. Postpenalna pomoć.....	84
4. NOVČANA KAZNA.....	85
4.1. Sistemi novčane kazne.....	87
4.1. 1. Novčana kazna u dnevnim iznosima.....	89
4.1. 2. Novčana kazna u određenom iznosu.....	91
4.2. Izvršenje novčane kazne.....	92
5. RAD U JAVNOM INTERESU.....	93
6. ODUZIMANJE VOZAČKE DOZVOLE.....	95
ODMERAVANJE KAZNE.....	97
1. POJAM I VRSTE ODMERAVANJA KAZNE	97
1.1. Zakonsko odmeravanje kazne.....	99
1.2. Sudsko odmeravanje kazne	102
1.3. Administrativno odmeravanje kazne.....	104
1.4. Individualizacija kazne.....	105
2. OLAKŠAVAJUĆE I OTEŽAVAJUĆE OKOLNOSTI.....	107
2.1. Pojam i vrste olakšavajućih i otežavajućih okolnosti.....	107
2.2. Pojedine olakšavajuće i otežavajuće okolnosti	111
3. POVRAT	119
4. UBLAŽAVANJE KAZNE	121
5. OSLOBOĐENJE OD KAZNE	126

6. ODMERAVANJE KAZNE ZA DELA U STICAJU.....	128
7. ODMERAVANJE KAZNE OSUĐENOM LICU.....	132
8. URAČUNAVANJE PRITVORA I RANIJE KAZNE	133
KAZNE U MEĐUNARODNOM KRIVIČNOM PRAVU	137
1. POJAM I ELEMENTI KAZNE	137
2. VRSTE KAZNI	139
2.1. Statut Međunarodnog vojnog suda	139
2.2. Zakon broj 10. Kontrolnog saveta za Nemačku.....	140
2.3. Statut Haškog tribunala	141
2.4. Rimski statut	143
3. ODMERAVANJE KAZNE	146
PRIMENA KAZNI U SUDSKOJ PRAKSI	151
1. KAZNA ZATVORA	151
2. NOVČANA KAZNA.....	156
3. RAD U JAVNOM INTERESU	166
4. USLOVNI OTPUST	167
5. ODMERAVANJE KAZNE.....	194
5.1. Olakšavajuće i otežavajuće okolnosti.....	194
5.2. Ublažavanje kazne.....	236
5.3. Oslobođenje od kazne	240
5.4. Odmeravanje kazne osuđenom licu	242
5.5. Uračunavanje pritvora i ranije kazne	245
6. KAZNA MALOLETNIČKOG ZATVORA.....	250
OSNOVNA LITERATURA.....	255
Domaća literatura	255
Inostrana literatura	257

PREDGOVOR

Ova monografija je nastala kao rezultat višegodišnjeg istrajnog naučnog i praktično-istraživačkog rada autora na proučavanju pojma, karakteristika, prirode, mesta, uloge i značaja kazni kao mera društvene reakcije u sistemu krivičnih sankcija koje se primenjuju prema učiniocima krivičnih dela kojima se povređuju ili ugrožavaju zaštićene vrednosti, dobra i interesi. Rad je takođe pisan sa namerom da posluži studentima osnovnih, specijalističkih ili posle diplomskih studija na pravnim, kriminalističkim, bezbednosnim ili rehabilitacijskim fakultetima u Republici Srbiji, ali i u inostranstvu kao dopunska literatura za izučavanje: krivičnog prava, izvršnog krivičnog prava i politike suzbijanja kriminaliteta (kriminalne politike).

Toj osnovnoj nameni prilagođeni su način, metodi i sistematika izlaganja. U težnji da svima koji dolaze u dodir sa ovom materijom olakšaju savladavanje posmatranih tema, autori su nastojali da na jednostavan, pristupačan i razumljiv, ali istovremeno i savremen način, jasnim pravničkim jezikom izlože osnovne karakteristike, elemente i obeležja brojnih

instituita koji su vezani za primenu kazni kao najznačajnije vrste krivičnih sankcija.

Osnovne pojmove i institute vezane za kazne i njihovu ulogu u suzbijanju kriminaliteta u nacionalnom i međunarodnom krivičnom pravu autori su izložili na bazi pozitivnopravnih rešenja koja su u primeni od 1. januara 2006. godine u Republici Srbiji, odnosno na osnovu relevantnih izvora međunarodnog krivičnog prava. Tekst je potkrepljen brojnim teorijskim shvatanjima domaće, ali i inostrane krivičnopravne i penološke teorije, kao i pravnim shvatanjima sudske prakse najznačajnijih sudova u našoj zemlji čime je podignut nivo aktuelnosti, kao i ozbiljnog naučnog promišljanja, a time i upotrebljivost izdanja ove vrste.

Monografija, po svojoj strukturi, načinu i obimu obrade posmatrane problematike predstavlja originalno i jedinstveno analitičko-sintetičko i aplikativno obrazovno delo iz oblasti krivičnog prava, što omogućava njegovo korišćenje od strane svih lica koja se u procesu, ne samo školovanja i usavršavanja, već i neposredne primene krivičnopravnih propisa u suzbijanju kriminaliteta .

Beograd, decembar 2011. godine

Autori

KAZNE

1. POJAM I SVRHA KAZNE

Osnovna i najznačajnija vrsta krivične sankcije, dugo vremena jedina sankcija koja je i danas propisana u posebnom delu Krivičnog zakonika za najveći broj krivičnih dela jeste kazna. Ona daje pečat celokupnom krivičnom pravu, a često mu daje i naziv "kazneno pravo". Upravo zbog svoje prirode, karakteristika, značaja i obima primene ona je zaokupljala pažnju pravne teorije.

Tako se u teoriji razlikuju:

- 1) formalna,
- 2) materijalna i
- 3) mešovita shvatanja pojma kazne.

Određivanjem formalnog pojma kazne ističu se samo pravni elementi kazne, a zanemaruje njena sadržina. Kazna se određuje kao pravni fenomen, pravna pojava uređena zakonom, a ne kao realna društvena pojava. U formalnom

smislu kazna je mera oduzimanja ili ograničavanja prava i sloboda učiniocu krivičnog dela koju izriče sud u zakonom propisanom postupku.

U materijalnom smislu kazna se određuje kao realna društvena pojava, odnosno kao mera za zaštitu društva od kriminaliteta koja treba da ostvari određeni cilj (svrhu), ali se zanemaruje da je ta pojava pravno uobličena, te da kao takva sadrži i pravne elemente.

Pošto je kazna zakonom propisana mera društvene reakcije koju primenjuju zakonom određeni državni organi protiv učinioca krivičnog dela, ona se mora definisati na bazi jedinstva materijalno-formalnih obeležja. U tom smislu se kazna određuje kao prinudna mera predviđena u zakonu koju izriče sud učiniocu skrivljenog krivičnog dela u cilju zaštite čoveka i drugih osnovnih društvenih vrednosti, a koja se sastoji u oduzimanju ili ograničavanju njegovih sloboda i prava.

Prema članu 42. KZ R Srbije svrha kažnjavanja jeste: 1) sprečavanje učinioca da čini krivična dela i uticanje na njega da ubuduće ne čini krivična dela (specijalna prevencija), 2) uticanje na druge da ne čine krivična dela (opšta prevencija) i 3) izražavanje društvene osude za krivično delo, jačanje morala i učvršćivanje obaveze poštovanja zakona (opšta prevencija). Naš zakonodavac polazi od shvatanja da je krajnji cilj kazne zaštita društva od kriminaliteta, a da je njen neposredni cilj sprečavanje učinioca da čini krivična dela (specijalna prevencija), a zatim i opšta prevencija - uticanjem na građane da poštuju norme pravnog poretka i da se uzdrže od kršenja propisa i vršenja krivičnih dela kojima se povređuju ili ugrožavaju zaštićene vrednosti.

2. ELEMENTI KAZNE

2.1. Opšti elementi kazne

Iz ovako u pravnoj teoriji i pozitivnom zakonodavstvu određenog pojma kazne, proizlaze njeni osnovni ili opšti elementi. To su:

1) kazna je prinudna mera koja predstavlja zlo koje se nanosi učiniocu zbog izvršenja krivičnog dela¹. Ona se primenjuje protiv i mimo volje učinioca krivičnog dela kao odgovor društva na njegovu protivpravnu delatnost. Sastoji se u oduzimanju ili ograničavanju sloboda i prava učiniocu krivičnog dela,

2) kazna ima određenu svrhu koja se želi postići njenim izricanjem i izvršenjem. To je prvo, opšta svrha, koja je zajednička za sve krivične sankcije. Ona se ogleda u suzbijanju dela (krivičnih dela) kojima se povređuju ili ugrožavaju vrednosti

---

¹ Kaznu određuje legalitet, ali i legitimitet njene primene. Ali primena kazne ne znači potpunu arbitrarnost organa koji je izriču i primenjuju. Legitimnost upravo zahteva da se primena ovih mera svede na one slučajeve i na onu meru koja je nužna za ostvarivanje opšte svrhe primene krivičnih sankcija. Ako se taj cilj može ostvariti primenom neke druge krivične sankcije kod koje je prinudni (represivni) karakter zastupljen u manjoj meri, tada kažnjavanje gubi svoj legitimitet i pretvara se u odmazdu prema učiniocu zbog izvršenog krivičnog dela (Lj. Lazarević, Komentar Krivičnog zakonika Republike Srbije, op.cit. str. 159). Prinudni, retributivni karakter kazne proizilazi iz sledećih karakteristika kazne: 1) temelj kazne je učinjeno krivično delo, 2) kažnjava se učinilac koji je skrivio krivično delo, 3) kazna mora biti srazmerna težini učinjenog krivičnog dela, 4) kazna mora biti srazmerna krivici učinioca, 5) učinilac krivičnog dela ima pravo da bude kažnjen kao pripadnik društvene zajednice na osnovu njegove dužnosti učestvovanja u uspostavljanju krivičnim delom narušenog pravnog potretka, 6) kazna je negacija poremećenog stanja koje je izazvano krivičnim delom i 7) kazna je vezana za učinjeno krivično delo i primenjuje se upravo jer je takvo delo učinjeno, pa ima opominjuće i zastrašujuće delovanje jer zlo sadržano u kazni stiže svakog ko je zlo učinio svojim krivičnim delom (Ž. Horvatić, Kazneno pravo, Opći dio, op.cit. str.156).

zaštićene krivičnim zakonodavstvom (član 4. stav 2. KZ RS). I drugo, kazna ima i posebnu svrhu (član 42. KZ RS) koja se sastoji u: a) sprečavanju učinioaca da čini krivična dela i uticanju na njega da ubuduće ne čini krivična dela (specijalna prevencija), b) uticanje na druge da ne čine krivična dela (opšta prevencija) i c) izražavanje društvene osude za krivično delo, jačanje morala i učvršćivanje obaveze poštovanja zakona (opšta prevencija),

3) kazna mora da bude predviđena u zakonu pre nego što je krivično delo učinjeno. Ovo je princip zakonitosti kazne, koji je sadržan u članu 1. KZ RS koji predstavlja jedan od osnovnih principa kaznenog prava uopšte. To znači da kaznu ne može da propiše nijedan drugi organ sem zakonodavnog, odnosno da kaznu iziče sud u granicama zakonom propisanim, na način i po postupku koji su zakonom određeni,

4) kazna se može izreći samo učiniocu krivičnog dela koji je kriv za učinjeno delo. To znači da postoje dve pretpostavke za primenu kazne: a) učinjeno ili pokušano krivično delo i b) postojanje krivice na strani učinioaca u vreme izvršenja dela. Dakle, kazna se ne može izreći licu koje nije učinilo krivično delo ili nije dokazano da ga je učinilo, kao ni licu koje nije krivo za učinjeno delo i

5) kaznu izriče sud (sud opšte nadležnosti) u zakonom propisanom krivičnom postupku.

2.2. Relativni elementi kazne

Pored opštih elemenata koji karakterišu svaku kaznu (od najteže do najblaže), neke vrste kazni poseduju posebne,

specifične, "nestalne" karakteristike koje čine relativne elemente kazne²:

1) kazna treba da je lična tako da pogađa samo učinioca dela, a ne i druga, posebno njemu bliska lica koja nemaju nikakvu krivicu za učinjeno krivično delo. Međutim, koliko god se nastojalo na ispunjenju ovog zahteva skoro svaka kazna posredno pogađa i druga lica (članove porodice, srodnike učinioca dela),

2) kazna treba da je humana, što znači da ne sme da se sastoji u mučenju i nečovečnom postupanju prema učiniocu dela, već mu se njenom primenom oduzimaju prava i slobode u meri koja odgovara prirodi i sadržini kazne,

3) kazna treba da bude moralna što znači da ne demoralise učinioca krivičnog dela, već naprotiv treba da deluje u pravcu razvijanja i jačanja moralnih karakteristika ne samo učinioca dela, već i građana uopšte,

4) kazna treba da je srazmerna prirodi i težini učinjenog krivičnog dela i stepenu krivice njegovog učinioca,

5) kazna treba da je deljiva što znači da se može izricati u manjem ili većem iznosu u zavisnosti od težine krivičnog dela, okolnosti pod kojima je ono izvršeno i krivice njegovog učinioca,

6) kazna treba da je opoziva što znači da se u slučaju nezakonitog ili nepravilnog izricanja može ukinuti ili opozvati,

7) kazna treba da je popravljiva što znači da se mogu otkloniti njene negativne, štetne posledice po osuđeno lice u slučaju nezakonitog ili nepravilnog izricanja i

---

²D. Jovašević, Krivično pravo, Opšti deo, op.cit. str.325-327.

8) kazna treba da je zamenjiva što znači da se u zakonu propisana kazna ne mora obavezno i izreći učiniocu krivičnog dela, već se ista može zameniti blažom vrstom i merom kazne, odnosno izrečena kazna se može zameniti blažom vrstom kazne u slučaju primene: amnestije, pomilovanja ili u postupku po vanrednim pravnim lekovima .

3. ISTORIJSKI RAZVOJ KAZNI

Duga istorija razvoja krivičnog prava³ nudi široku lepezu različitih vrsta kazni koje su primenjivane prema učiniocima krivičnih dela i koje su trebale: a) da utiču na sprečavanje ovakvih lica da ponovo izvrše krivično delo i b) da javnim i surovim izvršenjem "vaspitno" utiču na ostale građane kako bi ih strahom od kazne odvratili od vršenja krivičnih dela. Tako se razlikuju sledeće vrste kazni:

- 1) eliminatorne kazne,
- 2) telesne kazne,
- 3) kazne teškog fizičkog rada,
- 4) bezčasteće (difamne) kazne,
- 5) imovinske kazne i
- 6) kazne lišenja slobode (kazne zatvora).

Tek u 19. veku dolazi do uvođenja novih vrsta krivičnih sankcija, pored kazni. To su, prvo, mere bezbednosti (čiji

---

³ M. Miljković, Kratak pogled na istorijski razvoj krivičnog prava u nas za poslednjih sto godina, Branič, Beograd, broj 4-5/1905. godine, str.263-275; D. Ivošević, Drevno kažnjavanje, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, broj 4/1927. godine, str. 695 i dalje.

osnov primene se nalazi u opasnom stanju ili temibilitetu, perikulozitetu učinioca krivičnog dela), a potom i vaspitne mere (koje se primenjuju prema maloletnim učiniocima krivičnih dela). Konačno 20. vek uvodi nove krivične sankcije: prvo, mere upozorenja (admonitivne ili opominjuće sankcije), da bi se krajem ovog veka javile i parapenalne mere (ili supstituti kazni).

3.1. Eliminatorne kazne

Eliminatorne kazne se sastoje u uklanjanju, eliminisanju učinioca krivičnog dela iz društva čime se nastoji ostvariti efikasna zaštita društva i društvenih dobara, odnosno vrednosti od ponovnog izvršenja krivičnog dela od strane osuđenog lica. U eliminatorne kazne spadaju:

- 1) smrtna kazna,
- 2) progonstvo iz zajednice,
- 3) deportacija i
- 4) relegacija.

3.1.1. Smrtna kazna

Smrtna kazna (poena capitalis) se sastoji u oduzimanju života osuđenom licu. Dugo vremena je bila najčešće primenjivana kazna za najteža krivična dela. Izvršavana je surovo, na javnim mestima, na gradskim trgovima i mestima ispred većnica ili crkava, obično u vašarske ili pijačne dane. Nekada je izvršenju smrtne kazne prethodilo mučenje i telesno kažnjavanje osuđenog sa ciljem da mu se nanese što veće patnje, bolovi, poniženja i muke. Ovako primenjivana smrtna

kazna je nazivana kvalifikovanom smrtnom kaznom. Smrtna kazna je dugo vremena bila deo kaznenog sistema velikog broja država kao glavna kazna, i to kazna protiv života. To je najteža, kapitalna kazna koja spada u red najstarijih kazni u krivičnom pravu. Danas se izvršava na različite načine, ali bez prethodnog mučenja, već se nastoji, tamo gde ova kazna još postoji, da se izvrši bezbolno i humano. Nekada je smrtna kazna bila predviđena za veliki broj krivičnih dela.

Pitanje o ukidanje smrtno kazne koje je pokrenuo Čezare Bekarija dovelo je do stvaranja snažnog pokreta abolicionista⁴ čime je izazvana široka diskusija o opravdanosti smrtno kazne koja je dovela do njenog ukidanja u nizu savremenih krivičnih zakonodavstava . Uzimajući u obzir razloge za i protiv smrtno kazne, danas je abolicionistički pokret odneo prevagu i u više od stotinu država ne poznaju smrtnu kaznu u svom kaznenom sistemu. Poslednjih godina smrtna kazna je brisana iz kaznenog sistema u sledećim državama: 1976. godine Portugal; 1978. godine Danska; 1979. godine Luksemburg i Norveška; 1981. godine Francuska; 1982. godine Holandija; 1983. godine Kipar; 1985. godine Australija; 1990. godine Hrvatska, Češka, Slovačka, Mađarska i Irska; 1992. godine Švajcarska; 1993. godine Grčka; 1994. godine Italija; 1995. godine Španija; 1996. godine Belgija; 1997. godine Poljska; 1999. godine Ukrajina; 2000. godine Albanija i 2001. godine Čile i SR Jugoslavija⁵.

---

⁴ Smatra se da je abolicionistički pokret nastao u periodu između 1761. i 1764. godine.

⁵ U nekim krivičnim zakonodavstvima posle ukidanja smrtno kazne za najteže oblike teških krivičnih dela je predviđena kazna zatvora u doživotnom trajanju (Austrija, Nemačka, Švedska, Švajcarska, Francuska, Kina, Izrael, Bugarska, Albanija, Italija, Grčka).

3.1.2. Progonstvo iz zajednice

Progonstvo iz zajednice kao prvobitni oblik reagovanja društva na pojedine oblike protivdruštvenog ponašanja je kasnije zamenjeno eliminatornom kaznom deportacije osuđenog lica iz države gde je krivično delo učinjeno. Na taj način se onemogućuje takvom licu da ponovo izvršenjem krivičnog dela povredi društvena dobra ili vrednosti. Do veće primene ove kazne dolazi posle velikih istorijskih otkrića u 15. veku, u Španiji i Portugalu koje su osuđena lica brodovima slale u svoje kolonije u prokomorske krajeve i novootkrivene kontinente. Potom se deportacija, kao efikasna kazna, široko primenjuje u Italiji, Holandiji i Velikoj Britaniji (gde je uvedena 1717. godine). Na ovaj način se deportacija pretvarala u doživotno progonstvo osuđenika koje je postepeno, vremenom, dobijalo karakter prinudne kolonizacije. U carskoj Rusiji osuđena lica su deportovana u Sibir na prinudni rad.

3.1.3. Relegacija

Paralelno sa progonstvom u vidu deportacije, u Francuskoj se primenjuje i posebna vrsta kazne "relegacija". Ona je izricana kao sporedna kazna prema osuđenim licima koja su prethodno izdržala kaznu lišenja slobode kao glavnu kaznu u francuskim zatvorima. Potom su osuđenici upućivani u prekomorske kolonije, ako se radilo o povratnicima. Istorija krivičnog prava razlikuje dve vrste relegacije. To su: 1) individualna relegacija i 2) kolektivna relegacija. Individualna relegacija se sastojala u upućivanju osuđenika u određeno mesto gde je slobodno živeo, ali sa ograničenim kretanjem i pod nadzorom nadležnih državnih organa. Kolektivna

relegacija se sastojala u slanju osuđenih lica u Novu Kaledoniju na prinudni rad u dužem trajanju ili doživotno na posedima, plantažama, poljima, rudnicima i sl.

3.2. Telesne kazne

I telesne kazne⁶ spadaju u red najstarijih kazni. Nastale su rano, već u robovlasničkom društvenom uređenju. Danas su brisane iz sistema kazni (ali ih poznaju neka afrička i azijska zakonodavstva). Nekada su propisivane i izricane često za veliki broj krivičnih dela. Bile su jeftine i jednostavne za izvršenje, nisu povlačile posebne troškove države, a mogle su biti izrečene prema svim učiniocima i u svakoj prilici. Telesne kazne se javljaju u dva osnovna oblika. To su:

- 1) sakaćenje (odsecanje pojedinih delova tela) i
- 2) šibanje⁷.

3.2.1. Sakaćenje

Sakaćenje je vrsta telesne kazne koja je poznata još od najstarijih vremena. Ona svoj osnov primene nalazi u starom talionskom principu "oko za oko, zub za zub"⁸. Primenom ove

---

⁶ Đ. Milović, Sistem kazni u nekim starim hrvatskim statutima, Zbornik Pravnog fakulteta, Zagreb, broj 3-4/1967. godine, str. 328-341; V. Bajer, Kazna batina u kontinentalnoj Hrvatskoj, Zbornik Pravnog fakulteta, Zagreb, broj 23/1973. godine, str. 29-61; Ž. Horvatić, Povijest hrvatskog materijalnog kaznenog prava, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, broj 4/1997. godine, str. 753-808.

⁷ Tjelesne kazne, Pravni savjetnik, Zagreb, broj 1-2/1931. godine, str. 10-17; V. Bajer, Dokumenti o ukinuću torture i o ukinuću smrtne kazne u jugoslovenskim zemljama koje su u 18. stoljeću bile u sklopu Habsburške monarhije, Zagreb, 1987. godine.

⁸ Više: S. Jasić, Zakoni staroga i srednjega veka, Beograd, 1968. godine.

kazne učiniocu krivičnog dela se na simboličan način nanosilo ono zlo koje je on prethodno svojim krivičnim delom naneo drugom licu. Njemu su na ovaj način odsecani pojedini delovi tela ili nanošene druge telesne povrede. Za imovinsko krivično delo je učiniocu odsecana ruka (jedna ili obe ruke) ili prsti, za davanje lažnog iskaza ili uvredu – odsecan je jezik, prema učiniocu seksualnih krivičnih dela – vršena je kastracija, za špijunažu ili za preljubu - vađene su oči. Kasnije, ova kazna nema samo za cilj odmazdu prema učiniocu krivičnog dela i ispaštanje zbog nedela, već i da se sa aspekta prevencije on onemogućí da ubuduće nastavi sa vršenjem krivičnih dela.

No, nije uvek sakaćenje bilo u uzročno-posledičnoj vezi sa prirodom i karakterom učinjenog krivičnog dela. Tako je npr. zabeleženo da se u Severnoj Americi prema učiniocima krivičnih dela primenjivala mera odsecanja ušiju. Na taj način su učinioci pored kažnjavanja i vidno obeležavani u sredini gde žive i gde se kreću. Sakaćenje je bila surova, svirepa kazna, ne samo po svojoj prirodi i sadržini, već i po načinu izvršenja. Ona je često izvršavana na javnim mestima, na gradskim trgovima, ispred crkava i gradskih većnica, na pijacama, u pijačne ili praznične (verske) dane u prisustvu velikog broja znatiželjnih ljudi.

3.2.2. Šibanje

I šibanje⁹ predstavlja jednu od najstarijih telesnih kazni koja se uopšte pojavila u kaznenom sistemu. Ona je dugo vremena bila ne samo krivična sankcija, već je imala široku primenu i prema učiniocima drugih vrsta delikata, u prvom

---

⁹ T. Vasiljević, Zakoni Karađorđevog vremena, Zbornik Pravnog fakulteta u Novom Sadu, Novi Sad, broj 1-3/1987. godine, str. 151-191.

redu prekršaja (kršenja društvene discipline, u školi, vojsci i sl.). Zavisno od vrste učinioca krivičnog dela (da li se radi o muškom ili ženskom licu) razlikovale su se dve vrste šibanja. Muškarci su šibani preko celog tela, a žene samo po stražnjici. I ova je kazna izvršavana javno, na gradskom trgu ili drugom, svim radoznalim licima dostupnom mestu.

U nekim državama¹⁰ razlikovane su, po načinu izvršenja, dve vrste kazni šibanja. To su bile: 1) mrtva šiba i 2) šiba (boj štapovima). Mrtva šiba se izvršavala prolaskom (dva ili više puta) učinioca krivičnog dela kroz drostruki stroj (špalir) momaka koji su ga pri njegovom prolasku udarali gde je ko stigao, jednom ili više puta. Šiba ili boj štapovima se sastojala u udaranju štapom, bičem i sličnim predmetom po telu učinioca krivičnog dela koje je položeno i vezano preko nekog predmeta (npr. drveta, panja i sl.).

3.3. Kazne teškog fizičkog rada

Pored svirepih i surovih eliminatornih i telesnih kazni, od najstarijih vremena krivično pravo prema učiniocima krivičnih dela primenjuje i različite oblike kažnjavanja koji su predstavljali mučenje, poniženje i telesno maltretiranje osuđenih lica . Kao poseban oblik takvog mučenja javlja se i prinudni, težak, iscrpljujući fizički rad. Ova se kazna javljala u dva oblika. To su:

- 1) rad veslača i
- 2) drugi težak fizički rad¹¹.

---

¹⁰ U Srbiji Karađorđevog vremena postoje ove dve vrste šibanja (M. Grubač, Telesne kazne u Srbiji, op.cit. str.61-62).

¹¹ D. Atanacković, Penologija, op. cit. str. 68-70.

3.3.1. Rad veslača

Dugo vremena, sve do pronalaska parne mašine, kao osnovno pogonsko sredstvo za brodove na jedra (galije) korišćen je rad veslača. U početku je najveći broj veslača bio prinudno "regrutovan" iz reda ratnih zarobljenika ili neprijatelja. Kasnije se osuđenici za različita, uglavnom, teška krivična dela sve više koriste za ovu namenu. To je bila jeftina radna snaga koja je surovo i bespoštedno eksploatisana do smrti. Osuđenici su bili vezivani lancima ili konopima za svoja "radna mesta" – za vesla na brodovima, smešteni obično pod palubom, gde su provodili ceo život, a pri tome su bili surovo iznurivani i telesno kažnjavani. Upravo zato se ova vrsta kazni često koristila kao zamena za smrtnu kaznu prema licima koja su izvršila teška krivična dela ili su se javljali kao povratnici.

3.3.2. Prinudni rad

Kao posebna vrsta ovih kazni dugo vremena je primenjivan i prinudni rad. On je kasnije sa uvođenjem ustanova za izvršenje kazne zatvora bio često kombinovan sa ćelijskim noćnim usamljenjem. I prinudni rad je bio ne samo kazna kojom se osuđenik iskupljuje za učinjeno krivično delo, već je predstavljao i vredan izvor jeftine radne snage, posebno u početku razvoja kapitalističkih produkcionih odnosa i sa pojavom industrijske revolucije.

Prinudni fizički rad ima sledeće odlike: 1) rad je prinudan, vrši se protiv i mimo volje učinioca krivičnog dela, ali i oštećenog lica, 2) rad se vrši pod surovim, nehumanim i nečovečnim uslovima, 3) rad je besplatan i 4) rad nije imao neku drugu funkciju (u smislu popravljanja i prevaspitanja

osuđenika kao terapeutsko sredstvo, kako se rad shvata u savremenim penološkim teorijama), već je imao karakter kazne, zla i ispaštanja.

3.4. Bezčasteće kazne

Od difamnih (bezčastećih) kazni, iz najstarijih vremena, primenjivane su :

- 1) žigosanje (smuđenje),
- 2) izlaganje na stub srama i
- 3) kamenovanje.

3.4.1. Žigosanje

Još od staroga veka u početku robovi, a potom i ratni zarobljenici su bili vidno obeležavani kako bi se razlikovali od slobodnih, punopravnih građana. To obeležavanje je vršeno na različite načine, a najčešće žigosanjem, dakle utiskivanjem vrelim gvožđem na vidnim delovima tela (glavi, licu, čelu, vratu ili ramenu) određenog znaka ili belega. Na taj način je obeležavanjem građanima skretana pažnja na prisustvo ovih lica u svojoj sredini. Kasnije se žigosanje primenjuje i prema učiniocima krivičnih dela.

Žigosanje je, kao difamna kazna, imalo trojako određeni cilj: 1) ovakva lica su moralno degradirana i posramljena zbog učinjenog krivičnog dela, jer ih okolina dočekuje sa prezirom i otporom kao žigosana lica, 2) obeležavanjem je građanima skretana pažnja na njihovo prisustvo kako bi se sprečili da ubuduće izvrše neko krivično delo i 3) kod građana je izvršenjem ovih kazni izazivano osećanje straha od žiga, pečata

osuđivanosti i proskribovanosti kako bi se uzdržavali od vršenja krivičnih dela. I ova je kazna izvršavana javno, a ponekad se ona sastojala u paljenju kosmatih delova tela osuđenih lica, npr. kose (odakle i potiče naziv smuđenje).

3.4.2. Izlaganje na stub srama

Izlaganjem na stub srama, dakle vezivanjem osuđenika za određeni stub na javnom mestu, u prometnom delu grada ili sela, na gradskom trgu, ispred većnice ili crkve, na pijaci i sl. primenjivana je ova vrsta difamne kazne prema učiniocima lakših krivičnih dela. Na taj način su oni posramljeni, "žigosani" društvenim prezirom okoline. No, ova kazna je istovremeno predstavljala i posebnu vrstu mučenja i izivljavanja nad telom osuđenog lica, i to ne samo nad njegovom ličnošću i ljudskim dostojanstvom. Osuđenici su obično postavljeni u neugodnom, ponižavajućem položaju, vezivani za ruke ili noge. Građani su mogli ne samo da nemo posmatraju osuđenike, već i da se izivljavaju nad njima, da ih pljuju, omalovažavaju, vređaju, udaraju, gađaju kamenicama (odatle i potiče kazna "kamenovanja" u nekim pravnim sistemima).

Savremeno krivično pravo ne poznaje ni ovu vrstu kazni, kao ni telesne kazne, niti kazne prinudnog rada. No, difamne, bezčasteće kazne su ipak zadržane i danas, u posebnoj formi, gubitka građanskih ili političkih prava osuđenika za određeno vreme posle izdržane, zastarele ili oprostene kazne.

3.5. Imovinske kazne

Imovinske kazne nastale su veoma rano, još u doba pretvaranja privatne osvete u kompoziciju (otkupninu) sa

pojavom robno-novčane privrede. Kompoziciju je država favorizovala jer je jedan deo naplaćenih sredstava pripadao njoj na ime posredovanja između oštećenog (njegove porodice) i učinioca krivičnog dela (njegove porodice), a drugi deo oštećenom licu. Vremenom su ova dva dela kompozicije dobila samostalnost, tako da se prvi deo pretvorio u: 1) novčanu kaznu koja ima javnopravni karakter i 2) naknadu štete koja ima građanskopravni karakter.

Kasnije je nastala kazna konfiskacije imovine kao potpuno oduzimanje imovinskih vrednosti i prava osuđenom licu. Obe imovinske kazne su se rano pojavile u krivičnom pravu i široko su primenjivane sve do 19. veka. Od francuske revolucije one gube fiskalni karakter, te se i njihova primena sužava.

U pravnoj teoriji se protiv imovinskih kazni ističu brojni prigovori, od kojih kao najznačajnije navodimo sledeće:

1) imovinske kazne nisu lične prirode, jer se njihovim izvršenjem pogađaju i članovi porodice učinioca krivičnog dela koji nisu krivi za izvršenje dela, čime ove kazne gube karakter lične sankcije i predstavljaju oblik kolektivnog kažnjavanja. Protiv ovog argumenta se ističe činjenica da ni ostale kazne, posebno kazna zatvora u dužem trajanju, nisu sasvim lične prirode jer i one lišavaju porodicu prihoda koji je ostvarivao osuđenik,

2) imovinske kazne su nepravične, jer teže pogađaju siromašne građane a manje imućne učinioce krivičnih dela. Pristalice imovinskih kazni ističu da ovaj argument otpada, jer se odmeravanje imovinskih kazni vrši s obzirom na imovinsko stanje učinioca (njegove prihode, kao i rashode za izdržavana lica) krivičnog dela, pri čemu se uzima u obzir i broj članova koje izdržava učinilac, odnosno koji žive od njegove imovine,

3) izvršenje imovinskih kazni, posebno novčane kazne, može da se izbegne, npr. zaduženjem, poklonima, raskidom radnog odnosa ili gubitkom izvora prihoda na drugi način. Priznajući ovu mogućnost, pristalice imovinskih kazni ističu činjenicu da u takvom slučaju postoji mogućnost zamene novčane kazne kaznom lišenja slobode i

4) imovinske kazne ne utiču na prevaspitanje učinioca krivičnog dela, jer ne pogađaju uzroke kriminalne delatnosti i ne deluju antikriminogeno. Kao protiv argumenat se ističe činjenica da i ostale kazne ne pogađaju uvek uzroke kriminaliteta. Iako se ovim kaznama mogu staviti zamerke, one se ipak smatraju kao pogodna sredstva za borbu protiv kriminaliteta, posebno kada se radi o lakšim krivičnim delima, delima koja su izvršena iz koristoljublja ili namere pribavljanja protivpravne imovinske koristi i kao alternativa kratkih kazni zatvora¹².

Dakle, imovinske kazne se javljaju u dva osnovna oblika. To su: 1) novčana kazna i 2) konfiskacija imovine. Pored njih krivično pravo poznaje i neke druge imovinske krivičnopravne mere, koje su takođe posledica izvršenog ili pokušanog krivičnog dela, izriču se odlukom suda, ali nemaju karakter krivične sankcije, odnosno kazne. To su: 1) oduzimanje predmeta – kao mera bezbednosti i 2) oduzimanje imovinske koristi koja je pribavljena krivičnim delom - kao posebna krivičnopravna mera sui generis.

---

¹² D. Jovašević, Novčana kazna u jugoslovenskom krivičnom pravu, Pravni zbornik, Podgorica, broj 1-2/2001. godine, str. 230-243; D.Jovašević, B. Petrović, Novčana kazna u novom krivičnom pravu Republike Srbije, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu i Skoplju, Zagreb-Skopje, 2007. godine, str. 518-537.

3.5.1. Novčana kazna

Novčana kazna se sastoji u obavezi osuđenog lica da u određenom roku uplati sudskom presudom određeni novčani iznos u korist države. Izricanjem novčane kazne između učinioca dela (osuđenog lica) i države (budžeta) stvara se obligacioni odnos u kome se država pojavljuje kao poverilac a učinilac dela kao dužnik. Novčana kazna se može izreći : 1) kao glavna kazna i 2) kao sporedna kazna. Kao glavna kazna ona se može izreći kada je u zakonu propisana alternativno sa kaznom zatvora.

Kao sporedna kazna, novčana kazna se može izreći u sledećim slučajevima (ali i tada se na nju odnosi primena principa zakonitosti kazne): 1) kada je u zakonu kumulativno propisana sa kaznom zatvora i 2) kada nije uopšte propisana za učinjeno krivično delo, ali je ono izvršeno iz koristoljublja.

Novčana kazna danas predstavlja često izricanu krivičnu sankciju, iako je u posebnom delu Krivičnog zakonika retko propisana za neko krivično delo. A i tada nikada nije propisana sa posebnim minimumom i posebnim maksimumom, već je izriče sud po slobodnom nahođenju u granicama opšteg minimuma i maksimuma. Zakon precizno propisuje način i postupak njenog izricanja, odnosno izvršenja.

3.5.2. Konfiskacija imovine

Kao imovinska kazna, konfiskacija imovine se sastoji u oduzimanju imovine osuđenog lica bez naknade u granicama koje su propisane zakonom. Izricanjem ove kazne zasniva se stvarnopravni odnos države nad imovinom osuđenog lica. Njeno izricanje nije obavezno, već sud u konkretnom slučaju

odlučuje o njenoj primeni. Izriče se samo kao sporedna kazna uz kaznu zatvora. Ona se ne može izreći uz novčanu kaznu. Postoje dve vrste konfiskacije. To su: 1) opšta (potpuna) konfiskacija - kojom se oduzima celokupna imovina osuđenog lica i 2) specijalna (delimična) konfiskacija - kojom se oduzima samo deo imovine osuđenog lica.

Kazna konfiskacije imovine ima sledeće karakteristike:

1) odnosi se na imovinu osuđenog lica koju ono poseduje u vreme donošenja pravnosnažne sudske odluke,

2) ova kazna ne može da obuhvati buduću imovinu osuđenog lica,

3) ona ne može da obuhvati imovinu članova porodice osuđenog lica,

4) njenom primenom se osuđenom licu nikada efektivno ne oduzima celokupna imovina, već mu se ostavlja jedan njen deo u visini nužnih troškova koji su potrebni za izdržavanje osuđenog lica i članova njegove porodice,

5) konfiskovana imovina prelazi u državnu svojinu,

6) konfiskacijom imovine ne dira se u pravo trećih lica (zakonsko ili uknjiženo pravo uživanja, zaloge, hipoteke ili pravo stanovanja) na oduzetoj imovini,

7) konfiskovana imovina se može koristiti i za naknadu štete koja je pričinjena izvršenim krivičnim delom,

8) primena ove kazne nije vezana za imovinsku korist koja je pribavljena krivičnim delom,

9) konfiskovana imovina može da se vrati osuđenom licu ako se odluka o konfiskaciji imovine ukine u naknadnom

postupku po vanrednim pravnim lekovima ili aktom amnestije ili pomilovanja. Ako to nije moguće, tada se utvrđuje stvarna vrednost oduzete imovine u novcu, i tako se vrši povraćaj njene vrednosti i

10) u slučaju pokretanja postupka za krivično delo za koje je po zakonu moguće izreći kaznu konfiskacije imovine, sud je ovlašćen da preduzme odgovarajuće mere obezbeđenja te imovine ako to je opravdano i celishodno na osnovu okolnosti konkretnog slučaja kako bi se sprečilo da optuženi do okončanja postupka raspolaže ovom imovinom u celini ili delimično i tako pokuša da izbegne primenu ove kazne¹³.

---

¹³ Ova kazna je danas retko predviđena u krivičnom pravu. Tako je poznaje samo manji broj zakonodavstava kao što su: član 44. Krivičnog zakonika Ruske federacije, član 29. Krivičnog zakona Albanije, član 37. Krivičnog zakonika Republike Bugarske ili član 59. Krivičnog zakonika NR Kine. Inače i niz međunarodnopravnih akata donetih u poslednje vreme kao jednu od mera koje preporučuju nacionalnim krivičnim zakonodavstvima u borbi na suzbijanju i sprečavanju najopasnijih krivičnih dela predviđaju kaznu konfiskacije imovine: 1) Konvencija UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala u članu 12., 2) Krivičnopravna konvencija o korupciji u članu 19., 3) Konvencija o pranju, traženju, zapleni i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom u članu 2. i 4) Međunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma u članu 8. Takođe i Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda u članu 77. kao sporednu kaznu učinocima međunarodnih krivičnih dela predviđa konfiskaciju prihoda, vlasništva i dobara koji su dobijeni direktno ili indirektno izvršenim zločinom imajući pri tome u vidu prava dobronamerne treće strane.

KAZNA LIŠENJA SLOBODE

1. POJAM I OPRAVDANOST KAZNE ZATVORA

1.1. Pojam kazne zatvora

Kazna lišenja slobode (zatvor) se sastoji u oduzimanju slobode kretanja učiniocu krivičnog dela za u sudskoj presudi određeno vreme¹⁴. Uvedena je u krivično zakonodavstvo pod uticajem učenja klasične škole koja se zalagala za zamenu smrtno kazne kao nehumane i nekorisne kazne, kaznama lišenja slobode sa ili bez popravnog rada. U svim savremenim kaznenim sistemima kazna lišenja slobode zauzima centralno mesto. Najveći broj krivičnih dela zaprećen je ovom kaznom, jer ona pruža najviše mogućnosti da se ostvari svrha kažnjavanja koja se sastoji u prevaspitanju i resocijalizaciji osuđenog i njegovom ponovnom uključivanju u normalan društveni život.

---

¹⁴ D. Jovašević, Pojam i karakteristike kazne zatvora u jugoslovenskom pravu, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, Niš, 2002. godine, str. 177-198.

Kazne lišenja slobode su uvedene u krivično pravo na predlog Bekarije. Njih je najpre uveo francuski Krivični zakonik iz 1791. godine, od koga ih je preuzeo i Code penal iz 1810. godine odakle su prodrle u druga zakonodavstva. Zatvaranje koje je do tada primenjivano imalo je karakter obezbeđenja prisustva učinioca krivičnog dela da bi se nad njim izvršila smrtna ili telesna kazna. U poređenju sa telesnim ili difamnim kaznama koje su se sastojale u mučenju i sakaćenju, što je ostavljalo trajne posledice invaliditeta, uvođenje kazne lišenja slobode predstavlja veliki napredak. Od svog pojavljivanja u kaznenom sistemu, kazna lišenja slobode je zaokupljala pažnju naučne i stručne javnosti. U vezi sa njenom primenom i mogućnošću ostvarenja cilja ili funkcije koji je pred nju postavljan, naročito su isticani brojni prigovori koji su se upućivali primeni ove kazne uopšte, a posebno efikasnosti dugotrajne (doživotne) kazne zatvora, odnosno kazne kratkotrajnog zatvaranja.

1.2. Opravdanost kazne zatvora

Od uvođenja kazni lišenja slobode u sistem mera reagovanja društva protiv kriminaliteta, one su naišle na brojne protivnike koji su različitom argumentacijom osporavali njihov značaj i efikasnost. Tako se protiv kazne zatvora ističu sledeći prigovori¹⁵:

1) ova kazna ne može da ostvari generalno preventivno dejstvo, jer ne može da zastraši nepopravljive, profesionalne delikvente ili povratnike kako bi se uzdržali od vršenja krivičnih dela. Za vreme boravka u zavodskim ustanovama oni nisu u potpunosti lišeni mogućnosti da ponovo izvrše krivično

---

¹⁵ M. Radovanović, Krivično pravo, Opšti deo, Beograd, 1975. godine, str. 310-312.

delo na štetu drugih osuđenika, radnika zavodske ustanove ili imovine zavoda,

2) zatvor nije pogodan instrument za resocijalizaciju osuđenika i njegovo navikavanje na život van zatvorskih uslova, jer on po svojoj prirodi, karakteru i sadržini upravo predstavlja negaciju društvenog života i

3) zatvor proizvodi niz štetnih posledica u fizičkom, psihološkom, zdravstvenom i socijalnom pogledu za osuđenika. Zbog loših uslova života i rada, smeštaja, ishrane, odeće i sl. u zatvorima dolazi do ozbiljnog narušavanja i ugrožavanja zdravlja osuđenika ili pogoršanja već postojećih oboljenja. U psihološkom pogledu zatvorski uslovi stvaraju negativne osobine za psihičku ličnost osuđenika, samoća dovodi do zakržljavanja osećanja društvenosti, stvara se osećanje zatvorenosti u sebe, poniženosti i osujećenosti, te seksualne izvitoperenosti, a u slučaju dužeg trajanja kazne zatvora i čestih primena, ova kazna može dovesti do javljanja posebne vrste duševnog oboljenja "zatvorske psihoze". I konačno, u socijalnom pogledu zatvor dovodi do sniženja životnog standarda ne samo osuđenika, već i njegove porodice. Odlaskom u zatvorsku ustanovu, prekida se radni odnos takvog lica, dolazi do kidanja ili urušavanja porodičnih odnosa, javlja se vaspitna zapuštenost dece, alkoholizam, narkomanija i sl.

No, bez obzira na niz navedenih prigovora koji sigurno stoje, kazna zatvora je danas osnovna vrsta kazni u sistemu krivičnih sankcija razvijenih država. Predviđena je u posebnom delu krivičnih zakona za najveći broj krivičnih dela.

Primenu kazne lišenja slobode opravdavaju sledeći razlozi:

1) ako je svrha kažnjavanja individualna prevencija kroz popravljanje, prevaspitanje i resocijalizaciju osuđenika, onda se ova svrha najpotpunije može ostvariti upravo kroz postupak izvršenja kazne zatvora. Samo u zavodskim uslovima se može u potpunosti upoznati psihološka ličnost osuđenika sa dobrim i lošim stranama, vrlinama i manama i zavisno od toga programirati proces tretmana i mere resocijalizacije individualno prema svakom osuđenom licu. Samo se ovde može uspostaviti trajni odnos saradnje i poverenja između stručnih vaspitnih timova u zatvoru i osuđenog lica,

2) kazna zatvora je pogodna za stvaranje navike za rad i sticanje neophodno potrebnih stručnih znanja i veština za obavljanje određenog društveno korisnog rada posle otpuštanja osuđenika iz zavodske ustanove. Rad je u zavodskim uslovima terapeutsko sredstvo, ali na ovaj način osuđenik ostvaruje i određenu naknadu, pa i druga prava,

3) u zatvorskim uslovima se može obezbediti proces osnovnog i srednjoškolskog obrazovanja i usavršavanja osuđenika što, s jedne strane, predstavlja vid tretmana i mera resocijalizacije, a s druge strane, omogućava solidnu osnovu za bavljenje društveno-korisnim delatnostima posle izlaska na slobodu i

4) kazna zatvora je jedina sankcija kojom se društvo može efikasno zaštititi, odnosno njegova dobra i vrednosti od učinilaca koji često vrše teška krivična dela: profesionalni delikventni, delikventi iz navike, povratnici i sl. Zaštita društva od ovakvih lica se ne može ostvariti nijednom drugom merom koja u svoj sastav ne uključuje njihovu izolaciju iz društva.

1.3. Problem unifikacije kazne zatvora

Od uvođenja kazne lišenja slobode u kazneni sistem pojedina zakonodavstva su prihvatila različite vrste ovih kazni zavisno od dužine trajanja, režima postupanja sa zatvorenicima, primene prinudnog rada i sl. Paralelno sa primenom ovih kazni, u pravnoj i penološkoj teoriji se javljaju shvatanja prema kojima treba izvršiti unifikaciju kazne zatvora, odnosno u kaznenom sistemu treba predvideti samo jednu kaznu lišenja slobode, a ne dve ili više njih.

Ideju unifikacije kazne zatvora opravdavaju sledeći razlozi:

1) postojanje više vrsta kazni zatvora u kaznenom sistemu je opravdano samo u slučaju ako te kazne znače i različite krivičnopravne tretmane, položaj i status osuđenih lica. Taj se položaj u najvećoj meri zasniva na: a) postojanju ćelijske izolacije (usamljenja), b) primeni prinudnog rada prema osuđeniku, c) korpusu prava i obaveza osuđenika i d) izdržavanju kazne zatvora sa okovima, u gvožđu ili drugim sredstvima za ograničenje kretanja,

2) budući da je danas na jedinstvenoj osnovi postavljen pravni položaj zatvorenih i pritvorenih lica (sa identičnim korpusom prava, obaveza, odgovornosti i povlastica), a da rad predstavlja snažno terapeutsko i prevaspitno sredstvo, kao i da je primena okova danas izuzetak, te da se ćelijska izolacija (usamljenje) primenjuje samo izuzetno u zakonom predviđenim slučajevima, to nije opravdano postojanje više vrsta kazni zatvora koje se međusobno ne razlikuju po prirodi i sadržini izdržavanja i

3) jedinstvena kazna zatvora bi otklonila niz nelogičnosti koje mogu da nastanu prilikom odmeravanja kazne zatvora za više krivičnih dela u sticaju budući da ove različite kazne zatvora imaju različite minimume i maksimume propisivanja, odnosno različite vrste tretmana i postupanja sa osuđenima i 4) jedinstvena kazna zatvora ne bi smanjila mogućnosti za individualizaciju kazne pri njenom saobražavanju i prilagođavanju ličnosti i osobinama svakog osuđenika.

2. IZVRŠENJE KAZNE ZATVORA

2.1. Sistemi izvršenja kazne zatvora

Posle uvođenja kazni lišenja slobode u 18. veku pod uticajem učenja klasične škole krivičnog prava, dolazi do izgradnje prvih zavodskih ustanova (kaznionica) u kojima su postojali različiti sistemi i metode postupanja sa zatvorenima. Tako se razlikuju sledeći sistemi izvršenja kazne zatvora :

- 1) ćelijski (usamljenički) sistem,
- 2) auburnski sistem (sistem ćutanja),
- 3) engleski (progresivni) sistem,
- 4) irski (intermedijarni) sistemi
- 5) makonokijev (bodovni) sistem.

2.1.1. Čelijski sistem

Čelijski (usamljениčki, pensilvanijski ili filadelfijski) sistem je uveden na predlog Džona Hauarda¹⁶. Prvi zatvor ovoga tipa je osnovan u Ganu 1775. godine (u Belgiji), a potom 1790. godine u Filadelfiji. Ovaj je sistem, zapravo, nastao kao reakcija na ranije izgrađene zavode u kojima su zatvorenici zajednički, skupno izdržavali izrečenu kaznu zatvora bez obzira na međusobne razlike u polu, uzrastu, zdravstvenom stanju, stanju kriminalne ličnosti i sl.

Prema ovom sistemu svaki zatvorenik je izolovan u posebnu ćeliju, danju i noću, bez ikakvih kontakata sa drugim licima za sve vreme izdržavanja kazne. Tu u samoći je mogao da razmišlja o učinjenom krivičnom delu i da doživi moralni preporod i reinkarnaciju. Tako je iskajavao greh, ispaštao krivicu zbog učinjenog dela. No, potpuno usamljenje je proizvodilo niz štetnih posledica za osuđenika jer je dolazilo do potpunog zakržljavanja osećanja društvenosti i odgovornosti, a bila su česta i duševna oboljenja, nastranosti, pa i samoubistva.

2.1.2. Auburnski sistem

Auburnski (sistem ćutanja) sistem je uveden 1823. godine u Auburnu (država Nju Jork) kao zamena za usamljениčki sistem sa ciljem da otkloni njegove nedostatke. Prema ovom sistemu zatvorenici su u ćelijama izolovani samo noću. Danju su se

---

¹⁶ Hauard kao jedan od najvećih reformatora u oblasti penitensijarnih ustanova uz Miraboa i Bentama je 1777. godine objavio knjigu pod naslovom: "Stanje u zatvorima" ukojoj je ukazao na teško i neodrživo stanje u zatvorima dajući pri tome niz predloga za reformu zatvorskih ustanova.

nalazili na skupnom, zajedničkom radu u privrednim jedinicama, ali uz strogu zabranu međusobnog razgovora ili sporazumevanja na drugi način. To prinudno ćutanje je trebalo da onemogući dogovor i sporazumevanje zatvorenika oko eventualne pobune u zatvorima, kao i da spreči prenošenje kriminalne zaraze s jednog na druga lica. I ovaj se sistem negativno odražavao na psihičko zdravlje zatvorenika.

2.1.3. Engleski sistem

Progresivni (engleski) sistem javlja se u 19. veku pod uticajem ideja o popravljanju i prevaspitanju osuđenika i njihovom vraćanju u društvo kao zdravih i odgovornih građana. Prema ovom sistemu proces izdržavanja kazne zatvora se odvijao kroz tri faze (stepena) pri čemu je sam zatvorenik svojim radom, ponašanjem i ispunjavanjem postavljenih obaveza morao da zasluži prelazak iz jednog stepena u drugi (sa blažim režimom i većim brojem prava i pogodnosti).

Prvi stepen je obavezna ćelijska izolacija osuđenika u trajanju od 9-12 meseci uz obavezni dnevni rad. Drugi stepen je skupni boravak i rad osuđenika kroz koji se osuđenik kreće u naredom periodu, i to putem postepenog prelaska kroz četiri odeljenja pri čemu svako sledeće odeljenje znači lakši tretman i manja ograničenja u pogledu života i rada u zavodskoj ustanovi. I konačno, treći stepen je značio uslovnu slobodu osuđenika jer se on puštao na slobodu ako je to svojim ponašanjem i radom zaslužio i time opravdao uverenje da će se na slobodi dobro vladati i naročito da neće vršiti krivična dela.

2.1.4. Irski sistem

Irski (intermedijarni) sistem je uveden u Irskoj 1853. godine i predstavlja višu fazu u sprovođenju engleskog sistema. Prema ovom sistemu osuđenik posle ćelijske izolacije u prvom stepenu, u drugom stepenu (u drugoj fazi) zajednički obavlja rad u toku skupnog izdržavanja kazne, ali se ne pušta odmah na uslovnu slobodu, već se stavlja u novo treće odeljenje - odeljenje za slobodnjake. To je posebno odeljenje koje po načinu i režinu života predstavlja slobodu i ono treba da osuđenika pripremi za boravak i život na slobodi kako bi se bolje i lakše uključio u društveni život i rad i tako izbegao teškoće i krize koje eventualno mogu da nastanu pri naglom otpuštanju iz zatvorske ustanove.

2.1.5. Makonokijev sistem

Makonokijev bodovni sistem je eksperimentalno prvi put primenjen u zatvoru na ostrvu Norfolk 1840. godine. Ideja upravnika ovog zatvora kapetana Aleksandra Makonokija se svodila da pronalazjenje načina da se sami zatvorenici motivišu na rad. Tako je Makonoki kaznu koju je sud izrekao zatvoreniku pretvarao u broj bodova. Sami zatvorenici su u toku izdržavanja kazne, svojim ponašanjem, poštovanjem pravila zatvorske discipline, ispunjavanjem radnih obaveza i drugim aktivnostima zarađivali bodove – odnosno iskupljivali izrečenu kaznu. Kada bi zatvorenik sakupio broj bodova koji je odgovarao izrečenoj kazni, puštao bi se na slobodu. Ko se više i bolje trudio i zalagao, ranije je imao mogućnost da izađe iz zatvora.

I prema ovom sistemu je izdržavanje kazne sprovedeno po fazama : u prvoj fazi je vladala oštra disciplina i ćelijsko usamljenje osuđenika, u drugoj fazi su sami zatvorenici organizovali svoje radne grupe od po pet članova po svom nahodjenju i u trećoj fazi su ove grupe rasformirane, pa je svaki zatvorenik dobijao svoju kolibu i deo zemlje koju je obrađivao i živeo po svojoj volji.

2.2. Principi izvršenja kazne zatvora

Izvršenjem izrečene kazne zatvora treba da se ostvari zakonom postavljeni cilj ili svrha - popravljanje i prevaspitanje, odnosno resocijalizacija učinioca krivičnog dela i sprečavanje da ponovo učini krivično delo. Da bi se ovako postavljena svrha primene kazne mogla ostvariti, potrebno je da se izvršenje kazne zatvora zasniva na poštovanju određenih principa:

1) princip zakonitosti prožima sve pore krivičnog prava. On se ispoljava u više vidova. To su: a) samo zakonom predviđeni organi mogu u zakonom propisanom postupku da izreknu učiniocu krivičnog dela kaznu koja je u zakonu propisana za učinjeno krivično delo, b) kazna se može izreći samo učiniocu skrivljenog krivičnog dela, c) samo sudskom odlukom izrečena kazna se može izvršiti od strane organa penitensijarne administracije i d) u postupku izvršenja kazne osuđenom licu se oduzimaju ili ograničavaju samo one slobode i prava, i to u onoj meri i na onaj način kako je to predviđeno propisima izvršnog krivičnog prava i kada je to nužno za ostvarenje svrhe kažnjavanja. Ovako postavljeni princip zakonitosti treba da posluži za zaštitu sloboda i prava osuđenih lica kao građana koja

su im inače priznata pravnim propisima od arbitrnosti, samovolje i zloupotreba od strane penitensijarne administracije,

2) princip humanosti nalaže da se prema osuđeniku u toku izvršenja kazne zatvora mora postupati čovečno bez nanošenja fizičkih i psihičkih patnji, bolova i nelagodnosti, niti se sme vredati njegovo ljudsko dostojanstvo. Zaštita od ovih zloupotreba istovremeno predstavlja pretpostavku za prihvatanje primenjenih tretmana od strane osuđenih lica i osnova za njihovo aktivno uključivanje u isti,

3) princip individualizacije izvršenja kazne se sastoji u prilagođavanju i podešavanju tretmana ličnosti svakog pojedinog osuđenika. Ostvarenju ovog principa treba da doprinesu: a) eksterna i interna klasifikacija osuđenih i mogućnost reklasifikacije i b) prevođenje osuđenika iz jednog u drugi tip zavodske ustanove, odnosno iz jednog odeljenja u drugo odeljenje, odnosno iz jedne vaspitne grupe u drugu grupu koja predstavlja blaži režim postupanja pod uslovom da se on u dovoljnoj meri popravio i resocijalizovao. Tome doprinosi izbor metoda, kontakata i tretmana koji se od strane službe za prevaspitanje primenjuju prema pojedinom osuđenom licu, zavisno od svojstava i karakteristika njegove ličnosti, socijalnog stanja i sl.,

4) princip da osuđeni ne plaća troškove izvršenja izrečene kazne znači da je ostvarenje funkcije izvršenja izrečenih kazni delatnost od posebnog društvenog interesa, te da su sredstva za ove namene predviđena u budžetu države. Bilo bi nepravilno troškove izvršenja kazne prevaliti na samog osuđenika ili još gore na članove njegove porodice. Naplata izvršenja kazne bi štetno delovala na pozitivan odnos osuđenika prema primenjenim tretmanima i na njegovo

uključivanje u proces resocijalizacije. Izuzetak predstavlja naplata novčane kazne i troškova koji su nastali isključivom krivicom osuđenog (koji su vezani za dovođenje osuđenog lica kada pobegne ili izbegava da se javi u zavodsku ustanovu na izvršenje kazne),

5) princip popravljivanja osuđenih lica znači ostvarenje bitne funkcije svrhe kažnjavanja uopšte. Naime, izvršenje kazne lišenja slobode se ne svodi samo na puko, faktičko, fizičko zatvaranje osuđenog lica. Naprotiv, izolacijom osuđenika iz društva, prema njemu se primenjuju posebni postupci, mere i tretmani koji treba da neutrališu ili umanje dejstvo negativnih karakternih crta njegove psihološke ličnosti, a da pozitivne crte tog lica podstaknu i unaprede. Svrha je kazne zatvora da se osuđeni osposobode za normalan život i rad na slobodi i za uključivanje u društvene tokove. Tome u svakom slučaju služe grupni i individualni tretmani, kao i sistem pravila koji uređuju život i rad u zavodskim ustanovama i

6) princip skupnog izvršenja kazne zatvora znači da osuđena lica izdržavaju kaznu lišenja slobode skupno, a odvojeno samo u izuzetnim zakonom predviđenim slučajevima i na osnovu odluke upravnika zavoda ili disciplinske komisije (kod činjenja težih disciplinskih prekršaja) ili pak kod primene administrativne mere usamljenja ili ograničenja slobode kretanja usled zdravstvenih razloga. Pri tome je zakon odredio da se pri izvršenju kazne zatvora obavezno odvajaju: a) maloletna od punoletnih lica, b) muškarci od žena i c) pritvorena od osuđenih lica.

3. KAZNA DUGOTRAJNOG ZATVORA

U državama koje su pod uticajem abolicionističkih ideja ukinule smrtnu kaznu, postavilo se pitanje na koji način i kojim sredstvima se društvo – država može zaštititi od najopasnijih oblika protivpravnog i društveno opasnog ponašanja pojedinaca i grupa u vidu krivičnih dela, posebno u slučajevima kada se radi o profesionalnim delikventima ili delikventima u povratu (multirecidivistima). Kao jedna od mera za zamenu smrtne kazne prihvaćena je kazna zatvora (lišenje slobode kretanja osuđenog lica za u presudi određeno vreme). Ova se kazna mogla izricati u različitom vremenskom trajanju, zavisno od sistema postojanja jedne ili više kazni zatvora.

Za najteža krivična dela i najopasnije učinioce tih dela, sva savremena krivična zakonodavstva predviđaju: 1) dugovremenu kaznu zatvora (u trajanju od trideset, četrdeset ili više godina) i 2) kaznu doživotnog (dugotrajnog) zatvora. Na ovaj se način može postići efikasna zaštita društva, odnosno društvenih dobara ili vrednosti od povređivanja ili ugrožavanja vršenjem krivičnih dela od strane posebno opasnih, profesionalnih delikvenata. No, paralelno sa uvođenem dugovremenog ili doživotnog zatvora (robija, zatočenje i sl.) u pravnoj i penološkoj teoriji se primenjivost i svrsishodnost ove najteže kazne dovodi u pitanje.

Protiv kazne dugotrajnog (doživotnog) zatvora se u pravnoj teoriji ističu brojni prigovori, od kojih kao najkarakterističnije navodimo sledeće:

1) ova kazna nije humana. Ona je nehumana na isti način kao i smrtna kazna čijoj zameni treba da služi. Njenom primenom osuđeni je praktično osuđen na smrt koja, istina, ne

nastupa odmah, već kroz dugovremeno lišenje slobode. Smrt je tiha i polagana, ali sigurna,

2) ova kazna ne može da ostvari ciljeve generalne prevencije. Smatra se da ako ijedna kazna može da ima generalno preventivnu funkciju, to je svakako smrtna kazna. Budući da se i pored njene egzistencije u brojnim krivičnopravnim sistemima od najstarijih vremena do današnjih dana nastavilo sa vršenjem teških krivičnih dela od strane višestrukih povratnika, to je očigledno da je njen zastrašujući uticaj ipak prenaplašen.

Ista je situacija i sa kaznom doživotnog zatvora. Dosta je sumnje u mogućnost generalno preventivnog dejstva ove kazne. Tim pre što uvek postoji mogućnost bekstva takvog osuđenika ili što zbog promjenjenih političkih ili drugih uslova postoji mogućnost njene zamene aktom amnestije ili pomilovanja blažom kaznom,

3) ova kazna ne može da ostvari ni funkciju specijalne prevencije. Ako se specijalna prevencija sastoji u popravljanju, prevaspitanju i resocijalizaciji osuđenika, kako se može očekivati ostvarenje ove funkcije u odnosu na osuđenika koji je siguran da nikada do kraja života neće izaći na slobodu, niti se ponašati i živeti kao slobodan i ravnopravan građanin društva. On pri tome nema nikakav aktivan odnos prema tretmanu koji se prema njemu sprovodi, niti ima podsticajne mogućnosti da se aktivno uključi u sopstveni tretman, jer bez obzira na njegovo ponašanje u toku života i rada u zavodskim ustanovama i poštovanje kućnog reda i drugih pravila on nikada ne može zaslužiti prevremeni otpust iz zavodske ustanove (putem uslovnog otpusta) niti korišćenje zakonom predviđenih pogodnosti i

4) ma koliko se smatralo da ova kazna može efikasno da zaštiti društvo, njegova dobra i vrednosti od vršenja krivičnih dela eliminacijom ovih učinilaca i smeštajem u zavodsku ustanovu za dugo vreme, ona nisu potpuno lišena mogućnosti da ponovo izvrše krivično delo na štetu drugih osuđenih lica ili pripadnika penitensijarne administracije (vaspitača, zdravstvenog osoblja, zatvorske straže i sl.) ili na štetu imovine zavodske ustanove.

4. KRATKA KAZNA ZATVORA

U vezi sa primenom i efikasnošću kazne zatvora u teoriji i praksi se naročito razmatralo pitanje njene primene kod kratkotrajnog zatvaranja. To je problem kratkih kazni zatvora (kazne lišenja slobode u trajanju do šest meseci). Još od nastanka pozitivne škole traju rasprave o opravdanosti, celishodnosti i efikasnosti primene ove vrste kazne¹⁷.

U pravnoj teoriji protiv kratkih kazni zatvora ističu se sledeći razlozi:

1) kratke kazne zatvora nisu pogodne za ostvarenje specijalne, ni generalne prevencije, jer ne mogu efikasno delovati na učinioce dela, niti na potencijalne učinioce s obzirom da se od ovih lica ne shvataju ozbiljno, ni kao moralna opomena, ni kao sredstvo zastrašivanja,

2) usled kratkog trajanja ovih kazni ne postoji mogućnost da se primeni ozbiljan vaspitno-popravn i pedagoški tretman prema osuđeniku koji bi bio podoban za ostvarivanje njegove resocijalizacije i prevaspitanja,

---

¹⁷ D. Jovašević, Primena kratkih kazni lišenja slobode, Pravni život , Beograd, broj 4/1982. godine, str. 465-474.

3) kratka kazna zatvora proizvodi niz štetnih posledica za osuđenog, jer se njenom primenom vrši stigmatizacija, stavlja se pečat osuđivanosti na učinioca krivičnog dela i njegovu porodicu što štetno deluje na njihov društveni status. On prekida porodični život, a može da dođe i do prekida radnog odnosa. To znači da usled kratke kazne lišenja slobode može nastati za osuđenog niz štetnih posledica u moralnom, materijalnom, profesionalnom i društvenom pogledu,

4) zatvaranje u kratkom trajanju stimuliše povrat. Ova se kazna najčešće izriče primarnim delinkventima koji u zatvoru postaju izloženi štetnim uticajima povratnika i profesionalnih delikvenata. Kratke kazne zatvora se često nazivaju "seminarom kriminaliteta",

5) kratka kazna zatvora je posebno štetna za određene kategorije učinilaca krivičnih dela: maloletnici, mlađa punoletna lica, psihopatske ili socijalno poremećene ličnosti, alkoholičari i narkomani. Za kratko vreme trajanja ovih kazni ne može da se organizuje adekvatan vaspitni ili medicinski tretman prema ovim licima. S druge strane, čak i kratak boravak u zatvoru ovih lica može da se štetno odrazi na njihov psihički razvoj i

6) kratke kazne zatvora su krajnje neekonomične. One koštaju društvo, a ne donose nikakvu materijalnu kompenzaciju jer za vreme njihovog kratkog trajanja ne može da se organizuje, niti sprovede radno-proizvodni posao.

S druge strane, pristalice kratkih kazni zatvora navode niz razloga u prilog opstanka ovih sankcija. Niz prigovora koji se upućuju ovim kaznama mogu se uputiti svim kaznama lišenja slobode. Njihovo postojanje opravdavaju kriminalnopolitički razlozi, jer individualizacija kazne pretpostavlja ne samo

različite vrste krivičnopravnih mera, već i određene raspone kod onih sankcija gde je to moguće. Kratka kazna zatvora ima i generalno-preventivno dejstvo. Veliki broj građana osećaju božan i strah da mogu biti kažnjeni i sa nekoliko sedmica ili meseci zatvora za izvršenje nedozvoljenih radnji.

Za određene kategorije učinilaca krivičnih dela: lica koja se nasilnički ponašaju, koja izbegavaju plaćanje materijalnih obaveza, npr. alimentacije, koja čine saobraćajne delikte, kratke kazne zatvora su najpravičnije sankcije. I struktura kriminaliteta gde preovladava bagatelni kriminalitet opravdava njihovu primenu. Takođe struktura učinilaca krivičnih dela gde se javljaju primarni, nehatni i situacioni učinioci ukazuje na opravdanost postojanja i primene kratkih kazni zatvora koje su upravo prema ovim licima jedino opravdane i pravične mere društvene reakcije. I teorija i praksa se slažu da se ove kazne mogu sa uspehom primeniti prema primarnim, slučajnim, situacionim i nevoljnim učiniocima krivičnih dela kod kojih ne postoje kriminogene sklonosti. U odnosu na ova lica kratke kazne zatvora deluju psihološki kao "šok-kazne", jer ih ona najčešće primaju kao moralni prekor društva za izvršeno delo.

Danas se negativni efekti kratke kazne zatvora otklanjaju primenom: uslovnog otpusta, uslovne osude, sudske opomene i parapenalnim merama: kućni pritvor, društveno koristan rad, naknada štete, poludnevno zatvaranje, intenzivan nadzor, elektronsko praćenje i druge mere.

5. KAZNA MALOLETNIČKOG ZATVORA

5.1. Pojam i karakteristike kazne maloletničkog zatvora

Maloletnički zatvor je jedina vrsta kazne u sistemu maloletničkih krivičnih sankcija u Republici Srbiji (čl. 28-38. Zakona o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica (ZOMUKD)¹⁸. To je posebna vrsta kazne koja se sastoji u oduzimanju slobode kretanja starijem maloletnom učiniocu težeg krivičnog dela za, u sudskoj odluci, određeno vreme. Po formi je to kazna lišenja slobode koja je slična kazni zatvora koju sud izriče punoletnim učinocima krivičnih dela. Ali po ciljevima koje treba da postigne, ova je kazna bliska vaspitnim merama. Osnovne karakteristike kazne maloletničkog zatvora su sledeće¹⁹:

1) to je najteža vrsta maloletničke krivične sankcije i jedina vrsta kazne koja se može izreći maloletnom učiniocu krivičnog dela. Doduše, ova se kazna ne može izreći svakom maloletniku, već samo starijem, i ne može se izreći za svako učinjeno krivično delo, samo za teže delo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora preko pet godina,

2) to je sankcija kojom se ostvaruju ciljevi specijalne²⁰ i generalne prevencije budući da se njenom primenom vrši

---

¹⁸ D.Jovašević, Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica sa komentarom, op.cit. str.3-21.

¹⁹ D.Jovašević, Maloletničko krivično pravo, op.cit. str.173-185.

²⁰ D. Jovašević, New juvenile criminal law in the Republic of Serbia, Free Law Journal, Budapest, broj 3/2006. godine, str. 181-198.

pojačani uticaj na maloletnog učinioca da, ubuduće, ne vrši krivična dela, kao i na druge maloletnike da ne vrše krivična dela,

3) dva su uslova za izricanje maloletničkog zatvora: a) izvršeno krivično delo i b) krivica učinioca ispoljena u visokom stepenu. To je jedina maloletnička krivična sankcija pri čijem izricanju je sud obavezan da utvrđuje postojanje i stepen krivice njegovog učinioca,

4) maloletnički zatvor se odmerava po posebnim pravilima među kojima poseban značaj imaju subjektivne okolnosti vezane za ličnost učinioca i objektivne okolnosti vezane za prirodu i težinu učinjenog krivičnog dela,

5) kazna maloletničkog zatvora se izriče u trajanju od šest meseci do pet godina. Ova se kazna uvek izriče na pune godine i mesece. No, pored ovog opšteg maksimuma, zakon poznaje i maksimum od deset godina. Maloletnički zatvor u trajanju do deset godina se može izreći u dva slučaja: a) kada je učinjeno krivično delo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora od dvadeset godina ili teža kazna i b) kada su učinjena u sticaju najmanje dva krivična dela za koja je u zakonu propisana kazna zatvora teža od deset godina. Pri tome je zakon postavio ograničenje prema kome se maloletnički zatvor ne može izreći u trajanju koje je duže od propisane kazne zatvora za učinjeno krivično delo,

6) za krivična dela u sticaju maloletnički zatvor se izriče po posebnim pravilima kao što su: a) ako stariji maloletnik učini više krivičnih dela u sticaju, a sud nađe da za svako krivično delo treba izreći kaznu maloletničkog zatvora, odmeriće po slobodnoj oceni za sva dela u sticaju jednu kaznu maloletničkog zatvora u zakonom određenim granicama, b) ako sud nađe da za neko

krivično delo koje je učinio stariji maloletnik treba izreći vaspitnu meru, a za neko delo kaznu maloletničkog zatvora, tada će sud za sva dela u sticaju izreći samo jednu kaznu maloletničkog zatvora,

c) ako sud za dela u sticaju utvrdi kaznu zatvora i kaznu maloletničkog zatvora, tada izriče jedinstvenu kaznu zatvora shodno pravilima za odmeravanje kazne za dela u sticaju učinjena od punoletnih lica (sistem asperacije – član 60. stav 4. KZ RS) i

d) ako sud nađe da za neko delo u sticaju treba izreći vaspitnu meru, a za neko delo kaznu zatvora, tada izriče samo kaznu zatvora. Na isti način sud postupa i kada odmerava kaznu osuđenom licu (ako se posle izrečene osude utvrdi da je osuđeni pre ili posle njenog izricanja izvršio drugo krivično delo),

7) kazna maloletničkog zatvora ne povlači pravne posledice osude koje se sastoje u zabrani sticanja određenih prava,

8) lice kome je izrečena kazna maloletničkog zatvora sud može uslovno otpustiti sa daljeg izdržavanja kazne pod sledećim uslovima: a) ako je izdržao trećinu izrečene kazne, ali ne pre nego što je proteklo šest meseci i b) ako se na osnovu postignutog uspeha u izvršenju kazne može očekivati da će se na slobodi dobro ponašati i da neće vršiti krivična dela. Uz dati uslovni otpust sud može da odredi meru pojačanog nadzora uz mogućnost primene jedne ili više posebnih obaveza. Ovako dati uslovni otpust se može opozvati na način i pod uslovima kao što se on opoziva u slučaju izrečene kazne zatvora punoletnom učiniocu krivičnog dela,

9) zastarelost izrečene kazne maloletničkog zatvora nastupa ako je proteklo: a) deset godina od osude na maloletnički zatvor u trajanju preko pet godina, b) pet godina od osude na

maloletnički zatvor u trajanju preko tri godine i c) tri godine od osude na maloletnički zatvor u trajanju do tri godine,

10) podaci o osudi na kaznu maloletničkog zatvora mogu se dati samo zakonom izričito određenim organima i to: a) sudu, javnom tužiocu i policiji u vezi sa krivičnim postupkom koji se vodi protiv lica koje je ranije bilo osuđeno, b) organu koji učestvuje u postupku davanja amnestije, pomilovanja, rehabilitacije ili odlučivanja o prestanku pravnih posledica osude i c) organima starateljstva kad je to potrebno za vršenje poslova iz njihove nadležnosti,

11) ako za vreme trajanja vaspitne mere sud izrekne starijem maloletniku kaznu maloletničkog zatvora, vaspitna mera prestaje kada osuđeni započne sa izdržavanjem izrečene kazne. Ako za vreme trajanja vaspitne mere sud izrekne punoletnom licu kaznu maloletničkog zatvora ili kaznu zatvora u trajanju od najmanje jedne godine, vaspitna mera prestaje kada ovo lice započne sa izdržavanjem kazne, a ako je izrečena kazna maloletničkog zatvora ili zatvora u kraćem trajanju, sud će u presudi odlučiti da li će se posle izdržane kazne nastaviti sa izvršenjem vaspitne mere ili će se potpuno obustaviti njeno izvršenje,

12) lice kome je izrečena kazna maloletničkog zatvora ne može za vreme njenog izvršenja da vrši izborne funkcije u državnim organima, organima teritorijalne autonomije, organima lokalne samouprave, organima upravljanja, poslovnim organima ili drugim organima u preduzećima ili drugim organizacijama koje posluju državnom imovinom, odnosno organizacijama kojima je zakonom povereno vršenje određenih javnih ovlašćenja,

13) evidenciju o izrečenim kaznama maloletničkog zatvora vodi viši sud koji je sudio u prvom stepenu i

14) osuda na kaznu maloletničkog zatvora podleže rehabilitaciji (zakonskoj i sudskoj) na isti način, pod istim uslovima i u identičnom postupku kao i osuda punoletnom licu.

5.2. Uslovi za izricanje kazne maloletničkog zatvora

Kazna maloletničkog zatvora je hibridna krivična sankcija koja je po formi kaznena mera sa izraženim elementima represije, ali je po sadržini, suštini i cilju koji treba da ostvari vaspitna mera. U naše krivično pravo je ova kazna uvedena novelom Krivičnog zakonika FNRJ iz 1959. godine (iako je i pre toga pod određenim uslovima bilo moguće kažnjavanje čak i mlađeg maloletnika). Ova kazna se može izreći ako su ispunjeni zakonom predviđeni kumulativni uslovi (član 28. ZOMUKD)²¹:

1) da je učinilac krivičnog dela stariji maloletnik tj. lice koje je u vreme izvršenja krivičnog dela navršilo šesnaest godina, a nije navršilo osamnaest godina,

2) da je maloletnik učinio krivično delo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora preko pet godina,

3) da je maloletnik izvršio krivično delo sa visokim stepenom krivice. To je stepen krivice iznad uobičajenog, normalnog, prosečnog stepena svesne i voljne upravljenosti učinioca prema izvršenom krivičnom delu. Da li postoji "visok stepen" krivice starijeg maloletnika, predstavlja faktičko pitanje koje sudsko veće rešava u konkretnom slučaju. Tako visok stepen krivice ne postoji ako je u konkretnom slučaju

---

²¹ B.Đukić, D.Jovašević, Kriminalitet maloljetnika i mjere društvene reakcije u Republici Srpskoj, Banja Luka, 2010. godine, str.179.193.

ostvaren neki od subjektivnih osnova za ublažavanje kazne (npr. bitno smanjena uračunljivost) i

4) da je sud došao do uverenja da zbog prirode i težine učinjenog krivičnog dela i visokog stepena krivice nije opravdano izreći vaspitnu meru. Težina krivičnog dela znači postojanje jačeg obima i većeg intenziteta povrede (a izuzetno i konkretnog ugrožavanja) zaštićenog dobra. To ukazuje na obim i intenzitet posledice krivičnog dela. Ali, ovu okolnost treba ceniti u sklopu vrste napadnutog dobra i potrebe društva da obezbedi njegovu efikasnu i kvalitetnu zaštitu što ukazuje na prirodu krivičnog dela²².

To ukazuje na izuzetan karakter primene kazne maloletničkog zatvora, čak i u slučaju kada su ispunjeni zakonom predviđeni uslovi. Za izricanje kazne maloletničkog zatvora potrebna je ocena suda, zasnovana na izvedenim ličnim i materijalnim izvorima dokaza, da u konkretnom slučaju ne bi bilo opravdano izreći vaspitnu meru. Znači, maloletnički zatvor je kazna supsidijarnog karaktera čija je primena fakultativna. Kada su ispunjeni zakonom predviđeni uslovi, sud starijem maloletniku odmerava kaznu maloletničkog zatvora u granicama zakonom propisane kazne za učinjeno krivično delo imajući u vidu svrhu

---

²² Teške posledice dela kao jedan od uslova za izricanje kazne maloletničkog zatvora ne proizilaze isključivo iz takvih posledica koje su nastale za oštećenog i njegovu imovinu, već i iz ostvarenih okolnosti koje im daju takav karakter (rešenje Vrhovnog suda Srbije Kžm. 20/94); Pri opredeljenju da izrekne kaznu maloletničkog zatvora umesto vaspitne zavodske mere, sud treba da ceni objektivne uslove za izricanje, teške posledice dela, visok stepen krivice, ličnost maloletnika, njegov raniji život i pobude iz kojih je delo izvršio (presuda Vrhovnog suda Srbije Kžm. 42/2000); Pri odlučivanju o izricanju kazne maloletničkog zatvora i njene visine maloletniku koji je navršio 16 godina za nova krivična dela ceniće se i činjenica da je on pre toga kao mlađi maloletnik izvršio krivična dela silovanja, drske krađe i prevare (presuda Vrhovnog suda Srbije Kžm. 17/2003).

maloletničkog zatvora i uzimajući u obzir sve okolnosti (olakšavajuće i otežavajuće), a naročito shodno članu 30. ZOMUKD: 1) stepen zrelosti maloletnika i 2) vreme koje je potrebno za njegovo vaspitavanje i stručno osposobljavanje²³.

Pri tome sud ne može izreći kaznu maloletničkog zatvora u trajanju dužem od propisane kazne za učinjeno krivično delo, ali on nije vezan za najmanju meru propisane kazne (za posebni minimum)²⁴.

Kazna maloletničkog zatvora se izvršava shodno odredbama čl. 137-145. ZOMUKD u kazneno-popravnim zavodima za maloletnike. Osuđena lica kaznu izdržavaju zajedno, a odvojeno samo kada to zahteva zdravstveno stanje osuđenog ili potreba osiguranja bezbednosti i održavanja reda i discipline u kazneno-popravnim zavodima. Kazna izrečena ženskim licima se izvršava u posebnom odeljenju kazneno-popravnog zavoda za žene.

U ovim zavodima osuđeno maloletno lice može da ostane do navršene dvadesettreće godine života. Ako do ovog uzrasta lice ne izdrži izrečenu kaznu u potpunosti (a ne bude pušteno na uslovni otpust), upućuje se u kazneno-popravni zavod za punoletna lica. Izuzetno, osuđeni stariji maloletnik koji je u međuvremenu navršio dvadesettri godine života može ostati u kazneno-popravnim zavodima za maloletnike: 1) ako je to potrebno radi završavanja školovanja ili stručnog osposobljavanja ili 2) ako mu je do potpunog izdržavanja kazne ostalo manje od šest meseci, ali najduže do navršene dvadesetpete godine života.

---

²³ D.Jovašević, Položaj maloletnika u krivičnom pravu, op.cit. str.215-223.

²⁴ D. Jovašević, Krivične sankcije za maloletnike u novom krivičnom pravu Republike Srbije, Bezbednost, Beograd, broj 5/2006. godine, str. 689-711.

KAZNA ZATVORA I NJENI SUPSTITUTI

1. PARAPENALNE MERE

U savremenom krivičnom pravu prisutna je tendencija za širokom primenom različitih parapenalnih mera. To su krivične sankcije koje su alternativa ili supstituti kazne zatvora, posebno u kratkom trajanju. Kao parapenalne ili alternativne mere smatraju se mere koje se preduzimaju u cilju rešavanja krivične stvari (krivičnog pravnog spora) pre pokretanja ili u toku krivičnog postupka, ali bez izricanja zakonom propisane krivične sankcije²⁵. Tu spadaju sledeće neformalne (parapenalne) mere:

- 1) naknada štete,
- 2) ambulantni tretman,
- 3) upućivanje na obuku,

---

²⁵ V. Vranj, M.Bisić, Primjena propisa o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera u Bosni i Hercegovini, op.cit. str. 14-15.

- 4) društveno koristan rad,
- 5) vikend zatvaranje,
- 6) kućni zatvor,
- 7) elektronski nadzor i sl.

Savremena krivična zakonodavstva poznaju jednu ili više parapenalnih mera. Njihovo uvođenje u krivičnopravni sistem pojedinih zemalja predstavlja rezultat donošenja niza međunarodnopravnih akata koji su imali za cilj da ublaže ili umanje retributivni karakter kazni. Među tim međunarodnim dokumentima posebno se izdvajaju sledeći:

- 1) Evropska konvencija o nadzoru nad uslovno osuđenim ili iz zatvora uslovno puštenim osuđenicima iz 1964. godine,
- 2) Rezolucija Saveta Evrope broj 1. o uslovnoj osudi, probaciji i drugim alternativama zatvora iz 1965. godine,
- 3) Rezolucija Saveta Evrope broj 10. o nekim penalnim merama alternativnim zatvoru iz 1976. godine i
- 4) Preporuka Saveta Evrope broj 16. o društvenim sankcijama i merama iz 1992. godine.

U odnosu na kazne, parapenalne mere imaju niz prednosti koje se mogu svesti na sledeće:

- 1) one imaju humani karakter,
- 2) one nose manji stepen represivnosti,
- 3) njima se uspostavlja saradnja sa okrivljenim i njegov aktivni odnos u izvršenju mere,
- 4) njima se postiže reparacija (naknada) štete oštećenom i

5) društvena zajednica uzima učešće u izvršenju ovih mera čime se lakše postižu efekti resocijalizacije.

I pored ovih prednosti primena parapenalnih mera još uvek nailazi na niz protivnika. Tako se protiv ovih mera ističu sledeći prigovori:

1) one mogu da predstavljaju pojačano sredstvo represije (suptilne represije),

2) na ovaj način okrivljeni može da izbegne krivični postupak (kod poravnanja okrivljenog i oštećenog),

3) dovode do nejednakosti učinilaca krivičnih dela zavisno od njihovog imovinskog stanja,

4) primena ovih mera poskupljuje postupak izvršenja krivičnih sankcija,

5) njihova česta primena slabi poverenje građana u pravdu i

6) primena ovih mera zahteva pribavljanje podataka o okrivljenom i njegovom okruženju što produžava i poskupljuje krivični postupak.

1.1. Naknada štete

Naknada štete (restitucija) je parapenalna mera koja je najpre uvedena u anglosaksonsko krivično pravo sa ciljem da omogući uspešnu resocijalizaciju i readaptaciju osuđenog lica bez institucionalnog zatvaranja kroz popravljavanje (naknadu) štete, povraćaj oduzete ili uništene stvari. Tako osuđeni primenom ove mere u presudom suda određenom roku nadoknađuje štetu koju je pričinio oštećenom licu ili vraća krivičnim delom oduzetu stvar ili na drugi način ponovo uspostavlja narušeno pravno stanje. Na

taj način osuđeni istovremeno i neposredno oseća da je naneo nepravdu oštećenom koju je dužan da svojim daljim zalaganjem i delatnošću otkloni.

1.2. Ambulantni tretman

Ambulantni tretman osuđenog je uveden u prvo vreme u anglosaksonsko krivično pravo kao mera zamene kazne zatvora prema maloletnim i duševno bolesnim učiniocima krivičnih dela, a potom i prema licima koja su zavisna od upotrebe alkohola ili opojnih droga (u Švedskoj). Primenom ove mere učinilac krivičnog dela se obavezuje da se u određenom vremenskom periodu podvrgne medicinskom, psihološkom ili psihijatrijskom tretmanu u odgovarajućim zdravstvenim ili psihijatrijskim ustanovama ili savetovalištim. Ova se mera primenjuje prema alkoholičarima, narkomanima i licima koja pokazuju poremećaje i devijacije u ponašanju usled čega pristupaju vršenju krivičnih dela.

1.3. Upućivanje na obuku

Upućivanje na obuku je alternativna mera, kojom se obavezuju osuđena lica na pohađanje određene osnovne ili srednje škole, obuke ili druge vrste stručnog osposobljavanja i usavršavanja (što je korisno kada se radi o maloletnim ili mlađim punoletnim licima). Uz ovu meru sud im može naložiti i određene obaveze:

- 1) zabranu nošenja oružja,
- 2) zabranu upravljanja motornim vozilom,
- 3) zabranu posećivanja određenih mesta, lokala ili priredbi,

4) zabranu druženja sa određenim licima koja na njih negativno, štetno deluju i

5) oduzimanje putne isprave za određeno vreme.

1.4. Društveno koristan rad

Društveno koristan rad kao parapenalna mera je uveden 1972. godine u Velikoj Britaniji odakle se proširio po mnogim evropskim zakonodavstvima. Ovom se merom zamenjuje kazna zatvora u trajanju do šest meseci pri čemu se osuđeni obavezuje da određeni broj sati, za određeni broj dana, provede u društveno korisnom radu, radu u korist javne (društvene) zajednice. Radna obaveza obično iznosi između 40 i 240 časova i može da traje najduže godinu dana (Velika Britanija) ili do 18 meseci (Francuska). Mera se izriče uz saglasnost osuđenog koji presudom određeno vreme provodi u obavljanju određenog rada u korist cele zajednice, i to u slobodnom vremenu za koji ne dobija naknadu.

1.5. Vikend zatvor

Vikend zatvor se sastoji u zatvaranju osuđenog lica u slobodno vreme, najčešće vikendom ili praznikom. U nekim državama (Belgija, Holandija, Švajcarska, Portugal) mera se odnosi na sve učinioce krivičnih dela, dok u drugim državama (Nemačka) ona se primenjuje samo prema maloletnicima. Tako se smanjuju negativni efekti kratkotrajnog zatvaranja u društvenom, radnom, materijalnom, porodičnom i moralnom pogledu. Osuđeni ostaje u svojoj porodici, u mestu življenja, preko sedmice ispunjava radne ili školske obaveze, ne prekida se

njegov porodični život, on nastavlja da normalno komunicira sa okolinom, njegov društveni život je nenarušen, a samo u određeno vreme i u određenom trajanju koje je u presudi izričito navedeno, obično za vikend ili za praznike (kada osuđeni inače ne radi), on odlazi u zavodsku ustanovu gde se podvrgava određenim vaspitno-korektivnim tretmanima.

1.6. Kućni pritvor

Kućni pritvor se primenjuje kao zamena za kratke kazne zatvora (Italija, SAD) gde osuđeno lice ostaje u svojoj dotadašnjoj sredini, ali se stavlja pod određenu probaciju (nadzor nad ponašanjem i življenjem), a ograničena mu je i sloboda kretanja. Primenjuje se prema primarnim, slučajnim, nehatnim učiniocima krivičnih dela, a kršenjem nametnutih obaveza osuđeni se izlaže mogućnosti izricanja teže kazne. Kontrola kretanja osuđenog se može vršiti i putem određenih službi, lica ili elektronskim nadzorom uz primenu savremenih tehničkih sredstava koja automatski beleže sva udaljavanja i odsustva osuđenog van određenog kruga ili prostora.

2. PRAVNI OSNOV KAZNE

U teoriji se odavno razmatraju, sa naročitom pažnjom, dva pitanja koja su vezana za primenu kazne kao najznačajnije vrste krivičnih sankcija:

- 1) šta je pravni osnov kazne, odnosno odakle izvire pravo države na primenu kazne i
- 2) šta je svrha kazne, odnosno šta se želi, a šta se može postići primenom kazne.

Pitanje o pravnom osnovu kazne daje odgovor na pitanje na osnovu čega društvo-država ima pravo na kažnjavanje učinioca krivičnog dela, odakle izvire pravo države na kažnjavanje (*ius puniendi*). Praktičan značaj ovog pitanja se sastoji u tome da se odrede granice krivičnopravne represije, odnosno granice prava države na primenu kazne . To je i granica prostiranja vlasti te države (*ius imperium*). U odgovoru na ovo filozofsko, političko i pravno pitanje razvilo se više shvatanja: 1) idealističke teorije, 2) teorije društvenog ugovora, 3) pravne teorije i 4) sociološke teorije.

2.1. Idealističke teorije

Prema idealističkim teorijama osnov prava države na kažnjavanje jeste zahtev apsolutne pravde. Apsolutna pravda je misaona kategorija iz koje izvire pravo države uopšte, pa i pravo na primenu kazne. Izvršenjem krivičnog dela dolazi do narušavanja apsolutne pravde koja se može ponovo uspostaviti samo primenom kazne prema učiniocu krivičnog dela. Apsolutna pravda se može shvatiti na različite načine, pa se razlikuju:

- 1) teorija božanske pravde,
- 2) teorija moralne pravde i
- 3) teorija zakonske pravde.

Prema teoriji božanske pravde pravo na kažnjavanje je božanskog porekla, ali je stvaranjem države na nju preneto ovo pravo od strane božanstva. Prema tome, država je samo prosti izvršilac božanskog prava koje je imperativnog karaktera jer se sastoji u zahtevu da se kazni svako ko kršenjem propisa učini krivično delo.

Teorija moralne pravde smatra da osnov prava države na primenu kazne izvire iz moralnih normi koje vladaju svetom i koje se nalaze u svesti svakog čoveka. Po Kantu moralne norme su sadržane u svesti svakog čoveka koji poseduje zdrav razum, pa je svaki razuman čovek u stanju da procenjuje svoje postupke i ocenjuje šta je dozvoljeno, a šta nije. Protiv onoga koji se nedozvoljeno ponaša u svesti svakog čoveka se javlja zahtev za primenu kazne koji ima karakter kategoričkog imperativa.

Teorija zakonske pravde (Hegel) smatra da je osnov prava na kaznu u dijalektičkoj nužnosti. U državi kao najvišem obliku dijalektičkog razvitka apsolutne ideje postoji jedno utvrđeno zakonsko pravo. Vršanjem krivičnih dela ovo se pravo negira, pa prema takvom licu mora biti primenjena kazna koja bi negirala izvršeno krivično delo (nepravo) i ponovo uspostavila pravo. Dakle, krivično delo je "negacija prava", a kazna je "negacija negacije" čime se ponovo uspostavlja narušeni pravni poredak.

2.2. Teorija društvenog ugovora

Teorija društvenog ugovora (Ruso, Grocijus, Lok, Hobs) smatra da su pojedinci kao članovi društva na određenom stepenu društvenog razvoja shvatili da više nisu u stanju da se pojedinačno brinu i staraju o zaštiti svojih dobara i interesa. Pred naletom kriminaliteta oni su odlučili da obrazuju državu i na nju prenesu svoja prava na zaštitu od nedozvoljenih i protivpravnih ponašanja. Odričući se prava na kažnjavanje u korist države, pojedinci su istovremeno pristali da budu kažnjeni ako prekrše zakon i učine krivično delo. Prema tome, osnov prava na kaznu se nalazi u društvenom ugovoru pojedinaca kojim je osnovana država.

2.3. Pravne teorije

Pravne teorije o pravnom osnovu kazne rešenje ovog pitanja nalaze u propisima pozitivnog prava. Država ima ovlašćenje da donosi propise kojim uređuje život građana, pa iz toga proizilazi i ovlašćenje države da obezbedi vršenje prava. To znači da država ima pravo da donosi propise kojima se normira ponašanje pojedinaca, da izdaje zapovesti, da traži poslušnost od građana, ali i da kažnjava za neposlušnost i kršenje propisa. Binding smatra da država ima pravo na nužnu odbranu prema učiniocima krivičnih dela koji su prekršili pravnu normu i ugrozili pravom zaštićeno dobro.

2.4. Sociološke teorije

Sociološke teorije osnov prava na kažnjavanje nalaze u društvenoj ili socijalnoj funkciji krivičnog prava – a to je ostvarenje zaštitne, garantivne funkcije, budući da se krivično pravo javlja kao poslednje sredstvo u zaštiti i obezbeđenju najznačajnijih društvenih dobara, interesa i vrednosti.

Prema utilitarističkoj teoriji (Bentam) kazna ima svoje opravdanje u korisnosti njene primene.

Prema F. Listu pravni osnov kazne izvire iz nužnosti za održavanje pravnog poretka i bezbednosti države. Potreba države za primenom kazne proizilazi iz nužnosti da se obezbede i zaštite najznačajnija društvena dobra i vrednosti od svih oblika povrede i ugrožavanja.

3. CILJ KAZNE

U teoriji se, takođe, odavno postavilo pitanje šta predstavlja cilj kažnjavanja, tj. šta se želi i šta se može postići primenom kazne prema učinocima krivičnih dela? U davanju odgovora na ovo pitanje razvile su se tri teorije, i to: 1) apsolutne, 2) relativne i 3) mešovite (spojne ili eklektičke) teorije.

3.1. Apsolutne teorije

Prema apsolutnim teorijama, cilj kazne je odmazda, represija prema učiniocu zbog učinjenog dela. Vršanjem krivičnih dela učinilac nanosi zlo društvu, a društvo njemu vraća zlo primenom kazne. Zlo koje se nanosi učiniocu primenom kazne, on treba da iskusi kroz ispaštanje. Prema tome, cilj je kazne odmazda sa stanovišta društva, odnosno ispaštanje sa stanovišta učinioca.

3.2. Relativne teorije

Relativne teorije smatraju da je kazna sredstvo za zaštitu društva od kriminaliteta. Svrha kazne je u njenoj društvenoj korisnosti, jer ona može da posluži kao efikasno sredstvo za suzbijanje kriminaliteta (utilitaristička funkcija). Osnovni cilj kazne jeste sprečavanje vršenja krivičnih dela ubuduće. Ne kažnjava se učinilac zato što je zgrešio, već zato da ne bi dalje grešio. Zavisno od toga kako se ovaj cilj ostvaruje razlikuju se: 1) teorije individualne ili specijalne prevencije i 2) teorije opšte ili generalne prevencije.

Teorije individualne (specijalne) prevencije smatraju da je cilj kazne sprečavanje učinioca da ubuduće vrši krivična dela. Taj cilj se postiže primenom posebnih sredstava i metoda koji su podobni da utiču na učinioca da on ubuduće ne vrši krivična dela. S obzirom na metod kojim se može izvršiti ovaj uticaj razlikuju se tri shvatanja. To su:

- 1) teorija zastrašenja,
- 2) teorija popravljanja i
- 3) teorija starateljstva.

Prema teoriji zastrašenja, kazna treba da bude primenjena na takav način da kod učinioca dela izazove strah tako da ga odvraća da ubuduće vrši krivična dela.

Teorija popravljanja polazi od pretpostavke da je učinilac dela, ličnost kod koje prevladavaju negativne osobine, te bi kaznom trebalo delovati na te negativne karakterne osobine u cilju njihovog gušenja i razvijanja pozitivnih osobina. Da bi se to postiglo kazna mora biti sredstvo za popravljanje, sredstvo koje se može menjati i prilagođavati psihološkim osobinama i ličnosti učinioca krivičnog dela.

Po teoriji starateljstva, učinilac dela je neotporna ličnost na spoljne izazove, pa stoga povodljiva za vršenje krivičnih dela. Kažnjavanjem se on stavlja pod starateljstvo državnih organa pravosuđa i javne bezbednosti koji imaju zadatak da ga osposobe da se vlada prema pravnim propisima društva i da poštuje norme pravnog poretka i društvene discipline.

Teorije generalne prevencije smatraju da je cilj kazne da utiče na široke mase građana da se uzdrže od vršenja krivičnih dela. Ovakvim delovanjem kazne unapred se sprečavaju

građani koji su skloni vršenju krivičnih dela da ista izvrše i time izbegnu primenu kazne. S obzirom na način kako se ovaj cilj postiže razlikuju se:

- 1) teorija opšteg zastrašenja predviđanjem kazne,
- 2) teorija opomene i
- 3) teorija zastrašenja izvršenjem kazne.

Prema teoriji opšteg zastrašenja predviđanjem kazne (teoriji psihološke prinude) predočava se svakom građaninu zlo koje će ga snaći ako bude izvršio krivično delo. Pretnja kaznom deluje kao psihološka prinuda na sve potencijalne delikvente da se uzdrže od kršenja propisa i da ne vrše krivična dela.

Po teoriji opomene predviđanjem kazne (teoriji moralne prinude) opominju se građani da je vršenje krivičnih dela nemoralno i zabranjeno, pa stoga kažnjivo. Kazna suzbija nemoralne osobine koje postoje kod građana i podiže nivo opšteg morala društva.

Teorija zastrašenja izvršenjem kazne smatra da se prevencija kriminaliteta najbolje postiže javnim i surovim izvršenjem kazne prema osuđenima. To izvršenje mora biti takvo da može izazvati strah u masama.

3.3. Mešovite teorije

Mešovite (eklektičke ili spojne) teorije su nastale spajanjem elemenata apsolutnih i relativnih teorija. Prema ovom shvatanju cilj kazne se ne može ostvariti samo odmazdom ili samo prevencijom. Kazna mora da ima za cilj prevenciju, dakle, sprečavanje vršenja krivičnih dela ubuduće. No, kazna se uvek primenjuje povodom izvršenog krivičnog dela prema

njegovom učiniocu i nužno predstavlja prinudnu, retributivnu meru (meru ograničenja ili oduzimanja sloboda ili prava). Kažnjava se zato što se zgrešilo, ali i zato da se ne bi grešilo.

SISTEM KAZNI U REPUBLICI SRBIJI

1. VRSTE KAZNI

Sistem kazni²⁶ je skup svih kazni sadržanih u krivičnom zakonodavstvu države, način njihovog propisivanja i izricanja, kao i njihov međusobni odnos. U cilju što efikasnije borbe protiv kriminaliteta sva savremena krivična zakonodavstva predviđaju više vrsta kazni što je neophodno da bi mogla da se ostvari individualizacija u kažnjavanju, tj. da se svakom učiniocu za konkretno krivično delo odmeri kazna kojom se najbolje postiže svrha kažnjavanja. Prema tome, postojanje većeg broja kazni uslovljavaju dva faktora: 1) potreba uspešne, efikasne, kvalitetne i blagovremene borbe protiv kriminaliteta i 2) potreba prilagođavanja kazne učiniocu krivičnog dela radi ostvarenja njegove resocijalizacije.

---

²⁶ D. Jovašević, Sistem kazni u novom krivičnom zakonodavstvu Republike Srbije, Pravo, teorija i praksa, Novi Sad, broj 9-10/2007. godine, str. 27-41.

Postoji više vrsta kazni koje se mogu podeliti prema različitim kriterijumima.

Tako se, s obzirom na samostalnost u izricanju, kazne dele na:

- 1) glavne i
- 2) sporedne.

Glavne kazne se mogu izreći samostalno, a sporedne kazne se ne mogu izreći samostalno, već samo uz glavnu kaznu,

S obzirom na trajanje, kazne se dele na:

- 1) trajne i
- 2) vremenske.

Trajne kazne se izriču za ceo život osuđenog, pa se nazivaju i doživotne kazne. Vremenske kazne se izriču za presudom suda određeno vreme,

S obzirom na dobra koja pogađa, kazne mogu da budu:

- 1) protiv života,
- 2) protiv telesnog integriteta,
- 3) protiv slobode,
- 4) protiv imovine i
- 5) protiv građanskih prava.

I konačno, s obzirom na način propisivanja, kazne se dele na:

- 1) alternativne i
- 2) kumulativne.

Kazne su alternativno propisane kada sud izriče samo jednu od više propisanih kazni u zakonu. Kumulativno su propisane

kazne kada sud izriče sve propisane kazne učiniocu krivičnog dela.

Krivični zakonik Republike Srbije u članu 43. predviđa da se prema učiniocima krivičnih dela mogu izreći sledeće kazne:

- 1) zatvor (lišenje slobode),
- 2) novčana kazna,
- 3) rad u javnom interesu i
- 4) oduzimanje vozačke dozvole.

Glavna kazna je samo kazna zatvora. Novčana kazna, rad u javnom interesu i oduzimanje vozačke dozvole se mogu izreći kao glavna i kao sporedna kazna. Ako je za jedno krivično delo propisano više kazni, samo se jedna kazna može izreći kao glavna kazna.

2. KARAKTERISTIKE SISTEMA KAZNI

Dakle, u skladu sa relevantnim međunarodnim standardima, sistem kazni u Republici Srbiji danas ima sledeće karakteristike:

1) postojanje malog broja kazni (samo četiri kazne u odnosu na jedanaest mera bezbednosti ili devet vaspitnih mera),

2) zakonitost u izricanju kazni. Sud može izreći samo onu kaznu koja je zakonom predviđena za krivično delo pre nego što je delo izvršeno, osim u slučaju izricanja novčane kazne koja se može izreći i: a) kada nije propisana za krivično delo ako je ono učinjeno iz koristoljublja i b) kada je zakonom propisano da se učinilac može kazniti zatvorom ili novčanom kaznom, a sud kao glavnu kaznu izrekne kaznu zatvora,

3) ne postoje kazne protiv: a) života, b) telesnog integriteta i c) građanskih prava i

4) za jedno krivično delo može se izreći samo jedna glavna i jedna sporedna kazna.

Za dalji razvoj i unapređenje kaznenog sistema od posebnog je značaja Preporuka broj P (92) 17 Komiteta ministara Saveta Evrope državama članicama o doslednosti prilikom određivanja kazni koja je usvojena oktobra 1992. godine²⁷. Naime, državama članicama Saveta Evrope su na ovaj način upućene sledeće preporuke:

A) Razlozi za određivanje kazne:

1) zakonodavac ili drugi nadležni organ tamo gde to ustavna načela i pravna tradicija dozvoljavaju nastoji da proklamuje šta se smatra razlozima za određivanje kazne,

2) bez obzira na proklamovane razloge za određivanje kazne treba izbegavati nesrazmernost između težine krivičnog dela i kazne za njega,

3) razlozi za određivanje kazne treba da budu u skladu sa savremenom i humanom kriminološkom politikom, a naročito u pogledu manjeg korišćenja zatvorske kazne, a šireg primenjivanja sankcija i mera u okviru zajednice, sprovođenja politike dekriminalizacije, korišćenja mera odvracanja: posredovanje, naknada štete žrtvama i

4) prilikom predlaganja, odnosno izricanja kazni treba uzeti u obzir verovatan uticaj kazne na individualnog učinioca kako

---

²⁷ Savet Evrope, Zbirka odabranih dokumenata Saveta Evrope, Beograd, 2004. godine, str.27-32.

bi se izbegle uobičajene nedaće, te da se eventualno ne bi ugrozilo prevaspitanje učinioca,

B. Struktura kazni:

1) raspon mogućih kazni ne bi trebalo da bude suviše širok kako se sudovi ne bi previše na njega oslanjali u pogledu relativne težine dela. Države bi trebalo da razmotre mogućnost gradiranja krivičnih dela prema stepenu težine, ali pod uslovom da minimalne kazne, tamo gde to odgovara, ne sprečavaju sud da uzme u obzir konkretne okolnosti,

2) gde god odgovara ustavu i tradiciji pravnog sistema, trebalo bi razmotriti dodatne tehnike jačanja doslednosti kod određivanja kazni, kao što su dve tehnike koje se koriste u praksi:

a) "orijentiri za određivanje kazni" – raspon kazni za različite podvrste istog krivičnog dela u zavisnosti od prisustva, odnosno odsustva otežavajućih ili olakšavajućih okolnosti, a sudovi imaju diskreciono ovlašćenje da odstupe od tih orijentira i

b) "polazne osnove" – osnovna kazna za različite podvrste istog krivičnog dela od koje sud polazi naviše ili naniže ceneći olakšavajuće i otežavajuće okolnosti,

3) zatvorske kazne predstavljaju krajnje sankcije koje treba izricati u slučajevima kada bi izricanje druge kazne očigledno bilo neadekvatno težini učinjenog dela. Kada je to potrebno mogu se izgraditi negativni kriterijumi za isključenje korišćenja zatvorskog kažnjavanja, posebno u slučajevima kada se radi o maloj materijalnoj šteti,

4) zakonodavac bi trebalo da predvidi korišćenje nezatvorskih sankcija ili mera umesto kazne zatvora,

5) trebalo bi razmotriti gradiranje postojećih nezatvorskih sankcija u smislu njihove relativne oštine imajući u vidu različite oblike sankcija (uslovna kazna, novčana kazna), već i različite stepene oštine. Takvim gradiranjem bi se sudu omogućilo da odabere nezatvorsku kaznu adekvatnu za svakog učinioca i

6) u pogledu novčanih kazni, ona treba da odgovara materijalnim mogućnostima učinioca kome je izrečena, a u slučaju njenog neplaćanja treba izbegavati zamenu kaznom zatvora, pri čemu bi države trebalo da istraže druge oblike nezatvorskog načina izvršenja plaćanja novčane kazne, uključujući obustavljanje plaćanja i primenu kazne,

C. Otežavajuće i olakšavajuće okolnosti:

1) okolnosti koje otežavaju ili ublažavaju kaznu moraju biti u skladu sa proklamovanim razlozima za određivanje kazni,

2) najvažnije olakšavajuće i otežavajuće okolnosti moraju biti pojašnjene u okviru prava, odnosno sudske prakse, kao što u praksi treba definisati one okolnosti koje se ne smatraju relevantnim u odnosu na određena krivična dela i

3) činjenični osnov za odmeravanje kazne treba uvek ispravno dokazati van svake sumnje i

D. Prethodno osuđivanje (povrat):

1) povrat se ni u jednoj fazi sistema krivičnog pravosuđa ne treba koristiti mehanički kao okolnost koja ide na štetu osuđenog,

2) možda je opravdano da se prethodni krivični dosije osuđenog uzme u obzir, ipak kazna za novo delo treba da bude srazmerna upravo njegovoj težini i

3) dejstvo povrata treba da zavisi od konkretnih karakteristika prethodnog krivičnog dosijea učinioca, ali to dejstvo treba umanjiti ili poništiti:

a) ako postoji značajan period bez kriminala pre sadašnjeg krivičnog dela,

b) ako je sadašnje krivično delo lakše ili ako su prethodna krivična dela lakše prirode i

c) ako je učinilac dela još uvek mlad.

3. KAZNA ZATVORA

Kazna lišenja slobode (kazna zatvora) se sastoji u oduzimanju slobode kretanja učiniocu krivičnog dela za, u sudskoj presudi, određeno vreme i njegovom smeštanju u posebnu zavodsku, penitensijarnu ustanovu²⁸. U svim savremenim kaznenim sistemima kazna lišenja slobode zauzima centralno mesto. Najveći broj krivičnih dela zaprećen je ovom kaznom jer ona pruža najviše mogućnosti da se ostvari svrha kažnjavanja koja se

---

²⁸ U pravnoj teoriji ima shvatanja prema kojima postoje tri modaliteta oduzimanja slobode primenom krivičnopravne prinude: 1) kazna zatvora, 2) kazna dugotrajnog zatvora i 3) kazna maloletničkog zatvora. Prva dva modaliteta nisu različite vrste kazni zatvora, već se razlikuju samo po dužini trajanja. Prvi modalitet ima redovnu primenu, a drugi je izuzetak. Treći modalitet je posebnog karaktera zbog lica prema kome se može izreći (Ž. Horvatić., Kazneno pravo, Opći dio, op.cit. str.174). O kazni zatvora više: D. Jovašević, Izvršenje kazne zatvora prema novim zakonskim rešenjima, Pravo, teorija i praksa, Novi Sad, broj 9/1999. godine, str. 26-35; D. Jovašević, Pojam i karakteristike kazne zatvora u jugoslovenskom pravu, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, Niš, 2002. godine, str. 177-198.

sastoji u specijalnoj prevenciji – uticanju na učinioca krivičnog dela da ponovo ne čini krivična dela i njegovom ponovnom uključivanju u normalan društveni život.

Kazna lišenja slobode je uvedena u krivično pravo na predlog Bekarije, i to prvo u francuskom Krivičnom zakoniku iz 1791. godine odakle je prodrila u druga zakonodavstva. Zatvaranje koje je do tada primenjivano imalo je karakter obezbeđenja prisustva učinioca krivičnog dela da bi se nad njim izvršila smrtna ili telesna kazna. U poređenju sa telesnim kaznama koje su se sastojale u mučenju i sakaćenju, što je ostavljalo trajne posledice invaliditeta, uvođenje kazne lišenja slobode pod uticajem učenja klasične škole krivičnog prava predstavlja veliki napredak.

Naše krivično pravo poznaje samo jednu vrstu kazne lišenja slobode²⁹. To je kazna zatvora³⁰ koja se može izreći samo kao glavna kazna. To je kazna protiv slobode i propisana je u posebnom delu Krivičnog zakonika za najveći broj krivičnih dela, i to samostalno ili alternativno, odnosno kumulativno sa novčanom kaznom. Ona se može izreći samo kada je zakonom propisana za određeno krivično delo i to u rasponu od trideset

---

²⁹ Kada se optuženom sudi za dva krivična dela za koja je zaprećena kazna zatvora do 15 godina i za više krivičnih dela za koja se može izreći kazna zatvora do 10 godina, tada mu se može izreći jedinstvena kazna zatvora preko deset godina iako su sve pojedinačne kazne utvrđene na iznose ispod deset godina (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1355/96); Ako je za krivično delo bila predviđena smrtna kazna u vreme njegovog izvršenja, sud može izreći kaznu zatvora u trajanju od 40 godina koja u vreme izvršenja krivičnog dela nije bila propisana (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1747/2002); Na teritoriji Republike Srbije se umesto smrtno kazne može izreći kazna zatvora u trajanju od 40 godina za razbojničko ubistvo koje je izvršeno početkom 2001. godine (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 8/2004).

³⁰ D. Jovašević, Primena kazne zatvora kao sredstva državnog reagovanja protiv kriminala, Zbornik radova, Strategija državnog reagovanja protiv kriminala, Beograd, 2003. godine, str. 497- 509.

dana do dvadeset godina (član 45. KZ RS). Izriče se na pune godine i pune mesece, a do šest meseci i na pune dane.

Od ovog opšteg maksimuma postoji izuzetak kada se kazna zatvora može izreći u trajanju od trideset do četrdeset godina. Ova se kazna može propisati za: 1) najteža krivična dela i 2) najteže oblike teških krivičnih dela, ali nikada samostalno, već uvek uz kaznu zatvora u trajanju do dvadeset godina. Kada je izrečena, kazna zatvora od trideset do četrdeset godina se uvek izriče na pune godine. Ova najteža kazna u našem kaznenom sistemu se ne može izreći mlađem punoletnom licu (licu koje u vreme izvršenja krivičnog dela nije navršilo 21 godinu), ali je ostalo nejasno zašto primena ove kazne nije isključena prema bremenitijem ženi i bitno smanjeno uračunljivom licu³¹.

Novelom Krivičnog zakonika iz septembra 2009. godine predviđena je mogućnost primene "kućnog pritvora" u slučaju izricanja kazne zatvora do jedne godine. Naime, osuđenom licu sud u ovom slučaju može da odredi da se izrečena kazna zatvora u trajanju do jedne godine izvršava, ne upućivanjem osuđenog lica u zavodsku ustanovu, već postavljanjem obaveze za osuđenog da ne sme da napušta prostorije u kojima stanuje, osim u slučajevima koji su propisani zakonom. No, sam je zakon isključio primenu ovakvog načina izvršenja kazne

---

³¹ Neka inostrana krivična zakonodavstva poznaju više vrsta kazni lišenja slobode i to: zatvor i doživotni zatvor. Tako Krivični zakonik Makedonije u članu 35., Krivični zakonik Ruske federacije u članu 44., Krivični zakonik Izraela u članu 41., Austrijski krivični zakonik u članu 18., Bugarski krivični zakonik u članu 37., Krivični zakonik Albanije u članu 29. i Krivični zakon Hrvatske u članu 49. poznaju kazne zatvora i dugotrajnog zatvora, dok Grčki krivični zakonik u članu 51. predviđa: doživotni zatvor, zatvor u kaznenim ustanovama i zatvor u popravnim ustanovama, a Krivični zakonik Kine u članu 33. poznaje: doživotni zatvor, zatvor sa nepromenljivim rokom od 6 meseci do 15 godina, zadržavanje od 1 do 6 meseci i nadzor javne bezbednosti od 3 meseca do 2 godine.

zatvora prema licu koje je osuđeno za krivično delo protiv braka i porodice pod uslovom da živi sa oštećenim u istom porodičnom domaćinstvu.

Pri određivanju ovakvog načina izvršenja izrečene kazne kratkotrajnog zatvora sud vodi računa o tehničkim mogućnostima izvršenja, kao i o drugim okolnostima koje su od značaja za odmeravanje kazne. U slučaju da osuđeni koji izdržava kaznu na slobodi, ali u "kućnim uslovima" samovoljno napusti prostorije u kojima stanuje: 1) jednom u trajanju do dvanaest časova ili 2) dva puta u trajanju do šest časova, sud obavezno određuje da se ostatak kazne zatvora izdržava u zatvorskoj ustanovi (član 45. st. 5-8. KZ RS).

3.1. Uslovni otpust

Uslovni otpust se sastoji u otpuštanju osuđenog lica sa izdržavanja kazne zatvora pre nego što ju je u potpunosti izdržao pod uslovom da do isteka vremena za koje je izrečena kazna ne učini novo krivično delo³². Ako takvo lice ne izvrši

---

³² Uslovni otpust se u sudskoj praksi javljao u sledećim slučajevima: ako razlozi generalne prevencije zahtevaju da se molbi osuđenog za puštanje na uslovni otpust ne udovolji, sud će molbu odbiti iako se osuđeni na izdržavanju kazne popravio u dovoljnoj meri (rešenje Okružnog suda u Valjevu Kž. 186/2002); kada sud nađe da su ispunjeni uslovi za puštanje na uslovni otpust osuđenog, ne može se datum otpusta odlagati u budućnost, već treba proceniti da li su uslovi ispunjeni u momentu odlučivanja (rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 1241/2002); sama po sebi činjenica da je osuđeni na izdržavanju kazne zatvora proveo kraći vremenski period ne isključuje mogućnost uslovnog otpusta ukoliko iz spisa proizilazi da se recidiv kod osuđenog ne očekuje i kada se ima u vidu da je osuđeni s obzirom na vreme koje je proveo u pritvoru izdržao više od polovine izrečene kazne (rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 206/2004); ispunjeni su uslovi za usvajanje molbe za uslovni otpust kada je osuđeni izdržao više od polovine izrečene kazne zatvora u pravnosnažnoj sudskoj presudi, a po izveštaju kazneno-popravnog zavoda o vladanju osuđenog ostvarena je svrha resocijalizacije s

krivično delo za vreme dok mu kazna teče, neće doći do opozivanja uslovnog otpusta. Uslovni otpust je sličan uslovnoj

---

obzirom na njegovo primerno vladanje bez obzira na vremenski period ostatka kazne zatvora koja treba da se izdrži (rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 1178/2004); bez obzira što je osuđeni izdržao više od polovine izrečene kazne zatvora, nema uslova za usvajanje molbe za uslovni otpust kada iz izveštaja o vladanju osuđenog u ustanovi u kojoj izdržava kaznu zatvora proizilazi da je dva puta disciplinski kažnjavan i da su mu oduzete pogodnosti (rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 1946/2004); ne postoje uslovi za usvajanje molbe za uslovni otpust osuđenog kada zatvor u kome on izdržava kaznu zatvora ne predlaže usvajanje uslovnog otpusta, a radi se o višestrukom povratniku (rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 20/2005); kada se osuđeni nalazi na izdržavanju kazne zatvora zbog izvršenja krivičnog dela silovanja, a po izveštaju kazneno-popranog zavoda proces resocijalizacije je u toku, pa bez obzira na dobro vladanje osuđenog kao i da nije disciplinski kažnjavan, molba za uslovni otpust se ima odbiti (rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 575/2005); u situaciji kada osuđena izdržava kaznu zatvora u trajanju od 10 godina zbog ubistva, a mišljenje kazneno-popravnog zavoda u kojoj izdržava kaznu je pozitivno u smislu njenog ponašanja i ispoljenih radnih navika, nema uslova za prihvatanje molbe za uslovni otpust (rešenje Okružnog suda u Subotici Kuo. 57/2007); osnovni uslov za primenu uslovnog otpusta je vladanje osuđenog za vreme izdržavanja kazne (dobro ponašanje, ispoljene radne navike, proces resocijalizacije je okončan) kao i procena o njegovom budućem ponašanju (presuda Okružnog suda u Subotici Kž. 459/2007); nema mesta usvajanju molbe za uslovni otpust osuđenog u situaciji kada je ostalo da još izdrži kaznu zatvora u trajanju od četiri meseca, a iz izveštaja ustanove u kojoj izdržava kaznu proizilazi da su samo prisutne promene u stavu i ponašanju osuđenog, da je proces resocijalizacije još u toku i da nisu ispunjeni ciljevi generalne i specijalne prevencije (rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 1890/2007); nema uslova za prihvatanje molbe za uslovni otpust u situaciji kada se osuđeni u toku izdržavanja kazne zatvora u većem delu dobro vladao i ponašao, a potom je disciplinski kažnjen i upućen u samicu u trajanju od 15 dana i oduzeta su mu dodeljena prava korišćenja poseta i odlaska na vikend (rešenje Okružnog suda u Subotici Kž. 493/2008); da bi se usvojila molba osuđenog za puštanje na uslovni otpust proces resocijalizacije mora biti okončan (rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 732/2008); nije dozvoljen uslovni otpust sa izdržavanja kazne zatvora koja se izdržava po rešenju kojim je neplaćena novčana kazna zamenjena kaznom zatvora (rešenje Okružnog suda u Nišu Kž. 1110/2008); nema mesta usvajanju molbe za uslovni otpust osuđenog ako iz izveštaja kazneno popravnog zavoda u kojem izdržava kaznu zatvora proizilazi da se proces resocijalizacije karakteriše pozitivnim promenama u stavovima i u ponašanju osuđenog (rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 3167/2008); ima mesta usvajanju molbe za uslovni otpust osuđenog samo ako je svrha kažnjavanja ostvarena u potpunosti (rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 578/2009).

osudi jer se oba instituta sastoje u oslobađanju učinioca krivičnog dela od izdržavanja kazne, s tim što je kod uslovne osude to oslobodjenje u potpunosti, a kod uslovnog otpusta se radi o delimičnom oslobodjenju od kazne. U funkcionalnom smislu uslovni otpust je sastavni deo izrečene kazne zatvora jer utiče na njenu sadržinu budući da se institucionalni tretman u zavodskoj ustanovi zamenjuje tretmanom na slobodi. To je poseban oblik izdržavanja "kazne lišenja slobode na slobodi".

Uslovni otpust predstavlja kriminalnopolitičku i penološku meru³³ kojom se vrši dopunska individualizacija kazne i ostvaruje resocijalizacija osuđenog uz njegovo lično i aktivno učešće kada se s obzirom na postignute rezultate specijalno preventivnog sadržaja može skratiti prethodno odmereno trajanje oduzimanja slobode. Radi se, naime, o institutu koji se može dati svakom licu koje izdržava neku od sledećih krivičnih sankcija institucionalnog karaktera i to:

- 1) kaznu zatvora,
- 2) meru bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi,
- 3) vaspitnu meru upućivanja u vaspitnu ustanovu,
- 4) vaspitnu meru upućivanja u vaspitno-popravni dom i
- 5) kaznu maloletničkog zatvora.

---

³³ U teoriji se mogu naći shvatanja prema kojima je uslovni otpust osnov za gašenje kazne ili zakonska smetnja za dalje izvršenje kazne (A. Kurtović, Ustrojstvo i pravna priroda uvjetnog otpusta, Zbornik Pravnog fakulteta u u Rijeci, Rijeka, broj 2/1995. godine, str. 314). P. Novoselec smatra da ovo nije osnov za gašenje kazne jer postoji mogućnost njenog izvršenja u slučaju opoziva uslovnog otpusta, pa je čak teško i tvrditi da je uslovni otpust smetnja za dalje izvršenje kazne jer su neki oblici izvršenja kazne kao mere pomoći i nadzora mogući i za vreme trajanja uslovnog otpusta (P. Novoselec, Opći dio kaznenog prava, op.cit. str. 356).

Za davanje uslovnog otpusta potrebno je kumulativno ispunjenje tri uslova. To su:

1) ako je osuđeni izdržao dve trećine izrečene kazne zatvora, pri čemu se ovaj rok računa od dana kada je započeto izvršenje kazne,

2) ako se osuđeni u toku izdržavanja kazne tako popravio da se sa osnovom može očekivati da će se na slobodi dobro vladati, a naročito da do isteka vremena za koje je izrečena kazna ne učini novo krivično delo i

3) ako se ne radi o licu koje je pokušalo bekstvo ili je pobeglo iz zavoda za izvršenje kazne zatvora u toku izdržavanja kazne.

Na taj način je uslovni otpust u skladu sa principom individualizacije kazne jer je svodi upravo na onu meru koja je stvarno potrebna u konkretnom slučaju za ostvarenje ciljeva kažnjavanja. Pri oceni da li će se osuđeni uslovno otpustiti sud uzima u obzir vladanje osuđenog za vreme izdržavanja kazne, izvršavanje radnih obaveza s obzirom na njegovu radnu sposobnost i druge okolnosti koje ukazuju da je postignuta svrha kažnjavanja. Za razliku od ranijeg rešenja kada je o uslovnom otpustu odlučivala posebna komisija za uslovni otpust koju je obrazovalo ministarstvo pravde, prema članu 522. Zakonika o krivičnom postupku o uslovnom otpustu sada odlučuje sud koji je doneo odluku u prvom stepenu. U drugim državama uslovni otpust mogu da daju administrativni organi (odbor ili komisija za uslovni otpust).

Naš zakonik ne određuje na čiju se molbu pokreće postupak za davanje uslovnog otpusta³⁴ (logično je po molbi osuđenog ili na predlog ustanove u kojoj se on nalazi), ali ako molbu ne odbaci (ako je podneta od neovlašćenog lica ili pre ispunjenja zakonom propisanog minimuma od dve trećine izdržane kazne), sudsko veće u postupku obavezno saslušava nadležnog javnog tužioca. U odluci o uslovnom otpustu sud može da odredi dužnost osuđenom licu da ispuni u određenom roku obaveze koje su predviđene krivičnopravnim propisima. Ako uslovni otpust ne bude opozvan, smatra se da je osuđeni izdržao kaznu.

Zakon o izvršenju krivičnih sankcija³⁵ u članu 173. predviđa mogućnost prevremenog otpuštanja osuđenog lica iz zavodske ustanove. To je posebna vrsta uslovnog otpusta koji daje administrativni organ. U ovom slučaju direktor Uprave za izvršenje krivičnih sankcija na predlog upravnika zavoda u kome se nalazi osuđeno lice može da ga pusti sa izdržavanja kazne zatvora najmanje tri meseca pre isteka kazne ako su ispunjena dva uslova: 1) ako je osuđeni izdržao devet desetina izrečene kazne i 2) da se osuđeni dobro vladao pa su postignuti rezultati u programu postupanja

Ako uslovno otpušteni ne opravda ukazano poverenje dolazi do opozivanja uslovnog otpusta i njegovog ponovnog vraćanja u zavodsku ustanovu. Postoje dve vrste opozivanja uslovnog

---

³⁴ Branilac osuđenog može podneti molbu za puštanje na uslovni otpust osuđenog samo na osnovu specijalnog punomoćja izdatog od strane tog osuđenog (rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 768/2002); Postupak za puštanje na uslovni otpust pokreće se samo na molbu osuđenog lica (rešenje Okružnog suda u Kraljevu Kž. 1172005).

³⁵ Više: D.Jovašević, Z.Stevanović, Komentar Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, Beograd, 2008. godine.

otpusta (član 47. KZ RS). To su: 1) obavezno i 2) fakultativno opozivanje. O opozivanju uslovnog otpusta odlučuje sud.

Do obaveznog opozivanja uslovnog otpusta dolazi ako su ispunjeni sledeći uslovi:

1) kada uslovno otpušteni za vreme dok se nalazi na uslovnom otpustu izvrši krivično delo ili kada mu se sudi za krivično delo koje je ranije učinio, ali se za njega nije znalo u vreme davanja uslovnog otpusta i

2) da je za novoizvršeno ili novootkriveno krivično delo izrečena kazna zatvora preko šest meseci.

Do fakultativnog opozivanja uslovnog otpusta dolazi u slučaju:

1) kada uslovno otpušteni za vreme trajanja uslovnog otpusta učini jedno ili više krivičnih dela ili mu se sudi za krivična dela koja je ranije učinio, a za koja je izrečena kazna zatvora do šest meseci i

2) kada uslovno otpušteni ne ispuni neku od obaveza koje su predviđene krivičnopravnim odredbama, a koje mu je sud odredio.

Pri oceni u ovom slučaju da li će opozvati uslovni otpust ili ne, sud naročito uzima u obzir sledeće okolnosti: 1) srodnost učinjenih krivičnih dela, 2) pobude iz kojih su dela učinjena i 3) druge okolnosti koje ukazuju na opravdanost opozivanja uslovnog otpusta. Kada sud opozove uslovni otpust, tada izriče kaznu primenom pravila o odmeravanju kazne za dela u sticaju uzimajući ranije izrečenu kaznu kao utvrđenu. Deo kazne koji je osuđeni izdržao po ranijoj osudi se uračunava u novu kaznu, a vreme koje je proveo na uslovnom otpustu se ne uračunava.

Ako uslovno otpušteni bude osuđen na kaznu zatvora do šest meseci, a sud ne opozove uslovni otpust, on se upućuje u zavodsku ustanovu na izdržavanje ove kazne, pri čemu se produžava uslovni otpust za vreme koje je osuđeni proveo na izdržavanju kazne zatvora. Pri tome je Zakonik je postavio ograničenje prema kome se uslovni otpust može opozvati najkasnije u roku od dve godine od dana kada je njegov rok istekao.

3.2. Postpenalna pomoć

Resocijalizacija učinioca krivičnog dela ne završava se u zavodskoj ustanovi sa izdržavanjem kazne, već se nastavlja i posle izdržane kazne kada osuđeni izađe na slobodu. Tada se prema njemu primenjuju mere postpenalne pomoći, odnosno mere koje mu pomažu da se brže, lakše i bezbolnije uključi u normalan društveni život. Po izlasku iz zavodske ustanove na slobodu osuđeni nailazi na brojne teškoće materijalne, socijalne, psihološke, stambene i zdravstvene prirode koje sam nije u mogućnosti da savlada, a pred iskušenjima obeshrabren i razočaran može da poklekne i da se vrati vršenju krivičnih dela.

Da bi se sprečilo ponovno vraćanje takvog osuđenog na put kriminala, njemu se pružaju mere pomoći koje se sastoje u moralnoj potpori da istraje u savladavanju teškoća i dobrom vladanju, te da izbegne sva iskušenja i izazove koji ga mogu ponovo odvesti na vršenje krivičnih dela, a s druge strane, njemu se pruža pomoć: pronalaženjem zaposlenja ili smeštaja, rešenjem stambenog problema, obezbeđenjem ishrane i lečenja, sređivanjem porodičnih prilika, pružanjem materijalne pomoći, omogućavanjem započinjanja ili nastavljanja školovanja ili stručnog osposobljavanja i sl.

Prema članu 174. Zakona o izvršenju krivičnih sankcija zavodska ustanova u kojoj se nalazi osuđeno lice je dužna pre otpuštanja takvog lica da utvrdi Program pružanja pomoći nakon njegovog otpuštanja iz zavoda. U ostvarivanju ove pomoći zavod sarađuje sa organizacionom jedinicom u sastavu Uprave za tretman i alternativne sankcije, organom starateljstva (centrom za socijalni rad) prema mestu prebivališta, odnosno boravišta osuđenog, organom policije i drugom odgovarajućom organizacijom ili udruženjem.

U Republici Srbiji postpenalnu pomoć pružaju centri za socijalni rad kojima se osuđeno lice može i samo obratiti za pomoć. Moguće je da se organizuju u većim gradovima i posebna prihvatilišta za smeštaj osuđenih lica po izlasku na slobodu, odnosno da se takva lica upošljavaju u određenim preduzećima, ustanovama i organizacijama gde je njihov rad potreban. Ovim preduzećima se može omogućiti i poseta zavodskim ustanovama radi upoznavanja sa osuđenim licima i njihovim potrebama, kao i mogućnostima za uposlenje. U nekim stranim državama postoje posebni državni organi za pružanje postpenalne pomoći, a u ove poslove se uključuju: dobrotvorne i humanitarne organizacije, udruženja građana i pojedine verske organizacije.

4. NOVČANA KAZNA

Novčana kazna je imovinska kazna kojom se učiniocu krivičnog dela utvrđuje obaveza da u određenom roku uplati presudom određeni novčani iznos u korist države. U slučaju neispunjenja ove obaveze novčana kazna se zamenjuje kaznom

zatvora ili kaznom rada u javnom interesu³⁶. Izricanjem novčane kazne između učinioca krivičnog dela i države stvara se obligacioni odnos u kome se država pojavljuje kao poverilac, a učinilac dela kao dužnik³⁷. Novčana kazna se može izreći (član 44. stav 2. KZ RS) na dva načina i to kao: 1) glavna kazna i 2) sporedna kazna.

Kao glavna kazna, ona se može izreći kada je u Krivičnom zakoniku određena alternativno sa kaznom zatvora. Za krivična dela koja su učinjena iz koristoljublja, novčana kazna kao sporedna kazna se može izreći (član 48. KZ RS): 1) kada nije propisana zakonom i 2) kada je zakonom propisano da će

---

³⁶ D. Jovašević, Novčana kazna u jugoslovenskom krivičnom pravu, Pravni zbornik, Podgorica, broj 1-2/2001. godine, str. 230-243; D. Jovašević, Sistem imovinskih krivičnih sankcija u jugoslovenskom krivičnom pravu, Nauka, bezbednost, policija, Beograd, broj 2/2002. godine, str. 59-73; D. Jovašević, Krivičnopravni aspekti prevencije imovinskog kriminaliteta, Sudska praksa, Beograd, broj 2-3/2003. godine, str. 85-90; D. Jovašević, Imovinske krivične sankcije kao sredstvo prevencije imovinskog kriminaliteta, Kriminalističke teme, Sarajevo broj 3-4/2004. godine, str. 131-151.

³⁷ Brojni su primeri primene novčane kazne u našoj sudskoj praksi: novčana kazna se kao sporedna može izreći i za krivična dela za koje koristoljubivost nije sadržana u zakonskom opisu dela ako je motiv izvršenja dela pribavljanje protivpravne imovinske koristi (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 832/86); kada sud učinioca oglasi krivim i izrekne mu novčanu kaznu za izvršeno krivično delo, a u tu kaznu mu ne uračuna novčanu kaznu za učinjeni prekršaj čija su obeležja obuhvaćena krivičnim delom, to ne predstavlja bitnu povredu određaba krivičnog zakona jer se može doneti posebno rešenje o uračunavanju kazne (presuda Vrhovnog suda Srbije Kzz. 53/96); na odlučivanje o žalbi na rešenje o zameni nenaplaćene novčane kazne kaznom zatvora nema uticaja ako osuđeni novčanu kaznu plati posle donošenja takvog rešenja kojim se novčana kazna zamenjuje kaznom zatvora (rešenje Okružnog suda u Beogradu Kž. 1255/2001); novčana kazna je stroža krivičnopravna sankcija od uslovne osude (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1521/2002); novčana kazna na koju je optuženi osuđen da plati zbog izvršenja krivičnog dela, može se zameniti kaznom zatvora tek kada sud utvrdi da se nije mogla ni prinudnim putem izvršiti (rešenje Okružnog suda u Čačku Kž. 150/2005); opredeljujući se za novčanu kaznu sud je prethodno utvrdio prihode okrivljenog po osnovu penzije u prethodnih godinu dana, pa je tako došao do jednodnevnog iznosa novčane kazne (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1546/2006).

se učinilac kazniti zatvorom ili novčanom kaznom, a sud kao glavnu kaznu izrekne kaznu zatvora.

Novčana kazna se može izreći u dva oblika. To su novčana kazna:

- 1) u dnevnim iznosima i
- 2) u određenom iznosu.

Prilikom odmeravanja novčane kazne sud je dužan da uzme u obzir sve okolnosti koje su vezane za krivično delo i ličnost učinioca krivičnog dela, ali i okolnosti vezane za njegovo imovinsko stanje.

4.1. Sistemi novčane kazne

Savremeno krivično zakonodavstvo poznaje dva osnovna sistema (metoda) utvrđivanja novčane kazne. To su: 1) sistem fiksnih iznosa i 2) sistem "dani - novčana kazna" (ili skandinavski sistem). Oba sistema utvrđivanja novčane kazne poznaje i naše novo krivično zakonodavstvo sa primenom od 1. januara 2006. godine.

Sistem fiksnih iznosa predstavlja klasičan način izricanja novčane kazne u najvećem broju krivičnih zakonodavstava. Prema njemu učiniocu krivičnog dela novčana kazna se izriče u tačno određenom novčanom iznosu koji je osuđeno lice dužno da uplati u određenom roku. Imovno stanje učinioca utiče na visinu odmerene konkretne novčane kazne. Ovaj sistem poznaju zakonodavstva: Italije, Švajcarske, Holandije, Belgije.

Sistem "dani - novčana kazna" ili "dnevna novčana kazna" se prvi put pojavio u predlogu Projekta reforme švedskog krivičnog zakonika iz 1916. godine, a realizovan je u Krivičnom zakoniku

Finske 1921. godine. Danas ga poznaju zakoni: Nemačke, Austrije, Hrvatske, Španije, Portugala. Izricanje novčane kazne po ovom sistemu obuhvata dve faze. U prvoj fazi učiniocu krivičnog dela se utvrđuje određen broj dana - novčane kazne pri čemu su od značaja težina izvršenog krivičnog dela i stepen krivične odgovornosti učinioca. U drugoj fazi utvrđuje se iznos jednog dana u novcu gde je odlučujuće imovno stanje učinioca. Tako se može dogoditi da učinioci istog krivičnog dela dobiju isti broj dana - novčane kazne, ali da novčani iznosi za jedan dan budu različito određeni.

Varijanta ovog sistema je "sistem dnevnih globa" koji poznaju: Krivični zakonik Nemačke u članu 40. (od pet do 360 dnevnih globa, a visinu globe utvrđuje sud prema ličnim i materijalnim prilikama učinioca) i Krivični zakon Hrvatske u članu 51. (od deset do 300 dnevnih dohodaka).

Sistem dani - novčana kazna ima određene prednosti. On pretpostavlja potpuno upoznavanje imovnog stanja učinioca. Zakoni koji poznaju ovaj sistem sadrže posebna pravila za utvrđivanje prihoda i materijalnih obaveza učinioca krivičnog dela. Ako imovno stanje nije adekvatno utvrđeno ili dođe do bitnijih promena u ovom stanju u toku izvršenja kazne nije neophodno da se menja odluka o novčanoj kazni u celini, već samo u delu koji se odnosi na utvrđivanje novčanog iznosa jednog dana - novčane kazne.

Pored navedena dva sistema, pojedina krivična zakonodavstva poznaju još i sledeće sisteme novčane kazne. To su:

- 1) sistem prosečnih ličnih dohodaka (npr. Ruska federacija) prema kome se novčana kazna izriče u zavisnosti od prosečnog dohotka u državi, federalnoj jedinici ili administrativnoj

teritorijalnoj jedinici, odnosno u zavisnosti od prosečnog ličnog dohotka učinioca krivičnog dela,

2) sistem proporcionalnog odmeravanja novčane kazne (npr. Italija, Španija, Finska, Švedska) gde se novčana kazna izriče u određenoj proporciji (srazmeri) prema vrednosti učinjenog krivičnog dela (npr. visina pribavljene imovinske koristi ili pričinjene štete) i

3) mešoviti sistem odmeravanja novčane kazne (sa primesama dva ili više navedenih sistema).

4.1.1. Novčana kazna u dnevnim iznosima

Novčana kazna u dnevnim iznosima (član 49. KZ RS) se odmerava u dve faze: 1) prvo se utvrđuje broj dnevnih iznosa i 2) zatim se utvrđuje visina jednog dnevnog iznosa u novcu. Do iznosa novčane kazne sud dolazi množenjem utvrđenog broja dnevnih iznosa sa utvrđenom vrednošću jednog dnevnog iznosa. Broj dnevnih iznosa se kreće od deset do tristašezdeset, pri čemu sud određuje broj dnevnih iznosa imajući u vidu olakšavajuće i otežavajuće okolnosti izvršenog krivičnog dela i ličnosti njegovog učinioca i svrhu kažnjavanja. U drugoj fazi visina jednog dnevnog iznosa novčane kazne se utvrđuje tako što se razlika između prihoda i nužnih rashoda učinioca krivičnog dela u protekloj kalendarskoj godini podeli sa brojem dana u godini. Jedan dnevni iznos novčane kazne se kreće od 500 dinara do 50.000 dinara.

U cilju utvrđivanja visine dnevnog iznosa novčane kazne sud može da zahteva podatke od banaka ili drugih finansijskih ustanova, državnih organa i pravnih lica koji su dužni da dostave tražene podatke pri čemu se ne mogu pozivati na

zaštitu poslovne ili druge tajne. Ukoliko se ne mogu na ovaj način pribaviti traženi verodostojni podaci o prihodima i rashodima učinioca krivičnog dela ili ukoliko on ne ostvaruje nikakav prihod, ali je vlasnik imovine ili nosilac imovinskih prava, sud će na osnovu raspoloživih podataka po slobodnoj proceni utvrditi visinu jednog dnevnog iznosa novčane kazne. Kombinacijom ove dve faze se individualizira konačan iznos novčane kazne.

Pri tome je zakon postavio pravila za utvrđivanje visine dnevnih iznosa novčane kazne u okviru sledećih raspona (granica), a u zavisnosti od vrste i visine propisane kazne zatvora za učinjeno krivično delo:

1) do šezdeset dnevnih iznosa za krivična dela za koja se može izreći kazna zatvora do tri meseca,

2) od trideset do stodvadeset dnevnih iznosa za krivična dela za koja se može izreći kazna zatvora do šest meseci,

3) od šezdeset do stoosamdeset dnevnih iznosa za krivična dela za koja se može izreći kazna zatvora do jedne godine,

4) od stodvadeset do dvestačetdeset dnevnih iznosa za krivična dela za koja se može izreći kazna zatvora do dve godine,

5) najmanje stoosamdeset dnevnih iznosa za krivična dela za koja se može izreći kazna zatvora do tri godine i

6) u okviru propisanog broja dnevnih iznosa za krivična dela za koja je kao jedina kazna propisana novčana kazna.

4.1.2. Novčana kazna u određenom iznosu

Novčana kazna u određenom iznosu (član 50. KZ RS) je drugi oblik novčane kazne koji sud može izreći u dva slučaja: 1) ako nije moguće utvrditi visinu dnevnog iznosa novčane kazne ni na osnovu slobodne procene suda i 2) ako bi pribavljanje podataka o prihodima i nužnim rashodima učinio krivičnog dela znatno produžilo trajanje krivičnog postupka. U ovom slučaju se novčana kazna izriče u određenom (fiksnom) iznosu u okviru najmanje i najveće mere propisane novčane kazne, odnosno u rasponu od 10.000 do 1.000.000 dinara. Od ovog opšteg maksimuma novčane kazne postoji izuzetak – opšti maksimum do 10.000.000 dinara ako se radi o krivičnom delu koje je učinjeno iz koristoljublja.

Kod izricanja novčane kazne u određenom iznosu zakon je postavio određena ograničenja do sledećih iznosa:

1) do 100.000 dinara za krivična dela za koja se može izreći kazna zatvora do tri meseca,

2) od 20.000 do 200.000 dinara za krivična dela za koja se može izreći kazna zatvora do šest meseci,

3) od 30.000 do 300.000 dinara za krivična dela za koja se može izreći kazna zatvora do jedne godine,

4) od 50.000 do 500.000 dinara za krivična dela za koja se može izreći kazna zatvora do dve godine,

5) najmanje 100.000 dinara za krivična dela za koja se može izreći kazna zatvora do tri godine i

6) u okviru propisanog iznosa za krivično delo za koja je kao jedina kazna propisana novčana kazna.

4.2. Izvršenje novčane kazne

Kod izricanja novčane kazne sud je dužan u presudi da odredi i rok njenog plaćanja koji ne može da bude kraći od 15 dana ni duži od tri meseca. Rok se računa od dana pravnosnažnosti presude. U opravdanim slučajevima sud može da dozvoli isplatu novčane kazne u otplatama (ratama), ali je tada dužan da odredi broj rata, njihov iznos i rok isplate koji ne može da bude duži od jedne godine (član 51. KZ RS)³⁸.

Ako osuđeno lice ne plati novčanu kaznu u određenom roku, sud će je zameniti kaznom zatvora tako što će za svakih započetih hiljadu dinara odrediti jedan dan zatvora, s tim da ovako izrečena kazna zatvora ne može da bude duža od šest meseci, osim ako je izrečena novčana kazna u iznosu većem od 700.000 dinara u kom slučaju kazna zatvora ne može da bude duža od jedne godine.

Ukoliko osuđeno lice plati deo novčane kazne, tada sud ostatak kazne srazmerno zamenjuje kaznom zatvora, a ako pak osuđeni isplati ostatak novčane kazne, izvršenje kazne zatvora se obustavlja. Više ne postoji mogućnost prinudne naplate novčane kazne, već se ona automatski zamenjuje kaznom zatvora (supletorni zatvor) ili kaznom rada u javnom interesu i to tako što će za svakih započetih hiljadu dinara novčane kazne odrediti osam časova rada u javnom interesu, s tim što ovako određeni rad u javnom interesu ne može da bude duži od

---

³⁸ Sud može dozvoliti plaćanje novčane kazne u ratama i nakon što je presuda postala pravnosnažna. U tom slučaju odluka o plaćanju u ratama se donosi rešenjem protiv koga je dozvoljena žalba (rešenje Okružnog suda u Beogradu Kž. 3016/2008); Povodom žalbe osuđenog ima mesta preinačenju rešenja prvostepenog suda kojim je izrečena zamena novčane kazne u kaznu zatvora tako da se odobrava osuđenom plaćanje novčane kazne u više rata (rešenje Okružnog suda u Subotici Kž. 37/2009).

tristašezdeset časova. Posle smrti osuđenog lica, novčana kazna se ne izvršava.

5. RAD U JAVNOM INTERESU

Rad u javnom interesu je vrsta kazne (član 52. KZ RS) koju, inače, kao parapenalnu meru poznaje inostrano zakonodavstvo³⁹. Izricanjem ove kazne se učinioću lakšeg krivičnog dela određuje obavljanje određenog rada u javnom interesu za određeno vreme. Ova kazna se može izreći kao glavna i kao sporedna kazna, i to kao alternativa propisanoj kazni u zakonu za lakša krivična dela kada izricanje bezuslovne kazne zatvora nije neophodno u konkretnom slučaju⁴⁰.

Dva su uslova za izricanje ove kazne. To su:

- 1) da je učinilac izvršio krivično delo za koje je propisana kazna zatvora do tri godine ili novčana kazna i
- 2) da je učinilac dao svoj pristanak na njeno izricanje.

To je po formi kazna, ali je po sadržini parapenalna mera (supstitut koji služi kao zamena kazne). To je svaki društveno

---

³⁹ Kao parapenalna mera rad u javnom interesu uveden je u Velikoj Britaniji 1972. godine pod nazivom "community service" kao način da se osuđenom licu pruži prilika kako bi dao koristan doprinos društvenom životu i tako ispunio moralni dug prema društvu. Osuđeni ne napušta svoje radno mesto, niti životnu sredinu, a kazna se svodi na gubitak slobodnog vremena osuđenog budući da za to vreme on obavlja društveno koristan rad (P. Novoselec, Opći dio kaznenog prava, op. cit. str. 350 ili V. Vranj, Alternativne mjere i sankcije u krivičnom zakonodavstvu i praksi u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2009. godine, str. 166-183).

⁴⁰ Kada je star 23 godine okrivljeni oglašen krivim za krivično delo za koje se može izreći kazna zatvora do tri godine ispunjeni su uslovi za izricanje kazne rada u javnom interesu kada on ranije nije osuđivan, a priznao je izvršenje krivičnog dela (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 2402/2006).

koristan rad kojim se ne vređa ljudsko dostojanstvo i koji se ne vrši u cilju sticanja dobiti. Rad u javnom interesu ne može biti kraći od šezdeset časova, niti duži od tristašezdeset časova, s tim što on može da traje šezdeset časova u toku jednog meseca. U sudskoj odluci kojom se izriče ova kazna sud određuje i vreme trajanja ovog rada koje može da se kreće od jednog do šest meseci. Prilikom izricanja ove kazne sud će imajući u vidu svrhu kažnjavanja, posebno uzeti u obzir vrstu učinjenog krivičnog dela, ličnost učinioca, kao i njegovu spremnost⁴¹ da obavlja rad u javnom interesu.

Izrečena kazna rada u javnom interesu se izvršava u smislu odredbi čl. 181-184. Zakona o izvršenju krivičnih sankcija. Sud koji je odlučivao u prvom stepenu pokreće postupak za izvršenje kazne rada u javnom interesu pred organizacionom jedinicom u sastavu Uprave za tretman i alternativne sankcije. Rad u javnom interesu se obavlja kod pravnog lica koje se bavi poslovima od javnog interesa, a naročito humanitarnim, zdravstvenim, ekološkim ili komunalnim delatnostima.

Ukoliko osuđeno lice ispuni sve postavljene obaveze uz izrečenu kaznu rada u javnom interesu, sud je ovlašćen da dužinu izrečene kazne umanjuje za jednu četvrtinu. To je poseban oblik uslovnog otpusta, prevremene delimične suspenzije izrečene kazne rada u javnom interesu. Ako osuđeni ne obavi deo ili sve časove izrečene kazne rada u javnom interesu, sud obavezno ovu kaznu zamenjuje kaznom zatvora,

---

⁴¹ "Spremnost" se u pravnoj teoriji tumači kao davanje pristanka osuđenog lica na izricanje ove kazne. No, kako se i u kom trenutku ovaj pristanak daje nema jedinstvenog shvatanja. Moguće je da osuđeni daje svoj pristanak u momentu donošenja presude i izricanja ove kazne ili u toku postupka pred sudskim većem. To znači da se ova kazna nikada ne može izreći u slučaju suđenja u odsustvu (P. Novoselec, Opći dio kaznenog prava, op. cit. str. 351).

tako što će za svakih započelih osam časova rada u javnom interesu odrediti jedan dan zatvora. To je tzv. supletorni zatvor (za koji ne važe pravila o opštem minimumu kazne zatvora od 30 dana niti o uslovnom otpustu).

6. ODUZIMANJE VOZAČKE DOZVOLE

Oduzimanje vozačke dozvole je kazna koja se sastoji u oduzimanju vozačke dozvole učiniocu krivičnog dela za presudom određeno vreme (53. KZ RS). To znači isključenje osuđenog lica iz mogućnosti upravljanja motornim vozilom što predstavlja poseban oblik ograničenja slobode njegovog kretanja izrazito specijalno preventivnog karaktera. Ova se kazna izriče na vreme od jedne do tri godine pri čemu se ovaj rok računa od dana pravosnažnosti presude. Vreme koje je učinilac proveo u zatvoru se ne uračunava u vreme trajanje kazne. Ova kazna pretpostavlja da učinilac krivičnog dela poseduje vozačku dozvolu. To znači da se ova kazna ne može izreći licu koje nema vozačku dozvolu ili pak stranom državljaninu koji takvu dozvolu poseduje.

Oduzimanje vozačke dozvole kao nova vrsta kazne se može izreći i kao glavna i kao sporedna kazna. Dva su uslova za njeno izricanje:

1) da se radi o učiniocu krivičnog dela u vezi sa čijim izvršenjem ili pripremanjem je korišćeno motorno vozilo i

2) ako je za učinjeno krivično delo propisana kazna zatvora do dve godine ili novčana kazna. Korišćenje motornog vozila u smislu uslova za primenu ove kazne se može shvatiti u dvojakom smislu:

a) u užem smislu kada je motorno vozilo korišćeno kao sredstvo za izvršenje krivičnog dela (npr. delo protiv bezbednosti javnog saobraćaja) i

b) u širem smislu kada je motorno vozilo korišćeno na bilo koji način prilikom izvršenja bilo kojeg krivičnog dela.

Motorno vozilo je u smislu člana 112. stav 25. KZ RS svako saobraćajno sredstvo na motorni pogon u suvozemnom, vodenom ili vazdušnom saobraćaju.

Pri tome je zakon izričito predvideo da se ova kazna ne može izreći uz meru bezbednosti zabrane upravljanja motornim vozilom.

Posle pravnosnažnosti odluke suda kojom je izrečena kazna oduzimanja vozačke dozvole sud prvog stepena u smislu člana 185. Zakona o izvršenju krivičnih sankcija izvršnu odluku dostavlja organu policije nadležnom prema mestu prebivališta ili boravišta osuđenog lica u vreme kada je odluka postala pravnosnažna. Ako osuđeni upravlja motornim vozilom za vreme dok mu traje izrečena kazna oduzimanja vozačke dozvole, sud će obavezno zameniti ovu kaznu kaznom zatvora, i to tako što će za jednu godinu oduzimanja vozačke dozvole odrediti jedan mesec zatvora.

ODMERA VANJE KAZNE

1. POJAM I VRSTE ODMERAVANJA KAZNE

Različiti su oblici i vidovi protivpravnog ponašanja pojedinaca i grupa kojima se povređuju ili ugrožavaju zaštićena društvena dobra i vrednosti. Za učinioce ovih ponašanja zakoni svih država predviđaju krivične sankcije koje se temelje na principu pravičnosti – da svaki učinilac krivičnog dela bude kažnjen za učinjeno delo. No, da bi sud u skladu sa zakonom određenim pravilima učiniocu krivičnog dela mogao da izrekne jednu ili više kazni ili drugih krivičnih sankcija potrebno je da budu ispunjeni uslovi predviđeni odredbama Krivičnog zakonika⁴².

Ti uslovi se odnose na sistem pravila o odmeravanju kazne koja treba da bude individualizirana konkretnom učiniocu konkretnog krivičnog dela i saobražena sa svrhom kažnjavanja⁴³.

---

⁴² D. Jovašević, Komentar Krivičnog zakona SR Jugoslavije, Beograd, 2002. godine, str. 246-257.

⁴³ Smatra se da je primarni zadatak suda da odmeri kaznu tako da njome budu ostvarene sve svrhe kažnjavanja – odnosno da se njome izravna krivica

Odmeravanjem kazne sud vrši individualizaciju kazne na taj način što učiniocu krivičnog dela izriče kaznu koja će po vrsti i visini pružiti najveće izgleda za ostvarenje svrhe kazne, odnosno za ostvarenje zaštite društva i društvenih dobara, s jedne strane, odnosno za ostvarenje specijalne prevencije osuđenog lica, s druge strane. Na gotovo istovetan način nadležni državni organi odmeravaju kazne i učiniocima drugih vrsta javnopravnih delikata kao što su: 1) privredni prestupi i 2) prekršaji.

Odmeravanje kazne je određivanje vrste i visine kazne koja se izriče učiniocu za krivično delo⁴⁴. Kod odmeravanja kazne moraju se uzeti u obzir okolnosti kako bi se učiniocu odredila kazna po vrsti i visini koja bi odgovarala težini učinjenog krivičnog dela i stepenu krivice njegovog učinioca i sa kojom bi se najbolje mogla ostvariti svrha kažnjavanja. U određivanju kazne učiniocu za određeno krivično delo mogu da učestvuju razni državni organi, pa se tako razlikuju: 1) zakonsko, 2) sudsko i 3) administrativno (penitensijarno) odmeravanje kazne. No, u pravnoj teoriji se mogu naći i takva shvatanja koja razlikuju samo zakonsko i sudsko odmeravanje kazne, pri čemu neki autori ističu da samo sudsko odmeravanje kazne predstavlja odmeravanje kazne u pravom smislu reči, dok zakonodavac samo vrši okvirno odmeravanje kazne in abstracto.

---

učinioca i ostvari retribucija uz istovremeno ostvarenje specijalne i generalne prevencije (P. Novoselec, Opći dio kaznenog prava, op.cit. str. 399).

⁴⁴ U pravnoj teoriji, ali i u inostranom krivičnom zakonodavstvu (Hrvatske) se umesto pojma "odmeravanje kazne" koristi pojam "izbor vrste i mere kazne" koji može da bude: 1) zakonski izbor i 2) sudski izbor (Ž. Horvatić, Kazneno pravo, Opći dio, op.cit. str.182 ili D.Jovašević, Izbor vrste i mere kazne u krivičnom postupku, Pravna riječ, Banja Luka, broj 15/2008. godine, str. 487-503).

1.1. Zakonsko odmeravanje kazne

Zakonsko odmeravanje kazne je odmeravanje koje vrši zakonodavac prilikom propisivanja krivičnih dela u zakonu. Propisujući pojedina protivpravna ponašanja kao krivična dela, u posebnom delu Krivičnog zakonika, zakonodavac određuje vrstu i visinu kazne koja se za ta dela može izreći njihovim učinocima od strane suda. Zakonodavac na bazi uopštavanja brojnih konkretnih oblika ispoljavanja jednog protivpravnog ponašanja stvara krivično delo kao opšti i apstraktni pojam, koji u sebi može da obuhvati sve te raznovrsne oblike, a zatim određuje i kaznu koja po vrsti i visini treba da odgovara težini toga apstraktno određenog krivičnog dela. To je način propisivanja kazni koji se javlja u dva vida:

1) u opštem delu zakona se propisuju vrste i opšti minimumi i maksimumi svih propisanih kazni i

2) u posebnom delu zakona se kod svakog pojedinog krivičnog dela propisuje vrsta i posebni minimum i maksimum kazne.

Pri tom propisivanju kazne zakonodavac može da postupi na više načina:

1) da propiše jednu ili više kazni za pojedino krivično delo. U slučaju propisivanja više kazni, zakonodavac može da ih propiše:

a) kumulativno – kada je sud obavezan da izrekne sve propisane kazne i

b) alternativno – kada se sudu ostavlja mogućnost izbora jedne od više propisanih kazni,

- 2) da propiše glavne i sporedne kazne,
- 3) da propiše trajne i vremenske kazne i
- 4) da propiše apsolutno određene i relativno određene kazne. Na taj način određena kazna odgovara stepenu težine i opasnosti krivičnog dela uzetog apstraktno.

Pri odmeravanju kazne na ovaj način, zakonodavac može da primeni više sistema: 1) sistem apsolutno neodređenih kazni (sistem arbitrernih kazni), 2) sistem apsolutno određenih kazni i 3) sistem relativno određenih kazni.

Sistem apsolutno neodređenih kazni postoji kada zakonodavac ne određuje kaznu po vrsti i po visini u samom zakonskom tekstu, već prepušta sudu da po svom nahođenju i slobodnom uverenju sam odredi vrstu i visinu kazne koju će izreći učiniocu za konkretno krivično delo. Sem toga, zakon ne određuje nikakva pravila za odmeravanje kazne, niti postavlja kakva ograničenja sudu.

Ovaj sistem odmeravanja kazne omogućava potpuno ostvarenje principa individualizacije kazne jer je izrečena kazna od strane suda saobražena, prilagođena konkretno ispoljenoj težini učinjenog dela i stepenu krivice njegovog učinioca. No, istovremeno to je i mana ovog sistema jer vodi arbitrarnosti suda, odnosno neujednačenosti prakse u izricanju kazni. On je i nepravičan sistem za određivanje kazne jer se njime krši i princip jednakosti svih pred zakonom.

Prema sistemu apsolutno određenih kazni (koji je prvi put uveden francuskim revolucionarnim Krivičnim zakonikom iz 1791. godine) zakonodavac određuje vrstu i visinu kazne za pojedina krivična dela tako da je sud dužan da izrekne propisanu kaznu čim ustanovi da je izvršeno krivično delo za koje je ona

predviđena. Na taj način je zagantovana pravičnost u kažnjavanju, kao i jednakost svih pred zakonom, ali je praktična primena ovih zakonskih rešenja vodila u drugu nepravičnost budući da sud nije mogao da uzme u obzir konkretne okolnosti učinjenog dela i ličnost svakog pojedinog učinioca takvog dela pri određivanju vrste i mere izrečene kazne.

Konačno, prema sistemu relativno određenih kazni (koji je prvi put uveden u francuskom Krivičnom zakoniku iz 1810. godine, a potom je prihvaćen u najvećem broju savremenih zakona), zakonodavac određuje vrstu kazne i njen minimalni i maksimalni iznos za svako pojedino krivično delo, dajući time granice u kojima sud može da se kreće kod izricanja kazne u konkretnom slučaju. Ovaj sistem odmeravanja kazne omogućava prilagođavanje kazne individualnim karakteristikama učinioca krivičnog dela i samom delu. Na taj se način u potpunosti stvaraju pretpostavke za ostvarenje principa individualizacije kazne.

Ovako određene granice kazne za svako pojedino krivično delo predstavljaju poseban minimum i poseban maksimum. Poseban minimum označava donju granicu, a poseban maksimum gornju granicu propisane kazne za pojedino krivično delo u posebnom delu Krivičnog zakonika. Postoje takođe i opšti minimum i opšti maksimum kojim se određuju granice pojedinih vrsta kazni koje su predviđene u odredbama opšteg dela Krivičnog zakonika. Opšti minimum označava donju granicu ispod koje se ta vrsta kazne ne može uopšte izreći, a opšti maksimum gornju granicu iznad koje se ta vrsta kazne takođe ne može izreći.

Kod određivanja posebnog minimuma i maksimuma zakonodavac može da postupi na više načina: 1) da odredi samo

poseban minimum pri čemu se posebni maksimum poklapa sa opštim maksimumom određene vrste kazne, 2) da odredi samo posebni maksimum kazne za pojedino krivično delo pri čemu se posebni minimum poklapa sa opštim minimumom te vrste kazne i 3) da odredi samo vrstu kazne koja će biti izrečena za krivično delo bez određivanja posebnog minimuma i maksimuma, što znači da se posebni minimum i maksimum poklapaju sa opštim minimumom i maksimumom kazne.

1.2. Sudsko odmeravanje kazne

Drugi način odmeravanja kazne u krivičnom pravu je sudsko odmeravanje kazne⁴⁵. To je odmeravanje kazne učiniocu krivičnog dela koje vrši sud u konkretnom slučaju. Sud, pošto ustanovi da je određeno lice krivo za izvršeno krivično delo, pristupa odmeravanju kazne⁴⁶. Zadatak suda se sastoji u utvrđivanju, odnosno dokazivanju (izvođenjem svih raspoloživih ličnih i materijalnih izvora dokaza u fazi dokaznog postupka na glavnom pretresu) da je jedno lice (okrivljeno lice kome je određeno krivično delo optužnim aktom ovlašćenog

---

⁴⁵ B.Petrović, D.Jovašević, Značaj olakšavajućih i otežavajućih okolnosti pri odmeravanju kazne u krivičnom pravu, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, Sarajevo, broj 51/2008. godine, str. 431-454.

⁴⁶ Zadatak je suda da iz pravnih odrednica u zakonskom opisu krivičnog dela prepozna i utvrdi podudarnost nekog ponašanja sa tim opisom i da od propisanih kazni izabere upravo za to ponašanje potrebnu i odgovarajuću vrstu i meru krivičnopravne prinude sadržane u kazni i time pravno oblikuje konkretno krivično delo kao jedinstvo njegovog ostvarenog opisa i stvarno primenjene kazne. Zakonodavac propisuje merila kažnjavanja, a sud nastavlja njegovu delatnost time što na svaki životni slučaj primenjuje ta merila. Zadatak suda dakle nije sveden ili ograničen samo na posredničku ulogu između zakona i stvarnosti. Sud ne primenjuje samo misaone tvorevine u apstraktnom zakonskom izrazu na stvarne događaje u životu, već i primenom kazne doprinosi konačnom oblikovanju zakona (Ž. Horvatić, Kazneno pravo, Opći dio, op.cit. str.183).

tužioca stavljeno na teret) zaista i učinilo to krivično delo, te da je za isto delo krivo. To su dve osnovne pretpostavke za odmeravanje kazne. Tek posle toga sud pristupa utvrđivanju svih ostalih okolnosti od značaja za odmeravanje kazne.

Kolika će uloga suda biti u postupku odmeravanja kazne učiniocu krivičnog dela zavisi od prihvaćenog sistema zakonskog odmeravanja kazne. Danas je sistem relativnog određivanja kazne opšteusvojen u krivičnom zakonodavstvu. Prednost ovog sistema je što omogućava sudu da igra aktivnu ulogu u odmeravanju kazne u konkretnom slučaju. Da bi sud u Republici Srbiji što bolje ostvario svoju ulogu, Krivični zakonik u članu 54. predviđa opšta pravila o odmeravanju kazni. To je redovno odmeravanje kazne. Pri ovom odmeravanju kazne sud je dužan da poštuje sledeća pravila:

1) da odmeri kaznu u granicama zakonom propisane kazne za to delo, dakle u granicama posebnog minimuma i posebnog maksimuma propisane kazne,

2) da pri tome ima u vidu svrhu kažnjavanja određenu u članu 42. KZ RS i

3) da uzme u obzir sve olakšavajuće i otežavajuće okolnosti, od kojih neke kao tipične, zakon taksativno navodi, ali pri tome ostavlja slobodu sudu da uzme u obzir i druge okolnosti vezane za ličnost učinioca krivičnog dela ako to nađe za shodno u konkretnom slučaju.

Prilikom odmeravanja kazne pred sudsko veće se često postavlja problem antinomije svrhe kažnjavanja. Radi se o situacijama kada različite svrhe kažnjavanja zahtevaju različitu vrstu i meru kazne prema učiniocu krivičnog dela u konkretnom slučaju, pa se sud nalazi u dilemi kojoj od ovih

svrha kažnjavanja treba dati prednost. Ovaj je problem naročito izražen u slučajevima kada se kao svrha kažnjavanja (koja istina zakonom nije izričito predviđena) javi retribucija u smislu odmazde i zla prema učiniocu krivičnog dela, što često odgovara principima pravičnosti i srazmernosti. Tada ovako postavljena svrha kazne treba da postavi gornji limit pri odmeravanju kazne pri čemu se uzima da određena kazna ostvaruje istovremeno i ciljeve generalne (opšte) prevencije.

Pored redovnog odmeravanja kazne, Krivični zakonik predviđa u čl. 55–63. i posebna (dopunska) pravila pomoću kojih sud izuzetno može da vrši odmeravanje kazne sa ciljem da je individualizira i tako učini srazmernom težini izvršenog dela i stepenu krivice njegovog učinioca.

1.3. Administrativno odmeravanje kazne

U nekim državama (pojedine federalne države SAD) primenjuje se i administrativno (penitensijarno) odmeravanje kazne prema kome kaznu odmeravaju administrativni organi - organi uprave, administracija u ustanovama za izvršenje kazne (kazneno-popravne ustanove). Odmeravanje kazne se u ovom slučaju vrši u toku samog postupka izvršenja kazne i ono je moguće samo kod kazne lišenja slobode. U ovom sistemu sud u presudi donetoj u krivičnom postupku određuje samo vrstu kazne, a konkretan, efektivan iznos (dakle efektivno trajanje) izrečene kazne utvrđuje administrativni organ koji izvršava kaznu.

Administrativno odmeravanje kazne se opravdava činjenicom da sud nije u mogućnosti da odredi kakvo će ponašanje imati osuđeni u toku izvršenja kazne i koliko će biti potrebno vremena za njegovo prevaspitavanje. Pošto se to može utvrditi samo u toku

izvršenja kazne lišenja slobode, onda je prirodno da to odmeravanje vrše organi koji izvršavaju ovu kaznu. Administrativno odmeravanje kazne protivno je principu zakonitosti i kao takvo ne pruža dovoljno garancija osuđenim licima da neće biti zloupotrebjeno. Takođe, ono stvara osećaj neizvesnosti što deluje destimulativno na osuđena lica.

1.4. Individualizacija kazne

Individualizacija kazne⁴⁷ je prilagođavanje kazne konkretno izvršenom krivičnom delu i karakteristikama ličnosti njegovog učinioca sa ciljem da se odredi kazna koja će najefikasnije moći da utiče na njegovo prevaspitanje. Starije krivično pravo nije poznavalo individualizaciju kazne, već se ona javlja tek sa učenjem pozitivne i sociološke škole. Ističući u prvi plan učinioca krivičnog dela, pozitivna škola je predlagala da se uvedu mere socijalne zaštite čiji bi izbor zavisio od stanja opasnosti učinica, što znači da je njihova primena zavisila od učinioca i njegovih karakteristika. Sociološka škola je pri odmeravanju krivične sankcije vodila računa i o ličnosti učinioca i o izvršenom krivičnom delu. Savremeno krivično pravo polazi od shvatanja da je individualizacija kazne osnovni princip odmeravanja kazne čija je svrha specijalna prevencija

---

⁴⁷ No, u pravnoj teoriji ima shvatanja koja razlikuju pojam individualizacije: 1) u širem i 2) u užem smislu. Tako individualizacija u širem smislu predstavlja ukupan proces koji se odvija počev od izbora kazne, pa do njenog izricanja, odnosno i izvršenja, što znači da ona obuhvata u svom sastavu i odmeravanje kazne. Prema ovom shvatanju pojam individualizacije kazne je širi od pojma odmeravanja kazne koji zapravo i obuhvata u svom sastavu. U užem smislu individualizacija kazne je samo jedan od principa na osnovu kojih se vrši odmeravanje kazne, što znači da je prema ovom shvatanju pojam individualizacije uži od pojma odmeravanja kazne (Z. Stojanović, *Krivično pravo, Opšti deo*, Beograd, 2000. godine, str.278).

pri čemu individualizacija mora da bude u skladu sa principima zakonitosti i pravičnosti.

Individualizacija kazne pretpostavlja upoznavanje ličnosti učinioca krivičnog dela koje mora biti zasnovano na prikupljanju podataka o njegovim ličnim i porodičnim prilikama, uslovima u kojima živi i radi, njegovom ponašanju pre, za vreme i posle učinjenog krivičnog dela i njihovom proučavanju putem metoda naučnog i stručnog ispitivanja. Pri ovom ispitivanju javljaju se dva ograničavajuća faktora. To su : 1) prezumcija (pretpostavka) nevinosti učinioca krivičnog dela i 2) pravo na ćutanje kao jedno od osnovnih prava okrivljenog na odbranu.

Pitanje upoznavanja ličnosti učinioca krivičnog dela posebno je istakao pokret društvene odbrane u vezi sa resocijalizacijom kao svrhom kažnjavanja. Polazeći od postavke da je resocijalizacija društveno opravdani cilj kazne, predstavnici ove škole su istakli zahtev za primenom individualizacije koja mora biti zasnovana na proučavanju ličnosti učinioca krivičnog dela, jer se sudi čoveku, a ne delu. To proučavanje ličnosti bi se vršilo u posebnoj fazi krivičnog postupka, koja bi prethodila fazi suđenja, a odnosilo bi se na utvrđivanje stanja zdravlja učinioca, njegovih psiholoških osobina i socijalnog stanja. Proučavanje bi vršili stručnjaci iz oblasti medicine, psihijatrije, psihologije i sociologije, koji bi sačinjavali tim kojim bi rukovodio istražni sudija. Na osnovu prikupljenih podataka vršilo bi se: 1) odmeravanje kazne po vrsti i meri i 2) programiralo njeno izvršenje.

U vezi sa proučavanjem ličnosti učinioca krivičnog dela, koje je bez sumnje veoma korisno za programiranje tretmana kod izvršenja kazne, pojavio se niz problema: 1) dokle se sme ići sa ispitivanjem privatnog i intimnog života učinioca, 2) kako da se postavi granica između onoga što je potrebno i sa stanovišta

društva opravdano od onoga što predstavlja zadiranje u najintimniju sferu čovekove ličnosti i ulazi u sferu povrede osnovnih prava i slobode građanina. Tu granicu je zakonom teško precizno postaviti, a kamoli u praksi očuvati, 3) okrivljeni u postupku može da ospori pojedina ispitivanja i da odbije davanje podataka u cilju zaštite svoje ličnosti i ostvarenja prava odbrane, 4) da li treba svakog učinioca podvrgnuti proučavanju ili samo izvršioce nekih težih krivičnih dela i kojih dela i 5) postavlja se pitanje trajanja krivičnog postupka i njegove ekonomičnosti⁴⁸.

Pored individualizacije u procesu odmeravanja kazne od strane sudskog veća, postoji i individualizacija u postupku izvršenja kazne lišenja slobode čiju osnovu čine: 1) vrste i tipovi zavoda, 2) vrste odeljenja u zavodima, 3) eksterna i interna klasifikacija i reklasifikacija osuđenih lica, 4) premeštanje osuđenog lica, 5) prelazak osuđenih lica iz jedne u drugu vaspitnu grupu zavisno od uspeha postignutog u primeni vaspitnih i prevaspitnih tretmana.

2. OLAKŠAVAJUĆE I OTEŽAVAJUĆE OKOLNOSTI

2.1. Pojam i vrste olakšavajućih i otežavajućih okolnosti

Pri redovnom ili uobičajenom odmeravanju kazne učiniocu krivičnog dela sudsko veće u krivičnom postupku utvrđuje sve olakšavajuće i otežavajuće okolnosti kako bi u okviru zakonom propisane kazne odredilo vrstu i meru kazne kojom se na

---

⁴⁸ Lj. Jovanović, D. Jovašević, Krivično pravo, Opšti deo, Beograd, 2003. godine, str.269-270.

najpotpuniji način može ostvariti svrha kažnjavanja. Dakle, olakšavajuće⁴⁹ i otežavajuće okolnosti su okolnosti koje se odnose na krivično delo ili učinioca, a koje utiču da kazna bude manja ili veća u granicama koje su zakonom propisane za učinjeno delo.

To su okolnosti koje karakterišu konkretno krivično delo i njegovog učinioca, a koje imaju uticaj na izbor vrste i mere kazne u

---

⁴⁹ Kao olakšavajuće okolnosti u sudskoj praksi smatrane su: kada se oštećeni ne pridruži krivičnom gonjenju (presuda Okružnog suda u Šapcu Kž. 328/81); naknada štete prouzrokovane krivičnim delom (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 129/83); kada optuženi izgubi posao u oštećenom preduzeću (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž.801/91); kada optuženi u saobraćajnoj nesreći koju je izazvao bude i sam povređen (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž.307/92); kada je oštećeni delimično obeštećen (presuda Okružnog suda u Valjevu Kž. 33/97); priznanje optuženog ako je ono bilo presudno za utvrđivanje materijalne istine u krivičnom postupku (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1651/2000); kada se okrivljeni nalazi na redovnom školovanju (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 535/2001); mišljenje veštaka o fizičkom i duševnom razvoju optuženog kao mlađeg punoletnog lica koji je neiskusna i povodljiva ličnost (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 702/2001); kada posledica krivičnog dela pogađa i samog optuženog (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 873/2001); činjenica da se oštećena nije pridružila krivičnom gonjenju (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1745/2001); zdravstveno stanje optuženog koji je invalid prve kategorije (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 41/2002) ili je ratni vojni invalid (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 43/2002); zasnivanje i razvijanje porodice čime učinilac pokazuje nameru da promeni način života, što predstavlja pozitivan odnos prema društvu (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 93/2002); znatan protek vremena od izvršenja krivičnog dela od pre sedam godina (presuda Okružnog suda u Čačku Kž. 106/2002); zdravstveno stanje okrivljenog koji je HIV pozitivan i boluje od hepatitisa i karcinoma limfne žlezde (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 186/2002); loše imovinske prilike optuženog i njegovo loše zdravstveno stanje, kao i protek vremena od izvršenja krivičnog dela (presuda Okružnog suda u Užicu Kž. 422/2002); činjenica da okrivljeni živi u vanbračnoj zajednici (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 243/2003); činjenica da je okrivljeni na svom radnom mestu bio izazvan od strane oštećenog (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1999/2003); činjenica da je okrivljeni odlučio da živi u manastiru zbog čega je od igumana i bratstva manastira Hopovo, gde već duže vreme boravi, dobio uverenje da će mu se nakon izdržane kazne omogućiti ostanak u toj sredini (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1281/2003); ako je kod krivičnog dela neovlašćenog korišćenja tuđeg vozila ono vraćeno u delovima i delimično oštećeno (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 3240/2007).

konkretnom slučaju. Okolnosti koje utiču da se učiniocu izrekne blaža kazna u okviru posebnog minimuma i posebnog maksimuma nazivaju se olakšavajućim, dok se okolnosti koje utiču da se izrekne strožija kazna nazivaju otežavajućim. Olakšavajućim i otežavajućim okolnostima vrši se individualizacija kazne, njeno saobražavanje i prilagođavanje težini krivičnog dela i stepenu krivice njegovog učinioca. Primenom ovih okolnosti moguće je da se učiniocima istih dela izreknu različite kazne. One, dakle, imaju takav značaj da daju kriminalno-političku karakteristiku učinioca krivičnog dela.

Kod izvršenja krivičnog dela javlja se niz različitih okolnosti koje su vezane: 1) za krivično delo (objektivne okolnosti) i 2) za učinioca krivičnog dela kao ljudsko i društveno biće (subjektivne okolnosti). Te okolnosti su različite po svom nastanku i po svom dejstvu na odmerenu kaznu. Zbog te različitosti se i postavlja problem kako da se one zakonski regulišu da bi se onemogućila arbitrarnost i zloupotreba njihove primene, a da se ipak omogući sudu da ima aktivnu i stvaralačku ulogu u odmeravanju kazne na bazi procene dejstva svih okolnosti konkretnog dela.

Stoga pojedina krivična zakonodavstva primenjuju različita rešenja:

1) da se u zakonu taksativno navedu sve okolnosti koje sud mora uzeti u obzir kod odmeravanja kazne čime se obezbeđuje zakonitost i sprečava proizvoljnost, ali se ograničava sloboda suda, tako da on ne može da uzme u obzir okolnost koja nije predviđena u zakonu bez obzira na njen stvarni uticaj u konkretnom slučaju,

2) da se sudu daje sloboda tako što ga zakon ovlašćuje da uzme u obzir sve okolnosti jednog slučaja ne navodeći koje su

to okolnosti pojedinačno što znači da je sloboda suda došla do punog izražaja, ali je time stvorena mogućnost za veliku šarolikost i proizvoljnost i

3) da se u zakonu taksativno nabroje okolnosti koje sud mora uzeti u obzir, uz istovremeno davanje ovlašćenja sudu da može uzeti u obzir i druge okolnosti ako smatra da su u konkretnom slučaju od značaja za pravilno odmeravanje kazne pri čemu nije unapred određeno kakav značaj imaju ove okolnosti.

Krivični zakonik Republike Srbije olakšavajuće i otežavajuće okolnosti određuje u okviru opštih pravila o odmeravanju kazne kada u odredbi člana 54. nalaže sudu da učiniocu krivičnog dela odmeri kaznu: 1) u granicama koje su zakonom propisane za izvršeno delo, 2) imajući u vidu svrhu kažnjavanja⁵⁰ i 3) uzimajući u obzir sve okolnosti koje utiču da kazna bude manja ili veća. Pri tome je Krivični zakonik izričito odredio da sud prilikom odmeravanja kazne mora da uzme u obzir naročito sledeće okolnosti:

- 1) stepen krivice,
- 2) pobude iz kojih je delo izvršeno,
- 3) jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra,
- 4) okolnosti pod kojima je delo izvršeno,
- 5) raniji život učinioca,
- 6) njegove lične prilike,

---

⁵⁰ Svrha kažnjavanja je ideja vodilja za odmeravanje kazne. Primarni je zadatak suda da kaznu odmeri tako da njome bude ostvarena svrha kažnjavanja. Kazna se mora odmeriti tako da se njome izravna krivica i ostvari retribucija, ali istovremeno i da se ostvari generalna i specijalna prevencija (P. Novoselec, Opći dio kaznenog prava, op.cit. str.399).

7) njegovo držanje posle učinjenog krivičnog dela, a naročito njegov odnos prema žrtvi krivičnog dela i

8) druge okolnosti koje se odnose na ličnost učinioca.

Pri odmeravanju novčane kazne u određenom (fiksnoj) iznosu sud uzima u obzir i imovno stanje učinioca. To znači da sud pri odmeravanju kazne ima u vidu tri kriterijuma: 1) granice propisane kazne, 2) ostvarenje svrhe kažnjavanja i 3) olakšavajuće i otežavajuće okolnosti.

2.2. Pojedine olakšavajuće i otežavajuće okolnosti

Sve olakšavajuće i otežavajuće⁵¹ okolnosti se mogu podeliti zavisno od toga da li se odnose na krivično delo ili njegovog

---

⁵¹ Kao otežavajuće okolnosti u sudskoj praksi smatrane su: masakriranje leša posle izvršenja ubistva (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 315/86); neizražavanje kajanja (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 191/93); deklarativno ispoljena volja za obeštećenjem oštećenog (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 549/93); neuobičajena upornost optuženog da izvrši krivično delo i njegova svest da oštećena zbog svojih godina ne može da pruži otpor, niti da očekuje pomoć drugih lica (presuda Okružnog suda u Valjevu Kž. 45/97); ranije kažnjavanje optuženog zbog prekršaja iz oblasti iz koje je učinio i krivično delo (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 685/98); uklanjanje tragova na mestu izvršenja krivičnog dela, bekstvo i skrivanje učinioca, te odsustvo njegovog iskrenog kajanja (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 2124/98); visok stepen bezobzirnosti učinioca i odsustvo kajanja (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 590/2000); šok koji je oštećena pretrpela pri izvršenju krivičnog dela od čijih posledica se nije oporavila ni u vreme glavnog pretresa (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1948/2000); vrednost oduzetih stvari (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 341/2001); ukupna kriminalna količina izvršenog dela (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1456/2001); ako je delo izvršeno za vreme bombardovanja kada je osećaj straha kod oštećene bio povećan (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1540/2001); težina nastupele povrede (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 807/2002); kratak vremenski period od prethodne osude do izvršenja

učinioca, na objektivne i subjektivne okolnosti. Kao objektivna okolnost smatra se jačina ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra (dakle obim i intenzitet prouzrokovane posledice krivičnog dela).

Kao subjektivne okolnosti smatraju se: stepen krivice, pobude iz kojih je delo učinjeno, raniji život, lične prilike i držanje učinioca posle učinjenog krivičnog dela. Okolnosti pod kojima je delo izvršeno mogu da budu objektivne i subjektivne prirode. Ovakvo odmeravanje kazne s obzirom na karakteristike učinioca dela (subjektivna individualizacija) i odmeravanje kazne s obzirom na karakteristike krivičnog dela (objektivna individualizacija) prerasta u jedinstvenu subjektivno–objektivnu individualizaciju kazne jer se samo na tako jedinstvenim osnovama polazeći od propisane kazne u zakonu može u potpunosti izrečenom kaznom ostvariti svrha kažnjavanja.

---

novog krivičnog dela (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 2567/2002); ranija osuđivanost učinioca krivičnog dela ako se radi o delu sa elementom nasilja (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 231/2003); činjenica da je optuženi u svojstvu pripadnika policije na svom radnom mestu građaninu naneo povredu (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 266/2004); činjenica da je optuženi krivično delo izvršio u hodniku sudske zgrade nakon izlaska iz sudnice (presuda Okružnog suda u Čačku Kž. 50/2005); kada optuženi koji ima 40 godina podstrekava na izvršenje krivičnog dela lice koje je od njega mlađe 18 godina (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1096/2005); količina opojne droge od 350 grama koju je okrivljeni stavio u promet (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. Ok. 3/2006); činjenica da je okrivljeni u dosadašnjem životu kao maloletnik dolazio u sukob sa zakonom i vršio krivična dela (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 606/2006); ponašanje okrivljenog posle izvršenog krivičnog dela ubistva kada je stavio pištolj u ruku ubijene fingirajući samoubistvo pre nego što je pobeo sa lica mesta (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 697/2006); kada je okrivljeni za delo uvrede uvredio maloletnu oštećenu (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 3506/2006); ranije osude okrivljenog koje su bile brisane (presuda Okružnog suda u Subotici Kž. 377/2008); kada je okrivljeni u pet navrata upotrebio tuđu platnu karticu na više bankomata (presuda Okružnog suda u Subotici Kž. 63/2009).

U našem krivičnom pravu nisu iscrpno navedene sve otežavajuće i olakšavajuće okolnosti, već samo neke na koje zakon posebno ukazuje. Pored toga, nijedna okolnost nije unapred označena kao otežavajuća ili kao olakšavajuća, već svaka zavisno od svoje sadržine i prirode u konkretnom slučaju može da deluje kao otežavajuća ili olakšavajuća kod odmeravanja kazne. I najzad, sve okolnosti se uzimaju u celini i u odnosu na konkretno krivično delo i konkretnog učinioca tog dela.

Stepen krivice kao okolnost od značaja za odmeravanje kazne učinioca zavisi od stepena ispoljavanja njena dva elementa: 1) svesti i 2) volje kao sastavnih delova, kako uračunljivosti, tako i umišljaja, odnosno nehata. To znači da sud ceni da li je lice bilo potpuno ili smanjeno uračunljivo i u kom stepenu, odnosno ako je lice bilo potpuno uračunljivo, da li je delo učinilo sa direktnim ili eventualnim umišljajem ili iz nehata i sa kojim oblikom nehata. Kod ocene stepena krivice sud uzima u obzir i činjenicu da li je na strani učinioca u vreme preduzimanja radnje izvršenja postojala namera ili cilj kojim se on rukovodio, posebno u slučajevima kada ove okolnosti nisu obuhvaćene opisom bića određenog krivičnog dela.

Pobude (motivi) su unutrašnji razlozi, pokretači kojima se učinilac rukovodio kod izvršenja krivičnog dela. U teoriji se javljaju i takva shvatanja prema kojima pobude ne predstavljaju posebne okolnosti, već ih treba procenjivati u vezi sa stepenom krivice polazeći u prvom redu od činjenice da je stepen krivice viši ako je motiv učinioca negativniji i obrnuto⁵². No, zakonodavac je pobude izdvojio kao posebnu

---

⁵² F. Bačić, Krivično pravo, Opći dio, Beograd, 1998. godine, str.436.

okolnost koja se može uzeti u obzir kod odmeravanja kazne samo ukoliko nisu sastavni deo, element bića krivičnog dela.

Pobude⁵³ mogu biti po svojoj prirodi:

1) pozitivne - humane kada deluju kao olakšavajuće okolnosti (altruizam, patriotizam, sažaljenje, ljubav, osećanje dužnosti ili časti) i

2) negativne - niske kada se cene kao otežavajuće okolnosti (mržnja, zavist, pakost, gramzivost, ljubomora, pohlepa).

U slučaju da se pobuda, odnosno motiv pojavljuje kao kvalifikatorna okolnost, ona ne može istovremeno biti uzeta i kao otežavajuća okolnost.

Jačina ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra zavisi od obima i intenziteta posledice prouzrokovane radnjom učinioaca dela. Težina posledice određuje težinu krivičnog dela. S obzirom na to da li je posledica ispoljena u vidu povrede procenjuje se da li je ona nastupila u smislu uništenja, oštećenja (i u kojoj meri) ili činjenja neupotrebljivim određenog dobra (i za koje vreme) ili je pak posledica ispoljena u vidu stvarnog ugrožavanja dobra ili u mogućnosti nastupanja ugrožavanja dobra, zavisiće i težina kazne, tj. da li će ona biti izrečena u većem ili manjem iznosu.

---

⁵³ Za pobudu se može upotrebiti i reč motiv (razlog zbog koga je određeno krivično delo učinjeno). Motivacija je unutrašnji podstrek na delovanje čoveka, uslov svakog njegovog postupanja. Prema motivima, učinioci krivičnih dela se mogu podeliti na: 1) situacione, prigodne delikvente, 2) delikvente kod kojih pretežno motivacijsko značenje ima nepotpuno razumevanje ličnosti i 3) delikvente kod kojih se pobude pretežno stvaraju zbog uticaja koji dolaze iz okoline. U literaturi se čak ide i dalje, pa se motivi razlikuju od podstreka (Ž. Horvatić, Kazneno pravo, Opći dio, op.cit. str. 186).

Okolnosti pod kojima je krivično delo izvršeno mogu biti različite po prirodi i karakteru dejstva. To mogu biti okolnosti dvojakog karaktera kao što su okolnosti:

1) objektivne prirode - mesto, vreme, sredstvo, način i prirodni uslovi pod kojima je delo izvršeno (npr. slaba vidljivost, vreme poplave, požara, ratnog ili vanrednog stanja) i

2) subjektivne prirode – koje se odnose na učinioca dela ili žrtvu (npr. psihička stanja, interpersonalni odnosi, dejstvo zablude).

Ovde se posebno uzima u obzir postupak oštećenog (žrtve), odnosno da li je i u kojoj meri sam doprineo izvršenju krivičnog dela kojim je povređeno ili ugroženo neko njegovo pravno dobro.

Raniji život ukazuje na psihološku ličnost učinioca dela i njegovu životnu orijentaciju. Kroz ovu se okolnost ispoljava odnos učinioca prema društvenim i moralnim normama, odnosno vrednostima. U raniji život spadaju sve okolnosti, odnosno svi događaji koji su se odigrali u životu učinioca pre nego što je izvršio krivično delo. Ako je učinilac imao primeran život i besprekornu prošlost tj. ako nije kažnjavan, ako je dobar radnik, dobar otac porodice, ako je lično pošten i cenjen u sredini u kojoj živi i radi, te okolnosti ukazuju da se ne radi o ličnosti koja je moralno iskvarena i socijalno devijantna i da se primenom blaže kazne može postići svrha kažnjavanja.

I obrnuto, ako je učinilac dela povratnik ili ako se odao delikventnom načinu života, ove okolnosti ukazuju da je za ostvarenje svrhe kažnjavanja potrebno izreći težu kaznu. Od ovih okolnosti povrat ima dejstvo otežavajuće okolnosti, dok

sve ostale okolnosti mogu delovati kao otežavajuće ili kao olakšavajuće okolnosti zavisno od konkretnog slučaja.

Lične prilike učinioca predstavljaju okolnosti vezane za uslove u kojima živi i radi učinilac dela:

- 1) zdravstveno stanje učinioca i članova uže porodice,
- 2) starosno doba učinioca krivičnog dela i članova njegove porodice,
- 3) stambena situacija,
- 4) imovinsko stanje,
- 5) zaposlenost,
- 6) porodične prilike, a naročito broj članova porodice, posebno dece, njihovo starosno doba i zdravstveno stanje,
- 7) odnosi u porodici,
- 8) invalidnost učinioca ili članova njegove porodice i
- 9) druge okolnosti iz ličnog i porodičnog života.

Držanje učinioca posle učinjenog dela daje sliku o psihološkoj ličnosti učinioca i njegovim karakternim osobinama. Iz ove okolnosti proizilazi stav učinioca prema izvršenom delu, ali i njegov odnos prema društvu u celini i njegovim vrednostima, a što može biti od značaja za njegovo buduće vladanje. Novim zakonskim rešenjem sudu je naložena obaveza da posebno povede računa o odnosu učinioca dela prema žrtvi u okviru ove okolnosti.

Ovde se razlikuju dve grupe okolnosti⁵⁴. To su:

---

⁵⁴ P. Novoselec razlikuje tri vrste okolnosti vezane za ponašanje učinioca posle izvršenog krivičnog dela: 1) ponašanje neposredno posle izvršenja

1) okolnosti koje se odnose na otklanjanje ili ublažavanje posledica koje su prouzrokovane krivičnim delom (izvinjenje oštećenom, pružanje pomoći oštećenom, naknada pričinjene štete, stvarno kajanje) i

2) okolnosti koje se odnose na ponašanje okrivljenog u toku krivičnog postupka (poricanje krivice, kajanje, menjanje iskaza, laganje, uticaj na svedoke, optuživanje nevinih lica).

Odbijanje priznanja i preduzimanje delatnosti u cilju prikrivanja dokaza o izvršenju dela i njegovoj krivici ne mogu se uzeti kao otežavajuće okolnosti budući da to predstavlja zakonom obuhvaćeni korpus prava odbrane okrivljenog. Stvarno kajanje, naprotiv, spada u olakšavajuće okolnosti.

Imovno stanje učinioca krivičnog dela je okolnost koja je od uticaja kod odmeravanja novčane kazne u određenom iznosu tako da je sud dužan da uzme u obzir i imovno stanje učinioca vodeći računa o visini njegovog ličnog dohotka, o drugim prihodima, o imovini i porodičnim obavezama. Pored taksativno navedenih tipičnih okolnosti koje mogu da imaju karakter olakšavajućih ili otežavajućih okolnosti kod odmeravanja kazne, zakonodavac je obavezao sud da uzme u obzir i druge okolnosti koje se odnose na ličnost učinioca. Kod izvršenja pojedinih dela mogu se javiti subjektivne okolnosti koje imaju specifičan karakter i ne spadaju ni u jednu od navedenih kategorija (starost, klimakterijum, senilnost, posebna stručnost, stepen

---

krivičnog dela gde je ono vezano za samu radnju izvršenja i ukazuje na stepen krivice učinioca, 2) ponašanje posle protoka dužeg vremena što ne utiče na krivicu (koja se utvrđuje u vreme izvršenja dela), ali ima ulogu u procenjivanju o specijalno preventivnom dejstvu izrečene kazne i 3) ponašanje u krivičnom postupku gde poseban značaj ima priznanje učinioca, naknada štete i odnos prema oštećenom (P. Novoselec, Opći dio kaznenog prava, op.cit. str. 403-404).

obrazovanja, osećajnost, bezosećajnost, grubost). Uticaj ovih okolnosti može biti značajan kod izvršenja krivičnog dela, a time i za odmeravanje kazne.

Sve ove okolnosti sud uzima u razmatranje i ceni njihov uticaj na kaznu koju treba da utvrdi i izrekne. Kod svakog izvršenog krivičnog dela pojavljuje se više okolnosti od kojih su neke olakšavajuće, a druge otežavajuće. Postupak suda kod ocene dejstva ovih okolnosti može da bude: 1) analitički i 2) sintetički.

Kod analitičkog metoda sud analizira svaku okolnost tako što, prvo određuje njen karakter, tj. da li deluje olakšavajuće ili otežavajuće (da li ide u korist ili na štetu učinioca dela), a potom određuje intenzitet njenog dejstva na povećanje ili sniženje propisane kazne.

Po sintetičkom metodu, pošto izvrši klasifikaciju okolnosti, sud ocenjuje sveukupan uticaj olakšavajućih i otežavajućih okolnosti na visinu kazne. Sud u konkretnom slučaju može da primeni jedan od navedenih metoda odmeravanja kazne, ali može i da kombinuje njihovu primenu prema svom nahođenju. Bitno je da uzme u razmatranje sve okolnosti konkretnog slučaja koje su bitne za odmeravanje kazne i da pravilno oceni njihovo dejstvo na visinu kazne. Ocena suda je slobodna, ali ona mora da bude realna, tj. da odgovara ukupnom dejstvu svih okolnosti. U obrazloženju presude sud navodi koje je okolnosti uzeo kao olakšavajuće, a koje kao otežavajuće i zašto.

Okolnosti koje zakon predviđa kao olakšavajuće ili otežavajuće pri odmeravanju kazne mogu da se jave i kao zakonski elementi, obeležja bića krivičnog dela bilo da se radi o osnovnom, kvalifikovanom ili privilegovanom obliku. U ovakvim slučajevima

pravilo je da se okolnosti koje ulaze u sastav obeležja bića krivičnog dela ne mogu uzeti kao olakšavajuća ili otežavajuća okolnost pri odmeravanju kazne. Dakle, ista okolnost ne može dva puta da se uračuna učiniocu krivičnog dela (princip zabrane dvostrukog vrednovanja). Ako je jedna okolnost uzeta prilikom propisivanja kazne u zakonu, onda ona ne može da bude uzeta u obzir i prilikom sudskog odmeravanja kazne. Od ovog pravila postoje izuzeci: 1) ako okolnost prelazi meru koja je potrebna za postojanje krivičnog dela ili određenog oblika krivičnog dela i 2) ako postoje dve ili više okolnosti, a samo jedna od njih je dovoljna za postojanje težeg, odnosno lakšeg oblika krivičnog dela.

3. POVRAT

O pojmu povrata u pravnoj teoriji postoji više različitih shvatanja: 1) u krivičnopravnom smislu povrat je ponovno izvršenje krivičnog dela od strane lica koje je već bilo pravnosnažno osuđeno za krivično delo, 2) u kriminološkom smislu povrat je ponovno izvršenje krivičnog dela od strane lica koje je ranije izvršilo krivično delo bez obzira da li je osuđeno za to delo ili ne i 3) u penološkom smislu povrat postoji kada lice ponovo dođe u zavodsku (kazneno-popravnu) ustanovu radi izvršenja izrečene kazne zatvora za delo koje je učinilo posle izdržane kazne za ranije učinjeno krivično delo. U pravnoj teoriji se razlikuje više vrsta povrata.

S obzirom na prirodu učinjenih krivičnih dela, razlikuju se dve vrste povrata. To su: 1) opšti povrat i 2) specijalni povrat. Opšti povrat postoji kada učinilac posle izrečene kazne za prethodno delo ponovo izvrši bilo koje krivično delo. Specijalni povrat postoji kada učinilac posle izrečene kazne ponovo izvrši

isto ili istorodno krivično delo (to su dela koja imaju istu prirodu, npr. dela imovinske prirode ili dela koja su učinjena prema istom zaštitnom objektu ili dela učinjena iz istih pobuda). Specijalni povrat predstavlja težu vrstu povrata, jer ukazuje na sklonost, specijalizaciju učinioca da vrši određena krivična dela.

S obzirom na vremenski razmak između izvršenih krivičnih dela, razlikuju se dve vrste povrata. To su: 1) vremenski određeni povrat i 2) vremenski neodređen povrat. Vremenski određen povrat postoji kada je novo krivično delo izvršeno u zakonom određenom roku (npr. pet godina) posle izrečene ili izdržane kazne za ranije izvršeno delo. Vremenski neodređen povrat postoji kada učinilac izvrši novo krivično delo u bilo koje vreme posle prethodno izrečene ili izdržane kazne.

S obzirom na broj ponovo izvršenih krivičnih dela, razlikuju se sledeće vrste povrata. To su: 1) običan (jednostruki) povrat i 2) višestruki povrat. Jednostruki povrat postoji kada lice posle osude za jedno krivično delo ponovo učini jedno krivično delo, dok višestruki povrat postoji kada je lice dva puta pravnosnažno osuđivano posle čega ponovo izvrši krivično delo.

I na kraju, s obzirom da li je prethodno izdržana kazna ili ne, razlikuje se: 1) pravi povrat i 2) prividni povrat. Pravi povrat postoji kada lice ponovo učini krivično delo pošto je već izdržalo kaznu za ranije učinjeno delo. To je povrat u krivičnopravnom smislu. Prividni povrat postoji kada lice učini novo krivično delo posle izrečene presude za ranije krivično delo bez obzira da li je ova kazna izdržana ili ne.

Krivični zakonik Republike Srbije u članu 55. ističe da povrat postoji kada lice posle izdržane, zastarele ili oprostene kazne ili

oslobođenja od kazne, po proteku roka za opozivanje uslovne osude ili posle izrečene sudske opomene ponovo izvrši krivično delo. Dakle, za postojanje povrata je bitno da postoji ranija osuđivanost i izvršenje novog dela posle osude. To znači, da je usvojen krivičnopravni pojam povrata. Ovako shvaćen povrat predstavlja fakultativnu otežavajuću okolnost pri čemu sud posebno ceni sledeće zakonom predviđene okolnosti: 1) težinu ranije učinjenog krivičnog dela, 2) da li je ranije delo iste vrste kao i novo delo, 3) da li su sva dela učinjena iz istih pobuda, 4) okolnosti pod kojima su dela učinjena i 5) koliko je vremena proteklo od ranije osude, odnosno od izrečene, oproštene ili zastarele kazne, oslobođenja od kazne, od proteka roka za opozivanje uslovne osude ili od izrečene sudske opomene.

4. UBLAŽAVANJE KAZNE

Ublažavanje kazne je način odmeravanja kazne putem ovlašćenja suda da može učiniocu krivičnog dela izreći kaznu ispod granice zakonom propisane kazne ili blažu vrstu kazne. Olakšavajuće i otežavajuće okolnosti imaju dejstvo na odmeravanje kazne učiniocu dela samo u granicama posebnog minimuma i posebnog maksimuma kazne određene zakonom za to delo. Međutim, u izvesnim slučajevima krivično delo može da bude izvršeno pod takvim okolnostima koje ga čine lakim, pa odmeravanje kazne u zakonom predviđenim granicama ne bi bilo pravično, niti bi odgovaralo svrsi kažnjavanja.

Imajući u vidu ovakve slučajeve, krivična zakonodavstva predviđaju posebna pravila za ublažavanje kazne. Ublažavanje kazne se vrši tako što se učiniocu krivičnog dela izriče kazna ispod granice propisane zakonom za to delo ili se izriče blaža

kazna (blaža kazna je ona kazna koja je po načinu izvršenja ili po dejstvu lakša za učinioca dela). Postoje tri sistema zakonskog propisivanja ublažavanja kazne: 1) da se osnovi za ublažavanje kazne izričito predvide u zakonu tako da sud ima samo da utvrdi njihovo postojanje i da ublaži kaznu, 2) da se sudu daju široka ovlašćenja bez utvrđivanja posebnih pravila o ublažavanju kazne i 3) kombinovani sistem prema kome zakon propisuje osnove, granice i pravila za ublažavanje kazne, ali ovlašćuje sud da o primeni ublažavanja kazne odlučuje po svom uverenju u konkretnom slučaju.

Ublažavanje kazne je predviđeno u članu 56. KZ RS kao opšti i posebni institut. Ublažavanje kazne kao opšti institut primenjuje se u tri slučaja od kojih se prva dva nazivaju "zakonsko ublažavanje kazne", a treći "sudsko ublažavanje kazne":

1) kada zakon predviđa da se kazna može ublažiti pri postojanju okolnosti koje imaju karakter opštih osnova za ublažavanje kazne: a) prekoračenje nužne odbrane, b) prekoračenje krajnje nužde, c) otklonjiva sila i pretnja, d) bitno smanjena uračunljivost, e) pokušaj krivičnog dela i f) pomaganje,

2) kada zakon predviđa da se pri postojanju određenih okolnosti učinilac krivičnog dela može osloboditi od kazne, pa je sud ovlašćen da takvom učiniocu ublaži kaznu: a) nepodoban pokušaj i b) dobrovoljnii odustanak i

3) kada postoje naročito olakšavajuće okolnosti pri izvršenju krivičnog dela, pa sud oceni da se i sa ublaženom kaznom može postići svrha kažnjavanja. Za ublažavanje kazne u ovom slučaju, potrebna su dva uslova: a) da je delo izvršeno pod dejstvom najmanje dve ili više naročito olakšavajućih okolnosti koje tako deluju da je izvršeno delo dobilo "naročito

lak vid" i b) da sud dođe do uverenja da se u konkretnom slučaju svrha kažnjavanja može ostvariti i primenom blaže kazne prema učiniocu.

Ublažavanje kazne kao poseban institut predviđeno je kod pojedinih krivičnih dela u odredbama posebnog dela Krivičnog zakonika⁵⁵.

Pri tome je sam zakon isključio mogućnost primene ublažavanja kazne u sledećim slučajevima: 1) učiniocu zakonom taksativno navedenih krivičnih dela: a) otmice, b) silovanja, c) obljube sa nemoćnim licem, d) obljube sa detetom, e) iznude, f) neovlašćene proizvodnje i stavljanja u promet opojnih droga, g) nedozvoljenog prelaza državne granice h) krijumčarenja ljudi i i) trgovine ljudima i 2) učiniocu dela koji je ranije već osuđivan za isto krivično delo (specijalni povrat).

Ublažavanje kazne je fakultativni institut što znači da je sud ovlašćen da ublaži kaznu pri postojanju navedenih okolnosti, ali on nije obavezan da to i učini. Da li će doći do ublažavanja kazne ili ne, zavisi od uverenja suda o dejstvu postojećih

---

⁵⁵ Ublažavanje kazne se u sudskoj praksi javljalo u sledećim slučajevima: kada optuženi pokuša da izvrši krivično delo nepodobnim predmetom (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 143/93); okolnost da je okrivljeni priznao izvršenje krivičnog dela (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 276/2004); okolnost da je okrivljeni u vreme izvršenja krivičnog dela bio mlađe punoletno lice i da do sada nije osuđivan, a drugookrivljeni živi u teškim porodičnim i materijalnim prilikama, kao i da se leči od bolesti zavisnosti zaslužuju ocenu "naročito olakšavajućih okolnosti" (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1140/2006). No, kada prvostepeni sud u obrazloženju presude ne navede razloge kojima se rukovodio pri izricanju blaže kazne od zakonom predviđene za izvršeno krivično delom čini bitnu povredu odredaba krivičnog postupka (presuda Vrhovnog suda Srbije Kzz. 39/2004).

okolnosti koje daju osnov za ublažavanje i ocene da se svrha kažnjavanja može postići i primenom blaže kazne⁵⁶.

Ublažavanje kazne se može vršiti na dva načina: 1) po meri i 2) po vrsti kazne. Ublažavanje po meri (visini) kazne postoji kada se učiniocu krivičnog dela izriče ista vrsta kazna koja je u zakonu propisana za to delo, ali u manjem iznosu od propisanog. Ublažavanje po vrsti kazne postoji kada sud umesto propisane vrste kazne za to delo izrekne blažu vrstu kazne (npr. kada umesto kazne zatvora izrekne novčanu kaznu ili kaznu rada u javnom interesu).

Ublažavanje kazne takođe može da bude: 1) ograničeno i 2) neograničeno. Ograničeno ublažavanje postoji kada zakon određuje pravila za ublažavanje, tj. u kojim slučajevima i do kojih granica se kazna može ublažiti kada su za to ispunjeni uslovi. Neograničeno ublažavanje postoji kada zakonodavac ovlasti sud da vrši ublažavanje po svojoj slobodnoj oceni pri čemu sud odlučuje ne samo da li će izvršiti ublažavanje, nego i to da li će kaznu ublažiti po vrsti ili po iznosu.

Pri postojanju uslova za ublažavanje kazne, sud može ublažiti kaznu samo u granicama koje su zakonom određene (član 57. KZ RS):

---

⁵⁶ Ublažavanje kazne je još jedan doprinos individualizaciji kazne jer se njome vrši izbor kazne u više slučajeva nego što je propisano u katalogu inkriminacija, a proširuju se kazneni okviri zbog čega je omogućen izbor i manjih mera od onih koje su propisane za pojedina krivična dela. Tako omogućena individualizacija koja smanjuje izvesnost o propisanoj kazni, ali uvek u korist učinioca dela nije u suprotnosti sa načelom zakonitosti koje predstavlja garanciju da učinilac ne može biti strože kažnjen nego što je propisano zakonom pre nego što je krivično delo učinjeno (Ž. Horvatić, Kazneno pravo, Opći dio, op.cit. str.202).

1) ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor u trajanju od deset ili više godina, kazna se može ublažiti do sedam godina,

2) ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor u trajanju od pet godina, kazna se može ublažiti do tri godine zatvora,

3) ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor u trajanju od tri godine, kazna se može ublažiti do jedne godine zatvora,

4) ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor u trajanju od dve godine, kazna se može ublažiti do šest meseci zatvora,

5) ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor od jedne godine, kazna se može ublažiti do tri meseca zatvora,

6) ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor ispod jedne godine, kazna se može ublažiti do trideset dana zatvora,

7) ako je za krivično delo propisana kazna zatvora bez naznačenja najmanje mere, umesto zatvora može se izreći novčana kazna ili rad u javnom interesu i

8) ako je za krivično delo propisana novčana kazna sa naznačenjem najmanje mere, kazna se može ublažiti do deset dnevnih iznosa, odnosno deset hiljada dinara.

Kod odlučivanja u kojoj će meri ublažiti kaznu prema ovim pravilima sud je dužan da posebno uzme u obzir najmanju i najveću meru kazne koje su propisane za to krivično delo. Ublažavanje čije su granice utvrđene posebnim pravilima naziva

se ograničeno ublažavanje kazne. Nasuprot njemu stoji neograničeno ublažavanje kazne koje se primenjuje kao alternativa oslobođenju od kazne.

5. OSLOBOĐENJE OD KAZNE

Oslobođenje od kazne je fakultativno ovlašćenje suda u postupku odmeravanja kazne učiniocu krivičog dela kada se u krivičnom postupku utvrdi da je on skrivljeno izvršio određeno krivično delo, ali se oslobađa od kazne⁵⁷. Opšti princip krivičnog prava jeste da svako lice koje izvrši krivično delo i koje je krivo za to delo bude kažnjeno. Međutim, u izuzetnim slučajevima zakon dozvoljava mogućnost sudu da učinioca krivičnog dela potpuno oslobodi od u zakonu propisane kazne za učinjeno delo. Oslobođenje od kazne znači da se učinilac oslobađa od svake kazne (glavne i sporedne). U ovom slučaju sud donosi presudu kojom učinioca oglašava krivim, ali ga oslobađa od kazne. Takva presuda je osuđujuća, pa se ovakav učinilac smatra osuđenim bez obzira što je oslobođen od kazne. Osuda se uvodi u kaznenu evidenciju i briše posle jedne godine ako osuđeno lice ne izvrši novo krivično delo. Oslobođenje od kazne ne obuhvata mere bezbednosti tako da njihova primena nije isključena, mada je u praksi retka. To je fakultativni institut o čijoj primeni u konkretnom slučaju odlučuje sud.

---

⁵⁷ U pravnoj teoriji ima shvatanja da je oslobođenje od kazne posebna, samostalna parapenalna sankcija koju sud izriče učiniocu skrivljenog krivičnog dela budući da se mere bezbednosti mogu izreći i uz oslobođenje od kazne, a radi se o merama koje su suplementarnog, sporednog karaktera koje se izriču uz druge vrste krivičnih sankcija (G. Marjanovik, Makedonsko krivično pravo, Opšt del, op.cit. str.308-309).

Postoje dva osnova za oslobođenje od kazne (član 58. i 59. KZ RS). To su : 1) opšti osnovi i) posebni osnovi.

Oslobođenje od kazne kao opšti osnov se javlja u sledećim slučajevima:

1) kada zakon izričito predvidi oslobođenje od kazne pri postojanju određenih instituta koji dovode u pitanje opravdanost i svrsishodnost primene kazne (član 58. KZ RS): a) prekoračenje nužne odbrane usled jake razdraženosti ili prepasti izazvane napadom, b) prekoračenje krajnje nužde pod naročito olakšavajućim okolnostima, c) nepodoban pokušaj i d) dobrovoljni odustanak,

2) kada je krivično delo učinjeno iz nehata, a posledice dela tako teško pogađaju učinioca⁵⁸ da izricanje kazne očigledno ne bi odgovaralo svrsi kažnjavanja (član 58. stav 2. KZ RS). Do ovakvih slučajeva dolazi najčešće kod saobraćajnih i drugih nehatnih delikata kada učinilac prouzrokuje tešku telesnu povredu ili smrt njemu bliskog lica⁵⁹,

3) u slučaju izvršenja krivičnog dela za koje je propisana kazna zatvora do pet godina ako učinilac posle izvršenja dela, a pre nego što je saznao da je otkriven otkloni posledice dela ili

---

⁵⁸ Ovde se mora raditi o posledicama koje bi naročito (u većem obimu ili stepenu) pogađale prosečnog čoveka što je u skladu sa zahtevima generalne prevencije.

⁵⁹ Kada sud utvrdi za krivična dela učinjena iz nehata da posledica dela teško pogađa i učinioca, ali ne tako teško da izricanje kazne u ovom slučaju očigledno ne bi odgovaralo svrsi kažnjavanja, takvu okolnost može da ceni kao olakšavajuću okolnost (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 269/2002); Kada je utvrđeno da je okrivljeni protivpravno oduzimao nemerenu električnu energiju oštećenog preduzeća, ali da je oduzimao malu količinu energije, da je slabog imovnog stanja, da je štetu oštećenom nadoknadio, to ipak ne opravdava primenu instituta oslobođenja od kazne (presuda Okružnog suda u Čačku Kž. 171/2003).

nadoknadi štetu prouzrokovanu krivičnim delom (član 58. st. 3. KZ RS) i

4) u slučaju izvršenja krivičnog dela za koje je propisana kazna zatvora do tri godine ili novčana kazna kada učinilac ispuni sve obaveze iz sporazuma o poravnanju sa oštećenim: naknadi štetu, vrati imovinsku korist, izvini se i sl. (član 59. stav 1. KZ RS).

Oslobođenje od kazne kao poseban osnov je predviđeno u posebnom delu Krivičnog zakonika kod pojedinih krivičnih dela ako su ispunjene određene okolnosti: u članu 170. KZ RS kada uvređeni uzvratiti na uvredu, u članu 319. KZ RS kada član udruženja za vršenje protivustavne delatnosti otkrivanjem udruženja ili na drugi način spreči izvršenje krivičnih dela od strane udruženja ili kada pripadnik takvog udruženja isto otkrije pre nego što u njegovom sastavu ili za njega učinio neko krivično delo, u članu 322. KZ RS kada je učinilac sprečavanja službenog lica u vršenju službene dužnosti bio izazvan nezakonitim ili grubim postupanje tog lica, u članu 368. KZ RS kada davalac mita prijavi delo pre nego što je saznao da je otkriven.

Sud u svakom konkretnom slučaju ceni da li treba da primeni ovu zakonsku mogućnost vodeći računa o tome da li bi sa aspekta kriminalne politike bilo opravdano učinioca osloboditi od kazne ili mu samo izreći blažu kaznu

6. ODMERAVANJE KAZNE ZA DELA U STICAJU

Pravilo je da se učiniocu koji sa jednom ili više radnji učini više krivičnih dela, za sva ta dela istovremeno sudi i izriče jedinstvena

kazna. U pogledu utvrđivanja pravila za odmeravanje kazne za dela u sticaju razlikuju se dva shvatanja: 1) postoje različiti sistemi za odmeravanje kazne za dela u sticaju zavisno od toga da li se radi o idealnom ili realnom sticaju i 2) i kod idealnog i kod realnog sticaja radi se o većem broju krivičnih dela za koja treba primeniti ista pravila pri odmeravanju kazne bez obzira o kojoj se vrsti sticaja radi. Naše krivično pravo primenjuje jedinstvena pravila za odmeravanje kazne za obe vrste sticaja.

Drugo pitanje o kome postoje različita shvatanja u teoriji jeste na koji način se utvrđuje jedinstvena kazna za krivična dela u sticaju: 1) da li se prvo za svako krivično delo posebno utvrdi kazna u granicama zakonom propisane kazne za to delo, pa se onda izriče jedinstvena kazna za sva dela i 2) da li se odmah izriče jedna kazna za sva učinjena dela u sticaju polazeći od ocene sveukupnosti izvršenih krivičnih dela i njihovog učinioca. Naše krivično pravo prihvata prvi sistem.

Odmeravanje kazne za dela u sticaju vrši se u dve faze: u prvoj fazi se za svako pojedino krivično delo u sastavu sticaja odmerava kazna u granicama zakonom propisane kazne u smislu člana 54. KZ RS, dok se u drugoj fazi vrši odmeravanje jedinstvene kazne za sva dela u sticaju po posebnim pravilima gde se razlikuju: 1) sistem apsorpcije, 2) sistem asperacije i 3) sistem kumulacije. Prema sistemu apsorpcije⁶⁰ prvo se odmerava kazna za svako delo u sastavu sticaja, pa se onda izriče kao jedinstvena najteža utvrđena kazna koja apsorbuje sve ostale lakše kazne. Prema sistemu asperacije⁶¹ najpre se odmerava kazna za svako delo u sticaju, pa se zatim najteža utvrđena kazna povećava, ali tako da

---

⁶⁰ Ovaj sistem se još naziva i preuzimanje svih kazni u samo jednoj – najtežoj kazni.

⁶¹ Ovaj sistem se još naziva oština primene jedinstvene kazne primerene utvrđenim kaznama za dela u sticaju.

ne dostigne zbir pojedinačno određenih kazni, niti da pređe opšti zakonski maksimum te vrste kazne. Ovaj sistem se primenjuje kod odmeravanja kazne lišenja slobode. Prema sistemu kumulacije⁶² prvo se odmerava kazna za pojedina dela u sticaju, pa se zatim sve te kazne saberu i tako se dobije jedinstvena kazna koja se izriče učiniocu tih dela. Ovaj sistem se primenjuje kod novčane kazne, a izuzetno i kod kratkih kazni zatvora.

U našem pravu se za svako izvršeno krivično delo prethodno utvrđuje kazna, a onda se na osnovu tako odmerenih kazni izriče jedinstvena kazna za sva izvršena dela. Od ovog pravila postoji izuzetak u slučaju kada se maloletnom učiniocu sudi za krivična dela u sticaju, gde se za sva krivična dela izriče samo jedna vaspitna mera, odnosno jedna kazna maloletničkog zatvora ako postoje uslovi za njeno izricanje. Pri tome se sva izvršena krivična dela cene kao jedna jedinstvena celina . Prema članu 60. KZ RS odmeravanje kazne za dela u sticaju sud vrši po sledećim pravilima:

1) ako je za neko od krivičnih dela u sticaju utvrdio kaznu zatvora od trideset do četrdeset godina, sud izriče samo tu kaznu (sistem apsorpcije),

2) ako je za krivična dela u sticaju utvrdio kazne zatvora, sud će povećati najtežu utvrđenu kaznu, s tim da jedinstvena kazna ne sme da dostigne zbir utvrđenih kazni, niti da pređe maksimum od dvadeset godina zatvora. Na isti način sud postupa i kada je učiniocu za dela u sticaju izrekao kaznu maloletničkog zatvora, a za druga dela kaznu zatvora (sistem asperacije),

---

⁶² Ovaj sistem se još naziva zbrajanje pojedinačno utvrđenih kazni.

3) ako su za sva krivična dela u sticaju propisane kazne zatvora do tri godine, jedinstvena kazna ne sme da bude veća od deset godina zatvora (sistem ograničene asperacije),

4) ako je za krivična dela u sticaju utvrdio samo novčane kazne, tada sud izriče jednu novčanu kaznu u visini zbira utvrđenih kazni s tim da ona ne sme da pređe iznos od 18 miliona dinara, a ako je utvrdio samo novčane kazne u određenim iznosima, onda jedinstvena novčana kazna ne sme da pređe iznos od milion dinara, odnosno deset miliona dinara ako je bar jedno od krivičnih dela u sticaju izvršeno iz koristoljublja (sistem kumulacije),

5) ako su za krivična dela u sticaju utvrđene samo kazne rada u javnom interesu, tada će sud izreći jedinstvenu kaznu rada u javnom interesu u visini zbira utvrđenih časova rada s tim da ona ne sme da pređe iznos od tristašezdeset časova rada, a vreme u kome se rad mora obaviti ne sme da bude duže od šest meseci (sistem kumulacije) i

6) ako je za neka krivična dela u sticaju sud utvrdio kazne zatvora, a za neka dela novčane kazne, tada izriče jednu kaznu zatvora (po sistemu asperacije) i jednu novčanu kaznu (po sistemu kumulacije).

Kod utvrđivanja jedinstvene kazne sud uzima u obzir sve olakšavajuće i otežavajuće okolnosti koje postoje kod pojedinih krivičnih dela u sticaju, kao i okolnosti koje nisu vezane za pojedina dela, nego se odnose na ličnost učinioca i na sveukupnu kriminalnu situaciju, tako da jedinstvena kazna bude odraz opasnosti sveukupno izvršenih krivičnih dela i učinioca i saobražena potrebama resocijalizacije.

Novčanu kaznu kao sporednu kaznu sud izriče ako je utvrđena makar za jedno krivično delo u sticaju, a ako je utvrđeno više novčanih kazni, sud izriče jednu jedinstvenu novčanu kaznu primenom sistema kumulacije. Ako je sud utvrdio za neko krivično delo novčanu kaznu kao glavnu kaznu, a za druga dela novčanu kaznu kao sporednu kaznu, tada izriče jednu jedinstvenu novčanu kaznu primenom sistema kumulacije.

7. ODMERAVANJE KAZNE OSUĐENOM LICU

Posle odmeravanja i izricanja kazne učiniocu krivičnog dela može se saznati da je on pre osude izvršio jedno ili više krivičnih dela za koja se nije znalo u vreme suđenja ili da on pre nego što pristupi izdržavanju kazne po ranijoj osudi izvrši novo krivično delo ili izvrši krivično delo u toku izdržavanja kazne zatvora ili maloletničkog zatvora (član 62. KZ RS). U ovim slučajevima sud za novootkriveno ili novoizvršeno krivično delo osuđenom licu izriče jedinstvenu kaznu primenom pravila za odmeravanje kazne za dela u sticaju uzimajući ranije izrečenu kaznu kao utvrđenu⁶³. Kazna ili deo kazne koju je osuđeni izdržao se uračunava u izrečenu kaznu zatvora.

---

⁶³ Ako je osuđeni pre nego što je započeo izdržavanje kazne od jedne godine i tri meseca po ranijoj presudi učinio novo krivično delo za koje je osuđen na 15 godina zatvora, izreče mu se jedinstvena kazna zatvora od 15 godina (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1776/97); Postoje uslovi za spajanje kazni ukoliko okrivljeni novo krivično delo izvrši za vreme trajanja uslovnog otpusta (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1133/99); Ako sud prilikom donošenja osuđujuće presude propusti da spoji izrečenu kaznu zatvora sa kaznom zatvora po drugoj ranije donetoj presudi, ta se povreda može otkloniti u nepravom ponavljanju

Od ovog pravila postoje dva izuzetka kada osuđeno lice za vreme izdržavanja kazne zatvora ili maloletničkog zatvora učini novo krivično delo: 1) osuđenom licu se može izreći kazna za novoizvršeno krivično delo nezavisno od ranije izrečene kazne ako se primenom pravila o odmeravanju kazne za dela u sticaju s obzirom na težinu učinjenog krivičnog dela i neizdržani deo ranije izrečene kazne ne bi mogla ostvariti svrha kažnjavanja i 2) osuđeno lice koje izvrši krivično delo za koje je propisana kazna zatvora do jedne godine ili novčana kazna kazniće se disciplinski (bez vođenja krivičnog postupka).

8. URAČUNAVANJE PRITVORA I RANIJE KAZNE

Pritvor (kao procesna mera u krivičnom postupku radi obezbeđenja prisustva okrivljenog) i drugo lišenje slobode u vezi sa krivičnim delom (dovođenje i zadržavanje okrivljenog, vreme provedeno u zdravstvenoj ustanovi radi psihijatrijskog veštačenja ili radi lečenja, vreme provedeno u ustanovi za lečenje narkomana i alkoholičara, vreme koje je učinilac proveo u ekstradicionom pritvoru ili kazna koju je učinilac za isto krivično delo izdržao po presudi inostranog suda ili kazna koju je osuđeni izdržao, odnosno platio za privredni prestup, prekršaj ili vojno disciplinski prestup) uračunavaju se u

---

krivičnog postupka (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 591/2004); Uslov da sud osuđenom licu za sva krivična dela izrekne jedinstvenu kaznu jeste da je krivično delo za koje mu se sada sudi izvršilo pre nego što je započelo izdržavanje kazne po ranijoj osudi (presuda Okružnog suda u Nišu Kž. 1032/2005); Dela koja su učinjena za vreme bekstva iz kazneno-popravnog zavoda upodobljuju se krivičnim delima koja su izvršena za vreme izdržavanja kazne (rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 2184/2006).

izrečenu kaznu zatvora, novčanu kaznu i kaznu rada u javnom interesu (član 63. KZ RS)⁶⁴.

Pravilo je da se svako lišenje slobode koje je preduzeto na osnovu zakonskog ovlašćenja i u vezi sa izvršenjem krivičnog dela uračunava u kaznu ako ona bude izrečena za to delo s tim što mora da postoji identitet utuženog i presuđenog krivičnog dela. U izrečenu kaznu se ne uračunava vreme koje je provedeno u vaspitno-popravnom domu ako je toku izvršenja vaspitne mere došlo do izricanja kazne, jer se radi o različitim vrstama krivičnih sankcija. Ako je za krivično delo izrečena uslovna osuda, pritvor i drugo ranije lišenje slobode može biti uračunato samo onda ako dođe do opozivanja uslovne osude.

Ako je krivični postupak vođen za više krivičnih dela u sticaju, a pritvor nije određen za svako od njih, vreme provedeno u pritvoru se uračunava u izrečenu kaznu zatvora, novčanu kaznu ili kaznu rada u javnom interesu za krivično delo za koje je okrivljeni i osuđen. Uračunavanje pritvora ili druge ranije kazne u izrečenu kaznu znači odbijanje dela

---

⁶⁴ Ovaj se institut u sudskoj praksi javljao u sledećim slučajevima: u izrečenu kaznu zatvora uračunava se kazna zatvora po rešenju sudije za prekršaje kojim je okrivljeni kažnjen za prekršaj koji se odnosi na istovetan događaj kao i utuženo krivično delo (presuda Vrhovnog suda Srbije Kzp. 126/2003); povređen je krivični zakon kada je u izrečenu uslovnu osudu uračunato i vreme koje je optuženi proveo u pritvoru (presuda Okružnog suda u Novom Pazaru Kž. 363/2003); u izrečenu kaznu zatvora za krivično delo nasilničkog ponašanja uračunava se vreme provedeno u zatvoru po rešenju sudije za prekršaje ako se radi o lišenju slobode koje je u vezi sa krivičnim delom za koje je okrivljeni i osuđen (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 2797/2003); prekršajna odgovornost ne isključuje krivičnu odgovornost, s tim što se kazna iz prekršajnog postupka mora uračunati u izrečenu zatvorsku ili novčanu kaznu koja je izrečena u krivičnom postupku (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1613/2004); okrivljenom se u izrečenu kaznu uračunava i vreme koje je proveo u ekstradicionom pritvoru (presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1912/2006).

vremena koje je provedeno na izdržavanju ranije kazne tako da osuđeni treba da izdrži samo preostali deo kazne. Uračunavanje se vrši tako što se izjednačava dan pritvora i dan lišenja slobode sa jednim danom zatvora, osam časova rada u javnom interesu, odnosno sa hiljadu dinara novčane kazne.

KAZNE U MEĐUNARODNOM KRIVIČNOM PRAVU

1. POJAM I ELEMENTI KAZNE

U međunarodnom krivičnom pravu krivične sankcije⁶⁵ predstavljaju prinudne mere za zaštitu čovečnosti i međunarodnog prava od društveno opasnih i protivpravnih ponašanja koje izriču nadležni sudski organi u propisanom postupku, a koje se sastoje u oduzimanju ili ograničavanju sloboda i prava krivično odgovornom učiniocu. To su mere društvenog reagovanja⁶⁶ koje se primenjuju prema učiniocu međunarodnog krivičnog dela posle njegovog izvršenja i u vezi sa njim. One predstavljaju nužnu reakciju međunarodne zajednice na najozbiljnije i najopasnije slučajeve kršenja pravila međunarodnog prava opštecivilizacijskog značaja. Od krivičnih sankcija koje uopšte poznaje krivičnopravna teorija, praksa i

---

⁶⁵ D.Jovašević, Krivično pravo, Opšti deo, op.cit. str. 194-203

⁶⁶ Ž.Horvatić, Kazneno pravo, Opći dio, op.cit.str.134

savremeno zakonodavstvo, u međunarodnom krivičnom pravu se javljaju samo kazne.

Elementi kazne u međunarodnom krivičnom pravu mogu da se svedu na sledeće⁶⁷:

1) to su prinudne mere kojima se učiniocu međunarodnog krivičnog dela oduzimaju određena prava ili slobode. One se izriču protiv i mimo volje učinioca krivičnog dela, pa čak i bez njegovog pristanka,

2) kazne moraju biti propisane u međunarodnim pravnim aktima, kao i uslovi za njihovo izricanje. To je načelo određenosti kazne u propisima,

3) među krivičnim sankcijama za međunarodna krivična dela javljaju se samo kazne⁶⁸. Pri tome je postojeći sistem međunarodnog krivičnog prava prihvatio sistem neodređenih kazni⁶⁹. Naime, u međunarodnim pravnim aktima se propisuju samo vrste i mere (opšti maksimum) kazni bez naznake posebnog minimuma i posebnog maksimuma kod pojedinih međunarodnih krivičnih dela. Naravno, u nacionalnom krivičnom pravu, koje takođe poznaje određena međunarodna krivična dela (u užem i u širem smislu) u pojedinim državama se kod pojedinih krivičnih dela u posebnom delu krivičnih zakona (zakonika) propisuju kazne sa posebnim minimumom i posebnim maksimumom,

---

⁶⁷ B. Petrović, D. Jovašević, Krivično (kazнено) pravo Bosne i Hercegovine, Opći dio, op. cit. str. 275-283

⁶⁸ Lj. Lazarević, Sistem krivičnih sankcija, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, broj 2/1987. godine, str. 28-45.

⁶⁹ M. Vujin, Međunarodni tribunal za prethodnu Jugoslaviju – odnos prava i neprava, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, broj 3/1998. godine, str. 94-97.

4) pretpostavka za izricanje kazni je ne samo izvršeno krivično delo, već i utvrđena krivična odgovornost (krivica) njegovog učinioca, i to u vreme preduzimanja radnje izvršenja,

5) kazne izriče nadležni međunarodni sudski organ (vojni sud, ad hoc tribunal, internacionalizovani sud ili krivični sud) i

6) kazne treba da ostvare određenu svrhu⁷⁰ – zaštitu vrednosti koje su zajemčene međunarodnim (humanitarnim) pravom i sprečavanje učinioca da ponovo učini isto (ili slično krivično delo), kao i uzdržavanje građana od vršenja takvih krivičnih dela⁷¹.

2. VRSTE KAZNI

Praksa međunarodnog krivičnog prava poznaje više vrsta kazni kao krivičnih sankcija⁷².

2.1. Statut Međunarodnog vojnog suda

Statut Međunarodnog vojnog suda iz 1946.godine u članu 27. predviđa samo jednu vrstu krivičnih sankcija za učinioce međunarodnih krivičnih dela. To su kazne. Ovom odredbom su propisane dve vrste glavnih kazni koje sudski organ izriče "kada nađe da je pravedno". To su: 1) smrtna kazna i 2) druga kazna (kazna zatvora koja može biti doživotna, dakle trajna i

---

⁷⁰ Lj. Bavcon, Družbena funkcija kazenskih sankcij, Pravnik, Ljubljana, broj 9/1961. godine, str. 253-262.

⁷¹ O sistemu kazni u međunarodnom krivičnom pravu više: D. Jovašević, Međunarodna krivična dela – odgovornost i kažnjivost, Niš, 2010. godine.

⁷² V. Đurđić, D. Jovašević, Međunarodno krivično pravo, Beograd, 2003. godine, str. 62-68.

vremenski ograničena). Nirnberškom i tokijskom presudom su optuženima izrečene obe vrste kazni.

U članu 28. ovog Statuta određeno je da sudski organ pored glavnih kazni može osuđenom licu izreći i sporednu kaznu koja se sastoji u oduzimanju svake ukradene imovine. To je konfiskacija krivičnim delom stečene imovine koja se predaje Kontrolnom savetu Nemačke.

U članu 29. Statuta je propisano da će izrečena kazna biti u potpunosti izvršena u saglasnosti sa naređenjima Kontrolnog saveta za Nemačku. No, ovaj je Savet takođe ovlašćen da u svako doba može izrečenu kaznu da smanji ili na drugi način izmeni osudu (to su posebni slučajevi ublažavanja kazne pravnosnažno izrečene), ali ne može da pooštri izrečenu kaznu.

2.2. Zakon broj 10. Kontrolnog saveta za Nemačku

Zakon broj 10. Kontrolnog saveta za kažnjavanje lica odgovornih za ratne zločine, zločine protiv mira i zločine protiv čovečnosti za Nemačku iz 1945.godine takođe poznaje više vrsta kazni. U članu 2. stav 3. propisano je da će svako lice za koje se utvrdi da je krivično odgovorno za bilo međunarodno krivično delo presudom biti kažnjeno kako to sud smatra pravednim. Takvom učiniocu se može izreći jedna ili više od sledećih kazni:

- 1) smrtna kazna,
- 2) doživotni zatvor ili zatvor na određeni broj godina sa prinudnim radom ili bez njega,
- 3) novčana kazna i zatvor (kumulativno) sa ili bez prinudnog rada u slučaju neplaćanja novčane kazne,

- 4) konfiskacija imovine,
- 5) povraćaj nepravilno stečene movine i
- 6) oduzimanje pojedinih ili svih građanskih prava.

Ovom zakonskom odredbom je predviđena čitava lepeza različitih vrsta kazni koje se mogu izricati samostalno ili kumulativno. Pri tome se imovina, koju sud proglašava nepravično stečenom ili je oduzme, predaje Kontrolnom savetu koji odlučuje o njenom daljem raspolaganju.

Pri odmeravanju kazne učiniocu nekog od krivičnih dela iz nadležnosti krivičnog suda mora se voditi računa da zvanični položaj ma kog lica bez obzira da li je državni poglavar ili odgovorni službenik u vladinom nadležstvu može biti uzet u obzir kao osnov za ublažavanje kazne, kao i činjenica da je neko lice radilo na osnovu naređenja svoje vlade ili pretpostavljenog. To su, dakle, okolnosti koje mogu uticati na ublažavanje kazne, ali ne i na oslobođenje učinioca od odgovornosti za učinjeno delo.

2.3. Statut Haškog tribunala

Statut Međunarodnog tribunala za gonjenje lica odgovornih za ozbiljne povrede međunarodnog humanitarnog prava izvršene na teritoriji SFR Jugoslavije počev od 1991. godine (Statut Haškog tribunala) u članu 24. određuje vrste kazni koje se mogu izreći učiniocima međunarodnih krivičnih dela pred ovim organom⁷³. Ovaj Statut propisuje samo jednu vrstu

---

⁷³ Na zasedanjima raznih stručnih tela u postupku pripreme statuta ad hoc tribunala, odnosno Statuta Međunarodnog krivičnog suda više puta je razmatrano pitanje uvođenja smrtne kazne za učinioce najtežih međunarodnih krivičnih dela današnjice. Takve zahteve su najčešće isticale

krivične sankcije, i to kaznu zatvora. U određivanju ove kazne sud ima oslonac u opštoj praksi sudova u Jugoslaviji pri čemu će kod odmeravanja kazne uzeti u obzir sve okolnosti dela, a posebno težinu dela i lična svojstva njegovog učinioca.

Uz kaznu zatvora Haški tribunal može učiniocu međunarodnog krivičnog dela iz nadležnosti Tribunala izreći i sporednu kaznu - povraćaj imovine ili dobiti koja je pribavljena kriminalnim ponašanjem uključujući podmuklo ili nasilničko ponašanje.

Prema članu 101. Pravila o postupku i dokazivanju pri odmeravanju kazne pretresno veće u svakom konkretnom slučaju uzima u obzir sve okolnosti navedene u članu 24. Statuta Haškog tribunala, kao i sledeće okolnosti:

- 1) sve otežavajuće okolnosti,
- 2) sve olakšavajuće okolnosti uključujući i značajnu saradnju osuđenog s tužiocem pre ili posle izricanja presude,
- 3) opštu praksu izricanja zatvorskih kazni u sudovima bivše Jugoslavije⁷⁴ i
- 4) koliko je osuđeni izdržao od bilo koje kazne koju je sud bilo koje države izrekao za isto delo⁷⁵.

Od značaja za primenu kazne su i odredbe čl. 27. i 28. Statuta Tribunala. Naime, u članu 27. Statuta je određeno da

---

afričke i azijske države jer bi se na taj način uzele u obzir i druge specifične karakteristike savremenih krivičnopravnih sistema. Takve zahteve su isticale i pojedine države na Rimskoj konferenciji 1998. godine.

⁷⁴ Sudsko veće je zaključilo da praksa nacionalnih sudova u izboru i odmeravanju kazni može, ali ne mora da predstavlja smernice, te da u tom pogledu zadržava široku diskrecionu ocenu (presuda Međunarodnog tribunala za Ruandu u predmetu ICTR-96-4T od 2. septembra 1998. godine).

⁷⁵ M. Simović, M. Blagojević, Međunarodno krivično pravo, Banja Luka, 2007. godine, str. 120-122.

se izrečena kazna zatvora izvršava u državi koju odredi Tribunal sa liste država koje su naznačile svoju spremnost Savetu bezbednosti da prihvate osuđena lica. U tom slučaju se zatvorska kazna izvršava u skladu sa propisima te države, ali pod nadzorom tribunala. U skladu sa ovim rešenjem tako osuđeni npr. Dražen Erdemović izrečenu kaznu zatvora izdržava u Norveškoj, Dušan Tadić u zatvoru u Nemačkoj, a Ante Furundžija i Zlatko Aleksovski u Finskoj.

U članu 28. Statuta Haškog tribunala je određeno da će država u kojoj osuđeno lice izdržava izrečenu kaznu, kada se steknu zakonski uslovi te države za pomilovanje ili smanjenje kazne, obavestiti o tome Tribunal čiji predsednik donosi odluku o tome posle konsultacija sa sudijama na osnovu "interesa pravde i opštih pravnih načela".

Odredbe identične sadržine predviđa i Statut Tribunala za Ruandu (čl. 23, 26 i 27).

2.4. Rimski statut

Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda, u delu sedam, posvećuje posebnu pažnju kaznama koje ovaj sud može izreći učiniocima međunarodnih krivičnih dela iz svoje nadležnosti. Statut razlikuje dve vrste kazni. To su: glavne i sporedne. Tako prema odredbi člana 77. Rimskog statuta sud može izreći sledeće glavne kazne:

- 1) zatvor u određenom trajanju, ali ne duže od 30 godina i

2) doživotni zatvor kada je ta kazna opravdana ekstremnom težinom zločina⁷⁶ i individualnim okolnostima vezanim za ličnost učinioca dela.

Učiniocu međunarodnih krivičnih dela Rimski sud može izreći sledeće sporedne kazne: 1) novčanu kaznu u skladu sa kriterijumima sadržanim u Pravilima procedure i dokazivanja i 2) konfiskaciju prihoda, vlasništva i dobara koji su dobijeni direktno ili indirektno izvršenim zločinom imajući pri tome u vidu prava dobronamerne treće strane.

Pravila o određivanju kazne sadržana su u odredbi člana 78. Statuta. Prema njima sud mora da odmeri kaznu u skladu sa težinom izvršenog međunarodnog krivičnog dela i individualnim okolnostima vezanim za učinioca dela pri čemu se obavezno uračunava vreme koje je on proveo u pritvoru. Ako se radi o izvršenju međunarodnog krivičnog dela u sticaju, sud prvo odmerava kaznu za svako pojedino delo iz sastava sticaja i potom izriče jedinstvenu kaznu zatvora koja je veća od svake pojedinačno utvrđene kazne, ali ne sme da pređe maksimum od trideset godina ili kaznu doživotnog zatvora.

Izrečena kazna zatvora se izvršava u državi koju sud izabere sa liste država koje su izrazile spremnost da prihvate osuđenog pri čemu se uzimaju u obzir sledeće okolnosti : 1) da sve države treba da ravnopravno dele odgovornost za primenu kazne zatvora, 2) primenu široko prihvaćenih međunarodnih ugovora o standardima koji određuju tretman zatvorenika, 3) stav osuđenog, 4) državljanstvo i nacionalnost osuđenog i 5) druge okolnosti kao što su: one pod kojima je izvršen zločin ili

---

⁷⁶ Težina međunarodnog krivičnog dela zavisi od: 1) prirode zločina, 2) obima i načina na koji je zločin izvršen i 3) oblika i stepena učešća pojedinca u izvršenom zločinu.

efektivno izvršavanje kazne. Ukoliko na ovaj način nijedna država ne može da se odredi kao država u kojoj se izvršava izrečena kazna zatvora određenom licu, tada se izrečena kazna zatvora izdržava u zatvorskoj ustanovi u državi domaćinu Rimskog suda (Holandiji). No, sud može u svako doba da prebaci osuđenog u zatvorsku ustanovu u drugoj državi. Izrečena kazna zatvora se izvršava pod nadzorom Međunarodnog krivičnog suda u skladu sa široko prihvaćenim međunarodnim standardima koji uređuju tretman zatvorenika.

U članu 109. Statuta predviđen je postupak izvršenja novčane kazne, dok je u članu 110. predviđen postupak revizije (preispitivanja) u pogledu smanjenja kazne. Naime, samo je Međunarodni krivični sud ovlašćen da odlučuje o bilo kakvom smanjenju izrečene kazne, ali tek pošto sasluša osuđeno lice.

U slučaju da je osuđeni izdržao dve trećine izrečene kazne ili 25 godina zatvora (kada je osuđenom licu izrečena kazna doživotnog zatvora), sud je ovlašćen da ponovo razmatra izrečenu kaznu pri čemu može istu da smanji ako su ispunjeni sledeći uslovi (jedan ili više njih): 1) ako je osuđeno lice pokazalo ranu i kontinuiranu želju da sarađuje sa sudom u istrazi i postupku, 2) ako osuđeno lice dobrovoljno sarađuje u omogućavanju primene odluka i naredbi suda u drugim slučajevima i posebno u obezbeđivanju pomoći u pronalaženju dobara koja su predmet novčane kazne, drugih kaznenih mera ili reparacija koja mogu da se koriste za dobrobit žrtve i 3) ako druge okolnosti potvrđuju jasnu i bitnu promenu okolnosti koje su dovoljne da se opravda smanjenje kazne kako je to predviđeno Pravilima procedure i dokazivanja.

3. ODMERAVANJE KAZNE

Odmeravanje kazne je određivanje vrste i mere kazne koja se izriče učiniocu međunarodnog krivičnog dela⁷⁷. Postoje dva načina za odmeravanje kazne. To su: 1) zakonsko i 2) sudsko odmeravanje kazne⁷⁸.

Zakonsko odmeravanje kazne znači da je međunarodnim pravnim aktima (statutima vojnih ili ad hoc tribunala, odnosno Rimskim statutom⁷⁹) ili u nacionalnom krivičnom zakonodavstvu za svako pojedino međunarodno krivično delo određena vrsta i mera kazne (opšti minimum i opšti maksimum) iznad kojih, odnosno ispod kojih se kazna uopšte ne može izreći učiniocu međunarodnog krivičnog dela. Pri tome ovi propisi određuju i svrhu kažnjavanja, odnosno svrhu primene krivičnih sankcija⁸⁰. Drugi način odmeravanja kazne jeste sudsko odmeravanje kazne⁸¹. To je određivanje konkretne vrste i mere kazne od strane sudskog veća u svakom konkretnom slučaju izvršenja međunarodnog krivičnog dela. Pri ovom odmeravanju kazne sudsko veće polazi od propisane kazne za učinjeno delo, uzimajući u obzir svrhu primene krivičnih sankcija i uzimajući u obzir sve olakšavajuće i otežavajuće okolnosti.

Pored u pravnim propisima (međunarodnim ili nacionalnim) određenih vrsta i mera kazni za međunarodno krivično delo,

---

⁷⁷ D.Van Zyl Smit, Odmjeravanje kazne u međunarodnom kaznenom pravosuđu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, broj 2/2004. godine, str.1003-1024.

⁷⁸ D.Jovašević, Krivično pravo, Opšti deo, op.cit. str. 218-225.

⁷⁹ M.Sjekavica, Stalni međunarodni kazneni sud, Pravnik, Zagreb, broj 1/2002. godine, str. 73-87.

⁸⁰ D.Jovašević, Leksikon krivičnog prava, op.cit.str.351.

⁸¹ F.Bačić, Sudsko odmeravanje kazne, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, broj 28/1978. godine, str. 199-227.

poseban značaj za njeno odmeravanje⁸² imaju još dva elementa. To su:

1) svrha kažnjavanja. Iako u Statutu Haškog tribunala nije izričito propisana svrha primene krivičnih sankcija, u praksi ovog Tribunala je više puta isticano da je, zapravo, svrha kažnjavanja⁸³:

a) odvracanje (osujećivanje drugih lica da u budućnosti izvrše krivična dela) i

b) retribucija u smislu žeđi za osvetom, ali i odlučnosti međunarodne zajednice da ne toleriše teške povrede ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava. Ovim se takođe ispoljava i gnušanje međunarodne zajednice nad izvršenim zločinima. No, za razliku od osвете, retribucija u sebi sadrži načelo uzdržanosti i zahtev za izricanje pravedne i primerene kazne i

2) olakšavajuće i otežavajuće okolnosti⁸⁴. To su okolnosti koje utiču da izrečena kazna bude manja (olakšavajuće

---

⁸² U pogledu izbora i odmere kazne za raspravno veće su bile odlučne tri činjenice: a) težina kažnjivih dela, b) lične okolnosti optuženog i c) određene olakšavajuće okolnosti. Među poslednjima, veće je uvažilo to što je optuženi položio priznanje i saradivao sa tužilaštvom, ali ih je u uporedbi sa otežavajućim okolnostima – naročito sa težinom zločina i njihovim namernim činjenjem otklonio kao nevažne. (presuda Međunarodnog tribunala za Ruandu u predmetu ICTR-97-271S od 4. septembra 1998. godine).

⁸³ V. Đurđić, D. Jovašević, Međunarodno krivično pravo, op.cit. str.64-65.

⁸⁴ Sud je utvrdio da prilikom izbora i odmere kazne optuženima treba uzeti u obzir i odmeravanje kazni zatvora u praksi bivše Jugoslavije, ali ono nije obavezno. Izricanje kazne koja je bila viša nego ona koja je predviđena u bivšem jugoslovenskom pravu za isto krivično delo ne bi predstavljalo povredu načela *nullum crimen, nulla poena sine lege*. Za ispunjenje toga načela dosta je već i to što je za takvo krivično delo u jugoslovenskom pravu predviđena kazna. Takođe, moguća je i paralelna odgovornost za isto delo prema odredbama člana 7. Statuta tribunala, ali se ona može zbog zabrane dvostruke kažnjivosti za isto delo odraziti samo kao otežavajuća okolnost u

okolnosti) ili da bude teža (otežavajuće okolnosti) u granicama propisane kazne za konkretno međunarodno krivično delo. Ove okolnosti mogu biti: a) subjektivne (kada se odnose na učinioca dela) i b) objektivne (kada se odnose na izvršeno krivično delo).

Po pravilu olakšavajuće i otežavajuće okolnosti koje sudsko veće mora da uzme u obzir prilikom odmeravanja kazne učiocu međunarodnog krivičnog dela u svakom konkretnom slučaju su one okolnosti koje su postojale u vreme izvršenja krivičnog dela (iako iz prakse međunarodnih sudova proizilazi da su oni često uzimali u obzir pri odmeravanju kazne i okolnosti koje su nastupile posle izvršenog krivičnog dela).

Kao olakšavajuće okolnosti⁸⁵ u dosadašnjoj praksi Haškog tribunala uzimane su sledeće⁸⁶:

- 1) dobrovona predaja ili ponuda dobrovoljne predaje,
- 2) potvrdno izjašnjenje o krivici pod sledećim uslovima: a) priznanje mora biti dato dobrovoljno, b) optuženi mora biti potpuno upoznat sa svojim pravima i posledicama priznanja i c) priznanje mora biti nedvosmisleno pri čemu sud uzima u obzir i delimično priznanje krivice. Smatra se da ovako dato priznanje krivice optuženog ima više prednosti: a) doprinosi ostvarenju osnovne svrhe Tribunala, a to je kažnjavanje odgovornih za izvršene teške povrede međunarodnog humanitarnog prava, b) doprinosi procesu utvrđivanja istine, c) doprinosi procesu

---

nekom slučaju (presuda Međunarodnog tribunala za bivšu Jugoslaviju u predmetu IT-96-21T od 6. novembra 1998. godine).

⁸⁵ Kao olakšavajuće okolnosti u dosadašnjoj praksi Haškog tribunala nisu smatrane sledeće okolnosti: obrazovanost, inteligencija, poticanje optuženog iz ugledne porodice, zdravstveno stanje.

⁸⁶ B. Ivanišević, G. Ilić, T. Višnjić, V. Janjić, Vodič kroz Haški tribunal, Beograd, 2007. godine, str. 170-178.

pomirenja, d) omogućuje da se izbegne podvrgavanje žrtava i svedoka traumama ako bi morali da svedoče, e) doprinosi uštedama jer se sud i tužilaštvo mogu da posvete drugim predemtima, f) može pomoći istrazi i izvođenju dokaza u drugim sudskim procesima i g) predstavlja podsticaj drugim optuženima da se dobrovoljno predaju Tribunalu,

3) značajna saradnja optuženog sa Tribunalom – značajnost te saradnje se ceni prema obimu i kvalitetu informacija koje su pružene tužilaštvu,

4) mladost optuženog u vreme izvršenja krivičnog dela,

5) starost optuženog u vreme odmeravanja kazne (npr. ova je okolnost uzeta u obzir u slučaju Plavšić koja je imala 72 godine u vreme suđenja),

6) iskreno kajanje i saosećanje,

7) postupanje po naređenju pretpostavljenog,

8) smanjena uračunljivost,

9) spasavanje života ili umanjivanje patnje žrtava,

10) dobar karakter ličnosti optuženog i njegovo ranije nekažnjavanje kao i

11) primerno ponašanje optuženog u pritvorskoj jedinici.

Kao otežavajuće okolnosti u dosadašnjoj praksi Haškog tribunala uzimane su sledeće⁸⁷:

1) zloupotreba položaja nadređenog,

2) mladost ili ranjivost žrtve po drugoj osnovi,

---

⁸⁷ B. Ivanišević, G .Ilić, T. Višnjic, V. Janjić, Vodič kroz Haški tribunal, ibid, str. 178-184.

- 3) veći broj žrtava,
- 4) vršenje krivičnih dela kroz duži vremenski period,
- 5) sadizam, izopačenost ili okrutnost učinioca pri izvršenju krivičnog dela,
- 6) verbalno zlostavljanje žrtve pre lišavanja života,
- 7) preduzimanje drugih zabranjenih radnji neposredno nakon izvršenja krivičnog dela,
- 8) diskriminatorski odnos prema žrtvi,
- 9) neukazivanje pomoći pojedincima u nevolji iako je optuženi imao mogućnosti da takvu pomoć pruži i
- 10) kontinuirana patnja preživelih žrtava zbog traume.

Tako još je član 101. Pravilnika o postupku i dokazima Haškog tribunala sadržavao smernice za određivanje kazne pri čemu je sudsko veće obavezno da osim okolnosti koje su predviđene u članu 24. Statuta Haškog tribunala uzme u obzir olakšavajuće i otežavajuće okolnosti, kao i opštu praksu sudova u bivšoj Jugoslaviji u pogledu odmeravanja kazne.

PRIMENA KAZNI U SUDSKOJ PRAKSI⁸⁸

1. KAZNA ZATVORA

1) "Kada se optuženom sudi za dva krivična dela za koja je zaprećena kazna zatvora do 15 godina i za više krivičnih dela za koja se može izreći kazna zatvora do 10 godina, može mu se izreći jedinstvena kazna zatvora preko 10 godina iako su sve pojedinačno utvrđene kazne bile ispod 10 godina. Prvostepenom presudom optuženi je oglašen krivim za dva krivična dela silovanja za koja su mu utvrđene kazne zatvora u trajanju od po tri godine i šest meseci i šest krivičnih dela protivprirodnog bluda za koje su mu utvrđene kazne zatvora između osam meseci i jedne godine, pa je osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora od 14 godina. Odlučujući po žalbi branioca optuženog suda je našao da je prvostepeni sud

---

⁸⁸ O primeni krivičnih sankcija, a posebno kazni u sudskoj praksi više: V. Đurđić, D. Jovašević, Praktikum za krivično pravo, Opšti deo, Beograd, 2008.

pravilno primenio propise pri utvrđivanju pojedinačnih i jedinstvene kazne zatvora za dela u sticaju".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1355/96 od 14.novembra 1996. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5/1997.godine, str.24-25)

2) "Stvar je celishodnosti zakonodavca republike članice da oceni koja je to nužna mera za zaštitu čoveka zbog obljube i protivprirodnog bluda sa licem koje nije navršilo četrnaest godina i da propiše zakonom, određenu vrstu krivične sankcije za tu zaštitu.

Iz obrazloženja:

Odredbama Ustava je utvrđjeno da se krivična dela i krivične sankcije određuju zakonom i da zakoni moraju biti u saglasnosti sa Ustavom. Međutim, Ustavom nisu obuhvaćeni kriterijumi na osnovu kojih se određuju krivična dela i krivične sankcije. Naime, Ustavom su samo propisana dva kriterijuma kao osnov za određivanje krivičnopravne prinude i to: 1) zaštita čoveka i drugih osnovnih vrednosti i 2) nužnost krivičnopravne zaštite radi suzbijanja društveno opasnih delatnosti. Ovi su osnovi propisani kao direktivna norma kojom se samo trasiraju osnovne smernice za zakonodavnu politiku u oblasti krivičnog zakonodavstva. Zakonodavac na osnovu njih samostalno vrši diferenciranje osnovnih društvenih vrednosti prema njihovom značaju, a diferenciranje krivičnih sankcija vrši prema stepenu opasnosti za osnovne društvene vrednosti".

(rešenje Saveznog ustavnog suda U 47/2001 od 16. maja 2001. godine, Pravni informator, Beograd, broj 12/2001. godine, str. 4)

3) "Ako je za krivično delo bila predviđena smrtna kazna u vreme njegovog izvršenja, sud može izreći kaznu zatvora u

trajanju od 40 godina koja u vreme izvršenja krivičnog dela nije bila propisana.

Iz obrazloženja:

Optuženi je sačekao oštećenu koju je poznavao, pa je udario kamenom u glavu da bi potom savladavši njen otpor izvršio nad njom obljubu, dok je bila svesna pri čemu je znao da je ista maloletna, pa je oštećena tada i deflorisana, da bi nakon izvršenja obljube nastavio udarati oštećenu kamenom po glavi sve do trenutka dok nije prestala da daje znake života. Dakle, lišio je života sa umišljajem na svirep način maloletnu oštećenu, a pre lišenja života savladavši njen otpor upotrebom sile izvršio je nad njom i obljubu, dok je za vreme izvršenja krivičnog dela maloletna oštećena trpela intenzivan strah i doživljavala bolove maksimalnog intenziteta sve do trenutka dok nije nastupila smrt. Svirepost kao kvalifikatorni elemenat krivičnog dela ubistva u objektivnom smislu se ogleda u elementima radnje koju optuženi preduzima nanošenjem žrtvi bolova i patnji kao i zbog načina zadavanja povreda – kamenom u predelu glave, što ukazuje i na težinu telesnih povreda. Odbrambene povrede na šakama oštećene svedoče da je bila svesna dok su joj nanošene povrede. Pri tome je trpela intenzivan strah zbog nemogućnosti da dozove pomoć i strah od krajnjeg ishoda ponašanja optuženog. Subjektivni elemenat svireposti se ogleda u neosetljivosti na strani optuženog na bol koji nanosi oštećenoj udarcima kamenom, stezanjem za vrat, te nakon obljube izvršene nasilno bezobzirno nastavlja udaranje sve dok pokojna oštećena ne prestaje davati znake života, a tada sklanja njeno telo u obližnje grmlje.

U odnosu na krivično delo silovanja ostvareni su svi objektivni i subjektivni elementi bića ovog krivičnog dela jer je

optuženi poznao pokojnu oštećenu od ranije, znao je da se radi o maloletnoj osobi, pa je upotrebom opisane sile savladao njen otpor i izvršio obljubu pri čemu je deflorisao i lišio života. Pri analizi dela sud kod optuženog nije našao olakšavajuće okolnosti, niti je prihvatio okolnosti koje je naveo branilac kao olakšavajuće. Od otežavajućih okolnosti posebno su cenjena dosadašnja višestruka osudjivanost optuženog, koji je kao maloletnik krivično odgovarao zbog imovinskih krivičnih dela, pa je još za vreme trajanja vaspitne mere upućivanja u vaspitno popravni dom, tek navršivši 18 godina života učinio težak slučaj razbojništva sa smrtnom posledicom u sticaju sa krivičnim delom silovanja, a u toku izdržavanja kazne u kazneno popravnom zavodu izvršio je krivično delo ubistva osudjenika, pa je osuđen pravosnažno na kaznu zatvora u trajanju od 20 godina. Kratko vreme nakon izlaska na slobodu, optuženi je izvršio dva najteža krivična dela – kvalifikovano ubistvo i krivično delo silovanja za koja je oglašen krivim. Analizirajući celokupno ponašanje optuženog, kako za vreme tako i nakon izvršenja krivičnih dela, osnovano se razlozima prvostepene presude zaključuje da ljudski život za optuženog ne predstavlja nikakvu vrednost.

Do sada izricane krivične sankcije uključujući i one koje su mu izrečene kao maloletniku, kao i kazna zatvora koju je izdržao u trajanju od 16 godina očigledno nisu imale vaspitni uticaj na optuženog u smislu njegove resocijalizacije što znači da nisu ostvarile svrhu propisanu zakonom. Imajući u vidu da se radi o najtežem obliku ubistva za koje je u vreme kada je krivično delo bilo izvršeno propisana smrtna kazna, a zbog svih okolnosti koje su prethodno analizirane i cenjene, prvostepeni sud je pravilno zaključio da optuženom treba izreći najstrožu

moću kaznu propisanu krivičnim zakonom. Pravilnom primenom zakona koji propisuje primenu blažeg zakona na učinioca ukoliko se nakon izvršenja krivičnog dela izmeni krivični zakon, prvostepeni sud je optuženom utvrdio za krivično delo teškog ubistva kaznu zatvora u trajanju od 40 godina, a za krivično delo silovanja uzevši u obzir sve otežavajuće okolnosti, a u situaciji kada izostaju olakšavajuće okolnosti, maksimalno propisanu kaznu za to krivično delo, a to je kazna zatvora u trajanju od 15 godina. Daljom primenom odredbi o izricanju jedinstvene kazne za krivična dela izvršena u sticaju, prvostepeni sud je izrekao kao jedinstvenu kaznu – kaznu zatvora u trajanju od 40 godina".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1747/2002 od 11. februara 2003. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 61/2003, str. 56-58)

4) "Na teritoriji Republike Srbije umesto smrtne kazne se može izreći kazna zatvora u trajanju od 40 godina za razbojničko ubistvo izvršeno početkom 2001. godine.

Iz obrazloženja:

Drugostepeni sud je pravilno primenio zakon i našao da optuženom treba izreći kaznu zatvora od 40 godina zbog izvršenog krivičnog dela teškog slučaja razbojništva, a ne smrtnu kaznu kao težu kaznu koja je u prethodnim izmenama zakona ukinuta. Iz zakonskih odredbi jasno proizilazi da se na teritoriji Republike Srbije umesto smrtne kazne može izreći kazna zatvora od 40 godina, pa dakle nema dileme da je sada za konkretno krivično delo blaži onaj zakon koji ne predviđa smrtnu kaznu. Dakle, drugostepeni sud je pravilno zaključio da je kazna zatvora u trajanju od 40 godina, kao kasnije propisana izmenama krivičnog zakona blaža kazna u odnosu na onu kaznu

koja je postojala u vreme izvršenja krivičnog dela. Ovo stoga što način izvršenja krivičnog dela, teške posledice – smrt jednog lica, pobuda i motiv optuženog za izvršenje dela, njegovo ponašanje nakon izvršenja dela i karakteristike njegove ličnosti ukazuju na veliku društvenu opasnost ovog krivičnog dela i optuženog kao izvršioca pri čemu se svrha kažnjavanja može postići jedino izricanjem ove najstrože kazne".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 8/2004 od 11. februara 2005. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 68/2005. godine, str. 77-79)

2. NOVČANA KAZNA

1) "Kada sud učinioca oglasi krivim i izrekne mu novčanu kaznu za izvršeno krivično delo, a u tu kaznu mu ne uračuna novčanu kaznu za učinjeni prekršaj čija su obeležja obuhvaćena radnjom izvršenja za koju je oglašen krivim i kažnjen, to ne predstavlja bitnu povredu odredaba krivičnog zakona, jer se može doneti posebno rešenje o uračunavanju kazne.

Iz obrazloženja:

Republički javni tužilac je podneo zahtev za zaštitu zakonitosti protiv pravosnažne presude zbog povrede krivičnog zakona, ali je sud našao da je isti neosnovan. Naime, nije sporna činjenica da je osuđenom rešenjem sudije za prekršaje izrečena novčana kazna u iznosu od 150 dinara za učinjeni prekršaj čija su obeležja obuhvaćena radnjom izvršenja za koju je pravosnažnom presudom oglašen krivim i osuđen na kaznu u iznosu od 1.000 dinara. Međutim, prema zakonskoj odredbi predviđeno je da se u kaznu za izvršeno krivično delo čija obeležja obuhvataju i obeležja prekršaja

uračuna i novčana kazna izrečena rešenjem o prekršaju, ali samo ako je ta kazna i plaćena. Kako o toj činjenici u vreme donošenja presude nije postojao dokaz, samim tim nije bilo uslova da se ona uračuna u izrečenu kaznu za krivično delo. Ukoliko je osuđeno lice u međuvremenu platilo novčanu kaznu za prekršaj, to je razlog da predsednik veća prvostepenog suda donese posebno rešenje o uračunavanju kazne, a što je optuženi ovlašćen da zahteva".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kzz. 53/96 od 19. decembra 1996. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 45/1997. godine, str. 55-56)

2) "Na odlučivanje o žalbi na rešenje o zameni neplaćene novčane kazne kaznom zatvora, nema uticaja ako osuđeni novčanu kaznu plati posle donošenja takvog rešenja kojim se novčana kazna zamenjuje u kaznu zatvora.

Iz obrazloženja:

Prvostepenim rešenjem odlučeno je da se novčana kazna utvrđena u pravnosnažnoj presudi u iznosu od 2.000 dinara izvrši tako što će se za svakih započelih 20 dinara novčane kazne odrediti jedan dan zatvora, što u konkretnom slučaju iznosi tri meseca i deset dana. Ovo rešenje je doneto jer je iz zaključka opštinskog suda utvrđeno da se novčana kazna nije mogla naplatiti ni prinudnim putem. Pravilno je prvostepeni sud postupio kada je doneo rešenje kojim se novčana kazna zamenjuje kaznom zatvora. Iz spisa predmeta je vidljivo da je osuđeni primio prvostepenu presudu kojom je osuđen na novčanu kaznu što se i u samoj žalbi ne osporava. Kako se novčana kazna nije mogla ni prinudno naplatiti što je vidljivo iz zaključka opštinskog suda, to je prvostepeni sud pravilno postupio kada je odredio da se nenaplaćena novčana kazna

zameni kaznom zatvora. Svojom žalbom branilac osuđenog navodi da je osudjeni platio novčanu kaznu što bi proizilazilo da je tačno iz priloženog dokaza, ali tek četiri meseca nakon dobijanja pobijenog rešenja, a jedan dan nakon što mu je pobijano rešenje uručeno. Prema tome, evidentno je da je prvostepeni sud pravilno postupio jer su u vreme donošenja prvostepenog rešenja postojali zakonski razlozi da se novčana kazna zameni kaznom zatvora".

(rešenje Okružnog suda u Beogradu Kž. 1255/2001 od 31. avgusta 2001. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 2-3/2003. godine, str. 12-13)

3) "Novčana kazna je stroža krivičnopravna sankcija od uslovne osude.

Iz obrazloženja:

Prvostepenom presudom okrivljenom je zbog izvršenja krivičnog dela teško delo protiv bezbednosti javnog saobraćaja izrečena uslovna osuda. Protiv navedene presude žalbu je izjavio javni tužilac sa predlogom da se okrivljenom umesto uslovne osude izrekne novčana kazna. Na žalbu javnog tužioca odgovor je podneo branilac okrivljenog navodeći da je uslovna osuda stroža krivičnopravna sankcija od novčane kazne. Ovo stoga što se za izricanje uslovne osude ne zahteva ublažavanje kazne ispod posebnog minimuma, dok je za novčanu kaznu to neophodno, te kako javni tužilac nije izjavio žalbu u korist okrivljenog, već na njegovu štetu predlaže da se žalba odbaci kao nedozvoljena. Drugostepeni sud je preinačio prvostepenu presudu tako što je okrivljenom izrekao novčanu kaznu. Sud je cenio sve okolnosti, pa je našao da novčana kazna predstavlja kaznu za razliku od uslovne osude koja predstavlja krivično pravnu sankciju, te je po vrsti blaža pravna sankcija od kazne,

pa stoga i stoji ovlašćenje javnog tužioca da žaleći se na štetu okrivljenog zahteva novčanu kaznu".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1521/2002 od 28. avgusta 2002. godine, Izbor sudske prakse, Beograd, broj 6/2004. godine, str. 34)

4) "Novčana kazna na koju je optuženi osuđen da plati zbog izvršenja krivičnog dela, može se zameniti kaznom zatvora tek kada sud utvrdi da se nije mogla ni prinudnim putem izvršiti. Rešenjem prvostepenog suda novčana kazna u visini od 15.000 dinara izrečena osuđenom licu zamenjuje se kaznom zatvora u trajanju od dva meseca i petnaest dana. Obrazloženje rešenja koje se žalbom pobija nema razloga o odlučnim činjenicama u pogledu primene zakona, pa je time učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka. Naime, u obrazloženju rešenja se ne navodi da se novčana kazna nije mogla ni prinudnim putem naplatiti. Prvostepeni sud nije izvršio uvid u spise predmeta toga suda i nije se prethodno utvrdilo da li je novčana kazna mogla prinudnim putem da se naplati imajući u vidu odredbe Zakona o izvršnom postupku koji regulište tu materiju. Tek nakon ostvarenja tog uslova ima mesta da se novčana kazna zameni kaznom zatvora".

(rešenje Okružnog suda u Čačku Kž. 150/2005 od 8. aprila 2005. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 6/2005. godine, str. 21)

5) "Novčana kazna se nije mogla ni prinudno naplatiti u situaciji kada se osuđeni odselio sa adrese koju je prijavio kao svoju, a novu adresu nije prijavio sudu. Prvostepenim rešenjem zamenjena je novčana kazna kaznom zatvora. Kako prvostepeni sud nije mogao ni prinudno naplatiti novčanu kaznu osuđenom jer se on odselio sa adrese koju je prijavio sudu kao svoju, a novu adresu nije prijavio (što je izvršni sud

utvrdio), to je prvostepeni sud pravilno odlučio da novčanu kaznu treba zameniti kaznom zatvora".

(rešenje Okružnog suda u Beogradu Kž. 987/2005 od 26. aprila 2005. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 69/2005. godine, str. 83-84)

6) "Za neplaćenu novčanu kaznu izrečenu po Krivičnom zakonu (1977) posle stupanja na snagu Krivičnog zakonika (2005) primenjuje se odredba čl. 51. KZ. Prvostepenim rešenjem osuđenom je izrečena novčana kazna u iznosu od 8.000 dinara s tim što će se ona u slučaju nenaplativosti zameniti kaznom zatvora u trajanju od 40 dana. Protiv rešenja o zameni novčane kazne uložio je žalbu osuđeni, pa je okružni sud našao da napadnuto rešenje treba preinačiti tako što se neplaćena novčana kazna po novom Zakoniku zamenjuje kaznom zatvora u trajanju od osam dana".

(rešenje Okružnog suda u Beogradu Kž. 76/2006 od 25. januara 2006. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 72/2006. godine, str. 104-105)

7) "Pravilna primena zakona podrazumeva obavezu suda da okrivljenom za izvršeno krivično delo odmeri i izrekne novčanu kaznu u dnevnim iznosima, a ako to nije moguće onda je dužan da pristupi načinu odmeravanja kazne na osnovu slobodne procene, odnosno odmeravanju i izricanju novčane kazne u fiksnom iznosu. Kako je u konkretnom slučaju prvostepeni sud okrivljenog oglasio krivim zbog izvršenja krivičnog dela i osudio ga na novčanu kaznu u određenom iznosu u okviru najmanje i najveće mere propisane novčane kazne, to je učinio povredu krivičnog zakona na štetu okrivljenog prekorativši ovlašćenja koja ima po zakonu prilikom odmeravanja i izricanja novčane kazne.".

(rešenje Okružnog suda u Subotici Kž. 129/2006 od 20. marta 2006. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 3-4/2007. godine, str. 21)

8) "Kada je novčana kazna alternativno propisana uz zatvorsku kaznu, ukoliko se sud opredeli za novčanu kaznu, on ne može da je opredeli u iznosu manjem od onog iznosa koji je predviđen u čl. 50. st.3. KZ.

Iz obrazloženja:

Osnovano se žalbom javnog tužioca pobija prvostepena presuda kojim je okrivljenom za krivično delo ugrožavanja javnog saobraćaja izrečena novčana kazna u iznosu do 10.000 dinara i predlaže preinačenje presude. Ovo stoga što je prvostepeni sud okrivljenog osudio na novčanu kaznu u iznosu od 10.000 dinara obrazlažući svoju odluku da je našao na strani okrivljenog da postoje naročito olakšavajuće okolnosti zbog njegovog životnog doba, jer je mlada osoba, nije zaposlen, ne poseduje imovinu i da do sada nije bio osuđivan, pa je okrivljenom novčanu kaznu ublažio ispod mere propisane zakonom za izvršenje tog krivičnog dela. Okružni sud je preinačio donetu presudu prihvatajući da je u našem pravu predviđeno ograničeno ublažavanje kazne gde zakon postavlja donju granicu do koje se kazna može ublažiti, a za meru ublažavanja je relevantna kazna koja je u zakonu propisana za učinjeno krivično delo".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 671/2006 od 20. marta 2006. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 72/2006. godine, str. 103-104)

9) "Novčana kazna u određenom iznosu će se izreći samo ako nije moguće utvrditi visinu dnevnog iznosa novčane kazne

ni na osnovu slobodne procene suda ili bi pribavljanje takvih podataka znatno produžilo trajanje krivičnog postupka.

Iz obrazloženja:

Sud je okrivljenog osudio na novčanu kaznu u određenom iznosu, a da pre toga nije ni pokušao da odmeri novčanu kaznu u određenom iznosu, niti je o tome u obrazloženju presude dao bilo kakve razloge, pa je izreka presude nerazumljiva, a razlozi o odlučnim činjenicama su izostali, te je presuda povodom žalbe branioca okrivljenog po službenoj dužnosti ukinuta zbog postojanja bitnih povreda odredaba krivičnog postupka. Prema zakonu novčana kazna se prevashodno izriče u dnevnim iznosima. U cilju utvrđivanja visine dnevnog iznosa novčane kazne, sud može da zahteva podatke od banaka i drugih finansijskih ustanova, državnih organa i pravnih lica koji su dužni da dostave tražene podatke i pri tome se ne mogu pozivati na zaštitu poslovne ili druge tajne. Ukoliko se ne mogu pribaviti verodostojni podaci o prihodima i rashodima okrivljenog ili ukoliko on ne ostvaruje nikakav prihod, ali je vlasnik imovine ili nosilac imovinskog prava, sud će na osnovu raspoloživih podataka po slobodnoj proceni utvrditi visinu jednodnevnog iznosa novčane kazne".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 961/2006 od 25. maja 2006. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 11-12/2006. godine, str. 9)

10) "Opredeljujući se za novčanu kaznu sud je prethodno utvrdio prihode okrivljenog po osnovu penzije u proteklih godinu dana, pa je tako došao do jednodnevnog iznosa novčane kazne.

Iz obrazloženja:

Prvostepenom presudom okrivljeni je oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela ugrožavanje javnog saobraćaja i izrečena mu je novčana kazna u dnevnim iznosima čija je visina opredeljena na 30.000 dinara. Prethodno je prvostepeni sud utvrdio okrivljenom za navedeno krivično delo broj od 60 dnevnih iznosa i visinu jednog dnevnog iznosa na 500 dinara. Sud je utvrdio da su prihodi okrivljenog po osnovu penzije u prethodnih godinu dana iznosili prosečno 18.000 dinara, te da bi svaka razlika dobijena oduzimanjem neutvrđenih rashoda okrivljenog u protekloj kalendarskoj godini koja bi bila podeljena sa brojem dana u godini iznosila manje od minimalnog iznosa visine dnevnog iznosa novčane kazne koja je po zakonu utvrđena na visinu od 500 dinara. Tako je sud došao do visine jednog dnevnog iznosa novčane kazne koja može biti samo zakonski minimalna visina dnevnog iznosa od 500 dinara".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1546/2006 od 6. juna 2006. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 73/2006. godine, str. 81)

11) "Rešenjem prvostepenog suda je odlučeno da se novčana kazna u iznosu od 300.000 dinara koja je izrečena osuđenom zameni u kaznu zatvora u trajanju od šest meseci. Rešenjem drugostepenog suda je uvažavanjem žalbe branioca osuđenog preinačeno prvostepeno rešenje, tako da se osuđenom dozvoljava naknadni rok od dva meseca za isplatu novčane kazne u iznosu od 200. 000 dinara, s tim da ukoliko navedeni iznos ne uplati ni u naknadnom roku, ista će se zameniti kaznom zatvora. Ima mesta preinačenju prvostepenog rešenja jer iz sadržaja spisa proizilazi da je osuđeni uplatio iznos od 100.000 dinara, odnosno jednu trećinu novčane kazne na koju

je bio obavezan presudom prvostepenog suda što znači da je pokazao volju i spremnost da isplati i preostali iznos".

(rešenje Okružnog suda u Subotici Kž. 204/2008 od 30. aprila 2008. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5-6/2010. godine, str. 20)

12) "Povodom žalbe osuđenog ima mesta preinačenju rešenja prvostepenog suda kojim je izvršena zamena novčane kazne u kaznu zatvora tako da se osuđenom odobrava plaćanje novčane kazne u više rata. Imajući u vidu sadržinu žalbe, prvostepeno rešenje i spise predmeta okružni sud nalazi da postoje opravdani razlozi da se osuđenom odobri plaćanje novčane kazne u tri jednake mesečne rate. Osuđeni je otac dvoje maloletne dece koju izdržava i koja se nalaze na školovanju. Uvažavajući ovakvo porodično stanje osuđenog, a prvenstveno potrebe maloletne dece i njihovo školovanje, okružni sud je odlučio da osuđenom dozvoli plaćanje novčane kazne u iznosu od 90. 000 dinara u tri jednake mesečne rate".

(rešenje Okružnog suda u Subotici Kž. 37/2009 od 30. januara 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 4/2009. godine, str. 18)

13) "Zakon ne sadrži mogućnost da sud prinudnim putem pokuša naplatu novčane kazne koju je osuđeni dužan da plati. Pravilno je prvostepeni sud postupio kada je osuđenom pomenutu novčanu kaznu zamenio u kaznu zatvora u trajanju od 15 dana jer osuđeni izrečenu kaznu nije platio u ostavljenom roku. Žalbom osuđenog se pravilnost takve odluke ne dovodi u pitanje, a posebno je bez značaja činjenica u žalbi da je sud propustio da novčanu kaznu pokuša da naplati prinudnim putem".

(rešenje Okružnog suda u Čačku Kž. 43/2009 od 27. januara 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 4/2009. godine, str. 19)

14) "U postupku zamene novčane kazne u kaznu zatvora ne ispituje se razlog neplaćanja izrečene novčane kazne. Rešenjem opštinskog suda je osuđenom zamenjena novčana kazna od 10.000 dinara u kaznu zatvora u trajanju od 10 dana. Neosnovano se žalbom ukazuje da prvostepeni sud nije utvrdio razloge zbog kojih osuđeni nije platio novčanu kaznu, a pri tome se ističe da nije imao novčanih sredstava i da će novčanu kaznu platiti kasnije. Pravilno je prvostepeni sud utvrdio da se ne ispituju razlozi neplaćanja novčane kazne, već se u slučaju njenog neplaćanja vrši njena zamena u kaznu zatvora".

(rešenje Okružnog suda u Čačku Kž. 232/2009 od 22. maja 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 11-12/2009. godine, str. 17-18)

15) "Rešenjem prvostepenog suda osuđenom je novčana kazna u iznosu do 15.000 dinara izrečena pravnosnažnom presudom zamenjena kaznom zatvora u trajanju od 15 dana. U žalbi branioca osuđenog se neosnovano ukazuje da je prvostepeni sud najpre bio dužan da pokuša prinudno izvršenje – naplatu novčane kazne s obzirom da takva obaveza suda nije postojala u zakonu. Ne stoji ni navod iz žalbe da je nastupila zastarelost izvršenja novčane kazne".

(rešenje Okružnog suda u Čačku Kž. 249/2009 od 20. maja 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 11-12/2009. godine, str. 17)

16) "Sud je povredio krivični zakon kada je okrivljenom za krivično delo lake telesne povrede izrekao novačnu kaznu u iznosu od 20.000 dinara jer je prema zakonu najmanja moguća novčana kazna u određenom iznosu za navedeno krivično delo 30.000 dinara. Za krivično delo lake telesne povrede propisana je novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine. Prvostepeni sud kod odlučivanja o kazni kao

olakšavajuće okolnosti je uzeo: mladost okrivljenog i njegov raniji uredan život, a kao otežavajuće da je predmetne povrede naneo licu koje je daleko slabije od njega, pa je našao da će se novčanom kaznom postići svrha kažnjavanja. Pri odlučivanju o žalbi okružni sud je našao da je kod odmeravanja kazne prvostepeni sud povredio krivični zakon u korist okrivljenog".

(presuda Okružnog suda u Nišu Kž. 623/2009 od 25. marta 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5-6/2009. godine, str. 12)

17) "Prvostepeni sud je novčanu kaznu okrivljenom odmerio u manjem iznosu nego što je to zakonom propisano. Međutim, kako se radi o povredi zakona u korist okrivljenog, drugostepeni sud se nije upuštao u to jer je žalba izjavljena samo u korist okrivljenog. Prvostepenom presudom okrivljeni je oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela teško delo protiv bezbednosti javnog saobraćaja. Imajući u vidu da je prvostepeni sud okrivljenom za navedeno krivično delo za koje je propisana kazna zatvora do četiri godine kaznu ublažio, proizilazi da je prvostepeni sud novčanu kaznu okrivljenom odmerio u manjem iznosu nego što je to zakonom propisano".

(presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž. 2464/2010 od 18. marta 2010. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5-6/2010. godine, str. 16)

3. RAD U JAVNOM INTERESU

1) "Kada je okrivljeni oglašen krivim za krivično delo za koje se može izreći kazna zatvora do tri godine, ispunjeni su uslovi za izricanje kazne rada u javnom interesu kada okrivljeni ranije nije bio osuđivan, star je 23 godine i priznao je izvršenje dela.

Iz obrazloženja:

Okrivljeni je oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela neovlašćeno držanje opojne droge i izrečena mu je kazna rada u javnom interesu u trajanju od 120 časova koji će biti obavljen u vremenskom trajanju od dva meseca. Prilikom odlučivanja o vrsti i visini krivične sankcije koju treba primeniti prema okrivljenom sud je cenio sve okolnosti iz čl. 54. KZ koje mogu biti od uticaja, te je od olakašavajućih okolnosti našao raniju neosuđivanost okrivljenog, da se radi o mladom čoveku i njegovo potpuno priznanje izvršenja krivičnog dela. Otežavajućih okolnosti nije bilo. Ceneći ove okolnosti kao i spremnost okrivljenog da obavlja rad u javnom interesu sud mu je izrekao ovu vrstu kazne u uverenju da će se istom najbolje ostvariti opšta svrha krivičnih sankcija".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 2402/2005 od 17. januara 2006. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 73/2006. godine, str. 82)

4. USLOVNI OTPUST

1) "Ako razlozi generalne prevencije zahtevaju da se molbi osuđenog za puštanje na uslovni otpust ne udovolji, sud će molbu odbiti iako se osuđeni na izdržavanju kazne popravio u dovoljnoj meri.

Iz obrazloženja:

Iz izveštaja ustanove u kojoj osuđeni izdržava kaznu zatvora proizilazi da je on na izdržavanju kazne proveo potrebno vreme i da se tamo dobro vladao. Iz navedenih zakonskih odredbi proizilazi da osuđeni nema pravo na uslovni otpust, već ima pravo samo da podnese molbu za uslovni otpust pošto je u domenu diskrecione ocene suda da li će osuđeni biti pušten na

uslovni otpust i onda kada je na izdržavanju kazne proveo potrebno vreme i kada sud na osnovu njegovog vladanja na izdržavanju kazne stekao uverenje da će se na slobodi dobro vladati. Prema zakonu da li će se osuđeni pustiti na uslovni otpust uzeće se u obzir ne samo njegovo vladanje za vreme izdržavanja kazne, izvršavanje radnih obaveza s obzirom na njegovu radnu sposobnost, već i druge okolnosti koje pokazuju da je postignuta svrha kažnjavanja. Svrha kažnjavanja je u okviru opšte svrhe krivičnih sankcija: 1) sprečavanje učinioaca da čini krivična dela i njegovo prevaspitanje, 2) vaspitni uticaj na druge da ne vrše krivična dela i 3) jačanje morala i uticaj na razvijanje društvene odgovornosti i discipline građana. Prema tome, u svrsi kažnjavanja sadržani su ciljevi i individualne i generalne prevencije što dalje znači da su kod donošenja odluke o uslovnom otpustu od značaja ne samo okolnosti koje se tiču individualne prevencije, već i okolnosti koje mogu da ukažu da li su u konkretnom slučaju do donošenja odluke o uslovnom otpustu već ispunjeni i ciljevi generalne prevencije. Te okolnosti po shvatanju okružnog suda mogu biti sve one okolnosti koje su već bile ili su mogle biti od značaja kod odmeravanja kazne (stepen krivične odgovornosti, pobude iz kojih je delo učinjeno, jačina ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra i druge okolnosti).

Dakle, sud će udovoljiti molbi osuđenog za puštanje na uslovni otpust ako razlozi individualne prevencije koji opravdavaju primenu ovog instituta nisu u suprotnosti sa razlozima generalne prevencije koje je potrebno u svakom konkretnom slučaju brižljivo i savesno oceniti. Iz krivičnih spisa se vidi da je osuđeni krivično delo teške telesne povrede izvršio tako što je bez ikakvog ozbiljnog povoda udario metalnim

vilama oštećenu koja mu je bliska rođaka, nerođena sinovica i u predelu glave joj naneo veoma ozbiljne povrede u vidu preloma desne slepoočne kosti i razderno nagnječenje rane desnog temenog predela, pri čemu je mogao biti ugrožen i život povređene. Način izvršenja krivičnog dela, težina posledice, navedene okolnosti pod kojima je krivično delo učinjeno, kao i visina kazne koja je osuđenom izrečena za navedeno krivično delo ukazuju po mišljenju okružnog suda da razlozi generalne prevencije zahtevaju da se molbi osuđenog za puštanje na uslovni otpust ne udovolji pri čemu sud nije vezan mišljenjem nadležnog javnog tužioca koji je predložio da se molba usvoji".

(rešenje Okružnog suda u Valjevu Kv. 186/2002 od 15. oktobra 2002. godine, Pravni informator, Beograd, broj 6/2004. godine, str. 49)

2) "Branilac osuđenog može podneti molbu za opuštanje na uslovni otpust osuđenog samo na osnovu specijalnog punomoćja izdatog od strane tog osuđenog. Prvostepenim rešenjem odbačena je kao nedozvoljena molba branioca za puštanje na uslovni otpust osuđenog. Odlučujući o žalbi osuđenog drugostepeni sud je našao da je pravilno pobijenim rešenjem odbačena kao nedozvoljena molba za puštanje na uslovni otpust podneta od strane branioca osuđenog nalazeći da je ista podneta od strane neovlašćenog lica. Uz ovu molbu nije podneto punomoćje za posebne slučajeve što je neophodno s obzirom da je propisano da molbu za uslovni otpust može podneti samo osuđeni".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 768/2002 od 9. oktobra 2002. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 1/2003. godine, str. 19)

3) "Kada sud nađe da su ispunjeni uslovi za puštanje na uslovni otpust osuđenog, ne može se datum otpusta odlagati u

budućnost, već treba proceniti da li su uslovi ispunjeni u momentu odlučivanja.

Iz obrazloženja:

Odlučujući o molbi osuđenog za uslovni otpust, prvostepeni sud je svojim rešenjem od 26. novembra 2002. godine usvojio predlog osuđenog i odredio da će se osuđeni pustiti sa izdržavanje kazne na uslovni otpust 26. novembra 2003. godine. Odlučujući o žalbi branioca osuđenog, Vrhovni sud je doneo rešenje da se uvaži žalba i da se predmet vrati na ponovno odlučivanje. Prvostepeni sud je bio dužan da utvrdi da li su ispunjeni zakonom propisani uslovi za puštanje na uslovni otpust i s tim u vezi da li je postignuta svrha kažnjavanja u momentu odlučivanja, te je u tom slučaju trebao doneti odluku da se osuđeni pusti odmah na slobodu, a u suprotnom, ukoliko nađe da svrha kažnjavanja nije postignuta da molbu za uslovni otust odbije. Međutim, prvostepeni sud, iako nalazi da su ispunjeni zakonski uslovi za puštanje osuđenog na uslovni otpust, ne navodi razloge zbog čega njegovo otpuštanje sa izdržavanja kazne odlaže do 26. novembra 2003. godine, pa je takva odluka stoga nejasna i kontradiktorna. Ovo tim pre što se ne može unapred za duži vremenski period procenjivati da li će svrha kažnjavanja biti ispunjena u trenutku koji je sud odredio kao dan otpuštanja osuđenog sa izdržavanja kazne".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 1241/2002 od 26. novembra 2002. godine, Izbor sudske prakse, Beograd, broj 6/2004. godine, str. 39)

4) "Sama po sebi činjenica da je osuđeni na izdržavanju kazne zatvora proveo kraći vremenski period, ne isključuje mogućnost uslovnog otpusta, ukoliko iz spisa proizilazi da se recidiv kod osuđenog ne očekuje i kada se ima u vidu da je

osuđeni s obzirom na vreme koje je proveo u pritvoru izdržao više od jedne polovine izrečene kazne.

Iz obrazloženja:

Iako su tačni navodi u žalbi okružnog javnog tužioca da je navedeno pozitivno mišljenje za osuđenog dato nakon što je on proveo na izdržavanju kazne dva meseca, Vrhovni sud nalazi da prvostepeni sud nije povredio krivični zakon kada je usvojio molbu osuđenog za uslovni otpust, s obzirom da iz spisa proizilazi da je osuđeni izdržao više od polovine izrečene kazne i kada se ima u vidu vreme koje je osuđeni proveo u pritvoru. Pri tome valja imati u vidu da je prvostepeni zaključak, sud u pogledu ostvarivanja svrhe kažnjavanja utvrdio kako to proizilazi na osnovu navedenog izveštaja kazneno popravnog zavoda u vezi sa ponašanjem osuđenog na izdržavanju kazne. Imajući u vidu izveštaj i razloge navedene u pobijanom rešenju, Vrhovni sud nalazi da je prvostepeni sud pravilno utvrdio da je postignuta svrha kažnjavanja, te da u spisu ne postoje dokazi koji bi upućivali na suprotan činjenični zaključak. Prema tome, činjenica da je osuđeni proveo na izdržavanju kazne kraći vremenski period, ne isključuje mogućnost uslovnog otpusta ukoliko iz spisa proizilazi da se recidiv kod osuđenog ne očekuje i kada se ima u vidu da je osuđeni s obzirom na vreme provedeno u pritvoru izdržao više od polovine izrečene kazne zatvora".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 206/2004 od 25. februara 2004. godine, Izbor sudske prakse, Beograd, broj 1/2005. godine, str. 36)

5) "Ispunjeni su uslovi za usvajanje molbe za uslovni otpust kada je osuđeni izdržao više od polovine kazne zatvora izrečene pravnosnažnom presudom, a po izveštaju kazneno popravnog zavoda o vladanju osuđenog ostvarena je svrha resocijalizacije

s obzirom na njegovo primerno vladanje bez obzira na vremenski period ostatka kazne zatvora koja treba da se izdrži.

Iz obrazloženja:

Rešenjem okružnog suda odbijena je kao neosnovana molba osuđenog za puštanje na uslovni otpust. Vrhovni sud je svojim rešenjem uvažio žalbu osuđenog, pa je preinačio rešenje okružnog suda tako što je osuđenog uslovno otpustio sa izdržavanja kazne zatvora koja mu je izrečena pravnosnažnom presudom okružnog suda i to sa danom prijema rešenja. Iz spisa proizilazi da je osuđeni izdržao više od polovine kazne zatvora izrečene pravnosnažnom presudom, a iz izveštaja kazneno popravnog zavoda o vladanju tokom izdržavanja kazne vidi se da je postignuta svrha resocijalizacije s obzirom na njegovo primerno ponašanje i savesnost u radu što sve imajući u vidu period na koji je osuđen, vreme provedeno u kazneno popravnom zavodu i vreme koje je preostalo za izdržavanje kazne, očigledno ukazuje da je u konkretnom slučaju postignuta svrha kažnjavanja i da će se osuđeni na slobodi dobro vladati kao i da neće vršiti krivična dela. Sa tih razloga je Vrhovni sud našao da su ispunjeni uslovi za puštanje osuđenog na uslovni otpust".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 1178/2004 od 9. novembra 2004. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 1/2005. godine, str. 22-23)

6) "Bez obzira što je osuđeni izdržao više od polovine kazne zatvora, nema uslova za usvajanje molbe za uslovni otpust kada iz izveštaja o vladanju osuđenog u ustanovi u kojoj izdržava kaznu zatvora proizilazi da je dva puta disciplinski kažnjavan i da su mu oduzete pogodnosti.

Iz obrazloženja:

Rešenjem prvostepenog suda osuđeni je uslovno otpušten sa izdržavanja izrečene kazne zatvora, a po pravnosnažnoj presudi okružnog suda. Povodom žalbe okružnog javnog tužioca, dugostepeni sud je ukinuo prvostepeno rešenje i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje. Osnovano se naime u žalbi pobija prvostepeno rešenje zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka i s tim u vezi navodi da postoji znatna protivurečnost razloga i sadržine spisa. Naime, iz izveštaja kazneno popravnog zavoda proizilazi da je osuđeni dva puta disciplinski kažnjavan, da su mu oduzete dodeljene pogodnosti i da je stavljen predlog ustanove da se ne uvaži molba za uslovni otpust".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 1946/2004 od 15. decembra 2004. godine, Izbor sudske prakse, Beograd, broj 5/2005. godine, str. 36)

7) "Postupak za puštanje na uslovni otpust pokreće se samo na molbu osuđenog. Rešenjem veća prvostepenog suda odbijena je kao neosnovana molba za puštanje na uslovni otpust koju je podneo branilac osuđenog. Drugostepeni sud je po službenoj dužnosti pri odlučivanju o izjavljenoj žalbi branioca, preinačio oduku veća prvostepenog suda i odbacio molbu za puštanje na uslovni otpust kao nedozvoljenu. Kako je molbu za puštanje na uslovni otpust podneo branilac osuđenog (iako je krivični postupak pravnosnažno okončan, pa osuđeni ima status osuđenog lica na izdržavanju kazne), to je molba za puštanje na uslovni otpust podneta od strane neovlašćenog lica i kao takva je odbačena kao nedozvoljena".

(rešenje Okružnog suda u Kraljevu Kž. 15/2005 od 27. januara 2005. godine, Izbor sudske prakse, Beograd, broj 5/2005. godine, str. 36-37)

8) "Ne postoje uslovi za usvajanje molbe za uslovni otpust osuđenog kada zatvor u kome izdržava kaznu zatvora ne predlaže usvajanje uslovnog otpusta, a radi se o višestrukom povratniku jer se time svrha kažnjavanja ne može ostvariti.

Iz obrazloženja:

Rešenjem prvostepenog suda usvojena je molba osuđenog za puštanje na uslovni otpust. Povodom žalbe okružnog javnog tužioca, Vrhovni sud je prvostepeno rešenje preinačio tako što je molbu za uslovni otpust osuđenog odbio kao neosnovanu. Dokazima je utvrđeno da je osuđeni prebačen iz kazneno popravnog zavoda u N. u Okružni zatvor u L. u kojem je samo mesec dana tako da stručna služba nije mogla dati prognozu ponašanja osuđenog i time uslovni otpust od strane ove službe nije predložen. Takođe stoji i činjenica da se radi o višestrukom povratniku, da je dva krivična dela izvršio u Č., a dva dela u K. zbog kojih je i osuđen pa izdržava kaznu zatvora. Prvostepeni sud je pogrešno primenio zakon kada je našao da su ispunjeni uslovi za davanje uslovnog otpusta. Imajući u vidu utvrđene činjenice očigledno je da svrha kažnjavanja ne bi bila ostvarena usvajanjem molbe za uslovni otpust, pa je preinačeno prvostepeno rešenje tako da se molba osuđenog za puštanje na uslovni otpust odbija".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 20/2005 od 3. februara 2005. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5/2005. godine, str. 16-17)

9) "Kada se osuđeni nalazi na izdržavanju kazne zatvora zbog izvršenja krivičnog dela silovanja, a po izveštaju kazneno popravnog zavoda proces resocijalizacije je u toku, pa bez obzira na dobro vladanje osuđenog kao i da nije disciplinski kažnjavao, molba za uslovni otpust ima se odbiti.

Iz obrazloženja:

Rešenjem prvostepenog suda odbijena je molba za uslovni otpust osuđenog. Kako je pobijanim rešenjem odbijena molba osuđenog za uslovni otpust sa izdržavanja kazne zatvora, branilac osuđenog u žalbi navodi da osuđeni do sada nije osuđivan, da tokom izdržavanja kazne manifestuje izuzetno primerno ponašanje, da disciplinski nije kažnjavao, a pogodnosti ustanove koristi bez zloupotrebe, da se dosadašnje ponašanje ocenjuje pozitivno, pa je nejasan zaključak prvostepenog suda da nisu ispunjeni uslovi za puštanje na uslovni otpust osuđenog. Po nalaženju Vrhovnog suda pravilno je prvostepeni sud postupio kada je odbio molbu branioca osuđenog ističući da je u odnosu na osuđenog još u toku proces resocijalizacije, pa se puštanjem na uslovni otpust ne bi mogla ostvariti svrha kažnjavanja, odnosno ne bi bili ispunjeni uslovi predviđeni u zakonu, a pri tome imajući u vidu težinu izvršenog krivičnog dela, stepen krivične odgovornosti osuđenog i visinu izrečene kazne".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 575/2005 od 26. aprila 2005. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 6/2005. godine, str. 20)

10) "Kada je podnosilac molbe za uslovni otpust pravnosnažnom presudom oglašen krivim zbog krivičnog dela razbojništva u pokušaju pomaganjem i krivičnog dela neovlašćenog nabavljanja, držanja i nošenja vatrenog oružja bez obzira na njegovo dobro vladanje tokom izdržavanja kazne zatvora i izraženog kajanja zbog učinjenog krivičnog dela, nema uslova za usvajanje molbe. Svrha kažnjavanja nije ostvarena s obzirom na društvenu opasnost i težinu izvršenih krivičnih dela, kao i dužine vremenskog ostatka neizdržanog dela kazne. Pobijanim rešenjem je odbijena molba za puštanje

osuđenog na uslovni otpust iako iz izveštaja KPZ u kome osuđeni izdržava kaznu zatvora proizilazi da se osuđeni primerno vlada, da poseduje radne navike, priznaje izvršenje krivičnog dela i izražava kajanje, ali imajući u vidu težinu izvršenih krivičnih dela, stepen krivične odgovornosti osuđenog, dužinu neizdržanog dela kazne na koju je osuđen još uvek nije postignuta svrha kažnjavanja".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 799/2005 od 20. juna 2005. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 9/2005. godine, str. 12)

11) "Kada osuđeni izdržava kaznu zatvora zbog krivičnog dela teški slučajevi razbojništva, ako je priveden na izdržavanje kazne, ako ga ta ustanova u kojoj izdržava kaznu ne predlaže za uslovni otpust, proces resocijalizacije osuđenog još nije završen, kao ni ostvarena svrha kažnjavanja, molba za uslovni otpust se ima odbaciti.

Iz obrazloženja:

Na osnovu izveštaja KPZ utvrđeno je da je osuđeni na izdržavanju kazne zatvora od tri godine, da je po izlasku iz prijemnog odeljenja raspoređen u zatvoreno odeljenje, da u dosadašnjem toku izdržavanja kazne nije disciplinski kažnjavao, da je ispoljio korektan odnos prema službenim licima i ostalim osuđenicima, da je radno angažovan, ali da je predlog upravnika zavodske ustanove da se osuđeni ne pusti na uslovni otpust. Imajući u vidu izveštaj ustanove u kojoj osuđeni izdržava kaznu zatvora, stepen krivične odgovornosti osuđenog i društvenu opasnost izvršenih krivičnih dela ne može se osnovano očekivati da će se osuđeni na slobodi dobro vladati, pa Vrhovni sud nalazi da je nepravilan zaključak prvostepenog suda da je proces resocijalizacije osuđenog završen i da je ostvarena svrha kažnjavanja, te stoga nema

uslova da se osuđeni pusti na uslovni otpust sa izdržavanja kazne zatvora".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 967/2005 od 22. juna 2005. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 9/2005. godine, str. 13-14)

12) "Kada iz izveštaja KPZ u kojem osuđeni izdržava kaznu zatvora proizilazi da je procesa resocijalizacije u toku i ustanova ne predlaže uslovni otpust, tada nema uslova za usvajanje molbe za uslovni otpust osuđenog. Iz spisa predmeta proizilazi da je proces resocijalizacije osuđenog u KPZ u toku. Pri takvom činjeničnom stanju stvari neosnovani su navodi u žalbi da je materijalno stanje osuđenog teško i da ima uslova za usvajanje njegove molbe s obzirom da ne bi bila ostvarena svrha uslovnog otpusta".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 1633/2005 od 17. oktobra 2005. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 2-3/2006. godine, str. 16)

13) "Kada iz izveštaja KPZ u kojem osuđeni izdržava kaznu zatvora proizilazi da se proces resocijalizacije karakteriše pozitivnim promenama u njegovom stavu i namerava da promeni način života, tada su ostvareni uslovi za prihvatanje molbe osuđenog za puštanje na uslovni otpust.

Iz obrazloženja:

Pravilnost zaključka prvostepenog suda zasnovana je na činjenici da je protekao zakonski rok jer je osuđeni izdržao više od polovine izrečene kazne zatvora, da se u toku izdržavanja kazne popravio zbog čega se osnovano može očekivati da će se i na slobodi dobro vladati, a naročito da više neće vršiti krivična dela što proizilazi iz izveštaja KPZ gde osuđeni izdržava kaznu zatvora, a u kojem je navedeno da se proces resocijalizacije osuđenog karakteriše pozitivnim promenama u njegovom

stavu i nameri da promeni način života na slobodi, da se dobro vladao prema službenom osoblju, a tako i prema ostalim osuđenim licima, da je dva puta novčano nagrađivan i da krivično delo priznaje. Imajući to u vidu radi se o očiglednim promenama kod osuđenog i procesu njegove resocijalizacije i njegovoj jasno manifestovanoj nameri da se na slobodi ubuduće dobro vlada, to se i po oceni Vrhovnog suda opravdano može očekivati da će se osuđeni na slobodi dobro vladati i da neće vršiti krivična dela i da su ciljevi generalne i specijalne prevencije do sada postignuti. Prema tome ispunjeni su uslovi za puštanje osuđenog na uslovni otpust".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 2049/2005 od 14. decembra 2005. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 2-3/2006. godine, str. 16)

14) "Ima mesta uslovnom otpuštanju osuđenog sa izdržavanja kazne zatvora samo ako je postignuta svrha kažnjavanja. Da li je u konkretnom slučaju ostvarena svrha kažnjavanja utvrđuje se svim dokazima. U situaciji kada osuđeni po izveštaju KPZ ima negativan stav prema učinjenom krivičnom delu ne može se zaključiti da bi puštanjem bila ostvarena svrha kažnjavanja i da na slobodi neće učiniti novo krivično delo".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 492/2006 od 28. marta 2006. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5/2006. godine, str. 20)

15) "Osnovni uslov za primenu instituta uslovnog otpusta je vladanje osuđenog za vreme izdržavanja kazne kao i procena o njegovom budućem ponašanju. Neosnovani su navodi u žalbi javnog tužioca koja je izjavljena protiv rešenja prvostepenog suda kojim je usvojena molba za uslovni otpust osuđenog da nije bilo mesta za prihvatanje ove molbe jer se radi o izvršenju teškog krivičnog dela koje je za posledicu imalo smrt jednog lica, te da je posle saobraćajne nezgode osuđeni pobeo sa lica

mesta. Iz izveštaja KPZ u kome osuđeni izdržava kaznu zatvora proizilazi dobro ponašanje osuđenog, ispoljene radne navike, da je proces resocijalizacije okončan i da ustanova predlaže usvajanje molbe osuđenog".

(rešenje Okružnog suda u Subotici Kž. 45972007 od 3. decembra 2007. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 2-3/2008. godine, str. 17)

16) "U situaciji kada osuđeni izdržava kaznu zatvora zbog krivičnog dela razbojništva, da je disciplinski kažnjavan, da iz izveštaja KPZ proizilazi da je svrha kažnjavanja ostvarena, ne može se prihvatiti stav prvostepenog suda iznet u rešenju kojim je molba za uslovni otpust usvojena i zbog kratkog vremenskog perioda ostatka kazne zatvora koju treba da izdrži, pa je uvažena žalba javnog tužioca i preinačeno rešenje prvostepenog suda tako da se molba osuđenog za uslovni otpust odbija kao neosnovana".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 1617/2007 od 16. oktobra 2007. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 1/2008. godine, str. 18)

17) "Nema mesta usvajanju molbe za uslovni otpust osuđenog u situaciji kada je ostalo da izdrži kaznu zatvora još u trajanju od četiri meseca, a iz izveštaja ustanove u kojoj se nalazi proizilazi da su samo prisutne promene u stavu i ponašanju osuđenog, da je proces resocijalizacije još u toku i da nisu ispunjeni ciljevi generalne i specijalne prevencije. Prema zakonu za usvajanje molbe za uslovni otpust pored neophodnog protoka vremena potrebno je imati u vidu i sadržinu izveštaja ustanove u kojoj osuđeni izdržava kaznu zatvora".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 1890/2007 od 5. novembra 2007. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 1/2008. godine, str. 18)

18) "Vrhovni sud nalazi da u konkretnom slučaju svrha kažnjavanja ne bi bila postignuta puštanjem na uslovni otpust, te da se ne može osnovano očekivati da će se osuđeni na slobodi dobro vladati i da neće učiniti novo krivično delo.

Iz obrazloženja:

U konkretnom slučaju prema razlozima pobijanog rešenja prvostepeni sud nalazi na osnovu izveštaja KPZ da se proces resocijalizacije u kome osuđeni aktivno učestvuje odvija bez teškoća i u ovoj fazi se može oceniti pozitivno, pa je uvažio molbu za uslovni otpust zaključujući da su ispunjeni zakonski uslovi za puštanje osuđenog na uslovni otpust. Međutim, po oceni Vrhovnog suda osnovano se u žalbi javnog tužioca ističe da iz navedenog izveštaja proizilazi da je osuđeni zbog težeg disciplinskog prestupa disciplinski kažnjen i upućen u samicu u trajanju od deset dana, kao i da je proces resocijalizacije u toku, da se odvija bez poteškoća i da je u ovoj fazi ocenjen pozitivnim, ali da nije okončan. Vrhovni sud nalazi da u konkretnom slučaju svrha kažnjavanja ne bi bila postignuta puštanjem osuđenog na uslovni otpust, te da se ne može osnovano očekivati da će se osuđeni na slobodi dobro vladati i da neće učiniti novo krivično delo".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 2266/2007 od 19. decembra 2007. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 2-3/2008. godine, str. 16-17)

19) "Kod odlučivanja o molbi za uslovni otpust osuđenog prvenstveno je značajno njegovo ponašanje za vreme izdržavanja kazne zatvora.

Iz obrazloženja:

Osnovano se u žalbi ističe da prvostepeni sud nije cenio izveštaj okružnog zatvora o vladanju osuđenog za vreme

izdržavanja kazne zatvora, pa nije jasno zbog čega je njegova molba za puštanje na uslovni otpust odbijena, a pogotovo zbog toga što se u razlozima rešenja nabrajaju pravnosnažne odluke po kojima je podnosilac do sada osuđivan uz ocenu da izrečene kazne nisu uticale na osuđenog da promeni svoje ponašanje. Prvenstveno se ukazuje prvostepenom sudu da se u postupku, a po molbi za uslovni otpust ne odlučuje o kazni koja je izrečena osuđenom licu, već da li je delom izdržane kazne postignuta svrha kažnjavanja, a s obzirom na vladanje osuđenog. To zbog toga što iz izveštaja okružnog zatvora proizilazi drugačiji zaključak od onog koji je izneo prvostepeni sud. Zaista sud nije isključivo vezan mišljenjem iz izveštaja ustanove gde se nalazi osuđeno lice na izdržavanju kazne zatvora, ali je dužan da navede razloge zbog čega je odbijena njegova molba za uslovni otpust i pored pozitivnog mišljenja ustanove u pogledu vladanja osuđenog. U konkretnom slučaju ne samo da nisu navedeni razlozi, već se ne daje ni ocena izveštaja okružnog zatvora niti se konstatuje da su ispunjeni zakonom propisani uslovi".

(rešenje Okružnog suda u Subotici Kž. 213/2008 od 6. maja 2008. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5-6/2010. godine, str. 20)

20) "Rešenjem prvostepenog suda usvojena je molba osuđenog za uslovni otpust sa izdržavanja kazne zatvora, ali je rešenjem drugostepenog suda ono preinačeno tako da se molba osuđenog odbija kao neosnovana.

Iz obrazloženja:

Opisano ponašanje osuđenog u obrazloženju izveštaja KPZ ukazuje upravo na suprotan zaključak da osuđeni iako je svoje ponašanje uskladio sa pomenutim zahtevom i pravilnikom još uvek nema definisan program postupanja jer se nalazi u fazi dijagnostifikovanja i definisanja tretmana, odnosno da se

osuđeni nalazi u fazi procene i definisanja njegove ličnosti tj. da je na početku ostvarivanja procesa resocijalizacije. Osuđeni se po nalaženju ovog suda u toku izdržavanja kazne nije tako popravio da se može osnovano očekivati da će se na slobodi dobro vladati, a naročito da do isteka vremena na koje je izrečena kazna neće vršiti krivično delo, te deo kazne koji je do sada izdržao ukazuju da proces resocijalizacije još uvek nije završen, a svrha kažnjavanja u odnosu na osuđenog u pogledu individualne prevencije još uvek nije ostvarena".

(rešenje Okružnog suda u Subotici Kž. 389/2008 od 30. jula 2008. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5-6/2009. godine, str. 14)

21) "Osnovano se žalbom javnog tužioca ukazuje da nisu ispunjeni uslovi za puštanje osuđenog na uslovni otpust.

Iz obrazloženja:

U konkretnom slučaju prema razlozima pobijanog rešenja prvostepeni sud je na osnovu izveštaja o vladanju osuđenog u toku izdržavanja kazne zatvora zaključio, imajući u vidu kratko vreme do isteka kazne (45 dana) kao i korektno ponašanje tokom izdržavanja, da je svrha kažnjavanja postignuta, pa je usvojena molba osuđenog za puštanje na uslovni otpust. Međutim, po oceni Vrhovnog suda takva odluka je preuranjena posebno zbog toga što se radi o teškom krivičnom delu i da je prvostepeni sud prilikom odmeravanja kazne ublažio zakonom propisanu kaznu skoro do granice zakonskog minimuma. Kod ovakvog stanja stvari Vrhovni sud nalazi da svrha kažnjavanja još nije postignuta, a iz izveštaja okružnog zatvora proizilazi da u toku tretmana nisu postignuti pozitivni efekti zbog specifične strukture ličnosti osuđenog i nedovoljne motivacije iz čega proizilazi da proces resocijalizacije još nije okončan".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 573/2008 od 18. marta 2008. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 7-8/2008. godine, str. 19)

22) "Pravilno je prvostepeni sud odbio molbu osuđenog za uslovni otpust jer nije postignuta svrha kažnjavanja. Sud je pravilno ocenio izveštaj o vladanju osuđenog u toku izdržavanja kazne zatvora u kome je navedeno da je osuđeni ispoljio promenljivo ponašanje, da je dva puta menjao vaspitne grupe zbog neprilagođenosti, da je pet puta disciplinski kažnjavan, kao i dužinu neizdržanog dela kazne zatvora u ukupnom trajanju od devet godina. Pored toga i navodi iz žalbe da je osuđenom za vreme izdržavanja kazne majka preminula, da mu je otac nezaposlen i srčani bolesnik i da se za vreme izdržavanja kazne oženio, odnosno da živi u vanbračnoj zajednici su bez uticaja na pravilnost pobijanog rešenja jer i po oceni ovog suda proces resocijalizacije još nije završen, odnosno nije postignuta svrha kažnjavanja".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 621/2008 od 25. marta 2008. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 7-8/2008. godine, str.18)

23) "Da bi se uvažila molba osuđenog za puštanje na uslovni otpust proces resocijalzacije mora biti okončan. Iz izveštaja ustanove u kojoj osuđeni izdržava kaznu proizilazi da je izrečena kazna na osuđenog pozitivno delovala, a proces resocijalizacije se kreće u željenom smeru bez zastoja, pa se predlaže primena instituta uslovnog otpusta. Na ovaj zaključak iz izveštaja uz činjenicu da je osuđenom do isteka vremena izrečene kazne zatvora ostalo još devet dana, da se radi o kratkom vremenskom periodu u razlozima pobijanog rešenja se poziva i prvostepeni sud. Imajući u vidu napred navedeno, žalba javnog tužioca je osnovana jer su odlučne činjenice koje proizilaze iz izveštaja KPZ pogrešno ocenjene od strane

prvostepenog suda. Prema navedenom izveštaju proces resocijalizacije u odnosu na osuđenog se kreće u željenom smeru što bi značilo da još uvek nije okončan".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 732/2008 od 31. marta 2008. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 6/2008. godine, str. 9)

24) "Nije dozvoljen uslovni otpust osuđenog sa izdržavanja kazne zatvora koja se izdržava po rešenju suda kojim je neplaćena novčana kazna zamenjena kaznom zatvora. Kazna zatvora koja se izdržava kao zamena za neplaćenu novčanu kaznu se ne može poistovetiti sa kaznom zatvora jer je ova kazna autonomna i specifična po svojoj prirodi i predstavlja samo način izvršenja novčane kazne".

(rešenje Okružnog suda u Nišu Kž. 1110/2008, Bilten sudske prakse Okružnog suda u Nišu, Niš, broj 28/2008. godine, str. 45)

25) "Rešenjem je odbijena molba osuđenog za puštanje na uslovni otpust jer proces resocijalizacije još uvek nije okončan, pa nije ostvarena svrha specijalne prevencije. Vrhovni sud nalazi da podaci sadržani u izveštaju KPZ o tome da je osuđeni ispoljio prilagođeno ponašanje, da radne zadatke izvršava savesno i odgovorno, disciplinski nije kažnjavao, priznaje izvršenje krivičnog dela, da je proces resocijalizacije u toku i da se odvija po planu i programu zavoda bez problema očigledno ukazuje da proces resocijalizacije osuđenog još uvek nije završen budući da se osuđeni nije tako popravio da se sa osnovom može očekivati da će se on na slobodi dobro vladati, a posebno da neće vršiti krivična dela. U toj situaciji nije postignuta svrha kažnjavanja sa stanovišta specijalne prevencije, pa nisu ispunjeni uslovi za puštanje na uslovni otpust osuđenog".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 2143/2008 od 2. septembra 2008. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 10/2008. godine, str. 14)

26) "Nema mesta prihvatanju molbe za uslovni otpust osuđenog ako proces resocijalizacije nije okončan u potpunosti. Iako je osuđeni izdržao više od polovine izrečene kazne zatvora, iz izveštaja ustanove u kojoj izdržava kaznu proizilazi da u proteklom periodu izdržavanja kazne nije svoje ponašanje u potpunosti uskladio sa zahtevima zavodskog tretmana, da verbalno izražava kajanje i prihvata odgovornost, ali nije u dovoljnoj meri svestan težine i društvene opasnosti učinjenog krivičnog dela, da se sa njim obavlja tretmanski rad po planu i bez značajnijih problema uz saradnju sa osuđenim, ali se dostignuti stepen resocijalizacije ne može oceniti dovoljnim. Stoga se i po nalaženju ovog suda puštanjem osuđenog sa daljeg izdržavanja kazne zatvora ne bi ostvarila svrha kažnjavanja, kako u pogledu specijalne, tako i u pogledu generalne prevencije, pa se njegova žalba odbija kao neosnovana".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 3137/2008 od 9. februara 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 4/2009. godine, str. 16)

27) "Nema mesta prihvatanju molbe za uslovni otpust osuđenog ako iz izveštaja KPZ u kojem izdržava kaznu zatvora proizilazi da se proces resocijalizacije karakteriše pozitivnim promenama u stavovima i ponašanju osuđenog.

Iz obrazloženja:

Zaključak prvostepenog suda da ima mesta usvajanju molbe osuđenog za puštanje na uslovni otpust je za sada neprihvatljiv jer ne sadrži ni dovoljne ni pravilne razloge u pogledu postojanja svih odlučnih činjenica od značaja za puštanje na uslovni otpust sa izdržavanja kazne zatvora, a i dati razlozi su u suprotnosti sa stanjem u spisima predmeta. U izveštaju KPZ između ostalog je navedeno da je ponašanje osuđenog na izdržavanju kazne zatvora primerno, da poštuje službena lica, ne dolazi u konflikt

sa ostalim osuđenim licima, radne zadatke izvršava odgovorno i savesno, koristi pogodnosti bez zloupotrebe, ali je istovremeno navedeno da se proces resocijalizacije karakteriše pozitivnim promenama u stavovima i ponašanju osuđenog. Takva formulacija u izveštaju KPZ ne pruža dovoljno podataka za pouzdan zaključak da je proces resocijalizacije kod osuđenog okončan pošto se govori samo o pozitivnim promenama. Potrebno je da prvostepeni sud navedenu činjenicu proveriti tako što će od odgovarajuće uprave KPZ zatražiti izjašnjenje iz koga bi bilo jasno i nesporno utvrđeno da je kod osuđenog ostvarena svrha resocijalizacije i postignuta svrha kažnjavanja i to kako specijalna, tako i generalna prevencija".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 3167/2008 od 25. decembra 2008. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5-6/2009. godine, str. 10-11)

28) "Rešenjem prvostepenog suda odbijena jer kao neosnovana molba za uslovni otpust osuđenog. Pravilno je prvostepeni sud odbio molbu za puštanje na uslovni otpust jer proces resocijalizacije osuđenog nije okončan. Iz izveštaja KPZ proizilazi da je osuđeni radno angažovan, da u njegovom ponašanju nije bilo problema, da nije disciplinski kažnjavan uz izraženo kajanje i grižu savesti, kao i da se program postupanja odvija bez problema uz aktivno učešće osuđenog u prihvatanju tretmana i izraženih pozitivnih manifestacija u njegovom ponašanju. To znači da iz navedenog proizilazi da proces resocijalizacije nije okončan u konkretnom slučaju. Pri tome je prvostepeni sud pravilno cenio i težinu učinjenog krivičnog dela, način njegovog izvršenja, visinu izrečene kazne kao i ostatak neizdržanog dela kazne".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 3315/2008 od 24. februara 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 7-8/2009. godine, str. 17)

29) "Rešenjem prvostepenog suda odbijena je kao neosnovana molba osuđenog za uslovni otpust.

Iz obrazloženja:

U obrazloženju rešenja je navedeno da je preuranjeno odobriti uslovni otpust u momentu odlučivanja jer nije ostvarena svrha kažnjavanja, a imajući u vidu težinu izvršenih krivičnih dela, stepen krivice osuđenog, okolnosti koje su pratile njihovo izvršenje, kao i preostali neizdržani deo kazne. Prema podacima iz spisa predmeta, osuđeni je izdržao više od polovine izrečene kazne zatvora, pa je time ispunjen objektivni uslov, a što se tiče subjektivnog uslova iz izveštaja KPZ proizilazi da je osuđeni uskladio svoje ponašanje i postupao po pravilniku o kućnom redu, disciplinski nije kažnjavan, koristi posebne pogodnosti, pa je proces resocijalizacije završen i svrha kažnjavanja postignuta. Pri takvom stanju stvari ima mesta preinačenju prvostepenog rešenja tako da se usvaja molba za uslovni otpust. U vezi s tim treba napomenuti da uslovni otpust nije oproštaj preostalog dela izrečene kazne zatvora, već predviđa mogućnost nastavka izdržavanja kazne u slučaju ako osuđeni do isteka vremena za koji je kazna izrečena učini novo krivično delo kada se uslovni otpust opoziva (ili se može opozvati)".

(rešenje Okružnog suda u Subotici Kž. 349/2009 od 15. juna 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 11-12/2009. godine, str. 16)

30) "Rešenjem prvostepenog suda odbijena je molba osuđenog za uslovni otpust kao neosnovana.

Iz obrazloženja:

Po nalaženju ovog suda pravilno je prvostepeni sud postupio kada je zaključio da se osuđeni u toku izdržavanja kazne zatvora nije popravio, da se osnovano može očekivati da će se na slobodi dobro vladati, a naročito da do isteka vremena na koje je kazna zatvora izrečena neće vršiti novo krivično delo. Osim toga pravilno je prvostepeni sud imao u vidu činjenicu da osuđeni u toku izdržavanja kazne zatvora nije bio radno angažovan jer nije radno sposoban, da nije motivisan za bilo koji oblik aktivnosti, da mu je psihičko stanje labilno, da njegov odnos sa majkom sa kojom jedino održava kontakt nije skladan, pa da penalni tretman još uvek nije okončan i da se isti odvija otežano. Pri takvom stanju stvari pravilno je prvostepeni sud odbio molbu za uslovni otpust bez obzira što osuđeni nije disciplinski kažnjavao, ali ne učestvuje u aktiviranju njegovog tretmana, nije motivisan za bilo koji oblik aktivnosti, da se oporavak odvija otežano, te da isti nije ostvario svrhu kao i da nije okončan".

(rešenje Okružnog suda u Subotici Kž. 370/2009 od 11. juna 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 11-12/2009. godine, str. 17)

31) "Ima mesta usvajanju molbe za uslovni otpust osuđenog samo ako je ostvarena svrha kažnjavanja u potpunosti. Iz izveštaja KPZ proizilazi da je osuđeni manifestovao prilagođeno ponašanje, da aktivno učestvuje u procesu resocijalizacije i da postoje objektivne mogućnosti i spremnost za korekciju ponašanja na slobodi, a da se rezultati tretmana ocenjuju zadovoljavajućom procenom da je svrha kažnjavanja u velikoj meri postignuta. Kako se osuđeni može uslovno otpustiti sa izdržavanja kazne zatvora samo ukoliko je postignuta svrha kažnjavanja, a što se iz navedenog izveštaja ne može utvrditi, to su po oceni Vrhovnog suda razlozi dati u

obrazloženju ožalbenog rešenja o ovoj odlučnoj činjenici nejasni i u znatnoj meri protivurečni zaključku prvostepenog suda da je prema osuđenom postignuta svrha kažnjavanja".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 578/2009 od 24. marta 2009. godin, Sudska praksa, Beograd, broj 9-10/2009. godine, str. 13)

32) "Da bi se usvojila molba osuđenog za uslovni otpust, nedovoljno je za donošenje rešenja kojim se molba usvaja ocena samo izveštaja KPZ o vladanju osuđenog i ispunjavanju njegovih radnih obaveza bez konačnog zaključivanja da li je proces resocijalizacije ostvaren. U konkretnom slučaju prema razlozima pobijanog rešenja prvostepeni sud je na osnovu izveštaja KPZ o vladanju osuđenog iz koga proizilazi da je na izdržavanje kazne došao sam, da je radno angažovan i zadatke uredno ispunjava, da ima korektan odnos sa službenim i ostalim osuđenim licima i da koristi pogodnosti bez zloupotrebe, ali da prema izvršenom krivičnom delu nema objektivni stav iako izrečenu kaznu smatra realnom zaključio da ima mesta prihvatanju molbe za puštanje na uslovni otpust osuđenog. Međutim, po oceni Vrhovnog suda iz navedenog izveštaja ne proizilazi da je proces resocijalizacije okončan, pa samim tim da li su ostvareni ciljevi generalne i specijalne prevencije na što se osnovano ukazuje u žalbi javnog tužioca".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 929/2009 od 28. aprila 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 1-2/2010. godine, str. 14)

33) "Ima mesta usvajanju molbe za uslovni otpust osuđenog iako u izveštaju KPZ nije direktno navedeno da je kod njega ostvarena svrha kažnjavanja, ako iz izveštaja o njegovom vladanju proizilaze sve pozitivne okolnosti koje ukazuju da će se isti na slobodi dobro vladati.

Iz obrazloženja:

Iz spisa predmeta proizilazi da je osuđeni izdržao više od polovine zatvorske kazne, iz izveštaja KPZ vidi se da je u slučaju osuđenog postignuta svrha kažnjavanja s obzirom na njegovo primerno ponašanje, a sve to imajući u vidu težinu izvršenog krivičnog dela i stepen krivice. Sve su to okolnosti koje ukazuju da je u konkretnom slučaju postignuta svrha kažnjavanja i da će se osuđeni na slobodi dobro vladati, pa su kod takvog stanja stvari suprotni žalbeni navodi javnog tužioca zasnovani na stavu da iz izveštaja KPZ ne proizilazi da je u slučaju osuđenog postignuta svrha kažnjavanja pošto to nije izričito navedeno u izveštaju KPZ, kao i s obzirom da iz tog izveštaja proizilazi da osuđeni ne priznaje potpuno izvršenje krivičnog dela za koje je osuđen, a kaznu doživljava kao nepravednu".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 1414/2009 od 23. juna 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 1-2/2010. godine, str. 13)

34) "Ne može se prihvatiti molba za uslovni otpust osuđene kada proces resocijalizacije ima pozitivne efekte u penalnoj sredini, a recidiv se ne očekuje. Kod ovakvog stanja stvari iz izveštaja zatvorske ustanove proizilazi da proces resocijalizacije ima pozitivne efekte u penalnoj sredini, a recidiv se ne očekuje, Vrhovni sud nalazi da i pored činjenice da je osuđena svoje ponašanje uskladila sa pravilima kućnog reda, da nije disciplinski kažnjavana, da radne obaveze izvršava uredno, ne može se osnovano očekivati da će se na slobodi dobro vladati jer iz navedenog izveštaja proizilazi da se proces resocijalizacije samo uspešno odvija, ali da isti nije okončan, pa samim tim nije ni postignuta svrha kažnjavanja, a imajući u vidu ostatak kazne zatvora koju osuđena treba da izdrži u trajanju od sedam meseci".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 1430/2009 od 16. juna 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 1-2/2010. godine, str. 15)

35) "Rešenjem prvostepenog suda odbijena je kao neosnovana molba osuđene za uslovni otpust. Iako je osuđena izdržala više od polovine izrečene kazne iz izveštaja KPZ proizilazi da ona krivične delo ne priznaje, da su prognoze njenog budućeg ponašanje neizvesne, da je pravilan stav prvostepenog suda da njenu molbu za uslovni otpust treba odbiti kao neosnovanu s obzirom da u odnosu na osuđenu nisu postignuti ciljevi specijalne i generalne prevencije, a samim tim nije ostvarena ni svrha kažnjavanja što je neophodna pretpostavka za puštanje na uslovni otpust".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 1866/2009 od 14. jula 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 1-2/2010. godine, str. 14)

36) "Rešenjem prvostepenog suda usvojena je molba za uslovni otpust osuđenog.

Iz obrazloženja:

Veće prvostepenog suda je imajući u vidu prikupljene dokaze našlo da je svrha kažnjavanja u odnosu na osuđenog postignuta zbog čega je usvojena molba za uslovni otpust. Prema zakonu osuđeni se može uslovno otpustiti ako se u toku dotadašnjeg izdržavanja kazne tako popravio da se može sa osnovom očekivati da će se na slobodi dobro vladati, odnosno da do isteka vremena na koje je izrečena kazna neće učiniti novo krivično delo. To znači da je preduslov za pozitivno rešenje ocena suda da je proces resocijalizacije kod osuđenog završen kao pokazatelj postignute svrhe kažnjavanja na planu specijalne prevencije. Iz izveštaja o vladanju osuđenog proizilazio da se realizacija vaspitno-korektivnog tretmana u

cilju reintegracije u socijalnu sredinu odvija u pozitivnom smeru iz čega se može zaključiti da je ovaj proces okončan".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 1958/2009 od 27. jula 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 3-4/2010. godine, str. 17)

37) "Rešenjem prvostepenog suda usvojena je molba za uslovni otpust koje je po žalbi javnog tužioca ukinuto. U pobijanom rešenju prvostepeni sud je zaključio da su ispunjeni zakonski uslovi za puštanje osuđenog na uslovni otpust sa izdržavanja kazne zatvora. Takav zaključak suda je za sada neprihvatljiv jer ne sadrži dovoljne i pravilne razloge od značaja za odlučivanje za primenu instituta uslovnog otpusta. Iz izveštaja KPZ o vladanju osuđenog proizilazi da ta ustanova na dosadašnji proces resocijalizacije gleda sa puno optimizma izražavajući uverenje da osuđeni ubuduće neće vršiti krivična dela. Iz takve formulacije bi se zaključilo da je proces resocijalizacije u toku, a to znači da nije okončan, dok u pobijanom rešenju prvostepeni sud izvodi zaključak da je proces resocijalizacije završen i da je postignuta svrha kažnjavanja pri čemu sud ne daje bliže razloge ni objašnjenje za takav svoj zaključak".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 2188/2009 od 17. avgusta 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 1-2/2010. godine, str. 13)

38) "Ostvareni su uslovi za prihvatanje molbe za uslovni otpust osuđenog samo ako iz izveštaja o njegovom vladanju nesumnjivo proizilazi zaključak da je kod njega ostvarena svrha kažnjavanja – specijalna prevencija. Prvostepeni sud je donoseći rešenje kojim se usvaja molba za puštanje na uslovni otpust osuđenog našao da je ostvarena svrha kažnjavanja jer je postignut visok stepen resocijalizacije. Zaključak prvostepenog suda se ne može prihvatiti s obzirom da je u izveštaju o vladanju osuđenog navedeno da se sa osuđenim radi po planu i

programu postupanja i proces resocijalizacije karakteriše se pozitivnim promenama u stavovima i ponašanju osuđenog. Kod takve sadržine izveštaja KPZ ne može se izvesti nesumnjiv zaključak da je kod osuđenog proces resocijalizacije ostvaren, niti da je na opisani način ostavrena svrha kažnjavanja u vidu specijalne prevencije".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 2341/2009 od 2. septembra 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 7-8/2010. godine, str. 11)

39) "Nema uslova za prihvatanje molbe za uslovni otpust osuđenog ako iz izveštaja o njegovom vladanju ne proizilazi da je proces resocijalizacije okončan. Iz izveštaja o vladanju osuđenog proizilazi da su se u njegovom slučaju stekli povoljni uslovi za uspešnu socijalnu reintegraciju, adekvatnog upućivanja osuđenog u savremene civilizacijske tokove života, a to znači po zaključku prvostepenog suda da ne proizilazi da je njegov proces resocijalizacije okončan imajući u vidu visinu kazne zatvora kojom je osuđen, težinu krivičnog dela i ostatak kazne zatvora koji treba da izdrži. Na osnovu navedenog preinačeno je rešenje prvostepenog suda tako da se molba osuđenog odbija kao nesnovana".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 2527/2009 od 29. septembra 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 3-4/2010. godine, str. 17)

40) "Kada iz izveštaja KPZ u kojoj osuđena izdržava kaznu zatvora proizilazi da je u njenom vladanju bilo oscilacija zbog čega je dva put disciplinski kanjavana, da se u narednom periodu očekuje postizanje svrhe kažnjavanja, onda se ne može smatrati da se osuđena tokom izdržavanja kazne tako popravila da se može sa osnovom očekivati njeno dobro vladanje na slobodi. Stoga je pravilno prvostepeni sud odbio molbu osuđene za puštanje na uslovni otpust kao neosnovanu".

(rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu Kž. 152/2010 od 10. februara 2010. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5-6/2010. godine, str. 17)

5. ODMERAVANJE KAZNE

5.1. Olakšavajuće i otežavajuće okolnosti

1) "Kada je oštećeni delimično obeštećen novcem koji je kao predmet izvršenja krivičnog dela oduzet od optuženog u toku postupka nezavisno od njegove volje, ne radi se o olakšavajućoj okolnosti prilikom odmeravanja kazne. Delimično obeštećenje oštećenog vraćanjem dela novca pronađenog kod optuženog i njegovih sestara, a koji je bio predmet izvršenja krivičnog dela razbojništva, nije olakšavajuća okolnost jer je novac pronađen i oduzet nezavisno od volje optuženog i priznanja optuženog koje će tek kasnije uslediti. Olakšavajuća okolnost nije ni to što je optuženi ustupio oštećenom dva automobila pribavljena oduzetim novcem jer su automobili oduzeti od optuženog u toku postupka kada je s obzirom na način pribavljanja automobila (da je pribavljen kupovinom oduzetim novcem) koji je tada već bio poznat sudu optuženom svakako moralo biti jasno da mu automobili neće biti vraćeni".

(presuda Okružnog suda u Valjevu Kž. 33/97 od 8. septembra 1997. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 2-3-/2002. godine, str. 18)

2) "Neuobičajena upornost kod optuženog da izvrši krivično delo silovanja i njegova svest da oštećena zbog svojih godina i činjenice da živi sama u kući na kraju sela, ne može pružiti ozbiljan otpor, niti može očekivati pomoć drugih lica, predstavlja otežavajuću okolnost prilikom odmeravanja kazne.

Iz obrazloženja:

Optuženi star 21 godinu oglašen je krivim za krivično delo silovanja koje je izvršio noću oko 3 časa u selu P. tako što je upotrebom sile prinudio na obljubu oštećenu staru 60 godina sa kojom ne živi u bračnoj zajednici, tako što je na kući oštećene u kojoj ona živi sama na kraju sela odvalio metalnu rešetku na prozoru pored ulaznih vrata, kroz tako napravljeni otvor i prozor koji nije bio zatvoren ušao u kuću, a zatim i u prostoriju u kojoj je oštećena spavala na krevetu, svukao pantalone i gaćice do kolena i legao preko oštećene koja je spavala, a kada se oštećena probudila i pokušala da se digne, uhvatio je rukom za grlo i gurnuo prema krevetu, a pošto je oštećena počela glasno da zapomaže, udario je nekoliko puta rukom u glavu i tako savladao otpor oštećene, pa joj je zatim zadigao suknju u kojoj je oštećena spavala i potom izvršio obljubu nad oštećenom. Prilikom odmeravanja kazne sud je imao u vidu da je optuženi bio neubičajeno uporan da ulaskom u kuću oštećene izvrši silovanje. Najpre pokušava da uđe na zaključana vrata, a potom nasilno odvaljuje metalne rešetke na prozoru i kroz prozor ulazi u kuću oštećene, da je optuženi znao da oštećena koja je daleko starija od njega zbog svojih godina i činjenice da živi u kući na kraju sela gde u blizini nema drugih kuća odakle bi mogla očekivati pomoć nije mogla da pruži bilo kakav otpor, te da te navedene okolnosti predstavljaju otežavajuće okolnosti".

(presuda Okružnog suda u Valjevu K. 45/97 od 25. decembra 1997. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5/2002. godine, str. 24-25)

3) "Kao otežavajuću okolnost kod krivičnih dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja treba ceniti ranije kažnjavanje optuženog zbog prekršaja iz oblasti bezbednosti javnog

saobraćaja. Potcenjen je od strane prvostepenog suda značaj okolnosti da je optuženi ranije tri puta kažnjavao zbog prekršaja pri upravljanju motornim vozilom pod dejstvom alkohola iz Zakona o osnovama bezbednosti saobraćaja na putevima i to sva tri puta uz izricanje zaštitne mere zabrane upravljanja motornim vozilom".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 685/98 od 22. februara 2001. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 55/2001. godine, str. 58-59)

4) "Ponašanje učinioca krivičnog dela ubistva posle izvršenog krivičnog dela koje se sastojalo u uklanjanju tragova na mestu izvršenja ubistva, bekstvo, skrivanje i odsustvo iskrenog kajanja predstavljaju otežavajuće okolnosti pri odmeravanju kazne".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 2124/98 od 23. decembra 1999. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 55/2001. godine, str. 59)

5) "Učinioc je pokazao upornost u svojoj odlučnosti da oštećenog liši života ispaljujući u njega šest hitaca i pored toga što je oštećeni nakon prvog hica pao pogođen, ali je optuženi i dalje nastavio da puca u njega i tako ispalio još pet metaka".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1458/98 od 4. aprila 1999. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 55/2001. godine, str. 58)

6) "Kada su se kod izvršenog krivičnog dela ubistva stekle dve kvalifikatorne okolnosti predviđene zakonom - da je ubistvo izvršeno na podlukao način i iz koristoljublja, to predstavlja otežavajuću okolnost pri odmeravanju kazne za teško ubistvo".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1920/98 od 14. oktobra 1999. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 55/2001. godine, str. 57)

7) "Kod krivičnog dela ugrožavanja javnog saobraćaja olakšavajuću okolnost predstavlja činjenica da je oštećena koja je zadobila povrede od kojih je umrla zamolila optuženog da je poveze iako je znala da je on pod uticajem alkohola. Optuženi je osuđen za izvršenje krivičnog dela teškog dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja. Kao olakšavajuću okolnost, između ostalih, sud je cenio i da se optuženi sa sada pokojnom i drugom oštećenom sreo u kasnim noćnim satima u ugostiteljskom objektu, a primio ih je na molbu druge oštećene. Primajući ih u svoje vozilo, stavio im je do znanja da je pod dejstvom alkohola. Ovu činjenicu potvrdio je usput kupovinom nove flaše pića koja mu je uz prethodno popijeno piće smanjila sposobnost da shvati značaj svoga dela i svojih odluka, ali ne bitno".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 680/99 od 1. juna 2000. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 4/2002. godine, str. 14)

8) "Optuženi je pokazao upornost u pripremanju i planiranju krivičnog dela: zloupotrebio je poverenje oštećene koja ga je pustila u svoj stan kao školskog druga svoje sestre i ponudila mu kafu, pa kada se na trenutak udaljila iz prostorije u kojoj su sedeli, sipao je u kafu oštećene pripremljene tablete bensedina, pa je oštećena ne očekujući nešto tako popila kafu i ubrzo nakon toga izgubila svest. To je optuženi iskoristio da joj oduzme zlatnu narukvicu, pa je njenim prisvajanjem sebi pribavio protivpravnu imovinsku korist upotrebom sile prema oštećenoj".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1538/99 od 30. decembra 1999. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 2-3/2002. godine, str. 14)

9) "Visok stepen bezobzirnosti i odsutnost kajanja za izvršeno krivično delo teškog ubistva može se ogledati i u tome što je optuženi narednih dana po izvršenju ubistva bezbrižno boravio u diskotekama i tamo se družio sa svojim poznanicima i prijateljima koji ni po čemu nisu mogli primetiti da se nešto dogodilo sa njim. Optuženi je prvostepenom presudom oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela teškog ubistva. Vrhovni sud nalazi da prilikom odmeravanja kazne nisu u dovoljnoj meri cenjene činjenice pod kojima je izvršeno krivično delo iz koristoljublja, kao i one činjenice koje se odnose na ponašanje optuženog nakon izvršenja krivičnog dela. Ovo posebno imajući u vidu da je optuženi narednog dana po izvršenju krivičnog dela bezbrižno boravio po diskotekama i tamo se družio sa svojim poznanicima i prijateljima koji ni po čemu nisu mogli primetiti da se nešto dogodilo sa njim što ukazuje na visok stepen bezobzirnosti i na odsutnost kajanja".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 590/2000 od 3. aprila 2001. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 1/2001. godine, str. 21)

10) "Pri oceni priznanja optuženog kao olakšavajuće okolnosti sud mora imati u vidu koliko je to priznanje bilo presudno za utvrđivanje materijalne istine u krivičnom postupku. Prvostepeni sud je precenio značaj priznanja optuženog kao olakšavajuće okolnosti. Pri tome je morao ceniti i da li je za izvršeno krivično delo za koje je optuženi odgovarao, optuženi u prethodnom postupku negirao izvršenje krivičnog dela, a da je postojao iskaz svedoka očevidaca koji su imali saznanja da je optuženi izvršio krivično delo, te priznanje optuženog do koga je došlo tek na glavnom pretresu jesu

olakšavajuće okolnosti, ali nemaju tako veliki značaj kako su ocenjene od strane prvostepenog suda".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1651/2000 od 26. oktobra 2000. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 2-3/2002. godine, str. 14)

11) "Kao otežavajuća okolnost može se ceniti činjenica da je oštećena sa svojom kćerkom doživela šok od izvršenja krivičnog dela razbojništva i da su te posledice kod nje bile prisutne i u vreme glavnog pretresa. Prvostepenom presudom dvojica optuženih su oglašeni krivim za izvršenje krivičnog dela razbojništva. Nesporno je da se ovde radi o teškom krivičnom delu, ali posledice koje su nastupile prevazilaze uobičajene posledice izvršenja dela, jer je oštećena sa svojom kćerkom doživela šok koje su posledice bile prisutne i u vreme glavnog pretresa, te to predstavlja otežavajuću okolnost kako je pravilno zaključio prvostepeni sud".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1948/2000 od 29. marta 2001. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 11-12/2001. godine, str. 21)

12) "Kada i okolnosti pod kojima je izvršeno teško krivično delo, to krivično delo čine posebno teškim, sud može izreći najtežu kaznu i pored postojanja olakšavajućih okolnosti.

Iz obrazloženja:

Kada se ima u vidu težina izvršenog krivičnog dela i veoma visok stepen krivične odgovornosti optuženog, olakšavajuće okolnosti koje stoje na strani optuženog, a to je njegova dostadašnja neosuđivanost, delimično priznanje izvršenja krivičnog dela i smanjena uračunljivost u vreme izvršenja krivičnog dela, ali ne do stepena bitnog, malog su značaja i ne mogu opravdavati izricanje vemenske kazne optuženom, pa

čak ni one u najdužem vremenskom trajanju. Pri tome je veoma važno ponašanje optuženog po izvršenom krivičnom delu jer on nije pokazivao nikakvo stvarno kajanje zbog ubistva dvoje ljudi, već u stvari žali što je uništio svoj život, svoju kuću i imovinu. Pored toga ne postoji nijedna olakšavajuća okolnost koja bi se ticala samog kritičnog događaja jer tom prilikom on ni na koji način nije bio ugrožen od oštećenih i iste je lišio života samo zbog toga što je video da svojoj kući ne može da vrati kćerku".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 24/2001 od 12. septembra 2001. godine, Pravni informator, Beograd, broj 6/2004. godine, str. 47)

13) "Kada okrivljeni nakon što je izvršio krivično delo za koje mu se sudi bude osuđen za drugo krivično delo, ta činjenica se ceni kao otežavajuća okolnost kroz institut ponašanja učinioa nakon izvršenja krivičnog dela, a ne kao ranija osuđivanost okrivljenog. Prvostepeni sud je kao otežavajuću okolnost cenio raniju osuđivanost okrivljenog. Međutim, kako je okrivljeni osuđen za krivična dela koja je učinio nakon što je izvršio krivično delo za koje mu se sudi, takvo ponašanje okrivljenog nakon izvršenja krivičnog dela trebalo je ceniti, ali ne kao raniju osuđivanost okrivljenog, već kao njegovo ponašanje posle izvršenja krivičnog dela".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 40/2001 od 7. februara 2001. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5/2003. godine, str. 11-12)

14) "Sud prilikom odmeravanja kazne može uzeti u obzir i vrednost oduzetih stvari. Osnovano se u žalbi javnog tužioca predlaže izricanje strožije krivične sankcije i ukazuje da je vrednost oduzetih stvari veoma velika, te ukazuje da je kod izvršenja krivičnih dela na štetu jednog oštećenog vrednost oduzetih stvari 42.000 dinara, a na štetu drugog oštećenog

70.000 dinara. Po oceni okružnog suda ova okolnost daje objektivno veću težinu krivičnom delu, pa je stoga okružni sud uvažavajući žalbu javnog tužioca prvostepenu presudu preinačio i optuženom izrekao kaznu zatvora u dužem trajanju".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 341/2001 od 12. februara 2001. godine, Pravni informator, Beograd, broj 4/2002. godine, str. 67)

15) "Kada je optuženi posle nanošenja teških telesnih povreda oštećenom od kojih je on umro, da bi se oslobodio leša i prikrio tragove, odsekao glavu sa leša, a zatim obe ruke i noge, pa to spakovao u kese i putnu torbu i odneo daleko od mesta izvršenja dela i bacio u Dunav, takva morbidnost radnji optuženog sa lešom predstavlja otežavajuću okolnost. Sud je prilikom odmeravanja kazne za krivično delo u trajanju od 12 godina cenio kao otežavajuću okolnost morbidnost radnji optuženog sa lešom. Sud nije mogao da pređe preko monstruozno izvršenih radnji od strane optuženog posle izvršenja krivičnog dela koje sa psihijatrijskog aspekta veštak objašnjava kao morbidne radnje preduzete od strane optuženog da bi mogao sa "slaže sebe i sve ostale koji su zainteresovani za razjašnjenje takve stvari". Ne može se preći ni preko činjenice da je optuženi posle događaja očistio stan pokojnog, tu doveo svoju porodicu da živi, slavio dečje rođendane držaći u zabludi majku pokojnog da je njen sin napustio stan i nestao u nepoznatom pravcu".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 359/2001 od 30. oktobra 2001. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 60/2003.godine, str. 11)

16) "Kao otežavajuća okolnost ne može se ceniti činjenica da je okrivljeni podnosio neosnovan zahtev za izuzeće postupajućeg sudije i na taj način vršio opstrukciju krivičnog postupka jer se radi o pravu na koje okrivljeni ima po zakonu".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 368/2001 od 6. marta 2001. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 55/2001. godine, str. 59)

17) "Kada se okrivljeni nalazi na redovnom školovanju u vaspitno popravnom domu gde završava osnovnu školu, to se može ceniti kao olakšavajuća okolnost. Pravilno je prvostepeni sud u toku krivičnog postupka cenio kao otežavajuću okolnost raniji život okrivljenog, dok je kao olakšavajuću okolnost cenio da se okrivljeni koji je postao punoletan nalazi na redovnom školovanju u vaspitno popravnom domu gde završava osnovnu školu".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 535/2001 od 17. aprila 2001. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 55/2001. godine, str. 57)

18) "Ne može se ceniti kao olakšavajuća okolnost činjenica da je okrivljeni nezaposlen. Činjenicu da je okrivljeni nezaposlen, prvostepeni sud je utvrdio i pravilno ocenio, a što se vidi iz dela odluke kojom je okrivljeni oslobođen od obaveze plaćanja troškova krivičnog postupka i paušala. Međutim, činjenica da je neko nezaposlen ne može se tretirati kao olakšavajuća okolnost kod krivičnog dela krađe za koje je oglašen krivim pri odlučivanju o visini krivične sankcije jer ona ne može umanjiti krivičnu odgovornost okrivljenog".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 586/2001 od 26. aprila 2001. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 11-12/2001. godine, str. 21)

19) "Kada mlađi punoletnik bude osuđen, kao olakšavajuća okolnost može se ceniti mišljenje veštaka psihijatra o fizičkom i duševnom razvoju optuženog, kao i da je neiskusn i povodljiva ličnost. Prvostepenom presudom optuženi je oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela razbojništva. Vrhovni sud Srbije usvajajući žalbu branioca optuženog ublažio je izrečenu zatvorsku kaznu optuženom nalazeći da nije u dovoljnoj meri cenjena olakšavajuća okolnost vezana za ličnost optuženog, a to je njegova povodljivost kao i neiskustvo".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 702/2001 od 26. juna 2001. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 6/2003. godine, str. 14-15)

20) "Optuženom koji je osuđen za krivično delo silovanja i krivično delo razbojništva, ne može se kao otežavajuća okolnost ceniti da je nasilno vršio krivična dela za koja je oglašen krivim jer je to već elemenat krivičnih dela za koja je osuđen".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 852/2001 od 25. juna 2001. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 58/2002. godine, str. 8)

21) "Kada posledica izvršenja krivičnog dela pogađa optuženog, to može predstavljati olakšavajuću okolnost kod odmeravanja kazne. Prvostepenom presudom optuženi je oglašen krivim za krivično delo teško delo protiv opšte sigurnosti jer je u šali sa svojim drugom izvadio pištolj za koji je mislio da je prazan, uperio ga u druga, povukao obarač i usmrtio ga. Pravilno je prvostepeni sud kao olakšavajuću okolnost cenio da posledica izvršenja krivičnog dela pogađa optuženog s obzirom da je sa pokojnim bio najbolji drug od svoje desete godine života i da je to manifestovao i posle izvršenja krivičnog dela".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 873/2001 od 29. juna 2001. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 10/2002. godine, str. 9)

22) "Otežavajuću okolnost predstavlja ukupna kriminalna količina izvršenog krivičnog dela – činjenica da je delo izvršeno u produženom trajanju sa dve krivičnopravne radnje. Prvostepenom presudom okrivljeni je oglašen krivim da je izvršio krivično delo oduzimanja vozila u produženom trajanju sa dve krivičnopravne radnje od kojih je jedna ostala u pokušaju. Prvostepeni sud nije u dovoljnoj meri cenio, a kako se to navodi i u žalbi javnog tužioca – količinu kriminalne aktivnosti okrivljenog. Naime, on je u veoma kratkom vremenskom intervalu učinio dve radnje oduzimanja vozila od kojih je jedna ostala u pokušaju, pokazujući upornost u vršenju krivičnog dela što ukazuje na visok stepen društvene opasnosti izvršenog krivičnog dela".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1456/2001 od 23. oktobra 2002. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 11-12/2001. godine, str. 16)

23) "Kada je krivično delo protivprirodnog bluda izvršeno za vreme bombardovanja kada je osećaj straha kod oštećene bio povećan, ta okolnost se mora imati u vidu pri odmeravanju kazne kao otežavajuća okolnost".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1540/2001 od 14. marta 2002. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 60/2003. godine, str. 11)

24) "Činjenica da se oštećena nije pridružila krivičnom gonjenju, ne predstavlja olakšavajuću okolnost na strani optuženog. Neosnovano se žalbom branioca optuženog navodi da prvostepeni sud nije pravilno i potpuno utvrdio i cenio sve olakšavajuće okolnosti, kao i da nije utvrdio kao olakšavajuću

okolnost to što se oštećena nije pridružila krivičnom gonjenju. Ovo stoga što pridruživanje krivičnom gonjenju ili ne, od strane oštećene predstavlja pravo oštećene koje ona može u toku krivičnog postupka da koristi ili ne, ali nikako to ne može da predstavlja olakšavajuću okolnost za optuženog. Olakšavajuću okolnost bi, naprotiv, predstavljala izjava oštećene da joj je optuženi naknadio štetu pričinjenu krivičnim delom ili eventulano ako se radi o krivičnim delima protiv života i tela ako ju je obilazio u bolnici i slično, ali nekorišćenje prava oštećene ne predstavlja nikakvu pogodnost za optuženog prilikom odmeravanja kazne".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1745/2001 od 27. novembra 2001. godine, Pravni informator, Beograd, broj 3/2003. godine, str. 65)

25) "Kao olakšavajuća okolnost može se ceniti i zdravstveno stanje okrivljenog koji je invalid prve kategorije".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 41/2002 od 13. februara 2002. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 9/2002. godine, str. 14)

26) "Zdravstvene prilike okrivljenog koji je ratni vojni invalid predstavljaju olakšavajuće okolnosti pri odmeravanju kazne".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 43/2002 od 24. januara 2002. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 58/2002. godine, str. 8)

27) "Sud ne može uzeti kao otežavajuće okolnosti da je okrivljeni izvršio dva krivična dela u sticaju kada je za ista dela i oglašen krivim, niti da je ranije osuđivan kada je utvrđeno da je poslednja osuda bila pre dvadeset godina".

(presuda Okružnog suda u Čačku Kž. 54/2002 od 19. februara 2002. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 4/2002. godine, str. 17)

28) "Činjenica da je okrivljeni pred ženidbom, može da predstavlja olakšavajuću okolnost pri odmeravanju kazne. Pravilno prvostepeni sud nalazi da navedene olakšavajuće okolnosti, kao i činjenica da je reč o osobi koja je pred ženidbom, ukazuju da on želi da promeni svoj način života, predstavlja osobito olakšavajuću okolnost koja ukazuje da se i sa ublaženom kaznom može ostvariti svrha kažnjavanja".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 93/2002 od 12. februara 2003. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 61/2003. godine, str. 59)

29) "Znatan protek vremena od izvršenja krivičnog dela – sedam godina, ima se smatrati kao osobito olakšavajuća okolnost koja ima odraz prilikom odmeravanja kazne okrivljenom. Presudom opštinskog suda dva okrivljena su oglašena krivim za izvršenje krivičnog dela teške krađe. Ispitujući pobijanu presudu u delu odluke o kazni okružni sud nalazi da je prvostepeni sud utvrdio i ocenio niz olakšavajućih okolnosti koje imaju uticaj na odluku o kazni. Pri tome je imao u vidu lične i porodične prilike, kao i da je deo robe pronađen i vraćen oštećenom čime su delimično otklonjene štetne posledice, kao i da je od izvršenja krivičnog dela protekao duži vremenski period – više od sedam godina, te u nedostatku otežavajuće okolnosti i ovaj sud nalazi da su navedene olakšavajuće okolnosti dobile karakter osobito olakšavajućih okolnosti i da opravdavaju izricanje kazne ispod zakonom predviđenog minimuma, kao i da će se ovako izrečenim kaznama ostvariti svrha kažnjavanja".

(presuda Okružnog suda u Čačku Kž. 106/2002 od 9. maja 2002. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 11-12/2002. godine, str. 19)

30) "Može se ceniti kao olakšavajuća okolnost činjenica da je okrivljeni oružje za koje nema dozvolu za držanje i za što je osuđen dobio dok je bio aktivni oficir Vojske Jugoslavije za zasluge u ratu. Prvostepenom presudom okrivljeni je oglašen krivim što je držao automatsku pušku čime je izvršio krivično delo iz Zakona o oružju i municiji. Pravilno je prvostepeni sud kao olakšavajuće okolnosti okrivljenom uzeo u obzir okolnost da je oružje koje je predmet prvostepene presude dobio na poklon kao aktivni oficir Vojske Jugoslavije za zasluge u ratu".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 108/2002 od 13. februara 2002. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 11-12/2002. godine, str. 17)

31) "Zdravstveno stanje okrivljenog – da je HIV pozitivan, da boluje od hepatitisa i karcinoma limfne žlezde – predstavlja olakšavajuću okolnost pri odmeravanju kazne tom licu".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 186/2002 od 18. februara 2002. godine, Izbor sudske prakse, Beograd, broj 10/2003. godine, str. 27)

32) "Kada okrivljeni u toku postupka obešteti oštećenog – Elektrodistribuciju povodom utrošene električne energije, ta činjenica se ne može uzeti kao olakšavajuća okolnost prilikom odmeravanja kazne.

Iz obrazloženja:

Presudom opštinskog suda okrivljeni je oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela sitno delo krađe i izrečena mu je uslovna osuda tako što mu je prethodno utvrđena novčana kazna u iznosu od 8.000 dinara i istovremeno određeno da

novčanu kaznu neće platiti ako u roku od jedne godine ne izvrši novo krivično delo. Protiv prvostepene presude žalbu je blagovremeno uložio javni tužilac povodom odluke o kazni. Okružni sud je preinačio prvostepenu presudu tako što je okrivljenog osudio na novčanu kaznu u iznosu od 8.000 dinara koju je dužan da plati u roku od 15 dana po pravnosnažnosti presude. Ispitujući pobijanu presudu okružni sud je našao da prvostepeni sud nije u dovoljnoj meri cenio okolnosti koje su od uticaja na odlučivanje o kazni. Na strani okrivljenog je utvrđen niz olakšavajućih okolnosti kao što su: lične i porodične prilike okrivljenog, kao i činjenica da do sada nije bio osuđivan, te da je izrazio stvarno kajanje i konačno da je obeštetio oštećeno preduzeće – Elektrodistribuciju. Osnovano se žalbom javnog tužioca navodi da su to olakšavajuće okolnosti koje se stiču kod najvećeg broja okrivljenih, ali da one nisu takve da bi opravdale izricanje uslovne osude. Naime, činjenica obeštećenja oštećenog se ne može uzeti kao olakšavajuća okolnost jer je okrivljeni bio u obavezi da to učini pošto mu je Elektrodistribucija opravdano isključila električnu energiju zbog čega je okrivljeni morao da plati na nezakonit način utrošenu električnu energiju".

(presuda Okružnog suda u Čačku KŽ. 313/2002 od 21. novembra 2002. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 1/2003. godine, str. 17)

33) "Ne može se uzeti kao olakšavajuća okolnost prilikom odmeravanja kazne priznanje okrivljenog učinjenog krivičnog dela kada je očigledno da okrivljeni drugačiju odbranu nije ni mogao dati i kada su kod njega pronađeni predmeti izvršenja krivičnog dela. Prvostepenom presudom okrivljeni je oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela falsifikovanja isprave. Ispitujući prvostepenu presudu u delu odluke o krivičnoj

sankciji, okružni sud nalazi da je prvostepeni sud utvrdio činjenice i okolnosti koje su od uticaja na odlučivanje o kazni, ali joj nije dao dovoljan značaj, a neke okolnosti je uzeo kao olakšavajuće, mada u konkretnom slučaju to nije mogao da učini. Na strani okrivljenog je utvrđen niz olakšavajućih okolnosti kao što su njegovo korektno držanje pred sudom, lične i porodične prilike, ali u konkretnom slučaju prvostepeni sud kao olakšavajuću okolnost nije mogao uzeti priznanje okrivljenog da je učinio krivično delo, pošto je očigledno da okrivljeni drugačiju odbranu od one koju je dao i ne bi mogao dati jer je kod njega pronađen predmet izvršenja krivičnog dela - falsifikovani pasoš koji mu je oduzet".

(presuda Okružnog suda u Čačku Kž. 346/2002 od 29. januara 2003. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 4/2004. godine, str. 15)

34) "Prilikom odmeravanja vrste i visine kazne okrivljenom se ne može uzeti kao otežavajuća okolnost da je "odugovlačio postupak" neodazivanjem na poziv suda pri čemu prvostepeni sud gubi iz vida da posebna glava Zakonika o krivičnom postupku reguliše mere za obezbeđenje prisustva okrivljenog na glavnom pretresu".

(presuda Okružnog suda u Čačku Kž. 348/2002 od 24. decembra 2002. godine, Izbor sudske prakse, Beograd, broj 4/2003. godine, str. 33-34)

35) "Nepriznavanje od okrivljenog izvršenja krivičnog dela u toku glavnog pretresa sve do njegovog završetka, predstavlja bitnu okolnost za odmeravanje kazne u konkretnom slučaju. Presudom opštinskog suda okrivljeni je oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela šumske krađe. Osnovano se žalbom ukazuje da je izrečena kazna preblaga u odnosu na društvenu opasnost izvršenog krivičnog dela, kao i da se izrečenom

sankcijom ne može ostvariti svrha generalne prevencije. Naime, prvostepeni sud nije u dovoljnoj meri cenio sve okolnosti koje su od uticaja na vrstu i visinu kazne. Otežavajuće okolnosti na strani okrivljenog nisu pravilno ocenjene usled čega je opštinski sud našao da nema otežavajućih okolnosti propuštajući da oceni njegovo ponašanje tokom glavnog pretresa, njegovo nepriznavanje izvršenja krivičnog dela sve do samog završetka glavnog pretresa da bi tek nakon suočenja sa svedokom – lugarom, delimično priznao izvršenje krivičnog dela".

(presuda Okružnog suda u Užicu Kž. 420/2002 od 14. oktobra 2002. godine, Sudska praksa, broj 6/2003. godine, str. 18-19)

36) "Olakšavajuće okolnosti bitne za odmeravanje kazne okrivljenom jesu loše imovinske prilike i loše zdravstveno stanje okrivljenog, kao i protek vremena od izvršenja krivičnog dela.

Iz obrazloženja:

Ispitujući odluku o krivičnoj sankciji koja je izrečena okrivljenom, okružni sud nalazi postupajući po žalbi javnog tužioca da se žalbom neosnovano pobija ista isticanjem da nije bilo mesta izricanju uslovne osude u konkretnom slučaju. Prvostepeni sud je pravilno ocenio okolnosti na strani okrivljenog koje su od uticaja na vrstu i visinu krivične sankcije, pa je kao olakšavajuću okolnost uzeo loše imovinske prilike i loše zdravstveno stanje okrivljenog, kao i protek vremena od izvršenja krivičnog dela, a kao otežavajuću okolnost imao je u vidu raniju osuđivanost okrivljenog. Po oceni okružnog suda pravilan je zaključak prvostepenog suda da su ispunjeni uslovi da se okrivljenom izrekne uslovna osuda i pored okolnosti da je ranije osuđivan imajući u vidu olakšavajuće okolnosti na strani okrivljenog, kao i vreme koje

je proteklo od prethodne osude, tako da se može očekivati da će upozorenje uz pretnju kazne dovoljno uticati na okrivljenog da više ne vrši krivična dela. Utvrđena kazna zatvora u uslovnoj osudi je srazmerna težini izvršenog krivičnog dela i društvenoj opasnosti učinioca".

(presuda Okružnog suda u Užicu Kž. 422/2002 od 4. oktobra 2002. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 11-12/2002. godine, str. 20)

37) "Kada sud opozove ranije izrečenu uslovnu osudu, ne može kao otežavajuću okolnost ceniti raniju osuđivanost okrivljenog po toj osudi. U prvostepenom postupku učinjena je povreda krivičnog zakona na štetu okrivljenog na koju okružni sud pazi po službenoj dužnosti. Prilikom utvrđivanja okolnosti koje utiču na izbor vrste i visine krivične sankcije koju treba primeniti prema okrivljenom cenjeno je da je osuđivan zbog istovrsnog krivičnog dela. Sud nije bio ovlašćen da ovu okolnost ceni kao otežavajuću upravo zbog toga što je tu raniju uslovnu osudu za istovrsno krivično delo opozvao i uzeo kao utvrđenu kaznu zatvora iz te presude, pa je ta kazna obuhvaćena jedinstvenom kaznom zatvora na koju je okrivljeni osuđen ožalbenom presudom".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 512/2002 od 12. aprila 2002. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 60/2003. godine, str. 12-13)

38) "To što je okrivljeni posle prvog pucnja nastavio da puca u ubijenog, čak i onda kada se ovaj nalazio na zemlji u ležećem položaju, govori o posebnoj upornosti i brutalnosti okrivljenog u izvršenju krivičnog dela ubistva i većem stepenu njegove društvene opasnosti kao izvršioca što predstavlja otežavajuću okolnost od značaja prilikom odmeravanja kazne".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 587/2002 od 3. septembra 2002. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 11-12/2003. godine, str. 8)

39) "Činjenica da je maloletni oštećeni kome su nanete teške telesne povrede u vreme kada je bio povređen imao samo 12 godina i da ničim nije izazvao izrazito agresivni postupak okrivljenog inače svoga oca, predstavlja otežavajuću okolnost. Prvostepenom presudom okrivljeni je oglašen krivim da je izvršio krivično delo teške telesne povrede na taj način što je dok je maloletni oštećeni spavao zamahnutom lopatom udario ga u predelu glave i naneo mu tešku telesnu povredu u vidu preloma kostiju krova lobanje. Ispitujući prvostepenu presudu u delu odluke o kazni, sud je utvrdio da je prvostepeni sud pravilno cenio sve okolnosti od značaja za izbor vrste i visine krivične sankcije i da je pravilno zaključio da to što je maloletnik u vreme kada je povređen imao samo 12 godina i da ničim nije izazvao izrazito agresivni postupak okrivljenog, inače svoga oca, predstavlja otežavajuću okolnost".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 679/2002 od 11. aprila 2002. godine, Izbor sudske prakse, Beograd, broj 6/2004. godine, str. 33)

40) "Kao otežavajuća okolnost kod krivičnog dela teške telesne povrede može se ceniti težina nastupele povrede. Prvostepenom presudom okrivljeni je oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela teške telesne povrede. Međutim, po nalaženju okružnog suda osnovano se žalbom javnog tužioca ističe da prvostepeni sud prilikom odmeravanja kazne nije cenio kao otežavajuću okolnost stepen društvene opasnosti učinjenog krivičnog dela jer je okrivljeni svojim radnjama prouzrokovao nastupanje teških telesnih povreda kod oštećenog opasnih po život u toj meri da je smrtni ishod

izbегnut isključivo hitnom hirurškom intervencijom i lečenjem u zdravstvenoj ustanovi".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 807/2002 od 26. aprila 2002. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 1/2003. godine, str. 12-13)

41) "Činjenica da je okrivljeni pred ženidbom se može ceniti kao olakšavajuća okolnost prilikom odmeravanja kazne. Pravilno prvostepeni sud nalazi da se radi o licu koje se nalazi pred ženidbom ukazuje da on želi da promeni način života što predstavlja olakšavajuću okolnost".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 93/2002 od 12. februara 2003. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 12/2005. godine, str. 13)

42) "Okrivljeni je ispoljio naročitu drskost prilikom izvršenja krivičnog dela razbojništva kada je delo izvršeno prema babi svoje bivše devojkе od koje je on prethodno saznao da ona poseduje zlatan nakit".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1370/2002 od 28. januara 2003. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 7-8/2003. godine, str. 15)

43) "Pri odmeravanju kazne za krivično delo teškog slučaja razbojništva sa smrtnom posledicom, može se uzeti u obzir i mladost ubijenog, njegov kvalitet ličnosti mladog čoveka afirmisanog na više životnih polja u svojoj užoj i široj životnoj sredini pri čemu je lišen života bezobzirnim, bahatim i bezosećajnim postupanjem učinioca iako je sve ukazivalo da postoji izuzetna nesrazmera između protivpravne imovinske koristi koju je učinilac mogao očekivati i koju je pribavio od oštećenog i nastale štetne posledice".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1371/2002 od 13. februara 2003. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 7-8/2004. godine, str. 9)

44) "Pri odmeravanju kazne učiniocu krivičnog dela razbojništva treba ceniti način izvršenja i okolnosti krivičnog dela: da su delo izvršila dva mlada maskirana lica prema bračnom paru koji su stariji ljudi od oko 70 godina, kao i da je visoka povreda zaštićenog dobra – imovine i ličnog integriteta oštećenih, vezano za način primene sile, tako što su izvršioci vezivali oštećene, pretili im nožem i polivali kiselinom, te visoki iznos protivpravno pribavljene imovinske koristi".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1974/2002 od 12. juna 2003. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 62/2004. godine, str. 79)

45) "Licu koje je ranije osuđivano kao otežavajuća okolnost od značaja prilikom odmeravanja kazne u konkretnom slučaju se može ceniti i kratak vremenski period od prethodne osude do izvršenja novoutuženog krivičnog dela".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 2567/2002 od 24. decembra 2002. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 9/2003. godine, str. 15)

46) "Kada je okrivljeni oglašen krivim zbog izvršenja krivičnog dela neovlašćeno nabavljanje i držanje vatrenog oružja i municije iz Zakona o oružju i municiji, ne može se uzeti kao olakšavajuća okolnost što pištolji i municija nisu upotrebljeni. Prvostepenom presudom okrivljeni je oglašen krivim zbog izvršenja krivičnog dela neovlašćeno nabavljanje i držanje vatrenog oružja i municije. U obrazloženju drugostepene presude je navedeno da je prvostepeni sud dao preveliki značaj utvrđenim olakšavajućim okolnostima kao što su priznanje, kajanje, neosuđivanost. Posebno se u žalbi pravilno zaključuje da ne može imati stepen olakšavajućih okolnosti činjenica da pištolji i municija nisu upotrebljeni jer bi to bili elementi drugog krivičnog dela. Imajući

sve to u vidu, a posebno društvenu opasnost vršenja navedenog krivičnog dela i stepen krivične odgovornosti okrivljenih, jedino je opravdano izricanje kazne zatvora".

(presuda Okružnog suda u Čačku Kž. 47/2003 od 13. aprila 2003. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5/2004. godine, str. 18-19)

47) "Ima se ceniti kao otežavajuća okolnost prilikom odmeravanja kazne upornost okrivljenog u vršenju krivičnog dela koje je trajalo od 1. 12. 1997. do 13. 4. 2002. godine. Presudom opštinskog suda okrivljeni je oglašen krivim zbog izvršenja krivičnog dela krađe. U obrazloženju drugostepene presude je navedeno da se u konkretnom slučaju svrha kažnjavanja ne može ostvariti izricanjem uslovne osude. Prvostepeni sud je propustio da ceni pored utvrđenih okolnosti i otežavajuću okolnost – upornost okrivljenog i vremensko trajanje izvršenja krivičnog dela. Naime, okrivljeni je u nameri da sebi pribavi protivpravnu imovinsku korist u periodu od 1. 12. 1997. godine do 13. 4. 2002. godine oduzimao nemerenu električnu energiju. Dakle, takva otežavajuća okolnost mora imati odraza, pa je okružni sud okrivljenom izrekao безусловnu kaznu zatvora sa kojom se može ostvariti svrha kažnjavanja".

(presuda Okružnog suda Čačku Kž. 70/2003 od 31. marta 2003. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 7-8/2004. godine, str. 12-13)

48) "Ranija osuđivanost okrivljenog može se tretirati jedino kao otežavajuća okolnost, a to što okrivljeni ranije nije osuđivan za istovrsna krivična dela i protek vremena od ranije osude može samo uticati na visinu odmerene kazne".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 119/2003 od 14. februara 2003. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 4/2004. godine, str. 17)

49) "Kod izvršenja krivičnog dela nasilničkog ponašanja sud kao otežavajuću okolnost može ceniti raniju osuđivanost okrivljenog samo pod uslovom da ranije nije krivično osuđivan za krivična dela sa elementima nasilja jer je ta ranija osuđivanost zakonski elemenat krivičnog dela nasilničkog ponašanja. Okružni sud je cenio da je prvostepeni sud pravilno utvrdio i cenio okolnosti koje su od uticaja da kazna bude veća ili manja i pri tome je na strani okrivljenog od otežavajućih okolnosti cenio njegovu raniju osuđivanost. Činjenicu da je okrivljeni osuđivan i za krivično delo teške telesne povrede sud nije cenio kao otežavajuću okolnost. Ta činjenica predstavlja raniji život okrivljenog koji ukazuje na njegovu sklonost ka nasilničkom ponašanju, a to je bitno obeležje krivičnog dela nasilničkog ponašanja".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 231/2003 od 7. februara 2003. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 10-11/2005. godine, str. 14)

50) "Kada okrivljeni živi u vanbračnoj zajednici, to predstavlja olakšavajuću okolnost. Neosnovano se žalbom javnog tužioca navodi da činjenica da je okrivljeni u vanbračnoj zajednici ne predstavlja olakšavajuću okolnost. Ovo stoga što prema našem pozitivnom zakonodavstvu bračna i vanbračna zajednica su u svemu potpuno izjednačene. Činjenica da je okrivljeni u vanbračnoj zajednici, da je ovu vanbračnu zajednicu zasnovao posle izvršenja krivičnog dela, te da se od momenta zasnivanja ove vanbračne zajednice protiv njega ne vodi drugi krivični postupak, ukazuje da je okrivljeni u svemu pokušao da zasnue porodicu i da promeni svoj način života".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 243/2003 od 12. februara 2003. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 11/2003. godine, str. 14)

51) "Kada je utvrđeno da je optuženi izvršio sedam krivičnih dela krađe i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine, prilikom odmeravanja kazne ne može se uzeti kao otežavajuća okolnost način izvršenja krivičnog dela. Prvostepenom presudom optuženi je oglašen krivim zbog izvršenja produženog krivičnog dela krađe. U presudi je, između ostalog, navedeno da je visina kazne zatvora od jedne godine adekvatna stepenu krivične odgovornosti optuženog i društvenoj opasnosti vršenja krivičnih dela. Nezavisno od toga ne može se uzeti da postoji otežavajuća okolnost u konkretnom slučaju u vidu načina izvršenja krivičnog dela. Naime, određeno krivično delo ima svoj način izvršenja koji se mora realizovati da bi postojalo to delo, pa to ne može biti i otežavajuća okolnost".

(presuda Okružnog suda u Čačku Kž. 363/2003 od 7. oktobra 2003. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 9/2004. godine, str. 31)

52) "Optuženima koji su strani državljanima sud nije bio u mogućnosti da pribavi izveštaj iz kaznene evidencije, te je u smislu načela *in dubio pro reo*, morao optuženima kao olakšavajuće okolnosti uzeti da do sada nisu osuđivani.

Iz obrazloženja:

Prvostepenom presudom okružni sud je oglasio krivim optužene zbog izvršenja krivičnog dela razbojništva. Prilikom odlučivanja o vrsti i visini krivične sankcije, sud je imao u vidu sve olakšavajuće i otežavajuće okolnosti koje stoje na strani optuženih. Od olakšavajućih okolnosti, sud je cenio da su optuženi mladi ljudi, da su u potpunosti priznali izvršenje

krivičnog dela, da su izrazili kajanje i žaljenje zbog izvršenog krivičnog dela i da su dali obećanje da se tako nešto više neće ponoviti. Dalje je sud u prvostepenoj presudi naveo da raniji život optuženih u smislu njihove ranije osuđivanosti sud nije mogao da ceni jer su optuženi strani državljanjani, te sud nije bio u mogućnosti da pribavi izveštaj iz kaznene evidencije za optužene ni po mestu rođenja, ni po mestu prebivališta. Žalbom branioca optuženih prvostepena presuda se pobija zbog odluke o krivičnoj sankciji koja je prestrogo odmerena. U presudi Vrhovnog suda kojom se preinačava prvostepena presuda u delu koji se odnosi na odluku o kazni, optuženi se osuđuju na kaznu zatvora u kraćem vremenskom trajanju, navodi se da je prvostepeni sud shodno načelu in dubio pro reo morao optuženima kao olakšavajuće okolnosti uzeti da do sada nisu osuđivani, a upravo iz razloga što za optužene nije mogao da pribavi izveštaj iz kaznene evidencije".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 388/2003 od 1. aprila 2003. godine, Pravni informator, Beograd, broj 2/2004. godine, str. 27-28)

53) "Kada prvostepeni sud odlučuje o visini kazne zatvora, ne može uzeti kao otežavajuću okolnost da se oštećeni pridružio krivičnom gonjenju i što je istakao imovinskopravni zahtev. Prvostepenom presudom optuženi je oglašen krivim zbog izvršenja krivičnog dela teške krađe. Prvostepeni sud je pravilno utvrdio sve olakšavajuće okolnosti koje postoje u konkretnom slučaju, a od otežavajućih okolnosti je pravilno uzeo da se radi o osuđivanom licu. Naime, prvostepeni sud je pogrešno uzeo optuženom kao otežavajuću okolnost to što se oštećeni pridružio krivičnom gonjenju i što je istakao imovinskopravni zahtev. Navedene okolnosti nisu mogle biti uzete u obzir kao otežavajuće okolnosti, nego suprotno tome neisticanjem imovinskopravnog

zahteva i nepridruživanje krivičnom gonjenju, mogu imati karakter olakšavajućih okolnosti".

(presuda Okružnog suda u Čačku Kž. 463/2003 od 31. decembra 2003. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 9/2004. godine, str. 31)

54) "Osuđujući okrivljenog za krivično delo neovlašćeno nošenje pištolja, sud je dao prevelik značaj priznanju okrivljenog koje samo po sebi i nije od posebnog značaja obzirom na činjenicu da je iz potvrde o privremenom oduzimanju predmeta, dokazano da je od okrivljenog oduzet pištolj sa mecima, kao i da okrivljeni nije imao dozvolu za držanje, a ni za nošenje istog".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 480/2003 od 20. marta 2003. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 61/2003. godine, str. 59)

55) "Činjenice i okolnosti koje su od značaja za odmeravanje kazne predstavljaju odlučne činjenice i ukoliko su razlozi o tim činjenicama i okolnostima u znatnoj meri protivurečni, time je učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka. Po oceni Vrhovnog suda osnovano se u žalbi okružnog javnog tužioca ukazuje da prvostepeni sud nije na pouzdan način utvrdio odlučnu činjenicu o ranijoj osuđivanosti, odnosno neosuđivanosti okrivljenog. Naime, kod činjenice da je okrivljeni u istrazi naveo da je ranije osuđivan i to uslovnom osudom zbog krivičnog dela teške krađe ili razbojništva, to je kod te okolnosti prvostepeni sud bio dužan da osim izveštaja iz kaznene evidencije po mestu prebivališta okrivljenog pribavi i izveštaj iz kaznene evidencije i po mestu njegovog rođenja kako bi na pouzdan način utvrdio činjenicu o njegovom ranijem životu, a ova okolnost ima značaj odlučne činjenice kod odmeravanja i izricanja krivične sankcije".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 943/2003 od 5. februara 2004. godine, Revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, broj 3/2004. godine, str. 200)

56) "Kada je okrivljeni oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela neovlašćenog nabavljanja i držanja vatrenog oružja i krivičnog dela lake telesne povrede kada je oštećenom naneta laka telesna povreda pucanjem iz pištolja, tada se prilikom odmeravanja kazne ima ceniti kao otežavajuća okolnost što je navedena krivična dela izvršio odmah po izlasku iz zatvora zbog osude za krivično delo izazivanja opšte opasnosti kada je takođe u konkretnom slučaju upotrebljeno vatreno oružje. Prvostepeni sud je okrivljenog oglasio krivim zbog izvršenja krivičnog dela lake telesne povrede i krivičnog dela neovlašćenog nabavljanja i držanja vatrenog oružja. U situaciji kada je okrivljeni oglašen krivim za izvršenje dva krivična dela – jedno delo izvršeno upotrebom vatrenog oružja i nanošenjem povrede oštećenom i drugo delo neovlašćenog nabavljanja i držanja vatrenog oružja, tada se prilikom odmeravanja kazne kao otežavajuća okolnost mora ceniti i zadnja osuda okrivljenog zbog izvršenja krivičnog dela izazivanja opšte opasnosti koje je izvršeno upotrebom vatrenog oružja, a krivično delo zbog kojeg je osuđen je izvršeno neposredno po izlasku iz zatvora".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 981/2003 od 17. juna 2003. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 2-3/2005. godine, str. 20-21)

57) "Pogrešno je uzeta kao otežavajuća okolnost da je krivično delo ubistva izvršeno sa direktnim umišljajem jer ovaj kvalitet vinosti optuženog čini konstitutivni elemenat krivičnog dela za koje je on i oglašen krivim, pa onda i ne može biti ovako vrednovan, a nije uzeta kao olakšavajuća okolnost da je

oštećena (koja je državljanka Turske) istakla u svom pismu da nije zainteresovana za dalje krivično gonjenje optuženog".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1122/2003 od 7. oktobra 2003. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 1/2004. godine, str. 20)

58) "Društvena opasnost izvršenog krivičnog dela ili kako se ona u uporednom zakonodavstvu zove "količina kriminalne opasnosti" ne može biti ni otežavajuća ni olakšavajuća okolnost, ali zajedno sa težinom posledice i drugim elementima bića krivičnog dela može biti stepenovana kod odmeravanja kazne kada se procenjuje težina izvršenog krivičnog dela u poređenju sa istovrsnim krivičnim delima. Prvostepeni sud je pogrešno kao otežavajuću okolnost cenio društvenu opasnost krivičnog dela jer je ista već predviđena u zakonom propisanoj kazni za to delo, pa se istovremeno ne može uzimati i kao otežavajuća okolnost. Takođe je pogrešno prvostepeni sud kao otežavajuću okolnost cenio sklonost okrivljenog ka vršenju ovakvih krivičnih dela jer bi za takvu ocenu suda bilo nužno da postoji pravnosnažna sudska presuda, a ne nepravnosnažna odluka čiji je ishod još uvek neizvestan".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1553/2003, Bilten sudske prakse Okružnog suda u Nišu, Niš, broj 22/2006. godine, str. 87-88)

59) "Činjenica da je okrivljeni bio izazvan od strane oštećenog na svom radnom mestu pre nego što mu je naneo tešku telesnu povredu, predstavlja olakšavajuću okolnost pri odmeravanju kazne u konkretnom slučaju. Prvostepenom presudom okrivljeni je oglašen krivim da je oštećenom naneo tešku telesnu povredu tako što je na svom radnom mestu – benzinskoj pumpi, u funkciji točioca benzina bio isprovociran i izazvan od strane oštećenog posle čega mu je naneo tešku telesnu povredu. Ne može se prihvatiti stav javnog tužioca da

ne predstavlja olakšavajuću okolnost činjenica da je okrivljeni bio izazvan od strane oštećenog na svom radnom mestu".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1999/2003 od 18. septembra 2003. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 1/2004. godine, str. 19)

60) "Olakšavajuća je okolnost da je okrivljeni odlučio da živi u manastiru zbog čega je od igumana i bratstva manastira Hopovo gde već duže vreme boravi dobio uverenje da će mu nakon izdržane kazne omogućiti ostanak u toj sredini".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1281/2003 od 7. oktobra 2004. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 67/2005. godine, str. 68-69)

61) "To što je pripadnik policije na svom radnom mestu građaninu naneo tešku telesnu povredu, predstavlja otežavajuću okolnost pri odmeravanju kazne".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 3601/2003 od 22. decembra 2003. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 10/2004. godine, str. 9)

62) "Višestruka prekršajna kažnjavanost za kršenje saobraćajnih propisa kada se sudi takvom licu za izvršeno krivično delo protiv bezbednosti javnog saobraćaja ima se ceniti kao otežavajuća okolnost koja ukazuje da raniji život učinioca nije bio uredan i da je isti sklon kršenju – nepoštovanju saobraćajnih propisa. Činjenica da je okrivljeni sedam puta kažnjavan zbog prekršaja iz oblasti bezbednosti javnog saobraćaja i da se uvek radilo o prekršajima izvršenim u stanju alkoholisanosti mora se uzeti kao otežavajuća okolnost okrivljenom koji je optužen da je izvršio krivično delo teško delo protiv bezbednosti javnog saobraćaja jer ona govori o ranijem životu okrivljenog i njegovoj

upornosti u kršenju zakonskih normi kojima je regulisano ponašanje učesnika u saobraćaju na putevima".

(presuda Okružnog suda u Nišu Kž. 100/2004, Bilten sudske prakse Okružnog suda u Nišu, Niš, broj 22/2006. godine, str. 88)

63) "Kao otežavajuću okolnost kod krivičnog dela teške telesne povrede, sud može ceniti činjenicu da je je oštećeni znatno stariji od okrivljenog. Okrivljeni je u vreme izvršenja krivičnog dela imao 21 godinu, dok je oštećeni imao 60 godina. Prilikom odmeravanja kazne prvostepeni sud nije dao adekvatan značaj otežavajućoj okolnosti – razlici u godinama između okrivljenog i oštećenog".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 266/2004 od 12. februara 2004. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 64/2004. godine, str. 66)

64) "Kada je učinilac lišio života svoju majku i za to delo osuđen ne može mu se ceniti prilikom odmeravanja kazne kao olakšavajuća okolnost da je krivično delo izvršio prema članu svoje porodice sa kojim je živeo u porodičnoj zajednici i duševne patnje zbog gubitka majke".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1444/2004 od 27. juna 2005. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5/2006. godine, str. 16)

65) "Činjenica da je učinilac krivičnog dela bio aktivni pripadnik policije u vreme izvršenja krivičnog dela čija je upravo dužnost bila da se stara o bezbednosti imovine građana ukazuje na povećani stepen društvene opasnosti optuženog kao učinioca dela".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1447/2004 od 24. juna 2004. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 11-12/2004. godine, str. 25)

66) "Izjava optuženog da se kaje za učinjena krivična dela više je formalna izjava nego što odražava iskreno kajanje optuženog kada se ima u vidu da nije priznao izvršenje svih krivičnih dela za koja je oglašen krivim, kao i da se radi o licu koje je sklono vršenju istovrsnih krivičnih dela".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 2771/2004 od 15. marta 2004. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 1/2005. godine, str.15)

67) "Okolnost da optuženi, koji je oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja, nije obešteto oštećene, ne može imati karakter otežavajuće okolnosti kada se ima u vidu da je on tek presudom obavezan da ih obešteti, a to što je optuženi izrazio spremnost da oštećene obešteti i što je pristao na visinu imovinskopravnog zahteva koju je opredelio oštećeni, može imati karakter olakšavajuće okolnosti".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 3047/2004 od 30. novembra 2004. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 7-8/2005. godine, str. 10)

68) "Ranija osuđivanost učinioca džepne krađe – ukupno dvadeset sedam puta pretežno za istovrsna krivična dela, opravdava izricanje kazne zatvora u dužem trajanju".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 3303/2004 od 29. decembra 2004. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5/2005. godine, str. 13)

69) "Ima se uzeti kao otežavajuća okolnost pri odmeravanju kazne optuženima činjenica da su krivična dela izvršili u hodniku sudske zgrade nakon izlaska iz sudnice. Presudom prvostepenog suda optuženi su oglašeni krivim zbog izvršenja krivičnog dela lake telesne povrede. Ispitujući prvostepenu presudu u delu

odluke o kazni, ovaj sud nalazi da je žalba punomoćnika privatne tužilje osnovana. Nisu ispunjeni uslovi za izricanje uslovne osude s obzirom da se istom ne može očekivati postizanje svrhe kažnjavanja jer ne odgovara stepenu društvene opasnosti i stepenu krivične odgovornosti optuženih. Prvostepeni sud je cenio određene olakšavajuće okolnosti na strani optuženih. Međutim, propustio je da utvrdi da na strani optuženih postoje i otežavajuće okolnosti koje se odnose na činjenicu da je krivično delo izvršeno u zgradi suda nakon okončanog ročišta u parničnom postupku, a ovaj sud nalazi da se samo efektivnom kaznom može postići svrha kažnjavanja".

(presuda Okružnog suda u Čačku Kž. 50/2005 od 10. februara 2005. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 4/2005. godine, str. 23)

70) "Okrivljeni je kao i ostala dvojica koji prisustvuju glavnom pretresu dužan da se pokorava naređenjima predsednika veća koja se odnose na održavanje reda i da ne ometa rad suda. Njegovo pokoravanje naređenjima predsednika veća i neometanje rada suda ne mogu se kvalifikovati kao olakšavajuće okolnosti koje sud naziva "korektno ponašanje".

Iz obrazloženja:

Osnovano se žalbom javnog tužioca ukazuje da nije bilo mesta ublažavanju kazne okrivljenom za učinjeno krivično delo. Jedina olakšavajuća okolnost koja je postojala na strani okrivljenog je njegov raniji život – odnosno da do sada nije bio osuđivan. Imovinsko stanje ne može biti olakšavajuća okolnost pogotovo ne kod ovakvog krivičnog dela. Opštinski sud uzima kao olakšavajuću okolnost i korektno držanje okrivljenog pred sudom ne obrazlažući u čemu se sastoji to korektno držanje. Prema obrazloženju presude i podacima u spisima predmeta okrivljeni ne priznaje izvršenje krivičnog dela. Ako se misli na

ponašanje okrivljenog pred sudom, to je obaveza svih učesnika u postupku i ne može biti cenjeno kao olakšavajuća okolnost koja bi ukazivala na neki veći stepen korektnosti van uobičajenog ponašanja".

(presuda Okružnog suda u Nišu Kž. 286/2005, Bilten sudske prakse Okružnog suda u Nišu, Niš, broj 23/2006. godine, str. 117)

71) "U konkretnom slučaju prilikom odmeravanja kazne ne mogu se kao olakšavajuće okolnosti uzeti korektno držanje okrivljenog pred sudom, njegovo porodično stanje – da je neoženjen jer su to uobičajene okolnosti od značaja za svakog čoveka kao člana društva. Naprotiv, kod porodičnog stanja okolnost da okrivljeni ima porodicu, suprugu i decu koju izdržava, može se uzeti kao olakšavajuća okolnost".

(presuda Okružnog suda u Čačku Kž. 321/2005 od 22. jula 2005. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 11-12/2006. godine, str. 12)

72) "Otežavajuću okolnost prilikom odmeravanja kazne učiniocu krivičnog dela predstavlja činjenica da je okrivljeni star 40 godina, a da je podstrekavao na izvršenje krivičnog dela drugog okrivljenog koji je od njega mlađi osamnaest godina".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1096/2005 od 7. septembra 2005. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 2-3/2006. godine, str. 13)

73) "Kada je učinilac krivičnog dela lišio života svoju suprugu koja je bila težak invalid, nesposobna i u nemogućnosti da se brani, to predstavlja otežavajuću okolnost prilikom odmeravanja kazne takvom licu".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1595/2005 od 3. novembra 2005. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 7-8/2006. godine, str. 18)

74) "Osuda po nepravnosnažnoj presudi ne može se ceniti kao otežavajuća okolnost. Pravilno prvostepeni sud nije cenio kao otežavajuću okolnost činjenicu da je okrivljenom izrečena uslovna osuda za istovrsno krivično delo s obzirom da ista nije bila pravnosnažna u vreme izvršenja krivičnog dela u pitanju, pa se suprotno žalbi javnog tužioca da je ovu okolnost kao otežavajuću prvostepeni sud trebalo da ceni kao otežavajuću pokazuje neosnovanim".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1973/2005 od 1. decembra 2005. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 10/2006. godine, str. 19)

75) "Kada sud uzme kao utvrđenu kaznu zatvora pošto je prethodno opozvao uslov i učiniocu izrekne jedinstvenu kaznu zatvora, opozvana uslovna osuda se ne može ceniti kao otežavajuća okolnost. Prilikom odmeravanja kazne sud je od otežavajućih okolnosti na strani okrivljenog cenio njegovu raniju osuđivanost zbog istovrsnog krivičnog dela. Prvostepeni sud nije mogao da ceni kao otežavajuću okolnost raniju osuđivanost okrivljenog zbog istovrsnog krivičnog dela s obzirom da je uslovnu osudu okrivljenom opozvao prvostepenom presudom, pa je stoga Vrhovni sud pobijanu presudu preinačio i izrekao težu kaznu".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 2230/2005 od 29. decembra 2005. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 9/2006. godine, str. 12)

76) "I u slučaju oglašavanja okrivljenog krivim zbog krivičnog dela silovanja i za protivprirodni blud, sud je slobodan da i u ovakvom slučaju oceni koje su okolnosti koje se odnose na ličnost učinioca dela olakšavajuće, a koje su otežavajuće, a pri tome nije vezan nikakvim pravilom, već samo okolnostima slučaja i svojim slobodnim uverenjem".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 2415/2005 od 6. marta 2006. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 11-12/2008. godine, str. 14)

77) "Kao otežavavajuća okolnost prilikom odmeravanja kazne ocenjuje se i količina opojne droge koju je okrivljeni stavio u promet, a koja iznosi oko 350 grama".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. ok. 3/2006 od 8. septembra 2006. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5/2007. godine, str. 14)

78) "Kada se učiniocu sudi za krivično delo silovanja otežavajuću okolnost prilikom odmeravanja kazne predstavlja njegova ranija osuđivanost, između ostalog i dva puta za istovrsno krivično delo, kao i njegov raniji život koji se ogleda u činjenici da je delo izvršio kada nije bila pravnosnažna presuda kojom je osuđen za krivično delo silovanja. Sve ove okolnosti ukazuju da se radi o ličnosti koja ne prihvata norme društvenog ponašanja i koji je sklon nasilnom ponašanju".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 56/2006 od 23. februara 2006. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 10/2006. godine, str. 19)

79) "Kada je okrivljeni presudom prvostepenog suda oglašen krivim zbog krivičnog dela teško delo protiv bezbednosti javnog saobraćaja u kojem je nastupila smrt jednog lica, jedno lice zadobilo teške telesne povrede, a dva lica lake telesne povrede i izrečena mu je uslovna osuda, neosnovani su navodi u žalbi javnog tužioca da okrivljenom treba izreći efektivnu kaznu zatvora. Vođenjem prostepenog postupka koji je trajao sedam godina očigledno je došlo do povrede čl. 6. Evtropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i do povrede prava na pravično suđenje u razumnom roku, a na štetu okrivljenog. Izricanjem strožije krivične sankcije moglo bi se oceniti neprimerenim i nepravednim što bi za okrivljenog bila neopravdana retorzija, a sve je to u suprotnosti sa zahtevom pravde i pravičnosti i stvarnom suštinom ciljeva specijalne i generalne prevencije".

(presuda Okružnog suda u Subotici Kž. 180/2006 od 9. maja 2006. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 3-4/2007. godine, str. 22)

80) "Kada je okrivljeni izvršio krivično delo ugrožavanje javnog saobraćaja jer je pod dejstvom alkohola od 2,08 promila upravljao vozilom koje je naletelo na vozilo ispred sebe, a potom se nekontrolisano kretalo po kolovozu i ostvarilo kontakt sa još dva vozila pri čemu su tri lica zadobila lake telesne povrede, tada nema mesta izricanju uslovne osude okrivljenom. Pravilnom primenom zakona imajući u vidu stepen krivice okrivljenog, okolnosti pod kojima je krivično delo izvršeno, jačinu povrede ili ugrožavanja zaštićenog dobra opravdavanje samo kazna zatvora".

(presuda Okružnog suda u Užicu Kž. 238/2006 od 21. septembra 2006. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5/2007. godine, str. 16)

81) "To što je okrivljeni u dosadašnjem životu dolazio u sukob sa zakonom kao maloletni izvršilac krivičnih dela može se uzeti kao otežavajuća okolnost prilikom odmeravanja kazne".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 606/2006 od 15. maja 2006. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5/2007. godine, str. 14)

82) "To što je okrivljeni negirao izvršenje krivičnih dela za koja je oglašen krivim ne može se ceniti kao otežavajuća okolnost pri odmeravanju kazne jer okrivljeni ima pravo da se brani onako kako smatra da je za njega najpovoljnije. Na pravilnost odluke su bez uticaja navodi izneti u žalbi javnog tužioca da je okrivljeni negirao izvršenje krivičnog dela, te mu se ovakav način odbrane ne može ceniti kao otežavajuća okolnost u bilo kom smislu kao nepovoljna okolnost prilikom odlučivanja o kazni".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 655/2006 od 25. aprila 2006. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 1/2007. godine, str. 16)

83) "Okrivljenom koji je osuđen zbog izvršenja krivičnog dela ubistva kao otežavajuća okolnost su cenjene okolnosti pod kojima je krivično delo učinjeno, kao i njegovo ponašanje posle izvršenog krivičnog dela kada je stavio pištolj u ruku pokojne fingirajući samoubistvo pre nego što je pobegao sa lica mesta".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 697/2006 od 23. maja 2006. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 2/2007. godine, str. 15)

84) "Kada je okrivljeni osuđen za krivično delo nasilja u porodici otežavajuću okolnost predstavlja činjenica da je svoju suprugu zlostavljao i ranije u periodu koji optužnim aktom tužioca nije bio obuhvaćen. Po oceni okružnog suda prvostepeni sud nije na odgovarajući način cenio sve okolnosti koje su od značaja za izbor vrste i visine izrečene krivične sankcije tako da nije na odgovarajući način ocenio društvenu opasnost učinjenog krivičnog dela i to činjenicu da je okrivljeni kako je to utvrđeno u sprovedenom postupku više godina vršio nasilje nad svojom suprugom – oštećenom o čemu su svedočili svi saslušani svedoci što je evidentirano i u centru za socijalni rad i što je oštećena bila prinuđena da prijavljuje policiji i da je prilikom vršenja nasilja istu ne samo psihički zlostavljao, već joj je nanosio i određene povrede".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 2978/2006 od 8. novembra 2006. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 76/2007. godine, str. 100)

85) "Ako je uvređeni uvredu uzvratio, pa sud okrivljenog ne oslobodi od kazne, tu činjenicu može ceniti kao olakšavajuću okolnost. Pored toga, sud je kao olakšavajuću okolnost na

strani okrivljene cenio i činjenicu da je ona bila prva uvređena i da je uvredu povratila".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 3505/2006 od 21. decembra 2006. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 76/2007. godine, str. 100)

86) "Okrivljenom je za učinjeno krivično delo teške krađe u pokušaju izrečena blaža krivična sankcija jer prvostepeni sud nije u dovoljnoj meri cenio okolnost da je okrivljeni do sada više puta osuđivan zbog krivičnih dela protiv imovine, te da se radi o specijalnom povratniku. Drugostepeni sud takođe nalazi da je prvostepeni sud pogrešno kao olakšavajuću okolnost okrivljenom cenio njegovo iskreno držanje u postupku s obzirom da isti poriče izvršenje predmetnog krivičnog dela. Budući da okrivljeni u pretežnom delu svoga dosadašnjeg života i u kontinuitetu vrši krivična dela, a da je započeo sa vršenjem krivičnih dela još kao maloletnik te okolnosti se ne mogu ceniti kao olakšavajuće".

(presuda Okružnog suda u Subotici Kž. 267/2007 od 18. septembra 2007. godine, Izbor sudske prakse, Beograd, broj 3/2008. godine, str. 37-38)

87) "Kod krivičnog dela neovlašćenog korišćenja tuđeg vozila olakšavajuću okolnost predstavlja činjenica da je oštećenom vozilo vraćeno u delovima i delimično oštećeno. Po oceni okružnog suda pravilno je prvostepeni sud cenio kao olakšavajuću okolnost činjenice da je okrivljeni zaposlen, oženjen, otac jednog maloletnog deteta, da je od izvršenja krivičnog dela prošlo više od pet godina, da se u međuvremenu izleo od zavisnosti od droge kao i da je oštećeno vozilo vraćeno u delovima i delimično oštećeno, kao i spremnost okrivljenog da prekine sa dotadašnjim načinom života".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 3240/2007 od 1. aprila 2008. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 78/2008. godine, str. 124)

88) "U situaciji kada je okrivljeni oglašen krivim zbog produženog krivičnog dela ometanje ovlašćenog službenog lica u obavljanju poslova bezbednosti ima mesta preinačenju presude ocenjujući kao otežavajuću okolnost upornost okrivljenog. On je najpre upućivao pogrdne reči oštećenom – policijskom službeniku, a zatim je i fizički nasrnuo na njega, nakon čega je nastavio sa vređanjem kada je zaustavljen u upravljanju motornim vozilom. Pri takvom stanju stvari jedino se efektivnom kaznom zatvora može ostvariti svrha kažnjavanja i postići specijalna i generalna prevencija".

(presuda Okružnog suda u Užicu Kž. 610/2008 od 19. decembra 2008. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5-6/2009. godine, str. 13)

89) "Presudom prvostepenog suda okrivljeni je oglašen krivim zbog krivičnog dela teško delo protiv bezbednosti javnog saobraćaja. Osnovano se žalbom javnog tužioca ukazuje da je prvostepeni sud prilikom izricanja krivične sankcije precenio značaj olakšavajućih okolnosti, a da je pri tome potcenio otežavajuće okolnosti koje se izražavaju u tome da je okrivljeni više puta ranije osuđivan, da su kritičnom prilikom teške telesne povrede zadobila dva lica na pešačkom prelazu gde se u tom trenutku nalazio veći broj ljudi. Dajući pravilan značaj svim olakšavajućim i otežavajućim okolnostima na strani okrivljenog, prvostepeni sud je ocenio da se izrečenom kaznom može obezbediti ostvarenje ciljeva generalne i specijalne prevencije".

(presuda Okružnog suda u Subotici Kž. 620/2008 od 6. februara 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 4/2009. godine, str. 17-18)

90) "Otežavajuće okolnosti na strani okrivljenog, a naročito njegov raniji život s obzirom da je više puta osuđivan zbog istih i istovrsnih krivičnih dela kao i okolnosti izvršenja istog da je u kratkom vremenskom periodu u kasnim noćnim satima izvršio dva krivična dela teške krađe koja su ušla u sastav produženog krivičnog dela ukazuju na povećanu društvenu opasnost okrivljenog zbog čega se kaznom zatvora u propisanom minimumu ne može ostvariti svrha kažnjavanja.

Iz obrazloženja:

Utvrđene otežavajuće okolnosti na strani okrivljenog, a naročito njegov raniji život s obzirom da je više puta osuđivan zbog istih i istovrsnih krivičnih dela i da se počev od 1999. godine kontinuirano bavi vršenjem krivičnih dela kao i okolnosti izvršenja istog – da je u vrlo kratkom vremenskom periodu u kasnim noćnim satima izvršio dva krivična dela teške krađe koja su ušla u sastav produženog krivičnog dela ukazuju na povećanu društvenu opasnost okrivljenog. U konkretnom slučaju odmerena kazna je srazmerna težini izvršenog krivičnog dela, stepenu krivice i društvene opasnosti okrivljenog i nužna je za ostvarivanje svrhe kažnjavanja – postizanje opšte i specijalne prevencije".

(presuda Okružnog suda u Nišu Kž. 1830/2008 od 15. oktobra 2008. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 1-2/2010.godine, str. 17)

91) "U situaciji kada je okrivljeni prethodnom pravnosnažnom presudom oglašen krivim zbog istog krivičnog dela za koje mu je izrečena uslovna osuda, a u ranijem životu je već tri puta pravnosnažno osuđivan za razna krivična dela, ima mesta preinačenju prvostepene presude i osudi na безусловnu kaznu zatvora.

Iz obrazloženja:

Iz spisa predmeta proizilazi da je okrivljeni započeo sa izvršenjem krivičnih dela 1988. godine i da je do sada osuđivan više puta na kazne zatvora. Poslednji put je bio oglašen krivim zbog istog krivičnog dela kada mu je izrečena uslovna osuda što prema nalaženju ovog suda očigledno ukazuje na sklonost okrivljenog ka vršenju krivičnih dela, pa do sada izrečene i izdržane kazne zatvora nisu uticale na njega da više ne čini krivična dela, te se ne može očekivati da će se i sada uslovnom osudom postići opšta svrha krivičnih sankcija. Prvostepeni sud je dao pravilan značaj olakšavajućim okolnostima koje su vezane za imovinske i lične prilike okrivljenog s tim što u dovoljnoj meri nije cenio raniju osuđivanost okrivljenog, pa da mu je između ostalog izricana i uslovna osuda za isto krivično delo koja po nalaženju ovog suda nije adekvatna težini učinjenog krivičnog dela i stepenu krivice okrivljenog. Takođe je sud imao u vidu da je okrivljeni na pomenuti način u više navrata ispoljio upornost u preduzimanju protivpravnih radnji što sve predmetnom krivičnom delu i okrivljenom kao njegovom učiniocu daje teži značaj".

(presuda Okružnog suda u Subotici Kž. 33/2009 od 4. februara 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 4/2009. godine, str. 17)

92) "Okolnost da je okrivljeni u pet navrata upotrebio tuđu platnu karticu na više bankomata, ima se ceniti kao otežavajuća okolnost. Okružni sud je uvažavajući navode iz žalbe javnog tužioca naročito imao u vidu okolnosti pod kojima je predmetno krivično delo izvršeno iz kojih proizilazi da je okrivljeni ispoljio upornost pri izvršenju krivičnog dela koja se sastoji u tome što je u pet navrata sa različitih bankomata u gradu podizao navedene novčane iznose neovlašćenom

upotrebom tuđe platne kartice što predmetnom krivičnom delu i okrivljenom kao njegovom učiniocu daje teži značaj. Kada se ovome doda i činjenica da okrivljeni do sada ni delimično nije nadoknadio štetu oštećenom, to dodatno uverava ovaj sud da izrečena uslovna osuda kao mera upozorenja uz pretnju kaznom zatvora nije adekvatna i individualizirana ličnosti okrivljenog".

(presuda Okružnog suda u Subotici Kž. 63/2009 od 23. februara 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 9-10/2009. godine, str. 16)

93) "Izrečena kazna zatvora treba da je srazmerna odnosu utvrđenih okolnosti, a naročito objektivnoj težini izvršenog krivičnog dela, stepenu krivice i istovremeno treba da je nužna za ostvarenje svrhe kažnjavanja okrivljenog.

Iz obrazloženja:

Sud je kao olakšavajuće okolnosti cenio: lične i porodične prilike okrivljenog, da je oženjen i otac jednog maloletnog deteta, podatak da do sada nije osuđivan, njegovo korektno držanje na glavnom pretresu i u tom smislu činjenicu da je priznao izvršenje krivičnog dela i izrazio kajanje i žaljenje, okolnost da je bez stalnih primanja jer mu je zbog učinjenog krivičnog dela prestao radni odnos, dok je od otežavajućih okolnosti cenio: objektivnu težinu učinjenog krivičnog dela, pobude i značaj javnih isprava u pravnom saobraćaju. Po nalaženju drugostepenog suda izrečena kazna zatvora je u konkretnom slučaju adekvatna krivična sankcija, srazmerna odnosu navedenih okolnosti, a naročito objektivnoj težini učinjenog krivičnog dela, stepenu krivice okrivljenog, a istovremeno je nužna za postizanje svrhe kažnjavanja okrivljenog. Kazna zatvora na koju je okrivljeni osuđen je prava mera kazne kojom će se ostvariti i zahtevi specijalne i generalne prevencije. Ista je nužna radi sprečavanja

okrivljenog da ubuduće vrši krivična dela, njome se utiče i na druge da ne vrše krivična dela, ali se njome istovremeno izražava i društvena osuda za krivično delo, jača moral i učvršćuje obaveza poštovanja zakona".

(presuda Okružnog suda u Nišu Kž. 578/2009 od 21. marta 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 7-8/2009. godine, str. 18-19)

5.2. Ublažavanje kazne

1) "Optuženom koji je pokušao da izvrši krivično delo ubistva prema nepodobnom predmetu može se izreći kazna zatvora ispod granice za ublažavanje kazne, a u konkretnom slučaju kazna zatvora od dva meseca i 28 dana".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 143/93 od 25. januara 1995. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5/2002. godine, str. 21)

2) "Kada sud utvrdi da je okrivljeni izvršio krivično delo lake telesne povrede, okolnosti da se radi o okrivljenom koji je ranije više puta osuđivan za istovrsna krivična dela i da je delo izvršio prema oštećenju koja je 20 godina starija od njega, opravdava ublažavanje kazne, ali ne i izricanje uslovne osude bez efektivne novčane kazne.

Iz obrazloženja:

Prvostepenom presudom okrivljeni je oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela lake telesne povrede i izrečena mu je uslovna osuda – kazna zatvora u trajanju od šest meseci koja se neće izvršiti ako okrivljeni u roku od dve godine ne izvrši novo krivično delo. Povom žalbe javnog tužioca okružni sud je preinačio prvostepenu presudu u pogledu odluke o krivičnoj sankciji, tako što je okrivljenom izrečena novčana kazna u

iznosu od 30.000 dinara. Prvostepeni sud je ocenom utvrđenih okolnosti pogrešio kada je našao da ima mesta u konkretnom slučaju izricanju uslovne osude. Naime, utvrđene okolnosti opravdavaju ublažavanje kazne po vrsti, ali ne i izricanje uslovne osude. Sama pretnja kaznom, a bez njenog izvršenja ne bi mogla da ostvari svrhu kažnjavanja, posebno kada se ima u vidu da je okrivljeni do sada više puta osuđivan za istovrsna krivična dela i da je očigledno da ranije izrečene krivične sankcije nisu uticale na njega da ne vrši nova krivična dela. Isto tako krivično delo je izvršeno prema ženi koja je od njega starija 20 godina, a društvena opasnost izvršenog krivičnog dela je pojačana imajući u vidu da je okrivljeni drvenom motkom debljine 5 cm udario oštećenu po glavi kao vitalnom delu tela, te da je s obzirom na upotrebljeno sredstvo i mesto nanesene povrede znatno teže narušenje zdravlja izbegnuto samo slučajno".

(presuda Okružnog suda u Užicu Kž. 35/2003 od 24. januara 2003. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5/2003. godine, str. 15)

3) "Kada prvostepeni sud u obrazloženju svoje presude ne navede razloge kojima se rukovodio pri izricanju blaže kazne od zakonom predviđene za to krivično delo, čini bitnu povredu odredaba krivičnog postupka. Podignutim zahtevom za zaštitu zakonitosti republički javni tužilac je tražio da se utvrdi da su nižestepeni sudovi povredili zakon što su bez primene odredaba o ublažavanju kazne izrekli okrivljenima novčane kazne za krivično delo klevete za koje je inače predviđena kazna zatvora do jedne godine. Postupajući po podnetom zahtevu, Vrhovni sud je našao da je on neosnovan iz razloga što je sud ovlašćen da izrekne i za krivično delo klevete novčanu kaznu, s obzirom da je po zakonu izricanje novčane

kazne za navedeno krivično delo moguće uz primenu odredaba o ublažavanju kazne".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 39/2004 od 23. juna 2004. godine, Revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, broj 3/2004. godine, str. 199-200)

4) "Okolnost da je okrivljeni priznao izvršenje krivičnog dela, ne može se oceniti kao osobito olakšavajuća okolnost kada je okrivljeni najpre negirao izvršenje krivičnog dela za koje je oglašen krivim, potom menjao iskaz tokom postupka jer i iz drugih dokaza je utvrđeno da je on izvršio krivično delo koje mu je optužnim aktom javnog tužioca stavljeno na teret".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 276/2004 od 12. februara 2004. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 6/2005. godine, str. 17)

5) "Jačina ugrožavanja zaštićenog dobra – da je usled iskakanja oštećene iz vozila u pokretu da bi sprečila optuženog da izvrši započeto krivično delo protivprirodnog bluda i postojanje konkretne opasnosti da nastupe teže posledice po oštećenu, razlozi su da se preinači uslovna osuda i izrekne kazna zatvora. Prvostepeni sud je prilikom odmeravanja kazne preveliki značaj dao utvrđenim olakšavajućim okolnostima na strani optuženog (da je otac maloletnog deteta i da je neosuđivan) koje okolnosti se ne mogu smatrati osobito olakšavajućim. Ovo posebno kada se ima u vidu težina izvršenog krivičnog dela i jačina ugrožavanja zaštićenog objekta, odnosno okolnost da je usled iskakanja oštećene iz vozila u pokretu da bi sprečila okrivljenog da dovrši započeto krivično delo protivprirodnog bluda postojala konkretna opasnost da nastupe teže posledice po oštećenu, a što prvostepeni sud nije cenio u dovoljnoj meri. U ovom slučaju

nisu ispunjeni ni uslovi za izricanje uslovne osude, jer se krivično delo za koje je optuženi oglašen krivim s obzirom na način izvršenja i okolnosti pod kojima je delo izvršeno ne može smatrati manje društveno opasnim. Na to posebno ukazuju teške posledice pre svega u smislu psihičkih trauma koje ova vrsta krivičnih dela ostavlja na oštećene".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1774/2004 od 25. januara 2005. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5/2005. godine, str. 13-14)

6) "Okolnost da je okrivljeni osuđivan osam puta, pored priznatih olakšavajućih okolnosti, ne dozvoljava ublažavanje kazne".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1885/2004 od 15. jula 2004. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 4/2005. godine, str. 19)

7) "Učiniocu krivičnog dela ubistva kada je izvršenjem dela usmrtio svoju suprugu sa kojom ima četvoro maloletne dece, to što je otac četvoro dece, ne može predstavljati naročito olakšavajuću okolnost koja bi bila razlog za ublažavanje kazne, iako obaveza izdržavanja četvoro maloletne dece predstavlja olakšavajuću okolnost".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 744/2005 od 30. juna 2005. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 70/2006. godine, str. 65-66)

8) "Okolnosti da je prvookrivljeni u vreme izvršenja krivičnog dela bio mlađe punoletno lice koje do tada nije bilo osuđivano, a drugookrivljeni je živio u teškim porodičnim i materijalnim prilikama, kao i da se leči od bolesti zavisnosti, zaslužuju ocenu "naročito" olakšavajućih okolnosti u smislu ublažavanja kazne.

Iz obrazloženja:

Ispitujući prvostepenu presudu u delu odluke o krivičnoj sankciji Vrhovni sud nalazi da je utvrđena kazna adekvatna težini učinjenog krivičnog dela, stepenu krivice okrivljenih, te je kao takva podobna da ispuni zahteve specijalne i generalne prevencije, odnosno da ostvari svrhu kažnjavanja propisanu zakonom. Ocenom svih relevantnih okolnosti sud je našao da na strani prvookrivljenog treba ceniti činjenicu da je u vreme neovlašćene proizvodnje i stavljanja u promet opojnih droga za koje je krivično delo oglašen krivim bio mlađe punoletno lice koje do tada nije bilo osuđivano. Na strani drugookrivljenog sud je cenio njegove teške porodične i materijalne prilike, kao i da se leči od bolesti zavisnosti koje okolnosti zaslužuju ocenu naročito olakšavajućih okolnost, pa su kod odluke o kazni dovele do blažeg kažnjavanja okrivljenih od u zakonu propisane kazne".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1140/2006 od 20. septembra 2006. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 7-8/2009. godine, str. 19)

5.3. Oslobođenje od kazne

1) "Kada sud utvrdi za krivična dela učinjena iz nehata da posledica dela teško pogađa učinioca, ali ne toliko teško da izricanje kazne u tom slučaju očigledno ne bi odgovaralo svrsi kažnjavanja, takvu okolnost može ceniti i kao olakšavajuću okolnost. Prvostepenom presudom okrivljeni je oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela teško delo protiv bezbednosti javnog saobraćaja i izrečena mu je uslovna osuda. Pravilno prvostepeni sud nalazi da činjenica da je majci okrivljenog kritičnom prilikom bila neophodna medicinska pomoć i činjenica da je u tom događaju njegova majka zadobila tešku telesnu povredu predstavlja olakšavajuću okolnost koja pogađa

teško i samog učinioca. No, pravilan je stav prvostepenog suda da ova okolnost ne pogađa tako teško učinioca krivičnog dela da bi bila opravdana primena instituta oslobođenja od kazne, pa je stoga prvostepeni sud pravilno našao da ova okolnost predstavlja olakšavajuću okolnost".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 269/2002 od 19. marta 2002. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 1/2003. godine, str. 13)

2) "Kada je utvrđeno da je okrivljeni protivpravno oduzimao električnu energiju oštećenog preduzeća i da je time izvršio krivično delo krađe, okolnost da je oduzimao malu količinu električne energije, da je slabog imovnog stanja i da je štetu oštećenom nadoknadio, ne opravdava primenu instituta oslobođenja od kazne.

Iz obrazloženja:

Presudom opštinskog suda okrivljeni je oglašen krivim zbog izvršenja krivičnog dela krađe i oslobođen je od kazne. Povodom žalbe javnog tužioca drugostepeni sud je preinačio prvostepenu presudu u pogledu odluke o kazni tako da je okrivljenom izrečena uslovna osuda. U konkretnom slučaju dokazima je utvrđeno da je izvršenjem krivičnog dela okrivljeni oduzimao nemerenu električnu energiju oštećenog i sebi pribavio protivpravnu imovinsku korist u visini od 1.434 dinara. Nakon pokretanja krivičnog postupka okrivljeni je nadoknadio štetu oštećenom preduzeću. U konkretnom slučaju nije imalo mesta primeni instituta oslobođenja od kazne jer prava svrha primene zakona je vraćanje oduzete stvari, odnosno isplata naknade štete pre saznanja za pokretanje krivičnog postupka, a ne u toku postupka kada je veštak utvrdio visinu naknade štete. Iz tih razloga prvostepena presuda je preinačena i okrivljenom je izrečena uslovna osuda

zbog izvršenja krivičnog dela vodeći računa o okolnostima koje je sud utvrdio, a vezane su za ličnost okrivljenog, njegovo imovinsko stanje i naknadu štete".

(presuda Okružnog suda u Čačku Kž. 171/2003 od 28. maja 2003. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5/2004. godine, str. 19-20)

3) "Kada je izrekom prvostepene presude okrivljeni oslobođen od optužbe da je izvršio krivično delo pustošenje šuma jer nije dokazano da je izvršio krivično delo za koje je optužen, tada je izreka presude nerazumljiva i nejasna, jer to ne znači da nema dokaza da je izvršio predmetno krivično delo".

(rešenje Okružnog suda u Čačku Kž. 53/2007 od 9. februara 2007. godine, Izbor sudske prakse, Beograd, broj 3/2008. godine, str. 38)

5.4. Odmeravanje kazne osuđenom licu

1) "Ako je osuđeni pre nego što je započeo izdržavanje kazne od jedne godine i tri meseca po ranijoj presudi, učinio novo krivično delo za koje je osuđen na 15 godina zatvora, izreći će mu se jedinstvena kazna zatvora od 15 godina. Osnovano se žalbom osuđenog osporava presuda kojom je odbijen zahtev da mu se u nepravom ponavljanju krivičnog postupka spoje kazne. Prema stanju u spisima osuđeni je presudom opštinskog suda osuđen na kaznu zatvora od jedne godine i tri meseca posle čega je izvršio krivično delo za koje je osuđen na kaznu zatvora od 15 godina. U ovom slučaju navedenim presudama izrečene su kazne zatvora koje se uzimaju kao utvrđene i prema tome ako sud za krivično delo u sticaju utvrdi kazne zatvora, jedinstvena kazna mora biti veća od svake pojedinačne kazne, ali ne sme dostići zbir utvrđenih kazni, niti 15 godina zatvora, pa je izrekao kaznu zatvora od 15 godina".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1776/97 od 12. januara 1998. godine, Izbor sudske prakse, Beograd, broj 9/2002. godine, str. 25)

2) "Postoje uslovi za spajanje kazne ukoliko okrivljeni novo krivično delo izvrši za vreme uslovnog otpusta. Prvostepenom odlukom odbijen je kao neosnovan zahtev osuđenog za spajanje kazni sa obrazloženjem da je osuđeni novo krivično delo izvršio nakon što je izdržao kaznu po ranijoj pravnosnažnoj presudi. Međutim, ovakav zaključak prvostepenog suda nema osnova jer je osuđeni krivično delo koje je kasnije učinio izvršio upravo u vreme trajanja uslovnog otpusta dvadeset dana od započinjanja uslovnog otpusta po ranijoj pravnosnažnoj presudi. Stoga je potrebno da prvostepeni sud u ponovnom postupku utvrdi da li je osuđeni izvršio novo krivično delo u vreme trajanja uslovnog otpusta ili ne, pa tek nakon toga da donese odluku o spajanju kazni".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 1133/99 od 11.maja 2000 godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 55/2001. godine, str. 63)

3) "Ako sud prilikom donošenja osuđujuće presude propusti da spoji izrečenu kaznu zatvora sa kaznom zatvora po drugoj ranije donetoj pravnosnažnoj presudi, ta se povreda može otkloniti u nepravom ponavljanju krivičnog postupka. Neosnovano se žalbom javnog tužioca ukazuje na povredu krivičnog zakona, time što prvostepeni sud nije uzeo optuženom kao utvrđenu kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i tri meseca po ranijoj pravnosnažnoj presudi, i zajedno sa utvrđenom kaznom u prvostepenoj presudi optuženom odmerio jedinstvenu kaznu zatvora za izvršenje krivičnih dela u sticaju, jer u tom smislu nije bilo predloga u toku glavnog pretresa, niti je ranija pravnosnažna presuda izvedena kao

dokaz. Optuženi može da u nepravom ponavljanju krivičnog postupka traži spajanje kazni po pravnosnažnim presudama".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 591/2004 od 31. januara 2005. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 68/2005. godine, str. 79)

4) "Uslov da sud osuđenom licu za sva krivična dela izrekne jedinstvenu kaznu jeste da je krivično delo za koje mu se sada sudi učinjeno pre nego što je započeto sa izdržavanjem kazne po ranijoj osudi. To znači da nema mesta odmeravanju kazne osuđenom licu ako je okrivljeni u potpunosti izdržao ranije izrečenu kaznu zatvora. Dakle, nije odlučujuće da li je osuđeni po ranijoj osudi kaznu izdržao ili nije, već je odlučujuće da li su krivična dela iz docnije presude učinjena pre nego što je osuđeni započeo izdržavanje kazne po ranijoj osudi ili za vreme izdržavanja kazne po ranijoj osudi. Upravo te činjenice prvostepeni sud nije utvrđivao polazeći od pogrešnog shvatanja da u slučaju da je kazna po ranijoj osudi već izdržana, nema mesta primeni zakonskih odredaba o odmeravanju kazne osuđenom licu".

(rešenje Okružnog suda u Nišu Kž. 1032/2005, Bilten sudske prakse Okružnog suda u Nišu, Niš, broj 23/2006. godine, str. 119-120)

5) "Dela koja su učinjena za vreme bekstva iz kazneno popravne ustanove upodobljuju se sa krivičnim delima koja su izvršena za vreme izdržavanja kazne. Iz spisa predmeta se zaključuje da je osuđeni započeo sa izdržavanjem kazne i da je krivična dela za koja je pravnosnažno osuđen učinio pre nego što je započelo izdržavanje kazne zatvora. Nejasno je na osnovu čega prvostepeni sud nalazi da nisu ispunjeni zakonski uslovi da se navedene presude preinače bez ponavljanja krivičnog postupka i osuđenom izrekne jedinstvena kazna

zatvora primenom odredaba o sticaju. S tim u vezi bekstvo iz zatvora predstavlja teži disciplinski prestup, pa samim tim po oceni ovog suda imajući u vidu da je osuđeni u tom periodu disciplinski odgovarao ima se smatrati da se dela koja je izvršio u vreme bekstva upodobljuju sa krivičnim delima koja su izvršena za vreme izdržavanja kazne zatvora."

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 2184/2006 od 8. novembra 2006. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 75/2007. godine, str. 107)

5.5. Uračunavanje pritvora i ranije kazne

1) "U izrečenu kaznu zatvora uračunava se kazna zatvora po rešenju sudije za prekršaje kojim je okrivljeni kažnjen za prekršaj koji se odnosi na istovetan događaj kao i utuženo krivično delo. Pravnosnažnom presudom okrivljeni je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od tri meseca zbog izvršenja krivičnog dela nasilničkog ponašanja. Protiv pravnosnažne presude branilac okrivljenog je podneo zahtev za ispitivanje zakonitosti pravnosnažne presude zbog povrede krivičnog zakona na štetu okrivljenog s predlogom da se kazna zatvora koju je okrivljeni već izdržao po pravnosnažnom rešenju veća za prekršaje uračuna u kaznu zatvora koja je izrečena pravnosnažnom presudom okružnog suda. Vrhovni sud je našao da je zahtev osnovan i da je u izrečenu kaznu zatvora u trajanju od tri meseca po pravnosnažnoj presudi trebalo biti uračunata i kazna zatvora u trajanju od deset dana koju je okrivljeni izdržao po rešenju veća za prekršaje, a koja se odnosi na prekršaj iz Zakona o javnom redu i miru jer se krivično delo i prekršaj odnose na isti događaj".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kzp. 126/2003 od 13. maja 2003. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 1/2004. godine, str. 17)

2) "Povređen je krivični zakon kada je u izrečenu uslovnu osudu uračunato i vreme koje je optuženi proveo u pritvoru. Prvostepenom presudom optuženi je oglašen krivim zbog izvršenja krivičnog dela nasilničkog ponašanja i izrečena mu je uslovna osuda. U izrečenu uslovnu osudu uračunato je vreme koje je optuženi proveo u pritvoru. Optuženom je izrečena uslovna osuda pri čemu je povređen zakon kada je u uslovnu osudu uračunat i pritvor. Pravilnom primenom zakona pritvor se može uračunati samo u izrečenu kaznu zatvora, novčanu kaznu ili kaznu maloletničkog zatvora, a ne i u uslovnu osudu".

(presuda Okružnog suda u Novom Pazaru Kž. 363/2003 od 26. marta 2004. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 10/2004. godine, str. 11-12)

3) "U izrečenu kaznu zatvora za krivično delo nasilničkog ponašanja uračunava se vreme provedeno u zatvoru po rešenju sudije za prekršaje za prekršaj iz Zakona o javnom redu i miru ako se radi o lišenju slobode u vezi sa krivičnim delom za koje je okrivljeni i osuđen. Okrivljeni je oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela nasilničkog ponašanja jer je na autobuskoj stanici vršenjem nasilja nad oštećenim ugrozio spokojstvo građana koji su se nalazili na stanici jer je bez ikakvog povoda oštećenog koga nije pre toga poznao, tukao, a njegov raniji život ukazuje na sklonost za ovakvim ponašanjem. Sud je okrivljenom izrekao kaznu zatvora u koju je pored vremena provedenog u pritvoru uračunao i vreme od 60 dana koliko je proveo u zatvoru po rešenju sudije za prekršaje koji ga je kaznio za dva prekršaja iz Zakona o javnom redu i miru jer je istom prilikom remenio javni red i mir. Ovakva odluka je

doneta jer se pored pritvora u izrečenu kaznu zatvora uračunava i svako lišenje slobode u vezi sa krivičnim delom".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 2797/2003 od 6. oktobra 2003. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 62/2004. godine, str. 70)

4) "Prekršajna odgovornost ne isključuje krivičnu odgovornost s tim što se kazna iz prekršajnog postupka može uračunati u zatvorsku ili novčanu kaznu koja je izrečena u krivičnom postupku. Neosnovano se žalbom branioca okrivljenog navodi da događaj koji je prvostepeni sud kvalifikovao kao krivično delo lake telesne povrede zbog kojeg je okrivljeni oglašen krivim ne može biti krivično delo jer je reč o istom događaju zbog kojeg je okrivljeni već prekršajno novčano kažnjen. Ovo stoga što je u prvostepenom postupku dokazano da je okrivljeni krivično odgovoran što je oštećenu udario sredstvom koje je podobno da telo teško povredi nanevši joj povrede koje su kvalifikovane kao laka telesna povreda. U konkretnom slučaju obzirom da je okrivljenom izrečena uslovna osuda nije bilo mesta da mu se uračuna novčana kazna iz prekršajnog postupka".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1613/2004 od 22. jula 2004. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 11-12/2004. godine, str. 25)

5) "Kada sud okrivljenog oglasi krivim zbog krivičnog dela i izrekne mu uslovnu osudu, tada ima mesta uračunavanju pritvora u utvrđenu kaznu zatvora. Uračunavanjem pritvora u utvrđenu kaznu uz uslovnu osudu nije povređen materijalni zakon pošto se za slučaj budućeg eventualnog opozivanja uslovne osude vreme provedeno u pritvoru mora uračunati u buduću kaznu. Stoji činjenica da prvostepeni sud u izreci presude nije naveo da će se za slučaj opozivanja uslovne osude uračunati vreme koje je okrivljeni proveo u pritvoru, već je

naveo da se u utvrđenu kaznu zatvora uračunava vreme provedeno u pritvoru, ali ovo ne čini nerazumljivom izreku presude jer se potpuno jasno podrazumeva uračunavanje pritvora za slučaj budućeg eventualnog opozivanja uslovne osude tako da se ne radi o povredi krivičnog zakona".

(presuda Okružnog suda u Nišu Kž. 350/2005 od 6. septembra 2005. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 12/2005. godine, str. 15-16)

6) "Kada sud okrivljenog oglasi krivim zbog učinjenog krivičnog dela i izrekne mu uslovnu osudu, tada nema mesta uračunavanju izdržane kazne zatvora po pravnosnažnom rešenju sudije za prekršaje sve dok se ne ostvare uslovi za opoziv uslovne osude. U žalbi je branilac okrivljenog naveo da je sud pogrešno primenio zakon s obzirom da je okrivljeni oglašen krivim i za prekršaj zbog remećenja javnog reda i mira i osuđen na kaznu zatvora koju je u međuvremenu izdržao, pa je prvostepeni sud trebalo da uračuna pomenutu kaznu zatvora u izrečenu uslovnu osudu. Navodi žalbe su neosnovani jer je zakonom predviđeno da se svaka kazna zatvora u vezi krivičnog dela koja je izdržana zbog radnje prekršaja uračunava u kaznu koja je izrečena za krivično delo čija obeležja obuhvataju i obeležja prekršaja. To znači da bi s obzirom da je uslovna osuda krivična sankcija, tek sa opozivom uslovne osude ako se ostvare zakonski uslovi imalo mesta uračunavanju kazne zatvora po pravnosnažnosti rešenja sudije za prekršaje koja je u međuvremenu izdržana".

(presuda Okružnog suda u Čačku Kž. 407/2005 od 29. septembra 2005. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 10-11/2005. godine, str. 17)

7) "U izrečenu kaznu zatvora mora se uračunati vreme provedeno u pritvoru, kao i svako drugo lišenje slobode samo u vezi sa krivičnim delom za koje je kazna zatvora izrečena, a ne i

u slučaju ako je okrivljeni bio u pritvoru u vezi sa nekim drugim krivičnim delom.

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 542/2005 od 16. juna 2005. godine, Izbor sudske prakse, Beograd, broj 3/2008. godine, str. 38)

8) "Okrivljenom se u izrečenu kaznu ima uračunati i vreme koje je proveo u ekstradicionom pritvoru. Pravilno je postupio prvostepeni sud kada je okrivljenom u izrečenu kaznu uračunao i vreme koje je on proveo u ekstradicionom pritvoru na osnovu rešenja o određivanju pritvora suda Bosne i Hercegovine, a pre nego što je predat našim pravosudnim vlastima".

(presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1912/2006 od 19. jula 2006. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 74/2006. godine, str. 50)

9) "Pravilnost primene zakona podrazumeva da se vreme provedeno u pritvoru okrivljenog ima uračunati u izrečenu kaznu zatvora, a ne u utvrđenu kaznu predviđenu u uslovnoj osudi. Presudom prvostepenog suda je okrivljenom zbog izvršenog krivičnog dela izrečena uslovna osuda s tim da se u izrečenu osudu ima uračunati i vreme koje je okrivljeni proveo u pritvoru. Zakonom je propisano da se vreme provedeno u pritvoru kao i svako drugo lišenje slobode u vezi sa krivičnim delom uračunava u izrečenu kaznu zatvora, novčanu kaznu ili kaznu rada u javnom interesu. S obzirom na to da je pravnosnažnom presudom uračunat pritvor u izrečenu uslovnu osudu, povređene su odredbe o uračunavanju pritvora jer uslovna osuda ne predstavlja kaznu, već meru upozorenja. Vreme provedeno u pritvoru se uračunava u utvrđenu kaznu samo u slučaju opoziva uslovne osude".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kzz. 70/2009 od 4. juna 2009. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 1-2/2010. godine, str. 15)

6. KAZNA MALOLETNIČKOG ZATVORA

1) "Teške posledice dela kao jedan od uslova za izricanje kazne maloletničkog zatvora ne proizilaze isključivo iz takvih posledica nastalih za oštećenog i njegovu imovinu, već i iz ostvarenih okolnosti koje im daju takav karakter. Neosnovano se u žalbi branioca maloletnika osporava postojanje teških posledica dela – jednog uslova za izricanje kazne maloletničkog zatvora, jer je deo ukradenih stvari vraćen oštećenima, a pribavljena imovinska korist kod nekih utvrđenih radnji izvršenja objektivno i nije velika. Po nalaženju Vrhovnog suda teške posledice krivičnog dela ne ogledaju se jedino u posledicama – šteti koja je nastupila za oštećene, već i s obzirom na veliki broj preduzetih radnji izvršenja, one se sastoje u posebnom intenzitetu povrede i ugrožavanja zaštićenog dobra, pa ih stoga sa uznemirenjem doživljava uža i šira socijalna sredina maloletnika i javno mnjenje uopšte".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kžm. 20/94 od 27. maja 1994. godine, Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije, Beograd, broj 1/1995. godine, str. 16)

2) "Bitno smanjenje uračunljivosti u vreme izvršenja krivičnog dela, isključuje postojanje visokog stepena krivične odgovornosti kao jednog uslova za izricanje kazne maloletničkog zatvora. Imajući u vidu da je uračunljivost maloletnika bila bitno smanjena, kao i sve subjektivne i objektivne okolnosti koje su pratile izvršenje krivičnog dela, po nalaženju Vrhovnog suda kod ovog maloletnika nije postojao visok stepen krivične odgovornosti, pa je maloletniku bilo opravdano izreći jedino zavodsku vaspitnu meru".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kžm. 72/95 od 22. avgusta 1995. godine, Branič, Beograd, broj 1/1996. godine, str. 84)

3) "Izricanje kazne maloletničkog zatvora primenom odredaba o sticaju predstavlja povredu krivičnog zakona. Ispitujući prvostepenu presudu u vezi navoda žalbe branioca maloletnika, Vrhovni sud nalazi da je odlukom o kazni prvostepeni sud prekoračio ovlašćenje koje ima po zakonu i time povredio krivični zakon na štetu maloletnika, a na koju povredu sud pazi po službenoj dužnosti. Naime, prvostepeni sud je pogrešio kada je oglašavajući maloletnika krivim i utvrđujući pojedinačne kazne zatvora za krivično delo teški slučajevi razbojničke krađe i razbojništva i krivično delo prevare. Ovo zato što starijem maloletniku, ako sud nađe da mu treba izreći kaznu maloletničkog zatvora što je ovde slučaj, ne utvrđuje pojedinačna kazna za svako krivično delo učinjeno u sticaju, niti se izriče jedinstvena kazna, već se izriče jedna kazna maloletničkog zatvora".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kžm. 524/97 od 14. novembra 1997. godine, Pravni informator, Beograd, broj 6/1998. godine, str. 28)

4) "Pri opredeljenju da izrekne kaznu maloletničkog zatvora umesto vaspitne mere upućivanja u vaspitno popravni dom, sud treba da ceni objektivne uslove za izricanje, teške posledice dela, visok stepen krivične odgovornosti, ličnost maloletnika, njegov raniji život i pobude iz kojih je izvršio krivična dela. U konkretnom slučaju su ispunjeni svi objektivni uslovi za izricanje kazne maloletničkog zatvora budući da se radi o krivično odgovornom starijem maloletniku, koji je izvršio deset krivičnih dela za koja je propisana kazna zatvora preko pet godina, ali i okolnosti značajne za opciju suda: kazna ili vaspitna mera jer teške posledice dela (odnose se kako na maloletne oštećene, tako i

na javno mnjenje, kako to društvo doživljava i ostale okolnosti dela im daju karakter teških) i visok stepen krivične odgovornosti (upornost, bezobzirnost, bezosećajno ponašanje maloletnika koji na raznim mestima u gradu radi zadovoljenja svojih potreba presreće maloletnike i bespogovorno im traži i uzima novac i druge vredne stvari), imajući u vidu i ličnost maloletnika, njegov raniji život, pobude iz kojih je dela izvršio i njegovo stanje zavisnosti od opojnih droga".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kžm. 42/2000 od 5. septembra 2000. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 56/2001. godine, str. 89)

5) "Bitno smanjena računljivost maloletnika u konkretnom slučaju isključuje mogućnost postojanja visokog stepena krivične odgovornosti. Navodi prvostepenog suda da je imao u vidu stanje bitno smanjene računljivosti maloletnika u vreme izvršenja krivičnog dela, ali da to stanje nije uzeo u obzir upravo zbog težine i okolnosti krivičnog dela iz čega izvodi zaključak da je kod ovog maloletnika postojao visok stepen krivične odgovornosti, se ne mogu prihvatiti kao osnovani i zasnovani na zakonu. Ovo stoga što je za tu mogućnost izricanja kazne maloletničkog zatvora neophodno postojanje visokog stepena krivične odgovornosti maloletnog učionioca krivičnog dela, a njegova bitno smanjena računljivost u konkretnom slučaju isključuje postojanje visokog stepena krivične odgovornosti".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 27/2002 od 26. februara 2002. godine, Revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, broj 1/2005. godine, str. 240)

6) "Odluku o zahtevu osuđenog za spajanje kazne maloletničkog zatvora sa kaznom zatvora donosi van glavnog pretresa prvostepeni sud u veću. Povodom zahteva osuđenog,

presudom veća za maloletnike okružnog suda preinačene su u pogledu odluke o kazni pravnosnažna presuda kojom je maloletnik osuđen na kaznu maloletničkog zatvora i pravnosnažna presuda kojom je već kao punoletno lice osuđen na kaznu zatvora, pa je osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora. Odlučujući o žalbi osuđenog, Vrhovni sud je ukinuo presudu veća za maloletnike i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje. Ovo iz razloga što je prvostepena presuda doneta uz bitnu povredu odredaba krivičnog postupka na koje drugostepeni sud uvek pazi po službenoj dužnosti. Naime, prvostepeni sud je pobijanu presudu doneo u veću sastavljenom od sudije za maloletnike kao predsednika veća i dvojice sudija porotnika, a odluku u konkretnom slučaju uvek donosi veće sastavljeno od trojice sudija zbog čega i pobijana presuda mora biti ukinuta".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 15/2003 od 9. septembra 2003. godine, Revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, broj 2/2004. godine, str. 146)

7) "Pri odlučivanju o izricanju kazne maloletničkog zatvora i njene visine maloletniku koji je navršio 16 godina za nova krivična dela ceniće se i činjenica da je on pre toga kao mlađi maloletnik izvršio krivična dela silovanja, drske krađe i prevare za koja mu se ne može izreći kazna maloletničkog zatvora".

(presuda Vrhovnog suda Srbije Kžm. 17/2003 od 4. novembra 2003. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 10/2004. godine, str. 9)

8) "Samo u slučaju ispunjenja uslova i okolnosti iz zakona, umesto maloletničkog zatvora se može izreći kazna zatvora. Presuda u kojoj je samo deklarativno navedeno da su ispunjeni zakonski uslovi za izricanje kazne zatvora, a bez prethodnog utvrđenja da su ispunjeni kumulativno pobrojani zakonski uslovi i okolnosti za izricanje kazne maloletničkog zatvora

maloletnom učiniocu krivičnog dela koji je u vreme suđenja, već bio u uzrastu preko 21 godine, takva presuda sadrži bitnu povredu odredaba krivičnog postupka jer ne sadrži razloge o odlučnim činjenicama".

(rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 37/2004 od 16. februara 2005. godine, Revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, broj 1/2005. godine, str. 243)

OSNOVNA LITERATURA

Domaća literatura

1. Čejović B., Krivično pravo u sudskoj praksi, Knjiga prva, Opšti deo, Beograd, 1985.
2. Čejović B., Krivično pravo, Opšti deo, Beograd, 2002.
3. Đorđević M., Đorđević Đ., Krivično pravo, Beograd, 2005.
4. Đukić B., Jovašević D., Kriminalitet maloljetnika i mjere društvene reakcije u Republici Srpskoj, Banja Luka, 2010.
5. Đurđić V., Jovašević D., Međunarodno krivično pravo, Beograd, 2003.
6. Đurđić V., Jovašević D., Praktikum za krivično pravo, Opšti deo, Beograd, 2008.
7. Jovanović Lj., Jovašević D., Krivično pravo, Opšti deo, Beograd, 2003.
8. Jovašević D., Zbirka propisa o pomilovanju sa komentarom, Beograd, 1999.
9. Jovašević D., Amnestija i pomilovanje, Beograd, 2001.

10. Jovašević D., Komentar Krivičnog zakona SR Jugoslavije, Beograd, 2002.
11. Jovašević D., Komentar Krivičnog zakona Republike Srbije sa sudskom praksom, Beograd, 2003.
12. Jovašević D., Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica sa uvodnim komentarom, Beograd, 2005.
13. Jovašević D., Zakon o izvršenju krivičnih sankcija sa uvodnim komentarom, Beograd, 2006.
14. Jovašević D., Leksikon krivičnog prava, Beograd, 2006.
15. Jovašević D., Krivični zakonik Republike Srbije sa uvodnim komentarom, Beograd, 2007.
16. Jovašević D., Maloletničko krivično pravo, Beograd, 2008.
17. Jovašević D., Međunarodna krivična dela – odgovornost i kažnjivost, Niš, 2010.
18. Jovašević D., Položaj maloletnika u krivičnom pravu, Niš, 2010.
19. Jovašević D., Stevanović Z., Pravni aspekti izvršenja krivičnih sankcija. Beograd, 2007.
20. Jovašević D., Stevanović Z., Komentar Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, Beograd, 2008.
21. Jovašević D., Stevanović Z., Amnestija i pomilovanje u krivičnom pravu, Beograd, 2008.
22. Kokolj M., Lazin Đ., Imovinske sankcije i mere u jugoslovenskom krivičnom pravu, Beograd, 1986.
23. Lazarević Lj., Vučković B., Vučković V., Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore, Cetinje, 2004.
24. Lazarević Lj., Komentar Krivičnog zakonika Republike Srbije, Beograd, 2005.

25. Radovanović M., Krivično pravo, Opšti deo, Beograd, 1975.
26. Stojanović Z., Krivično pravo, Opšti deo, Beograd, 2000.
27. Stevanović, Z., Otvoreni zatvori, Beograd 2008.
28. Živanović T., Osnovni problemi krivičnog prava, Beograd, 1930.
29. Živanović T., Osnovi krivičnog prava, Opšti deo, knjiga I i II, Beograd, 1935-1937.

Inostrana literatura

1. Babić M., Marković I., Krivično pravo, Opšti dio, Banja Luka, 2008.
2. Bačić F., Kazneno pravo, Opći dio, Zagreb, 1998.
3. Bala N., Youth Criminal Justice Law, Irwin law inc, Toronto, 2002.
4. Blei H., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Munchen, 1975.
5. Cere J. P., Droit disciplinaire eu prison, L' Harmaltan, Paris, 2001.
6. Cere J. P., Panorama european de la prison, L' Harmaltan, Paris, 2002.
7. Cligman O., Gratiot L., Hamotean J. Ch., Le droit en prison, Dalloz, Paris, 2001.
8. Dobson P., Criminal law, Sixth Edition, Sweet Maxwell, London, 2002.
9. Ebert U., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2. Auflage, Heidelberg, 1993.
10. Foregger E., Serini E., Strafgesetzbuch StGB, Wien, 1994.
11. Garačić A., Kazneni zakon u sudskoj praksi, Zagreb, 2001.

12. Geninet B., *L' indispensable du droit penal*, Studyrarna, Paris, 2002.
13. Glazebrook P., *Statutes on Criminal law*, Blackstone Press, London, 2002-2003.
14. Grozdanić V., Škorić M., *Uvod u kazneno pravo, Opći dio*, Rijeka, 2009.
15. Gropp W., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, Berlin, Heidelberg, New York, 1998.
16. Heaton R., *Criminal law – Blackstone's Study pack*, London, 2001.
17. Horvatić Ž., *Krivično pravo, Opći dio*, Zagreb, 2003.
18. Kienapfel D., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 5. Auflage, Wien, 1994.
19. Klotter J., Edwards T., *Criminal law*, Cincinnati, 1998.
20. Molan M., *Criminal law, Textbook*, London, 2003.
21. Novoselec P., *Opći dio kaznenog prava*, Zagreb, 2004.
22. Padfield N., Archbold M., *Courts Criminal Practice*, Second Edition, Sweet & Maxwell, 2005
23. Pavišić B., Grozdanić V., Veić P., *Komentar Kaznenog zakona*, Zagreb, 2007.
24. Petrović B., Jovašević D., *Krivično (kazneno) pravo Bosne i Hercegovine, Opći dio*, Sarajevo, 2005.
25. Petrović B., Jovašević D., *Izvršno krivično (kazneno) pravo*, Sarajevo, 2006.
26. Poncela P., *Droit de la peine*, Themis, Paris, 2003.
27. Rittler Th., *Lehrbuch des Oesterreichischen Strafrecht, Allgemeiner Teil*, Wien, 1962.

28. Roach K., *Criminal Law*, Third Edition, Irwin law inc, Toronto, 2004.
29. Sauer W., *System des Strafrechts, Besonderer Teil*, Koln-Berlin, 1954.
30. Selinšek Lj., *Kazensko pravo, Splošni del in osnove posebnega dela*, Ljubljana, 2007.
31. Tadros V., *Criminal Responsibility*, Oxford University Press, 2005.
32. Tomić Z., *Krivično pravo, Krivično djelo*, Sarajevo, 2007.
33. Vranj V., *Alternativne mjere i sankcije u krivičnom zakonodavstvu i praksi u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 2009.
34. Vranj V., Bisić M., *Primjena propisa o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 2009.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

343.24/.29
343.8

ЈОВАШЕВИЋ, Драган, 1958-
Kazne kao oblik društvene reakcije na
kriminal / Dragan Jovašević, Zoran
Stevanović. - Beograd : Institut za
kriminološka i sociološka istraživanja, 2011
(Kraljevo : Laser). - 259 str. ; 21 cm

Tiraž 300. - Napomene i bibliografske
reference uz tekst. - Bibliografija: str.
255-259.

ISBN 978-86-83287-57-4

1. Стевановић, Зоран, 1949- [аутор]

а) Казне

COBISS.SR-ID 188079116